

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРКАСЬКА МІСЬКА РАДА
ESCOLA SUPERIOR DE CIÊNCIAS EMPRESARIAIS INSTITUTO POLITÉCNICO DE
VIANA DO CASTELO
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЦЕНТР СТАЛОГО РОЗВИТКУ»
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

**МАТЕРІАЛИ XXIII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20 жовтня 2022 року

Черкаси
ЧДТУ
2022

Організаційний комітет:

Григор О. О.	д-р політ. наук., професор, ректор ЧДТУ
Демиденко В. В.	канд. екон. наук., доцент, декан факультету економіки та управління ЧДТУ
Манн Р. В.	д-р екон. наук., професор, завідувач кафедри економіки та управління ЧДТУ
Петкова Л. О.	д-р екон. наук., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу ЧДТУ
Коломицева О. В.	д-р екон. наук., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики і маркетингу ЧДТУ
Фінагіна О. В.	д-р екон. наук., професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування ЧДТУ
Гончаренко І. Г.	д-р наук держ. упр., професор, завідувач кафедри фінансів ЧДТУ
Ільченко Н. В.	канд. наук з держ. упр., доцент, доцент кафедри економіки та управління ЧДТУ

Т33 **Теорія** і практика сучасної економіки : матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції : 20 жовтня 2022 р. [Електронний ресурс] / Уроряд.: Р. В. Манн, Н. В. Ільченко ; відп. ред. Р. В. Манн ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2022. – 199 с. Укр., англ., португ. мовами.

У матеріалах конференції висвітлено стратегічні питання розвитку економіки, вдосконалення інвестиційної привабливості регіонів, галузей і підприємств, інтенсифікації інтеграційних процесів та інші актуальні проблеми сучасної економіки, фінансів, менеджменту та маркетингу, публічного управління та адміністрування в умовах глобальних викликів.

УДК 33 (063)

Оргкомітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є беззаперечними. Разом з тим, вважаємо можливою їх публікацію з метою обговорення.

**IMPACTOS ECONÓMICOS DO NORTE 2020
ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ «ПІВНІЧ 2020»**

*Abílio José, estudante do ensino superior
Escola Superior de Ciências Empresariais
Instituto Politécnico de Viana do Castelo*

Definição do problema: O atual Acordo de Parceria 2014-2020, designado por Portugal 2020, no qual se definem os princípios de programação que consagram a política de desenvolvimento económico, social e territorial a promover em Portugal, prevê a alocação de € 25,79 mil milhões dos FEEI para o período 2014-2020. Com a contribuição nacional de € 6,89 mil milhões, Portugal tem um orçamento total de € 32,69 mil milhões para investimento (Comissão Europeia, 2016) na promoção de um crescimento inteligente, sustentável e inclusivo prosseguindo a Estratégia Europa 2020 (Comissão Europeia, 2010). O Portugal 2020 constitui uma rotura relativamente aos períodos anteriores, favorecendo o investimento produtivo e inovação, as qualificações e o emprego, para tornar a economia mais competitiva e internacionalizada, para além de atender a questões ligadas às mudanças climáticas e à descarbonização da economia, em detrimento das infraestruturas territoriais, designadamente estradas. Também nas infraestruturas de transportes, a prioridade passou a ser dada aos transportes limpos, com relevo para o modo ferroviário. Esta mudança de paradigma está em linha com a literatura que mostra que o investimento em educação e capital humano tende a reduzir desigualdades regionais mais do que o investimento em infraestruturas (ver e.g., Barro e Sala-i-Martin 1995; De la Fuente e Vives, 1995; Duranton e Monastiriotis, 2002; De la Fuente et al., 2003; Ciccone, 2004; Rodriguez-Pose e Fratesi, 2004). O Acordo de Parceria é desenvolvido com base em quatro prioridades – competitividade e internacionalização, inclusão social e emprego, capital humano, sustentabilidade e eficiência na utilização de recursos – concretizadas através de programas operacionais temáticos (4 programas), geridos a nível central, e de componentes dos programas operacionais regionais (7 programas). A estes programas juntam – se 3 Programas de Desenvolvimento Rural – Portugal Continental, Açores e Madeira, 1 programa nacional para as Pescas e o Mar e 1 programa operacional de assistência técnica. Este instrumento de análise pode representar apenas uma compilação de informação estatística descritiva da economia, como pode também ser usado como instrumento de análise para avaliar os efeitos de diferentes cenários económicos e de aplicação de políticas públicas (ou outro tipo de iniciativas) que provoquem alterações na procura final. Assim, é largamente utilizado para avaliação dos impactos económicos, numa dada economia, da alteração de variáveis exógenas a essa mesma economia (Miller e Blair, 1985), quantificando não apenas impactos diretos, mas também impactos indiretos e 12As metodologias previstas em todo o Plano Global de Avaliação do Portugal 2020 são avaliação contra factual e a avaliação baseada na teoria. Induzidos, decorrentes de alterações exógenas na procura final. Neste estudo, a alteração da procura final é dada pelo investimento total aprovado no NORTE 2020, desde o início do programa, em 2014, até 31 de janeiro de 2019, que constitui a informação pública disponível até ao momento. Assim, neste exercício é incluído o montante de cofinanciamento nacional ou regional. Este estudo está estruturado nas seguintes secções. A secção 2 caracteriza sucintamente o Programa Operacional Regional do Norte 2014/2020 (NORTE 2020). A revisão de literatura sobre o estudo do impacto dos fundos da UE nas economias dos países beneficiários é apresentada na secção 3. A secção 4 apresenta o modelo input-output e a secção 5 os resultados da análise.

O objetivo do estudo: O NORTE 2020 (Programa Operacional Regional do Norte 2014/2020) é um instrumento financeiro de apoio ao desenvolvimento regional do Norte de Portugal, e um dos sete programas operacionais regionais integrados no Acordo de Parceria adotado entre Portugal e a Comissão Europeia no atual ciclo de fundos estruturais. De acordo com a visão da estratégia de desenvolvimento regional prevista no programa: “A Região do Norte será, em 2020, capaz de gerar um nível de produção de bens e serviços transacionáveis que permita recuperar a trajetória de convergência a nível europeu, assegurando, de forma sustentável, acréscimos de rendimento e de emprego da sua população e promovendo, por essa via, a coesão económica, social e territorial.” (CCDR-N, 2014, p. 7) De facto, a recessão económica de 2011 marcou o fim da tendência de convergência real da RN com os padrões médios de desenvolvimento da UE28 entre 2006 e 2010, período em que o PIB per capita RN, expresso em paridade de poderes de compra, aumentou de 62,0% para 64,5% face à média da UE28. Em 2011, este indicador retrocedeu para 62,3% e o agravamento da recessão em 2012 acentuou a divergência real para 62,1% (Programa Operacional Regional do Norte 2014-2020, 2014). A dotação do NORTE 2020, de cerca de € 3,4 mil milhões, é a mais relevante dos programas operacionais regionais. A este envelope financeiro acrescem os fundos provenientes dos 4 programas operacionais temáticos do Continente “Competitividade e Internacionalização”, “Inclusão Social e Emprego”, “Capital Humano”, “Sustentabilidade e Eficiência no Uso dos Recursos”, e outros instrumentos financeiros de que o Norte é beneficiário, para a concretização desta visão. O NORTE 2020 organiza-se em dez Eixos Prioritários. Cada Eixo Prioritário dispõe de um orçamento do fundo estrutural, FEDER e/ou FSE, destinado ao cofinanciamento de candidaturas apresentadas à CCDR-N enquanto Autoridade de Gestão. A maior parcela (€ 1,26 mil milhões; 37,4% do total) destina-se à competitividade das pequenas e médias empresas (PMEs) da região, com projetos de internacionalização, inovação e investigação. Cerca de € 436 milhões serão aplicados na educação e aprendizagem ao longo da vida (12,9% do total) e € 403 milhões destinam-se a iniciativas públicas de investigação, desenvolvimento tecnológico e inovação (11,9% do total). Haverá ainda verbas alocadas aos domínios da economia de baixo teor de carbono e qualidade ambiental, emprego e mobilidade dos trabalhadores, inclusão social e pobreza, capacitação institucional e TIC, a que se junta um eixo para a assistência técnica e financeira à implementação do programa. Para determinar o impacto dos fundos europeus no âmbito do NORTE 2020 no VAB e emprego da economia portuguesa são utilizados dois tipos principais de dados. Em primeiro lugar, as matrizes input-output representativas da estrutura da economia portuguesa. A última matriz publicada pelo INE, no sistema de contas nacionais com base em 2011, reporta ao ano de 2015. Em segundo lugar, utiliza-se informação sobre a variação na procura final decorrente investimento total aprovado no NORTE 2020, desde o início do programa, em 2014, até 31 de janeiro de 2019. Neste período, foram aprovados 6.166 operações, correspondendo a cerca de € 3,4 mil milhões de investimento total aprovado (incluído o montante de cofinanciamento doméstico), distribuído de acordo com o Quadro 2, pelas prioridades temáticas do Acordo de Parceria. Para o cálculo dos efeitos induzidos, utilizam-se ainda dados do consumo final em percentagem do rendimento disponível, de acordo com as contas nacionais (base 2011), provenientes do INE. Finalmente, para estimar o impacto deste investimento no emprego, foram utilizados dados Impactos Económicos do Norte 2020: Uma Análise Input-Output³⁹ relativos ao emprego e VAB por setor de atividade, também do INE. Para determinação da matriz de Leontief regionalizada foi necessário recolher informação relativa a emprego regional e nacional por setor de atividade. Foram utilizados dados do INE relativos a 2017.

Conclusão: De acordo com a análise efetuada, e reconhecendo algumas das limitações da análise input-output já referidas anteriormente, podemos concluir que o investimento total aprovado no âmbito do NORTE 2020 até 31 de janeiro de 2019 tenha um impacto estimado no VAB nacional na ordem dos € 4 mil milhões, o que corresponde a um efeito multiplicador por cada euro investido na economia de cerca de 1,2. Este valor corresponde a cerca de 2% do VAB

total português em 2018. No que respeita a emprego, estima-se a criação de cerca de 112 mil postos de trabalho, o que corresponde a 2,2% do total de emprego em 2018 na economia portuguesa e à criação de 0,0329 postos de trabalho por cada € 1.000 investidos na economia. Da análise dos resultados de impacto decorrentes dos investimentos por prioridade temática, conclui-se que, apesar da competitividade e internacionalização ser a prioridade temática com a maior parcela de operações e investimento total aprovado, é onde o impacto no VAB por euro investido é menor, distanciando-se significativamente dos multiplicadores das restantes prioridades. Por outro lado, o efeito multiplicador do investimento no domínio do capital humano no VAB é o mais significativo. Estes dois resultados apontam, no nosso entendimento, para uma reflexão do ponto de vista de políticas públicas. A eficiência e eficácia destas políticas são fundamentais, num contexto de recursos escassos. Nesse sentido a escolha de objetivos claros (quais as variáveis, agregados ou realidades que se quer impactar) e medida clara dos impactos (grau de prossecução dos objetivos) é essencial. O exercício aqui levado a cabo contribui para esta definição. Se efetivamente impactar no VAB for o objetivo escolhido, pode-se estar a falar na necessidade de reorientação de fundos de acordo com as prioridades temáticas, e uma aposta mais clara nos domínios do capital humano. Esta conclusão Revista Portuguesa de Estudos Regionais, nº 5542 aproxima-se das dos autores Rodriguez-Pose e Fratesi (2004), que alertam nomeadamente para os efeitos de prazo mais longo do investimento em educação e capital humano. Em termos de criação emprego, os investimentos em capital humano e inclusão social e emprego são os que apresentam maior efeito multiplicador. Por fim, estima-se que a esmagadora maioria do VAB gerado (94%) se concentrou na RN. Num contexto de ausência de políticas autónomas, quer monetária quer cambial, torna-se particularmente relevante o bom uso da política fiscal/orçamental. No entanto, as regras orçamentais em vigor impõem restrições significativas ao uso destes instrumentos de política. Assim, quer do ponto de vista de despesa em investimento público quer de medidas orçamentais de promoção do investimento privado, o Estado está profundamente limitado. No entanto, a economia portuguesa tem necessidades urgentes de Formação Bruta de Capital Fixo quer nos serviços públicos quer do ponto de vista privado de promoção e desenvolvimento da economia. Este paradoxo exige um enorme rigor na utilização dos instrumentos efetivos de investimento que os governos têm ao seu dispor. Os fundos aqui analisados são um bom exemplo destes instrumentos. O rigor na sua atribuição e, posteriormente, na avaliação dos seus impactos reveste-se por isso da maior importância. Este artigo é, em nosso entendimento, um contributo válido para este propósito. Assumida a importância da análise input-output enquanto modelo e enquanto quadro descritivo da economia, não se pode deixar de questionar a validade da sua aplicação à dimensão regional. Por esse motivo, a definição de uma metodologia mais rigorosa de regionalização das matrizes que permita uma melhor representação das relações intersectoriais regionais deveria ser um dos primeiros desenvolvimentos. A partir daqui poder-se-á proceder a várias comparações dos impactos dos programas nas diferentes regiões quer em Portugal, quer dentro da UE. O foco deste tipo de análise é identificar até que ponto os efeitos e impactos das intervenções dos fundos estruturais afetam o desenvolvimento e as mudanças estruturais das regiões-alvo. O objetivo é encontrar respostas comparáveis para os Estados-Membros beneficiários. Em nosso entendimento este trabalho é um primeiro passo para a consecução deste objetivo. Acreditamos que este trabalho pode ser um ponto de partida para trabalhos de natureza semelhante e que enriqueçam a análise dos impactos dos programas europeus de apoio regional.

Referências bibliográficas

- Arrow, K., Debreu, G. (1954). Existence of an Equilibrium for a Competitive Economy. *Econometrica*, 22(3), 265-290. doi:10.2307/1907353
- Barca, F. (2009). An Agenda for a Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations. Independent report prepared at the request

of the European Commissioner for Re-gional Policy, Brussels: Danuta Hubner. Euro-pean Commission.

Barone, G., David, F., Blasio, G. (2016). Boulevard of broken dreams. The end of EU funds. *Regional Science and Urban Economics*, 60, 31-38.

Barro, R.J., Sala-i-Martin, X. (1995). *Eco-nomic growth theory*. McGraw-Hill, Boston.

Becker, S.O., Egger, P.H., Ehrlich, M.V. (2010). Going NUTS: The effect of EU structural funds on regional performance. *Journal of Public Economics*, 94 (9-10), 578-590.

Pieńkowski, J., Berkowitz, P. (2015). Econometric assessments of cohesion policy growth effects: How to make them more relevant for policy makers. *Regional Working Paper WP 02/2015*, Directorate-General for Regional and Urban Policy: European Commission.

Pires, L. M. (2017). 30 anos de Fundos Es-truturais (1986-2015). *Relações Internacionais*, 19-38.

Portugal 2020 –Acordo de Parceria 2014-2020 (2014). https://www.portugal2020.pt/sites/default/files/1._ap_portugal_2020_28ju-lho_0.pdf

Programa Operacional Regional do Norte 2014-2020 (2014). http://norte2020.pt/sites/default/files/public/uploads/pro-grama/po_norte2020.pdf

Puga, D. (2002). European regional policy in light of recent location theories. *Journal of Eco-Impactos Económicos do Norte 2020: Uma Análise Input-Output* 45 *conomic Geography*, 2(4), 372–406.

Ramajo, J., Marquez, M. A., Hewings G.J.D., Salinas, M. (2008). Spatial heterogeneity and inter-regional spillovers in the European Union: Do cohesion policies encourage convergence across regions? *European Economic Review*, 52, 551-567.

.....
УДК 352:330.342.146:332.146.2

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ

Ананченко М. О., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Кудріна О. Ю.**, *д.е.н., професор*
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Зростання погрози частих стресів через ту напруженість, що має місце в більшості державних та місцевих інституціях призводить до необхідності покращення механізму публічного управління в цілому та окремих його елементів. Сьогодні, в умовах військових дій, а також проведення значних трансформацій, як ніколи відчутним є перетворення творчого потенціалу людей-працівників в самий коштовний капітал будь-якої організації. Адже вони і є головними суб'єктами механізму публічного управління. Саме тому важливим є розвиток в системі публічного управління такого напрямку як самоменеджмент [1].

В цілому самоменеджмент – це мистецтво керувати собою, своїм часом, своїм життям, свідомо робити свою кар'єру через самооцінку, самовизначення, саморозвиток. Якщо до недавню про самоменеджмент говорили лише в контексті приватних фірм чи підприємств, то на сьогодні це є необхідністю і для управлінців публічної сфери.

До основних напрямів самоменеджменту відносяться:

1) Тайм-менеджмент – напрям, що присвячений ефективному управлінню часом.

Основні якісні правила використання часу:

1. Складати реалістичні плани (або принаймні проводити фіксацію ідей планів) в письмовій формі (щоденні, тижневі, річні).

2. Фокус на цілі та результати, а не на дії та процеси.
3. Переносити незроблене в план наступних періодів.
4. Встановлювати точні терміни та тривалість реалізації для всіх дій.
5. Залишати частину часу в якості резерву. 6. Мислити альтернативно.

Основні кількісні правила в тайм-менеджменті:

1. Від загального планового періоду (рік, місяць, тиждень, день) треба максимально 1 % часу витратити на планування.
2. Складаючи план, використовуйте пропорцію 60:40.
3. Врахування принципу підвищеної працездатності.
4. Принцип Парето (співвідношення 80:20) стосовно до раціонального використання часу говорить.
5. АБВ-аналіз задач.

Окрім того потрібно постійно аналізувати ті витрати часу, які є непродуктивними.

2) Самоаналіз та вибір цілей. Кожен працівник в організації повинен вміти аналізувати себе та обирати на цій основі ті напрями розвитку, які будуть краще реалізовувати його наявний потенціал та підвищувати ефективність роботи.

На кожного працівника впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Одним з методів, який дозволяє приводити у відповідність об'єктивні (зовнішні) та суб'єктивні (внутрішні) фактори є SWOT-аналіз.

За результатами самоаналізу люди і формують свої цілі. Існує правило SMART, яке говорить про те, якими повинні бути цілі:

- Specific – бути конкретними,
- Measurable – бути вимірювальними (кількісно),
- Attainable – бути досяжними,
- Relevant – бути релевантними,
- Timed – обмеженими в часі

3) Мотивація в управлінні та бар'єри.

Досить часто в самоменеджменті виникає питання психологічних бар'єрів до будь-яких інновацій чи змін. Їх причинами є різні фактори: економічні, особистісні, соціальні і інші.

Для їх подолання необхідною умовою розвитку є формування системи мотивації. Всі види стимулів до праці та розвитку поділяють на дві групи: матеріальні стимули та нематеріальні. Важливим є поєднання цих двох різновидів.

4) Інформаційне забезпечення самоменеджменту. Для розвитку як особистості, так і організації в якій вона працює необхідною умовою є постійний пошук нової інформації та ефективне її використання.

5) Комп'ютерна грамотність. За результатами опитування представників публічного управління лише дві треті постійно користується найбільш популярним програмним забезпеченням та можливостями Інтернет-мережі. Саме це є одним з ключових чинників, що сповільнюють запровадження електронного врядування.

Список використаних джерел

1. Кудріна О. Ю., Масляк М. І. Інноваційні трансформації публічного управління. Публічне управління і адміністрування в Україні. Науковий журнал Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Вид-во Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип. 20. С. 150–157.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДЕФІНІЦІЄЮ «МІСТО»

Ахновська І. О., к.е.н. доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ахновський Д. В., здобувач вищої освіти

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Постановка проблеми. Із перших днів повномасштабної війни у центральні і західні регіони України переїхали тисячі наших громадян. Велика кількість переселенців є певним викликом, адже існує потреба забезпечення їх житлом і місцем роботи. З іншого боку, суспільство потребує збереження мономіст / корпоративних міст / фабричних міст / ресурсних міст, які сьогодні є майже покинутими або знаходяться на межі вимирання. Проте, у багатьох випадках руїни заводів є «лише токсичними оболонками на межі обвалу» [1]. Тож, по-перше, є можливість відродження цих поселень завдяки агентам змін – активним ВПО, які прагнуть знайти нове житло, отримати роботу і відроджувати країну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на велику актуальність теми дослідження, у науковій літературі вона не отримала достатнього поширення. Функціонування корпоративних міст розглядав В. О. Куліков, креативних – О. М. Чуль, економіку «зелених міст» досліджено у наукових працях О. Бурака, І. Кузика, В. Кучерявого, В. Мілейковського, О. Савицької, Т. Ткаченко, Л. Царик, П. Царика, «розумних міст» – у роботах А. Андрієнка, І. Антонюк, Л. Бажана, О. Єгорової, О. Єршової, Є. Карчагіна, О. Корепанова, С. Кошової, Н. Кунанець, Т. Момот, Є. Мураєва, Л. Олійник, А. Пінь, Л. Побоченко, А. Позднякової, Р. Севастьянова, О. Тура, Ю. Шваюк та інших вчених. Розвиток великих міст України в індустріальну епоху досліджено у науковій статті Т. Л. Меліхової. Є статті, присвячені цифровому, віртуальному, креативному та сталому місту. Проте, компаративний аналіз цих понять відсутній [2]. Метою тез є компаративний аналіз понять, пов'язаних з дефініцією «місто».

Виклад основного матеріалу. Розвиток сталого, безпекового, мобільного, ресурсно-економічного потенціалу міста неможливий без з'ясування його типу і сутності. Багато міст, які сьогодні є великими заможними центрами з диверсифікованою економікою, фактично народилися як монопрофільні міста, адже вигідне географічне положення є передумовою успішного розвитку більшості міст в історії людства.

Таблиця 1 – Компаративний аналіз понять, пов'язаних з дефініцією «місто»

Термін	Визначення
Корпоративне місто	місто, яке утворюється, формується та існує завдяки підприємствам одного власника або однієї групи власників, які задають такий вектор соціально-економічного розвитку міста, що здатний до створення якісно нового рівня життя населення, і відрізняється від інших міст організацією управління, структурою населення, середовищем, рівнем мобільності, економічними показниками та якістю життя
Мономісто	населений пункт, що залежить від одного або декількох містоутворюючих підприємств у плані працевлаштування та інфраструктури
Ресурсне місто	маленьке, ізольоване поселення, побудоване навколо конкретного ресурсу (корисні копалини, ліси), яке містить невикористані можливості та потенціал як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому
Фабричне місто	ізольоване поселення, де одне підприємство забезпечує зайнятість більшості місцевого населення та його інфраструктуру (житло, магазини, транспорт, каналізацію і водопостачання)

Продовження таблиці 1

Зелене місто	місто, одним з завдань якого є втілення проектів зі створення сучасної системи сталого розвитку, зокрема поводження з відходами, перероблення ТПВ, упровадження комплексної інформаційно-просвітницької кампанії тощо
Розумне місто	ефективна інтеграція фізичних, цифрових і людських систем в штучному середовищі заради сталого, благополучного і всебічного майбутнього для громадян
Цифрове місто	місто, яке функціонує на базі інформаційних і телекомунікаційних технологій, а також інформації, що охоплює знання людей
Віртуальне місто	місто, що існує у формі тотожності матеріального та ідейного, що створюється та існує завдяки уяві людини, реально не існує, але може з'явитися
Креативне місто	місто яке залучає творчих працівників, інтелектуалів, а також забезпечує інфраструктуру та соціальні простори, необхідні для активної підтримки творчої економічної діяльності
Культурне місто	місто, яке поєднує культурну спадщину, культурну інфраструктуру та культурну привабливість
Крафтове місто	місто, в якому окремі люди або невеликі спільноти виготовляють продукцію на продаж
Циркулярне місто	місто, метою якого є сталий розвиток: перехід від лінійної моделі, що базується на споживанні та утилізації, до моделі, в якій термін служби продуктів – максимально можливий, а матеріали та відходи мінімізуються
Місто-спільнота	Місто, що функціонує на таких підходах, як спільне споживання, співвласність, краудфандинг, краудсорсинг, краудголосування тощо

Джерело: систематизовано авторами

Кінець XVIII – початок XIX століття був радикальним моментом у гео -історії міст, коли на зміну традиційному прийшло індустріальне місто, і далі – місто модернізму. Якщо у традиційному місті людина виступала його масштабом, могла без особливих зусиль окреслити себе в «образі міста» – своє минуле і теперішнє у політичній, соціальній, культурній цілісності, а саме місто було побудовано за законами перспективи і розраховане на те, щоб його бачили, то індустріальне місто вже неможливо охопити поглядом, отже, руйнується його межа, місто стає мобільним і лабільним – формою, що піддається розвитку, але, разом з тим, відбувається інтенсивна руйнація довкілля. У місті модернізму стираються органічні смислові зв'язки не лише між людиною і середовищем, штучним довкіллям, простором мешкання, культурною пам'яттю, але й між планувальниками, їхніми проектами та мешканцями.

У науковій літературі поняття «моноіндустріальне місто» та «монопрофільне місто» об'єднуються у дефініцію «мономісто», адже грецька приставка «моно» означає «єдиний». Цікавим на наш погляд є визначення мономіста, де воно визначається як утворення, що виникає в умовах планової економіки, коли не суто ринкові сили, а інші фактори прив'язують галузеву спеціалізацію до унікального положення міста [3]. Стосовно визначення «монопрофільного міста», найбільш точним, на наш погляд, є наступне: це населений пункт, де один вид економічної діяльності визнають основним джерелом доходів мешканців міста; та/або 50 % валової продукції міста надходить від однієї галузі промисловості; та/або більше 30 % місцевої робочої сили безпосередньо працює в одній галузі промисловості або в одній місцевій компанії [3].

Виокремлюють також монофункціональні міста – як місто, спеціалізацію праці економічно активного населення в якому визначають підприємства здебільшого однієї-двох профільюючих галузей економіки, що формують дохідну частину бюджету міста, забезпечують функціонування соціальної інфраструктури та інших об'єктів життєзабезпечення населення. Ресурсне місто є підтвердженням класичної теорії про ефективне місце розташування. У науковій літературі ототожнюється з робітничим поселенням. Цікавим здається те, що якщо раніше ресурсне місто ототожнювали з фабричним, то зараз останнє розглядається як нова

концепція синтезу виробництва і життя, зокрема спосіб існування в Китаї, де термін «фабричне місто» ототожнюється зі словом «мегазавод». Метою створення smart-міста є покращення та спрощення управління містом, благоустрій міського середовища, забезпечення безпеки та підвищення якості життя жителів міста за рахунок органічно взаємопов'язаних міських комунікацій, інформаційних технологій передачі даних та пристроїв Інтернету речей. Слід зазначити, що у науковій літературі «корпоративне місто» часто ототожнюється не лише з такими поняттями, як «ресурсне місто», «фабричне місто», «моноіндустріальне місто», «монопрофільне місто», але й такими, як «містоутворююче підприємство», під яким здебільшого розуміють підприємство у містах чи селищах міського типу, кількість працівників яких, з урахуванням членів їхніх родин, становить не менше половини населення адміністративно-територіальної одиниці, на території якої вони розташовані та «фабричне підприємство», яке здебільшого розглядають як промислове підприємство, засноване на використанні автоматизованих систем.

Міста індустріальної епохи були важливими осередками для розміщення робочої сили ближче до підприємств. Перехід від індустріальної економіки до постіндустріальної неможливий без 5 С: 1) culture – культури; 2) creativity – креативності; 3) circular – циркулярності; 4) craft – ремесел; 5) community – спільнот. Постіндустріальні міста конкурують між собою, розвиваючи котрийсь із цих пунктів або кілька/всі одразу [4].

Висновки. Сьогодні, коли у нашій країні триває війна, актуальним є стратегічне бачення розбудови українських міст, зруйнованих у результаті російської агресії та майбутньої інтеграції ТОВ. Наприкінці XIX століття голий степ Донбасу став територією, де було реалізовано один із найамбітніших промислових проєктів Європи, який об'єднав імперських урядовців, підприємців, інвесторів, інженерів і майбутніх робітників. Новина про багаті поклади вугілля й заліза привабила людей з різних куточків Російської імперії та Європи. Більшість міст Донбасу, зокрема Донецьк, Луганськ, Краматорськ, Алчевськ, Лисичанськ, Горлівка, Єнакієве та інші зародилися саме як корпоративні містечка, а в радянський період перетворилися на великі й середні міста, утворивши найбільшу в Україні агломерацію. Незважаючи на численні трансформації в XX ст., чимало в цих містах лишилося незмінним: підприємства зберігали свій вплив і контроль, а промислове виробництво, праця, державна політика й усі аспекти щоденного життя залишалися тісно переплетеними. Світова практика говорить про те, що велика кількість міст, наприклад, Кадіна, Давенпорт, Кворн, Порт-Августа, Люблін, Тампере та інші, зароджувалися як корпоративні міста, отже ми можемо досліджувати досвід їхнього розвитку. Крім того, сьогодні ми розуміємо, що після війни нам потрібно відмовитися від неефективних моделей і перейти до пошуку і побудови інших, що свідчить про незаперечну актуальність проблеми, що досліджується.

Список використаних джерел

1. Пікерінг П., Бергер Ш. Регіони важкої індустрії та їхня спадщина – між політикою ідентичності та туристифікацією. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/rehiony-vazhkoj-industrii-ta-ikhnia-spadshchyna-mizh-politykoju-identychnosti-ta-turystifikatsiieu> (дата звернення: 15.10.2022).
2. Ахновська І. О., Ахновський Д. В. Сутність та характерні риси корпоративного міста. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Том 2022. 33(72). №2. С.99-105. URL: http://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/14.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
3. Трансформація економіки монопрофільних міст: міжнародний і український досвід: Посібник для фахівців з МЕР. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Single_Industry_Town_Guide_2014_UKR.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
4. Шинкарук А. Як стати столицею культури Європи? URL: <https://gwaramedia.com/yak-stati-stoliczeyu-kulturi-yevropi-dosvid-mista-koshicze/> (дата звернення: 16.10.2022).

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Березюк-Рибак І. Р., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Розвиток цифрової економіки перетворився на одну із найбільших тенденцій світової економіки, зумовленою Четвертою промисловою революцією. Сьогодні цифровізація є одним із головних факторів зростання світової економіки на найближчі 5–10 років. Цифрова економіка – це тип економіки, де ключовими факторами виробництва є цифрові дані, виростання яких дасть можливість значно підвищити ефективність, продуктивність, цінність послуг та товарів, побудувати цифрове суспільство [4]. Цей складний і неоднозначний процес, пов'язаний як із безпрецедентно великими можливостями, так і з суттєвими ризиками, які істотно впливатимуть на загальну економічну динаміку та структурні зрушення у різних сферах світового господарства [3, с. 58]. Частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу у 2030 р. досягне 50–60 % [4]. Коли весь світ у мережі, неможливо інтегруватися в цивілізований простір лише у фізичній реальності.

Україна вже здійснила певні кроки у напрямку цифрової трансформації суспільства, а саме було ухвалено закони України «Про електронні довірчі послуги» (набув особливої актуальності під час пандемії Covid 19), «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж» тощо. У 2020 році було ухвалено Закон України «Про електронні комунікації», який імплементує Європейський кодекс електронних комунікацій. За допомогою цього закону стане можливим реформування сфери електронних комунікацій відповідно до найновіших європейських норм [1].

Цифрова трансформація найбільш пріоритетних сфер суспільства здатна забезпечити відповідний рівень конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Важливою умовою цифровізації України є формування внутрішнього попиту на цифрові технології та споживання їх економікою, бізнесом, державою та громадянами. Впровадження цифрових технологій у такі сфери життєдіяльності як освіта, медицина, громадська безпека, транспорт, електронне урядування, екологія дозволяє створити нову систему для реалізації людського капіталу та набуття громадянами цифрових компетенцій.

Сьогодні в Україні відбувається процес становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у глобальний інформаційно-освітній простір. Швидке зростання обсягу знань потребує запровадження нових підходів до організації освіти та пошуку нових форм передачі та засвоєння знань. Розвиток цифрових технологій стимулює створення і впровадження сучасних форм освіти, здатних враховувати ці зміни. Дана трансформація супроводжується суттєвими змінами в навчальному процесі, пов'язаними із внесенням коректив у зміст технології навчання, які повинні бути адекватними сучасним технічними можливостям і сприяти гармонійному входженню здобувача вищої освіти в суспільство інформаційного типу. Цифрові технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, підвищувати його ефективність та доступність.

В економічній стратегії розвитку «Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою» поняття «цифровізація» трактується як впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предмету побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних і фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (он-лайн) [4].

У документі «Цифрова адженда України 2020», який розробили світові лідери «цифрового» ринку (Cisco, IBM, Intel, Oracle, Deloitte, SAP, Ericsson, MasterCard, Vodafone, Kyivstar, Lifecell, International Data Corporation), вітчизняні консультанти та експерти,

визначаються ключові питання, проблеми, першочергові сфери, ініціативи та проекти цифровізації України на найближчі роки [55].

Головна візія цього документу така: «Цифрові» технології – це основа добробуту України; світ, де створюються наші нові можливості; сфера, що визначає суть трансформацій у країні – для кращого життя, роботи, творчості, навчання, відпочинку, – українців та людей світу, дорослих та дітей» [5].

У Законі України «Про освіту» та іншими офіційними документами передбачається забезпечення ефективного впровадження і використання цифрових технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання [2]. Також в Законі України «Про освіту» зазначено, що серед ключових компетентностей сучасного освітньої сфери особливої актуальності набуває інформаційно-цифрова компетентність [2].

У зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача на усвідомлення принципово нових вимог, до його діяльності, готовність використовувати цифрові технології як допоміжний навчальний ресурс. Саме тому цифрова компетентність є базовою в сучасному освітньому процесі, адже вона передбачає використання цифрових технологій в процесі навчання, роботи та участі у суспільному житті. Вона включає в себе інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту, кібербезпеку тощо.

З кожним днем розширюється коло професій, які потребують володіння високим рівнем цифрових компетентностей для роботи із сучасними технологіями. Це створює певний виклик для сучасної системи освіти і науки, яка у свою чергу повинна відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку та потребує цифрової трансформації. Вища освіта є сферою поєднання широкого кола багатоаспектних змін, що виникають у результаті цифровізації життєдіяльності людини. Тому проблема цифровізації вищої освіти є однією із нагальних потреб суспільства, оскільки сприяє формуванню нового покоління фахівців для цифрової економіки.

Цифрові технології активно впливають на процес навчання, оскільки змінюють схему передачі знань і методи навчання. Використання їх в освітньому процесі стимулює інтерес до навчальної діяльності, сприяє формуванню логічного та творчого мислення, сприяє розвитку здобувачів вищої освіти та формуванню інформаційної етики та культури.

На нашу думку, основними чинниками, які зумовлюють ефективність впровадження цифрових інструментів в освітній простір є наступні:

– набуття цифрових компетентностей, які дозволять здобувачам використовувати цифрові засоби навчання, що ґрунтуються на використанні персональних комп'ютерів і охоплюють широке коло відповідного програмного забезпечення (електронні навчальні курси, електронний навчально-методичний комплекс, мережеві програми, он-лайн енциклопедії та бібліотеки тощо);

– заклади вищої освіти повинні стати майданчиками цифрової трансформації освітнього середовища, використання цифрових інструментів (корпоративне он-лайн навчання, перевернуте навчання, мобільні платформи та ін.) повинно сприяти доступності та підвищенню якості освіти;

– освітні професійні програми підготовки (ОПП) майбутніх фахівців повинні бути гнучкими і враховувати сучасні тенденції розвитку економіки та ринку праці в умовах цифровізації суспільного життя.

Активне залучення цифрових технологій в освітній процес дозволить удосконалити формат навчання та викладання, а інформація поступово перетвориться на сполучну ланку між здобувачем вищої освіти та викладачем, впровадження цифрових технологій суттєво розширить освітні можливості та підвищить якість навчання закладів вищої освіти за рахунок досягнення нових освітніх результатів, адекватних вимогам сучасного цифрового суспільства.

Висновок. Цифровізація освітнього простору – це процес упровадження цифрових форм подання інформації, а також актуальних технологій її зберігання й оброблення, що дозволяють істотно підвищити якість освітнього процесу та управління ним на всіх рівнях.

Формування відповідного цифрового освітнього середовища дасть можливість підготувати конкурентоспроможного фахівця, сформувані креативну особистості із високим рівнем цифрової компетентності, розвиненими навичками ефективної комунікації та роботи в команді.

Одним із шляхів вирішення проблем впровадження в освітній процес цифрових технологій є створення належного базису супроводу сучасних інформаційних систем навчального призначення, який дасть можливість повною мірою розкрити потенціал цифрових технологій в освітньому середовищі та істотно прискорити передачу і засвоєння знань, забезпечити високу якість навчання й відповідний рівень конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Про електронні комунікації. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>
2. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Секторальна інтеграція України до ЄС : передумови, перспективи, виклики. URL: https://razumkov.org.ua//2020_Razumkov_Centre_Sector_eu_ukr.pdf
4. Стратегія розвитку «Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою». URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
5. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>

.....

УДК 338.24:334.7

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Біла В. Г.

Омельяненко В. А.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Для сталого розвитку компанії необхідно розуміння місця та ролі компанії у бізнес-ландшафті, що дозволяє створити інтегрований набір дій, спрямованих на створення стійких конкурентних переваг. Задля більшої ефективності стратегічного управління необхідний синтез наявних знань, ресурсів, можливостей. Важливо наголосити, що рівень перерахованих факторів суттєво впливає на здійснення тієї чи іншої стратегічної дії. Якщо у підприємця немає відповідних знань та ресурсів, то йому навряд чи вдасться реалізувати свої цілі.

Для формування візії бізнесу необхідне чітке розуміння бізнес-середовища, яке в сучасних умовах має такі риси:

1) важлива роль інновацій: сучасної економіки притаманні інноваційний характер, високотехнологічна промисловість, велика частка вкладу сфери послуг у формування світового ВВП. Останнє зумовлено тим, що промислове виробництво досягло досить високого рівня технічного оснащення і більше не вимагає великої кількості працівників для забезпечення технологічного процесу, і від цього відбувається відтік робочої сили у сферу послуг.

2) цифровізація: активне використання цифрових технологій. Альтернативних аналогових технологій практично вже не залишилося. Цю тезу доводити не варто, достатньо подивитися на бізнес-тренди. Навіть у маркетологів найефективнішою та найпопулярнішою стає бізнес-технологія Digital Marketing.

3) зміни, безперервні, швидкі та комплексні, підвищують невизначеність та знижують передбачуваність. Ця риса сприяє розвитку технологій ризик-менеджменту як спроби не лише знизити вплив ризиків, а й скористатися додатковими можливостями, які можуть з'явитися внаслідок зростання невизначеності.

4) глобалізація світової економіки передбачає вільний обмін товарами та послугами між країнами, високу мобільність капіталу та робочої сили. Вона торкнулася як економічних відносин, а й усіх сфер життєдіяльності людини. Внаслідок цього відбулося формування єдиного уніфікованого економічного, соціального, правового, культурного та інформаційного середовища, де стираються соціально-культурні відмінності, формуються уніфіковані інститути, стандартизуються товари та послуги, відбувається усвідомлення глобальних проблем (проблеми забруднення навколишнього середовища, зміна клімату тощо), вирішення яких необхідне всім.

5) основним рушієм формування бізнес-моделей є знання. Знання слід розглядати як інтелектуальний капітал підприємства. Нині недостатньо легко володіти знаннями (інформацією), треба вміти генерувати нові знання. Той, у кого це виходить краще за інших, отримує незаперечні конкурентні переваги серед конкурентів.

6) життєвий цикл товару суттєво скоротився. Маркетингові рішення фірм стали ідентичними через стандартизацію товарів та уніфікацію послуг. На зміну масовому маркетингу прийшла концепція маркетингу відносин, що передбачає встановлення довгострокових, конструктивних та привілейованих відносин з потенційними клієнтами шляхом використання матеріальних та моральних стимулів, диференціації, створення структурних зв'язків, які спрощують взаємодію зі споживачем. Ключове місце стали займати соціальне позиціонування компаній, торгові марки та бренди.

В результаті взаємного впливу наведених особливостей бізнес-середовище стає вкрай складним і динамічним. Для позначення сучасного бізнес-середовища використовується модель VUCA – позначення хаотичного бізнес-середовища, що швидко змінюється та стало новою реальністю. Ця реальність трансформує як підхід компаній до ведення бізнесу, а й модель лідерського поведінки.

Акронім VUCA (volatility, uncertainty, complexity, ambiguity – нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність) характеризує мінливе та складне середовище сучасного світу, де не існує гарантованої стабільності. Термін придумали у 1990-х роках американські військові, а сьогодні він використовується у бізнес-середовищі для позначення умов, у яких працюють компанії.

Нестабільність характеризують нестійкі ситуації та непередбачувані зміни – за своєю природою, швидкістю, обсягом, динамікою. Незрозуміла тривалість такого стану справ. Багато бізнесів зараз ведуть діяльність на нестабільних ринках з обставинами, що швидко змінюються.

Невизначеність означає відсутність інформації для прогнозування наслідків та планування необхідних дій. Те, що раніше вважалося безперечним, втратило чинність, і керівники більше не можуть засновувати свої рішення на минулому досвіді. Наприклад, очікуваний вихід нового продукту конкурента ринку ставить під питання майбутнє бізнесу та ринку.

Складність має на увазі ситуації, де багато взаємопов'язаних елементів та величезний обсяг інформації. Така велика кількість факторів значно ускладнює процес ухвалення рішення та планування. Наприклад, вихід на міжнародні ринки передбачає дотримання численних правил і норм.

Неоднозначність визначається відсутністю чіткого розуміння правил гри. Іноді це викликано ситуаційною новизною та сумнівами, які можуть виникнути при спробі приймати

рішення у новому контексті. Перехід від друкованих газет до цифрових медіа – приклад нової бізнес-моделі та ситуації, коли поведінка клієнтів у новому середовищі не відома.

Для ефективної взаємодії з VUCA-середовищем важливо розвивати відповідні навички. Управлінські компетенції, які відрізняють лідерів VUCA, описав Боб Йохансен у книзі «Лідери творять майбутнє: десять нових якостей для невизначеного світу». Автор говорить про те, що лідерів нового покоління відрізняють Vision (бачення), Understanding (розуміння), Clarity (ясність) та Agility (швидкість), що формують модель VUCA Prime.

Бачення (vision) протидіє нестабільності (volatility). В умовах динамічного бізнес-середовища час формування бачення майбутнього компанії важливіший, ніж у звичайний час. Це допоможе протистояти турбулентності, кризи чи витримати конкуренцію. Важливо також, щоб співробітники також розуміли, куди та навіщо йде компанія.

Розуміння (understanding) протидіє невизначеності (uncertainty). Щоб виявити нові можливості, керівнику слід вийти за межі своїх компетенцій. Важливо бути гнучким, спілкуватися із співробітниками різного рівня. І тут важливу роль відіграють soft skills, зокрема комунікативні навички та емпатія.

Ясність (clarity) протидіє складності (complexity). У середовищі VUCA хаос у бізнес-процесах настає швидко та жорстко. Потрібно оперативно визначити, на яких стратегічних напрямках фокусуватися для якнайшвидшого виходу з кризової ситуації.

Швидкість (agility) протидіє неоднозначності (ambiguity). Під швидкістю мається на увазі здатність ефективно спілкуватися, швидко приймати та реалізовувати рішення.

Таким чином, в умовах VUCA-середовища необхідною умовою успіху бізнесу є відкритість до різного досвіду та взаємодій, дослідницька поведінка та прагнення до нових знань, що допоможуть компаніям краще впоратися з невизначеністю та нестабільністю ринку через інновації, адаптивну поведінку та продуманий ризик.

Список використаних джерел

1. Савчук В. Business Intelligence как продукт новой бизнес-среды. 2018. URL: <https://www.management.com.ua/strategy/str316.html>.
2. Омеляненко В. А., Омеляненко О. М., Артюхова Н. О. Маркетинг цифрових інновацій у контексті сталого розвитку регіону. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 72–77. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.72>.
3. Omelyanenko, V., Braslavskaya, O., Biloshkurska, N., Biloshkurskyi, M., Kliassen, N., & Omelyanenko, O. C-Engineering Based Industry 4.0 Innovation Networks Sustainable Development. International Journal of Computer Science and Network Security. 2021. № 21(9). pp. 267–274. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.9.35>.

.....
УДК 330.3:37

РОЛЬ ОСВІТИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Білан А. О., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

У всьому цивілізованому світі освіта є однією з найвпливовіших галузей національної економіки, у якій проявляються різні економічні закони, соціально-економічні результати та ефекти. Для економіки та суспільства важливе значення має вчасне виявлення проблем і удосконалення системи регулювання й управління процесами у сфері освіти.

Значення освіти в Україні сьогодні зростає, а вплив її на соціально-економічні процеси в державі посилюється. Як в мирний час, так і в умовах дії правового режиму воєнного стану саме ця сфера суспільних відносин відіграє найважливішу роль і сприяє вирішенню таких стратегічних завдань, як підготовка кадрів, забезпечення політичної і соціальної стабільності, розвиток інститутів суспільства, зміцнення безпеки громадян і держави в цілому.

У повній мірі погоджуємось із Варналій З. С., що основними функціями освіти у сучасному світі є: відтворення людського потенціалу національної економіки; створення інформаційної бази для розвитку людського потенціалу, забезпечення його розвитку і, як наслідок, – прискорення соціально-економічного розвитку суспільства та особового розвитку індивіду [1]. Припинення реалізації цих функцій матиме незворотні негативні наслідки для країни, зокрема її економіки.

Питання розвитку галузі освіти та її подальшого впливу на соціально-економічний розвиток широко тривалий час досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Заслугове на увагу думка Біліченко С. П. про те, що визнання економічної ролі освіти, розробка оцінок її ефективності і спрямування росту є проблемою, від вирішення якої залежить, чи буде вирішене питання невідповідності продуктивності освіти й очікувань економіки у відношенні її значущості [3; 4].

Так варто звернути увагу також на думку Лавриненко Л. М., яка наголошує на тому, що для успішної інтеграції в європейський простір вже зараз існує потреба змінити ситуацію і на рівні держави спрямувати зусилля на реформування освіти та науки, вдосконалення її фінансування, а також на консолідацію суспільства та формування середовища для розвитку економіки знань [2]. Реалізація державної політики, спрямованої на забезпечення здатності соціальних систем, до яких належить і система освіти, адаптуватися до швидкоплинних зовнішніх умов за рахунок змін у самій системі в подальшому сприятиме утвердженню економічного потенціалу нашої країни та підвищенню її конкурентоспроможності у міжнародному просторі.

Абсолютно обґрунтованою є позиція Матюк Т. В. в тому, що сьогодні на освіту покладається виконання не тільки економічної функції, а й функції стимулювання розвитку науково-технічного прогресу і технологічних досягнень, зростає й соціальна роль освіти у вихованні громадян для життєдіяльності й розвитку взаємозалежного світу на цивілізованих засадах [5]. Ураховуючи викладене, зараз саме освіта є чи не найважливішим інститутом формування майбутнього суспільства, економіки та держави в цілому.

Забезпечення динамічного розвитку системи освіти, адаптація її до вимог сьогодення залежно від викликів є запорукою стійкого соціально-економічного розвитку країни, що в умовах війни є надважливим. Саме освіта є важливим чинником забезпечення ефективної зайнятості населення, а високоосвічені та кваліфіковані люди здатні конкурувати на ринку праці. Висока якість освіти, стійкість освітньої системи до впливу зовнішніх чинників є необхідною умовою справжньої демократизації українського суспільства та забезпечення ефективного функціонування всіх сфер суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи. Наука и бизнес. Экономика знаний. I междун. научн.-практ. форум. Тезисы докладов форума. Днепропетровск, 2015. С. 60–65.
2. Лавриненко Л. М. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку держави. URL: http://ubentz.com.ua/ua/golovna/osvita_-nauka-i-sotsialniy-progres.html.
3. Біліченко С. П. Стратегічні напрями модернізації освіти в Україні. Materiály VIII mezinárodní vědecko – praktická konference «Dny vědy – 2012». Díl 31. Pedagogika: Praha. 27.03-05.04.2012 Publishing House «Education and Science» s.r.o. С. 18–23.
4. Біліченко С. П. Якість вищої освіти в Україні – наближення до Європейських стандартів. Проблеми та перспективи розвитку національних економік в сучасних умовах.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Збірник наукових праць. м. Вінниця, 9 квітня 2013 р. Тернопіль: Крок. 2013. С. 55–57.

5. Матюк Т. В. Роль освіти в економічному розвитку суспільства. Економічний вісник. 2013, № 3. С. 21–30.

.....
УДК 330.3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Білик О. А., *заступник голови правління з загальних питань*

АТ «Криворізька теплоцентраль»

Білик В. О., *здобувачка вищої освіти*

Черкаський державний бізнес-коледж

Світова економіка у 2022 році знаходиться в стагнації всередині глобальних викликів, що змінюють її кардинально. А саме глобальне питання це розвиток цивілізації, що ефективніше для розвитку економіки демократія чи автократія.

Розв'язана росією війна проти України, введені санкції проти росії, повністю змінили економіку Європейського Союзу, а ще більше економіку України.

Зміни стосуються як енергетичної системи безпеки, так і моделі розвитку економіки, ставлення до зовнішнього середовища.

Економічна стратегія України була прийнята ще у 2021 взяла за основу розвиток людського капіталу та інновації. Шлях України після перемоги здивувати світ і самих себе спроможністю стрибнути в майбутнє, де держава подолає корупцію, стане індустріалізованою завдяки інвестиціям та економічним свободам, стане цифровою і сервісною.

На сьогоднішній день економіка України повністю дотаційна, про що свідчить також дефіцит у понад 3 млрд. дол. щомісячно, або 20 % ВВП, який закладено, до бюджету на 2023 рік, який схвалив Кабінет міністрів України, та затвердила Верховна Рада. Дефіцит бюджету планується профінансувати за рахунок міжнародної допомоги – від Європейського Союзу, США, Міжнародного валютного фонду.

Україна платить кров'ю за свою незалежність. Україна бореться за весь світ проти автократії, відстоює демократію і Україну підтримує весь цивілізований світ. Завдяки запеклому супротиву агресору, Україна отримує шанс на крові українських захисників стати абсолютно іншою країною. Стати в першу чергу багатою і заможною країною.

Для цього Україна повинна мати свій власний план відновлення економіки після перемоги. Народ України повинен мати силу і терпіння відстоювати свої інтереси і план відбудови держави. Аналог Плану Маршалла, або Плану Моргентау для України не спрацює, оскільки в сучасних умовах неможливо нав'язати найбільшій країні Європи зовнішню економічну політику.

Очевидно що, економіка України потребує докорінних змін, оскільки відновлення економіки у довоєнному вигляді знову буде означати перетворення на країну аграрно-сировинного типу, що зробило Україну за 30 років незалежності найбільш бідною країною Європи.

Європейськими країнами соціалістичного табору, які пройшли шлях відновлення модернізації після розвалу СРСР, було доведено, що ключ до успіху – відкритий доступ, економічні свободи, прозора система оподаткування, зниження податків. Побудова ефективних міцних незалежних державних інституцій, можливе лише за умови подолання корупції.

Президент України Володимир Зеленський в 2022 році обговорив з головою найбільшої інвестиційної компанії світу Blackrock перспективи розвитку економіки України і закликав

інвестувати в Україну. Залучення інвестицій, можливість побудови нових технологічних підприємств, створення робочих місць, являється для України пріоритетним напрямком.

Але в той же час компанія Ferrexpo, акції якої торгуються на лондонській біржі, на підставі рішення Апеляційного суду виявляється незаконно, 20 років тому купила 40 % акцій Полтавський ГОК у якихось представників російських олігархів, і на підставі рішення апеляційного суду має віддати все назад цим росіянам. І це під час війни з росією виявляється можливе прийняття таких рішень українськими судами. Враховуючи вказане, будь який іноземний інвестор буде дивитись на будь-яку українську компанію, акції якої можливо купити, як на потенційну втрату інвестицій. А інвестиційні фонди, які володіють акціями Ferrexpo вирішать, що інвестувати в Україну це можлива втрата коштів і капіталу. За таких умов, не маючи правових гарантій будь який притомний інвестор обійде Україну стороною.

Україна, по аналогії з Південною Кореєю, отримала шанс після перемоги стати європейським тигром. За рахунок репарацій від країни агресора, підтримки США і Європи можливо не тільки відновити втрачені виробничі потужності, але побудувати нові, більш технологічні і прибуткові. Можливо навіть зробити нахил на побудову нових високотехнологічних підприємств та позбавлення застарілих енергоємних потужностей. Також враховуючи можливе руйнування інфраструктури внаслідок військових дій, ми отримали шанс модернізувати та побудувати нові економічні та сучасні підприємства ЖКГ. А зруйновану інфраструктуру важливо не тільки відновити, а модернізувати та вдосконалити.

Але якщо після перемоги нічого не зміниться і в країні не буде верховенства права, якщо право приватної власності для держави не буде недоторканим, поставлених цілей не можливо буде досягти.

Знову ж таки неможливо говорити про залучення інвестицій в країну в якій не має прозорого і зрозумілого оподаткування. На сьогоднішній день замість зниження податкового тиску на бізнес уряд запроваджує все більш жорсткі заходи щодо оподаткування.

Так постановою Кабінету Міністрів України №1154 від 12.10.2022 р., запроваджено нові зміни щодо оподаткування ПДВ. Вказані зміни спричинили масове обурення бізнес-спільноти і спричинили до посилення напруги правового інституту оподаткування. Так зміни стосуються зупинення податкових накладних виробників товарів і постачальників послуг. Масово почали застосовуватися критерії ризиковості здійснення операцій які відбуваються при здійсненні цілком нормальної, адекватної часу та законної господарської діяльності. А блокування хоча б однієї податкової накладної не дозволяє скористатися правом на податковий кредит. А за відсутності обігових коштів і страхового запасу бізнесу це може призвести взагалі до припинення діяльності підприємства, що тягне за собою купу негативних факторів, звільнення працівників, зменшення надходження податків тощо.

В умовах війни підприємства повинні докладати більших зусиль для втримання рівноваги та платоспроможності.

В 2020 році уряд задекларував ціль входження України у топ-30 рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business. Обговорювалося питання зменшення податкового навантаження для МСБ, питання легкості адміністрування податків. Україна зайняла 64-сходинку в рейтингу інвестиційної привабливості Doing business-2020, покращивши позицію минулого року на 7 пунктів. За 2014–2018 роки Україна піднялася в рейтингу на 24 позиції. Незважаючи на покращення в даному напрямку, бачимо на даний час що декларативні цілі не співпадають з реальними.

Також в умовах війни дуже гостро постала демографічна проблема. За даними ООН з початку російського вторгнення понад 6,5 млн українців стали біженцями та тимчасово виїхали до сусідніх країн та ще 8 млн. українців стали внутрішніми переселенцями. Після перемоги для подолання негативної демографічної ситуації Україні знадобиться докласти надзусиль для повернення своїх громадян та залучення їх для відбудови економіки. В першу чергу українці повинні побачити що, держава Україна стала комфортною, привабливою для проживання.

Підсумовуючи сказане можна сказати що, Україна своєю боротьбою за незалежність повністю змінила безпекову ситуацію в світі. Знову посилилася роль США як світового лідера. НАТО повністю переформатувало свою доктрину та посилилося на фоні безпрецедентних загроз ядерної війни з боку росії. На сьогоднішній день в Україні інтегровані економічні інтереси глобальних лідерів: США, Великої Британії, Польщі, Канади, Німеччини, Франції, Китаю, Японії, Індії, СА, ОАЕ, Бразилії, ПАР (та країн Африканського союзу) [1]. Це дає шанс повністю модернізувати традиційні галузі промисловості, провести тотальну цифровізацію, створити майданчики для відпрацювання нових матеріалів і технологій в металургії, хімії, будівництві.

Тож, щоб не втратити свій шанс основні пріоритети розвитку України на найближчий час: подолання корупції, верховенство права, побудова сильних незалежних державних інституцій, розвиток людського капіталу, подолання негативних наслідків демографічної кризи, наука, інновації і підприємництво, безпека і захист прав власності, права людини і свободи, залучення талантів з усього світу в науку і бізнес, реформа освіти-сучасна, стимулююча креативна, що формує критичне, рефлексивне мислення, створення мережі кластерів для всіх секторів економіки; створення виробництва надсучасної зброї спільно з партнерами з безпекових союзів, запускання основних глобальних сервісів в Україні (глобальний інвестиційний банк, сервіси Amazon тощо).

Список використаних джерел

1. Україна майбутнього – погляд з 2030 року. Якою може стати Україна до 2030 року і що для цього потрібно зробити?. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/24/684560/>

.....

УДК 005.95/.96

КРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ІТ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Бойко М. Д., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

В умовах сьогодення для українських ІТ компаній управління в кризових умовах є нагальним питанням. Перед бізнесом постали на сьогодні небачені виклики, тому кризове управління стало предметом турботи не тільки його керівників, власників, але і багатьох взаємодіючих з ним підприємств і організацій. Кризове управління за своєю природою покладає додаткові ризики на безліч економічних структур, без участі яких підприємство не може вижити. У разі неспроможності підприємства і переживання ним кризи, звичайно, основна увага приділяється фінансовим і правовим механізмам, що використовуються в рамках антикризового управління.

Відносно персоналу, як правило, проводиться єдиний захід – скорочення штату з метою зменшення витрат на персонал. Однак специфіка ІТ галузі, яка спеціалізується на виробленні технологічноємкого продукту, не дозволяє скорочувати витрати за рахунок скорочення виробничого персоналу. Запит світу на цифровий продукт росте в геометричній прогресії тоді, як ІТ сектор, як виробник цього продукту, не може наростити виробничі потужності через брак висококваліфікованого персоналу на ринку та неможливості швидко навчити та адаптувати нові кадри з причин складності та високої технологічності виробничого продукту. Тому збереження персоналу та адаптація системи управління ним до військового часу є основними викликами для українського ІТ сектора сьогодні.

Міграція кадрів сьогодні відбувається у в таких напрямках:

За кордон, зумовлений війною та фактором статі, які обумовлені Законом України Про правовий режим воєнного стану

Внутрішня міграція кадрів. Люди воліють переїхати в більш безпечні регіони країни, подалі від зони зіткнення.

Самостійний вихід на міжнародний ринок без релокейту з території України. Людина самостійно на засадах фрілансу виконує роботу напряму від замовника, беручи на себе всі бюрократичні та юридичні аспекти співпраці.

Утримання цінних кадрів лежить в площині відігравання роботодавцем ключової ролі у фінансовому, фізичному й ментальному добробуті своїх фахівців та їхніх сімей. Запит співробітників на безпеку для себе та своєї сім'ї стає основним у воєнний час, а саме – набуття бізнесом ролі соціального гаранта для своїх фахівців є адекватною відповіддю на цей запит [1].

З початком воєнних дій люди почали розраховувати на активну підтримку з боку компанії як для себе, так і для своєї родини в питаннях релокейту, фінансової та юридичної допомоги, а також у комунікації з клієнтами щодо умов праці. Трендом у фахівців є активна комунікація між собою та волонтерство в межах та за межами компанії. Вони розраховують на не менш проактивну позицію своєї компанії у питанні благодійності. Безумовно, це стає новим викликом для компаній [1].

Для стабілізації людського ресурсу компанія повинна закрити базові запити своїх фахівців та змінити свій підхід до персоналу за наступними пунктами [1]:

1. Обрати для себе та фахівців той чи інший спосіб безпечного перебування, наскільки це можливо в поточній ситуації.

2. Повернення людей у продуктивне русло. Ключовими напрямками роботи People-департаменту стають забезпечення всебічної підтримки співробітників.

3. Системне оновлення та адаптація Benefit Kit до вимог та потреб співробітників в умовах військового стану, мінімальним пакетом підтримки до якого входять:

- можливість переспрямування компенсації спортивних занять на придбання воєнної амуніції;

- збільшення компенсації юридичної підтримки на людину;

- надання фінансової підтримки під час релокейту;

- виділення бюджету на вивчення будь-яких мов;

- розширення програми психологічної підтримки для колег та їхніх родин.

4. Розвиток навичок «Підтримуючого стилю керівництва» у менеджерів. Під час воркшопів керівники команд повинні отримати можливість напрацювати компетенції «Підтримуючого стилю керівництва», яке повинно включати дії, які допомагають відновити ресурсний стан колективу: регулярне проведення зустрічей у форматі «тет-а-тет», моніторинг продуктивності, увагу до емоційного стану колег, висловлення похвали, вдячності, слів підтримки колегам.

5. Розвиток антикризової фінансової грамотності

6. Організація прозорої комунікації колективу з першими особами компанії.

Цінності компанії повинні бути переформатовані, та взяті за основу відкритість та регулярні комунікації.

7. Систематизувати та направити волонтерські пориви працівників. Компанія повинна оперативно підтримувати волонтерські проекти своїх співробітників та визначити волонтерство як важливу іміджеву складову.

Отже, роботодавцям, чий продукт залежить від дефіцитного людського ресурсу важливо не забувати, що фахівці будуть робити висновки про організацію, виходячи з їхнього ставлення до людей під час найскладніших часів Рівень ефективності та лояльності виробничого персоналу до компанії буде напряму корелювати з рівнем проактивної підтримки компанією своїх співробітників. Криза – це завжди лакмусовий папірець для

економіки й бізнесу, тому вкрай важливе ставлення компанії та її лідерів до своїх людей, процесів та клієнтів у такі періоди [1].

Список використаних джерел

1. Інструменти HR, які працюють у кризу. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=24187> (дата звернення 15.10.2022).

.....
УДК 658.7:658.8

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Бойко Н. Л., здобувачка вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Науковий керівник: **Пепчук С. М.**, к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Логістичні проблеми є актуальними для кожного підприємства, яке має справу з матеріальними запасами. Але які проблеми логістики найбільш типові та болючі для російських підприємств? Вирішення найпоширеніших проблем логістики – автоматизація управління матеріальними потоками.

Зростання концентрації виробництва товарів, їх зберігання та транспорт набувають таких масштабів, що близько 1,75 млн. осіб працюють у логістичному середовищі і близько 40 % витрат підприємства припадають на логістичні процеси. Логістика набула значної ролі у підтримці економічного процвітання та соціального благополуччя.

Провівши аналіз логістичних процесів, що склалися на українських підприємствах, було виявлено низку проблемних аспектів:

– Відсутність кваліфікованих кадрів, особливо у сфері організації сучасних логістичних процесів та технологій.

– Використання застарілих, а точніше, незастосування сучасних технологій, таких як штрихове кодування, режим реального часу, хвильова обробка, спеціалізовані автоматизовані системи обробки товарів. Адже ринку сьогодні потрібні високоякісні послуги, що надаються на великих обсягах логістичних операцій.

– Слабка логістична інфраструктура на рівні підприємств, регіонів та країни загалом [1].

– «Дитяча хвороба» керівництва: багато керівників не мають чіткого уявлення про те, яке місце займає логістика у структурі компанії. Наприклад, важко пояснити виробникам, що потрібно кожному одиницю товару забезпечити етикеткою із зазначенням його коду. Відсутність етикетки призводить до проблеми ідентифікації, що перетворює роботу складу на жах.

– У компанії, яка виросла з малого бізнесу, часто всі займаються всім, і знайти відповідальних неможливо, тобто відсутня структуризація, за якої певні відділи несуть сувору відповідальність за виконання вузького кола завдань або навіть окремих процесів. Нерідко на підприємстві взагалі не існує деталізованої системи обліку витрат на логістику (транспортні, складські витрати та ін.).

– Часто відсутнє розуміння, навіщо підприємству потрібне програмне забезпечення (ПЗ) для управління складом. Є й ціле коло проблем, пов'язаних безпосередньо з вибором та впровадженням інформаційної системи, оскільки слабо розвинений ринок відповідного ПЗ, та й кількість компаній-інтеграторів невелика [2].

– Відсутність раціонального управління ланцюжками поставок, нерозвинена транспортна мережа, відсутність мережі термінально-логістичних комплексів, недостатній рівень технічного забезпечення, [1] відсутність знань у галузі підвищення ефективності управління складами та складськими комплексами. Найбільш відчутну користь підприємствам здатні принести оптимізація ланцюжків постачання та автоматизація складських комплексів за допомогою систем управління складами.

– Нерозуміння керівництвом реальних проблем власного підприємства (або їх причин) та спроба впровадити стандартну «модну» інформаційну систему або скопіювати організацію складу іншої компанії. Не можна забувати, що вирішення логістичної проблеми – це комплекс заходів, що включають реорганізацію складу, логістики, впровадження системи управління складом, навчання персоналу тощо [3].

Підсумувавши все вищесказане, можемо визначити, що основним каменем спотикання є слабка автоматизація процесів, або навіть повна її відсутність.

У той час як функціонування неавтоматизованого складу часто повністю залежить від працівника, який знає місцезнаходження товару. На складі трудяться прості люди, і людський фактор відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності комплексу. Однак сьогодні, хоча частка фонду оплати праці у складських витратах досить висока, знайти кваліфікованих співробітників дуже складно (це стосується не лише управлінців, а й звичайних вантажників).

При цьому склад з високим оборотом товарів потребує безперервного виконання операцій з приймання, розміщення, транспортування, обробки та відвантаження. Для обліку руху товарів на такому складі та оформленні потоку документів потрібна чимала кількість операторів-контролерів та операторів-диспетчерів.

Людський фактор впливає на кожний етап технологічного процесу неавтоматизованого складу. Не маючи чітких правил та алгоритмів дії, контрольованих системою, персонал схильний чинити як легше, як зручніше. У міру зростання оборотів бізнесу на співробітників обрушується величезний потік інформації, людська пам'ять просто перевантажується і, як наслідок, збільшується кількість помилок, що трапляються. Людям властиво забувати, відволікатися, плутати. Нерідкі ситуації, коли працівники складу почуваються незамінними людьми, які мають унікальну інформацію про місцезнаходження товарів. У такому разі звільнення навіть нечистого на руку комірника стає проблемою, адже ніхто більше не знає, де зберігається товар.

Використання автоматичної системи керування складом дозволяє зробити вплив людського фактора на процедуру прийняття рішень та кінцевий результат мінімальним. Автоматизація складу суттєво знижує ризики, пов'язані з помилками людей. Оскільки система сама знає місцезнаходження вантажів, вимоги до кваліфікації виконавців знижуються [3]. Якщо розкласти складську діяльність на складові етапи, ми побачимо, що більше половини цього часу (до 55 відсотків) йде на переміщення персоналу в складі, 15 відсотків – пошук товару, 10 відсотків – на його вилучення з місць зберігання, 20 відсотків – на підготовку документів [2].

Автоматичне керування та контроль значною мірою дають змогу оптимізувати роботу складу. Будь то просто файли в Excel, або самостійні системи керування складом, у будь-якому випадку це надійніше, ніж записи на паперових носіях, або зберігання інформації в голові працівників.

На жаль, більшість існуючих інформаційних систем нині сприяють лише впорядкуванню та контролю процесу вантажорозміщення: бази даних зберігають інформацію про ті чи інші товари, про осередки, програмні комплекси допомагають автоматизувати документообіг, у поодиноких випадках проводиться АВС-аналіз. Вся інформація, що надається, має розрізнений характер і може лише сприяти прийняттю управлінського рішення [3].

Чому б не довірити автоматичній системі ухвалення цього рішення? Програма може врахувати значно більшу кількість факторів, і зіставивши окремі характеристики, вибрати оптимальне рішення. Достатньо одного разу «пояснити правила гри», і ми можемо розраховувати на найбільш ефективне провадження діяльності

В результаті досліджень логістичної системи підприємства можлива розробка способу організації логістичних процесів, за якого вирішення питань щодо управління матеріальними потоками прийматиметься за участю експертної автоматичної системи, що аналізує поточну ситуацію та прогнозує різні можливості розвитку подальших подій. Програмний продукт, розроблений на основі алгоритмів апарату нечіткої логіки, може врахувати велику кількість факторів і, зіставивши окремі характеристики, підказати оптимальне рішення, або попередити про можливі проблеми. Дані алгоритми можуть бути використані як у рамках окремого програмного модуля, так і для доповнення наявних інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. Марченко В. М., Шутюк В. В. Логістика : підручник. К.: Видавничий дім «Артек», 2018. 312 с.
2. Крикавський Є. В. Логістика. Для економістів. Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2004.
3. Кислий В. М., Біловодська О. А., Олефіренко О. М., Смоляник О. М. Логістика: Теорія та практика : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.

.....

УДК 351:614.2

НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Болучевський О. І., *здобувач вищої освіти*
Черкаський державний технологічний університет

Громадське здоров'я – це запобігання захворюванням, травматизму, інвалідності та смерті, промоція здорового способу життя та збереження здорового середовища й умов життя для теперішнього та майбутніх поколінь. Але, крім того, громадське здоров'я стосується загальної політики в галузі охорони здоров'я, розподілу ресурсів, а також організації та управління в системі охорони здоров'я [1].

Сучасне громадське здоров'я всеосяжне у своїй меті, оскільки стосується заходів, спрямованих як на всю спільноту, так і на індивідуальні потреби щодо здоров'я. Ряд таких заходів орієнтований на поліпшення середовища життєдіяльності людини, зменшення факторів ризику, що формують значний тягар захворюваності та смертності серед населення та стимулювання тих факторів, які, навпаки, сприяють зміцненню та збереженню здоров'я. Програмне спрямування таких заходів широко варіюється від стратегій імунізації, зміцнення здоров'я та догляду за дітьми, маркування харчових продуктів та їх фортифікації (збільшення вмісту вітамінів і мікроелементів у продуктах харчування для поліпшення поживних якостей їжі та позитивного ефекту для здоров'я людей), аж до гарантування якісно організованих і доступних медичних послуг [1].

Європейські країни в останні десятиліття обрали шлях розбудови від санітарного нагляду і боротьби з інфекційними хворобами до «нового» громадського здоров'я. Зосереджуючи увагу на зміцненні здоров'я, профілактиці захворювань і міжсекторальній взаємодії, яка виходить за рамки системи охорони здоров'я. Така переорієнтація дозволила країнам Європейського Союзу зробити суттєвий стрибок у сфері громадського здоров'я. Там

середня тривалість життя чоловіків становить 72 роки, жінок – 80. Натомість показники України за останні 20 років лишаються на одному рівні та в середньому на 5 років нижчі від європейських. Чоловіки у нашій країні живуть у середньому 66 років, а жінки – 76 [1].

Треба зазначити, що в 2016 році Кабінетом міністрів України було схвалено Концепцію розвитку системи громадського здоров'я [2], реалізація якої була запланована протягом 2017–2020 року. В Концепції було визначено наступні шляхи розв'язання проблем, які існують в системі громадського здоров'я України, а також розроблено відповідні заходи:

- створення багато секторальної системи громадського здоров'я з координуючою роллю МОЗ;
- посилення ролі Міністра охорони здоров'я у сфері громадського здоров'я через запровадження принципу пріоритетності збереження здоров'я населення в усіх напрямках діяльності органів державної влади та визначення на законодавчому рівні повноважень Міністра щодо подолання загроз та наслідків надзвичайних ситуацій, які можуть мати негативний вплив на здоров'я населення;
- гармонізації нормативно-правової бази в сфері громадського здоров'я з європейським законодавством;
- запровадження багатосекторального підходу до розв'язання проблем у сфері громадського здоров'я для раціонального використання наявних людських та матеріальних ресурсів;
- забезпечення функціонування Центру громадського здоров'я МОЗ як координатора програм та проектів громадського здоров'я;
- зменшення політичного впливу на діяльність Центру громадського здоров'я МОЗ шляхом утворення в його структурі наглядової ради з відповідними повноваженнями;
- задоволення на національному та регіональному рівні потреби населення щодо здоров'я, проведення оцінки ризиків і розв'язання проблем у сфері громадського здоров'я;
- забезпечення централізації та децентралізації через передачу визначених функцій у сфері громадського здоров'я та ресурсів органам місцевого самоврядування;
- залучення медичних працівників усіх рівнів, насамперед первинної медичної (медико-санітарної) допомоги, до виконання окремих завдань у сфері громадського здоров'я та розширення їх повноважень щодо надання послуг у сфері громадського здоров'я (від профілактичних до паліативних);
- визначення пріоритетів у сфері громадського здоров'я для забезпечення їх першочергового фінансування;
- удосконалення аналітичної та інформаційної складових частин діяльності у сфері громадського здоров'я, створення інформаційних баз даних та системи обміну інформацією у режимі реального часу;
- перехід від системи тотального контролю до системи стимулювання особистої відповідальності за збереження та зміцнення здоров'я;
- утворення при МОЗ міжвідомчої координаційної ради з питань формування замовлення на наукову продукцію у сфері громадського здоров'я за кошти державного бюджету з включенням до її складу представників заінтересованих центральних органів виконавчої влади, громадських та професійних об'єднань;
- запровадження механізмів фінансування системи громадського здоров'я, забезпечення прозорості та підзвітності використання доступних ресурсів [2].

В той же час, на нашу думку, більшість проблем в системі громадського здоров'я на сьогодні так і залишилися не вирішеною. Так, зокрема, наразі, в Україні, попри наявність значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері складових компонентів системи (забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, охорони здоров'я, охорони навколишнього природного середовища та в інших сферах, які стосуються громадського здоров'я), до 2022 року була відсутня єдина нормативно визначена система

громадського здоров'я, спроможна реагувати на виклики, пов'язані з проблемами здоров'я і благополуччя населення. Але у вересні 2022 року нарешті Верховною Радою було прийнято Закон України «Про систему громадського здоров'я», який вступає в дію з 01.10.2023 року.

Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення [3].

Прийняття Закону України «Про систему громадського здоров'я» запускає створення системи громадського здоров'я та сприятиме: зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам та збільшення тривалості життя; ефективному використанню коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання функцій епідеміологічного нагляду (спостереження), моніторингу, забезпечення готовності та реагування на небезпечні чинники та надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я; ефективному здійсненню повноважень центральних органів виконавчої влади та інших суб'єктів щодо вирішення питань у сфері громадського здоров'я; підтримки та розвитку комплексного підходу до розв'язання проблем громадського здоров'я, у тому числі шляхом залучення суб'єктів недержавного сектору до реалізації оперативних функцій у сфері громадського здоров'я; збереженню функції забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту держави в частині, що стосується здоров'я людей, реагування на хімічні та токсикологічні загрози шляхом створення національної мережі установ з контролю та профілактики хвороб; вдосконаленню інформаційного обміну та обліку у сфері громадського здоров'я, у тому числі завдяки формуванню інформаційного фонду громадського здоров'я [1].

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про систему громадського здоров'я». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/283812> (Дата звернення: 10.10.2022).
2. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 №1002. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249618799> (Дата звернення: 08.10.2022).
3. Про систему громадського здоров'я. Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (Дата звернення: 11.10.2022).

.....

УДК 351:792

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ТЕАТРУ ТА ТЕАТРАЛЬНОЇ СПРАВИ

Бурлаков Р. М., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Данилевський В. В., начальник Управління освіти та науки
Черкаська обласна державна адміністрація

Треба зазначити, що театр та театральна справа є важливою складовою мистецької діяльності, інструментом збереження та розвитку духовної і культурної сфери. На сьогодні в Україні діє понад 110 театрів державної, комунальної та інших форм власності. Держава регулює відносини в галузі театру і театральній справі шляхом формування державної політики у цій сфері, створення фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, наукового, нормативно-правового та іншого забезпечення умов діяльності та розвитку театрів.

Державна політика в галузі театру і театральній справі базується на принципах гуманізму, демократизму, пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей, свободи творчості та загальнодоступності театального мистецтва.

Основними напрямками державної політики в галузі театру і театральній справі є:

- забезпечення соціально-економічних, правових і наукових умов для ефективної діяльності театрів;
- підтримка і розвиток мережі театрів, забезпечення їх сучасним технічним обладнанням;
- стимулювання розвитку театральній справі шляхом удосконалення її матеріально-технічної бази, надання пільг щодо оподаткування та кредитування, морального і матеріального заохочення осіб, які зробили значний внесок у театральну справу;
- сприяння науковим дослідженням у галузі театру і театральній справі;
- розроблення та сприяння реалізації державних цільових та регіональних програм розвитку театрів і театральній справі, забезпечення їх фінансування за рахунок державного та місцевих бюджетів;
- забезпечення підготовки фахівців театального мистецтва у вищих навчальних закладах та підвищення фахової кваліфікації творчих працівників театрів, їх правовий і соціальний захист;
- забезпечення охорони, збереження та утримання театральних будівель (споруд, приміщень), що є об'єктами державної та комунальної власності;
- підтримка видатних діячів театру, молодих талановитих авторів та виконавців шляхом встановлення державних, комунальних та галузевих стипендій і премій;
- сприяння міжнародному співробітництву в галузі театру і театральній справі;
- забезпечення дотримання суб'єктами театральній діяльності законодавства, зокрема у сфері авторського і суміжних прав [1].

Суб'єктом реалізації державної політики в сфері театральній справі є Міністерство культури та інформаційної політики України. У межах своїх повноважень Міністерство працює над удосконаленням організаційно-фінансових та нормативно-правових аспектів діяльності мистецьких закладів; організовує проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних театральних фестивалів, які набувають широкого розголосу та мають велике мистецьке значення; підтримує новаторські підходи, стимулює творче розмаїття у театральному мистецтві та інтеграції українських театрів у світовий театральний простір [2].

Як і будь-яка сфера соціально-економічної діяльності в Україні, театральна галузь потребує впровадження реформ, які б вирішили низку проблем, що існують на сьогодні, зокрема, застаріла матеріально-технічна база, приміщення в аварійному стані, недостатнє фінансування, наявність корупційних схем тощо.

Не дивлячись на розуміння необхідності реформ, цей процес відбувається досить повільно, а ті зміни, що відбуваються, іноді негативно сприймаються театральними діячами. Як, наприклад, поєднання посад директора театру та художнього керівника, які мають виконувати принципово різні функції та володіти різними професійними компетенціями.

Серед основних причин невдач реформи в театрі практики називають відсутність реальної державної стратегії культурного розвитку, а також пропонують впровадити такі принципи, без яких неможливо змінити український театр:

1. Держава (бюджет) фінансує не існування театрального колективу, а конкретні проекти конкретних колективів, обрані на конкурсній основі.

2. Театральні приміщення є вільними відкритими театральними просторами, що відкриті для театрів усіх форм власності. При цьому держава бере на себе функцію утримання цих приміщень (комунальні послуги, техперсонал) як інвестицію у розвиток театрального простору.

3. Форма власності театру жодним чином не впливає на можливості бюджетного фінансування проектів, бо бюджет є сумою податків, які платять театри всіх форм власності, а не лише державні [3].

Доцільним є вивчити досвід фінансування та державної підтримки театрів в зарубіжних країнах. Треба зазначити, що у більшості країн Європи та Північної Америки існує поділ на державні та незалежні театри, а також комерційні. Гроші з державної казни розподіляються між державними та незалежними театрами через стале фінансування та систему грантів. Кожна держава має власні пріоритети та систему розподілу коштів. Найчастіше в країнах Європи їхнім розпорядниками є державні інститути. Підпорядковані їм театри мають щорічне стале фінансування, натомість незалежні театри отримують державні гроші через систему грантів [4].

В Канаді, наприклад, кошти розподіляються через спеціальні незалежні мистецькі ради за так званим принципом «витягнутої руки», що у цьому випадку означає невтручання держави в процеси ухвалення рішень. Фінансування відбувається на трьох рівнях: федеральному, провінційному та міському. На федеральному рівні кошти розподіляються через Канадську Мистецьку Раду. Окрім того, існує окрема федеральна інституція – Канадська спадщина, яка безпосередньо, без участі мистецьких рад, фінансує окремі культурні проекти. Зазвичай театральна компанія отримує 40-60 % необхідного бюджету. Театри можуть отримати додаткові кошти від провінційних урядів на операційну діяльність та утримання інфраструктури [4].

Отже, необхідність реформи в театральній сфері України не викликає ніяких сумнівів. В першу чергу, важливо відійти від фінансування культурної сфери, в тому числі, театального мистецтва за залишковим принципом, а знайти розробити та впровадити ефективні законодавчі, організаційні та фінансові механізми для розвитку цієї галузі.

Список використаних джерел

1. Про театри і театральну справу. Закон України від 31 травня 2005 р. № 2605–IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15#Text> (дата звернення: 09.10.2022).

2. Положення про Міністерство культури і інформаційної політики України. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2019 р. №885. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#n10> (дата звернення: 09.10.2022).

3. Мірошніченко О. Принципи театральної реформи і концепція європейських театральних центрів. URL : <http://kurbas.org.ua/projects/almanah13/06.pdf> (дата звернення: 09.10.2022).

4. Дудко О. Поміж розвагами і політикою. Що дратує театральних фахівців у різних країнах. URL : <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/10/209163/> (дата звернення: 10.10.2022).

.....
УДК 352:330.342.146:332.146.2

Буш О. О., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Саламатов В. О.**, д.н. з держ.упр., професор
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Головною функцією публічного регулювання розвитку регіону є заохочення працівників, а також широкої громадськості та окремих організацій, працювати разом для досягнення результатів. Особливо враховуючи військовий час та нинішні умови роботи органів публічного управління та адміністрування

Враховуючи це співробітництво органів влади з різними суб'єктами передбачає виокремлення наступних підвидів:

1. Співробітництво з населенням регіону. В даному питанні головним є перехід на нову концепцію управління, де громадянин – це клієнт публічних послуг та зацікавлена особа. Адже, саме громадянин є основним платником податків, замовником та користувачем публічних послуг. По суті, дана концепція є маркетинговою, адже передбачає виявлення потреб та запитів клієнтів і їх задоволення.

В цілому виділяють наступні форми участі населення в процесі надання публічних послуг:

– *інформування* – передбачає надання населенню органами публічного управління інформації про свою діяльність. Окрім того, інформування може водночас бути використаним і для збирання зворотної реакції, особливо якщо це реалізується через сучасні Інтернет-засоби комунікацій (соціальні мережі, форуми і т.п.). Наприклад, повідомило управління освіти на своїй сторінці в соціальній мережі інформацію стосовно ключових аспектів реалізації академічної реформи, і тут же можна відслідковувати коментарі громадян і формувати їх думки.

– *консультування* – передбачає надання консультаційних послуг як допоміжних до основних. Тобто, по суті такі консультації є підкріпленням основної публічної послуги (як у випадку з трьома рівнями представлення товару: товар за задумом, у реальному виконанні та з підкріпленням).

– *залучення* – зазвичай одним з головних засобів залучення є проведення голосування, в результаті якого населення обирає собі представників у гілках влади.

– *співпраця* – активна участь населення в генерації ідей та реалізації спільних проектів. Наприклад, партиципаторне бюджетування. Тобто, всі бажаючі можуть запропонувати власний проект в сфері публічних послуг та отримати для його реалізації кошти з бюджету.

– *розширення повноважень для реалізації прав* – тобто, якщо говорити термінами зі сфери послуг в цілому, то даний процес передбачає самообслуговування.

Важливим в сфері співпраці з населенням є розвиток такого напряму як ситізенсорсинг (походить від напряму краудсорсинг). Даний напрям передбачає залучення до розв'язання певних завдань за допомогою новітніх комунікаційних технологій значної кількості осіб, які не пов'язані жодною системою. Особливого значення розвиток співробітництва органів публічного управління з населенням набуває в результаті реалізації реформи децентралізації.

2. Співробітництво з підприємствами. В даному напрямі передбачається активне залучення приватних підприємств в сферу надання публічних послуг. В більшій мірі це стосується малого та середнього бізнесу. Зазвичай таке залучення може відбуватись декількома шляхами: безпосереднє делегування повноважень приватним компаніям в сфері надання комунальних послуг або залучення малих та середніх підприємств через систему надання грантів чи контрактів для вирішення проблем регіону.

3. Співробітництво з вищими навчальними закладами. Такий напрям співробітництва вже давно добре себе зарекомендував в багатьох країнах світу. Чого лише варта «Силіконова долина» в США, яка було створена на базі одного з університетів.

4. Співробітництво з некомерційними недержавними організаціями (громадськими організаціями). В багатьох розвинених країнах світу така форма співпраці допомагає у вирішенні багатьох питань регіону. Тому не виключенням має стати Україна.

5. Співробітництво з засобами масової інформації. На сьогодні регіональні органи управління звикли реалізовувати свою інформаційну функцію в більшій мірі через власні ресурси, хоча більшу аудиторію мають саме приватні ЗМІ.

СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Вербицька А. О., здобувачка вищої освіти

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Зачосова Н. В., д.е.н., професор

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Сучасний стан вітчизняного та світового ринкових середовищ, посилення впливу політичних факторів на економіку, збільшення інтенсивності військових агресій та інші обставини діяльності суб'єктів господарювання свідчать про недосконалість системи стратегічного менеджменту підприємств та необхідність осмислення недоліків та прорахунків, а отже про впровадження досконалішого методичного інструментарію.

Намагаючись проаналізувати сутність категорії «стратегічний менеджмент», науковці вишукують її особливості, концентруючись на них, що звужує розуміння терміну. Часто стратегічне управління ототожнюють з процесом, комплексом робіт чи системою, що, на нашу думку, є не зовсім коректно, оскільки досліджувана категорія, будучи системою в широкому значенні, може аналізуватись як система-процес, маючи функції, чи система-об'єкт, містячи компоненти. Саме ці два підходи є основоположними для розгляду сутності терміну.

З огляду на те, що в Україні наявні різноманітні галузі, що мають певні особливості, а характеристики підприємства, які належать до цих галузей також різняться, можемо говорити про складність питання системи стратегічного менеджменту суб'єкта господарювання. Така система повинна врахувати цілу ієрархію особливостей як, в певних випадках, міжнародної економіки, національної економіки, галузі, регіону, тобто зовнішні, а також внутрішні аспекти господарської діяльності.

В роботі [1] було розглянуто «операційний, проблемний, програмно-цільовий, сценарний, ситуаційний, кількісний, проектний, технологічний, інформаційний, а також ті підходи, що належать до складових системного (елементний (компонентний); комплексний; структурний; процесний; функціональний; цільовий; ресурсний; інтеграційний; комунікаційний; історичний (ретроспективний); діагностичний; еволюційний; перспективний)» [1].

Звернемо увагу на те, що, описуючи різні напрями менеджменту підприємства, вчені часто вказують стратегічний підхід, як такий, що застосовується до згаданого виду управління. Наприклад, згадується стратегічне управління персоналом, стратегічне управління розвитком підприємства, стратегічне управління інноваційною діяльністю тощо. Ми вже зазначили вище перелік підходів, що використовуються в стратегічному менеджменті, а тому можемо зробити висновок, що стратегічне управління є комплексним, інтегрованим, тобто містить систему методів, методик, підходів.

Важливим питанням для побудови системи стратегічного менеджменту на підприємстві чи корегуванні наявної є визначення, усвідомлення та усунення актуальних проблем її роботи. На даний час можемо узагальнити такі проблеми: нерозуміння топ-менеджментом необхідності стратегічного управління підприємством; відсутність чи недостатність спеціалістів, які здатні забезпечити стратегічний менеджмент суб'єкта господарювання; високий рівень невизначеності та динамічності середовища, що розглядається як робота організації в умовах BANI чи VUCA WORLD та інші. До них можна додати, наведені в роботі [2] проблемні аспекти функціонування у вітчизняному ринковому середовищі [2]: «низько технологічні уклади; дешева та неефективна робоча сила; процес

олігархізації; відсутність інвестицій в людський капітал; занепад науки та освіти; відсутність необхідних умов для інноваційної діяльності; деіндустріалізація; тіньова економіка та корупція; стагфляція тощо» [2]. До вищенаведених можна додати такі [3]: «висока ризиковість стратегічного менеджменту, що вимагає високого рівня відповідальності; нестача інформації та недостатня інформаційна підтримка; несприйняття працівниками нововведень; низький рівень кооперації в середині підприємства тощо».

Розуміючи важливість на сьогодні різних факторів для діяльності організації, визначаємо одним із головних компонентів стратегічного менеджменту стратегічний аналіз, що «покликаний визначити, проаналізувати та оцінити вплив різноманітних чинників на господарську діяльність підприємств задля формування оптимальної стратегії» [3]. «Отримана за результатами аналізу інформація використовується також з метою нейтралізації чи принаймні мінімізації негативного впливу чинників та максимізації позитивного. Стратегічний аналіз підприємства визначатимемо як системне дослідження господарської діяльності підприємства, в межах якого проводиться аналіз чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ суб'єкта господарювання, а метою є отримання максимально повної інформації щодо умов функціонування організації задля проведення прогнозування» [3]. Фахівці нагадують, що «жодним чином не можна ігнорувати ті чинники, що на перший погляд здаються не суттєвими, оскільки може мати місце посилення їхнього впливу в складній системі, якою є соціально-економічна» [4].

Наведені особливості, що характеризують «вітчизняну» модель системи стратегічного менеджменту підприємствами, свідчать про нагальну необхідність запровадження інноваційних підходів, що забезпечать можливість розвитку суб'єктам господарювання в подальшому. Цікавим в цьому плані є дослідження [5], де розглядається місце стратегії лідерства в системі стратегічного менеджменту та її вплив на діяльність організації. «Стратегія лідерства в організації визначається за допомогою п'яти основних показників, а саме: 1) кількість необхідних лідерів; 2) якість лідерів; 3) навички лідера та його поведінка; 4) культура лідерів; 5) здібності лідерів. Ці показники також вимірюються за допомогою субіндексів. Ефективність діяльності організації в результаті стратегічного управління з урахування стратегії лідерів вимірюється за допомогою фінансових, ринкових, орієнтованих на співробітників показників, а також готовності до змін. Модель включає такий компонент як «організаційні можливості» для забезпечення взаємозв'язку стратегії лідерства та результативності підприємства. Обов'язкова наявність організаційної складової вимагає від підприємства визначення та вирішення як внутрішніх, так і зовнішніх питань, які мають відношення до мети та стратегічного напрямку організації та впливають на її здатність досягати запланованих якісних результатів. Ключовими характеристиками такої моделі є розширення можливостей співробітників, креативність, інноваційність і вдосконалення бізнес-процесів. Характеристики, що описують зовнішній контекст організаційної складової моделі, включають: нормативні вимоги, конкурентне середовище та потреби й очікування зацікавлених сторін, тоді як характеристики, що описують внутрішній контекст включають: наявність ресурсів, організаційну структуру, організаційну культуру та складність організації» [5].

Список використаних джерел

1. Занора В. О. Узагальнення науково-методичних підходів до стратегічного управління підприємством. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 33 (366). С. 59–63.
2. Занора В. О. Інноваційний розвиток підприємств в Україні: особливості та проблемні аспекти за умов Індустрії 4.0. *Вісник Черкаського університету. Економічні науки*. 2019. №2. С. 27–33.
3. Занора В. О. Стратегічний аналіз як основа управління проектами розвитку підприємства. *Європейський журнал економіки та менеджменту*. 2020. №6(1). С. 151–157.

4. Занора В. О., Бут А. О., Матухно Ю. С. Стратегічне управління розвитком та управління стратегічними змінами на підприємстві. *Економіка та суспільство*, 2021. № 32. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-81>.

5. Adoli H. L., Kilika J. M. Conceptualizing the Role of Leadership Strategy in the Context of Strategic Management Process: A Review of Literature. *Journal of Economics and Business*. 2020. Vol. 3, № 4. P. 1598-1623.

УДК 338.1

КОНЦЕПТ БЕЗПЕКИ РЕГІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ХАОСУ ТА ФРАКТАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ОРГАНІЗАЦІЮ БІЗНЕСУ

Винокуров П. П., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Рябоконт Н. П., к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет

Ключові слова: теорія систем, теорія хаосу, хаос-системи, хаос-менеджмент, хаос-інжиніринг теорія хаос-поведінки, теорія ефекту метелика, фрактал, фрактальні моделі, самоподібність, фрактальна структура, самоорганізація, аттрактор, Системне Бачення Світу (СБС), флексибільність.

Невизначеність, не контрольованість та хаотичність сучасних умов ведення бізнесу обумовлює необхідність переосмислення традиційних механізмів класичного менеджменту. Швидкі зміни зовнішнього середовища, які характерні для ХХІ ст., змінюють парадигму законів теорії організації. Це зумовлює необхідність створення і розвиток нових методів, які дозволять управлінським системам подолати невизначеність та пристосуватися до швидких змін.

Сьогодні науковці підійшли до розробок в області адаптивних систем управління, зокрема в розрізі теорії хаосу та теорії фракталів. Розробка теорії хаосу та теорії фракталів для управління складними системами є найбільш перспективним напрямом стабілізації бізнесових процесів. Актуальність впровадження результатів досліджень теорії хаосу та теорії фракталів є необхідними для України та країн Східної Європи, економічні, політичні та соціальні перетворення в яких мають дуже специфічні особливості.

Безпека як фундаментальне питання життєдіяльності сучасного бізнесу в Україні та регіонального, зокрема, стає актуальним питанням виживання. Проблеми бізнесу та традиційні загрози становлять тісний зв'язок з глобальними (транснаціональними) загрозами, що, в свою чергу, породжує нетрадиційні загрози безпеці бізнесу на різних рівнях.

Якщо, така складна система, як безпека, перебуває у просторі між хаосом і порядком, знаходження точок впливу та уникнення є важливим кроком до управління цими складними системами. У розгляді безпеки важливо співставляти між собою динамізм, трансформацію та постійну еволюцію та революцію системи, саме тому потрібні постійне вдосконалення та спостереження за змінами і загрозами безпеці.

Поняття безпека має два значення: об'єктивне та суб'єктивне. Об'єктивне значення – розраховує відсутність загроз набутих цінностям цивілізації, суб'єктивне значення – відсутність страху перед такими цінностями цивілізації. Дуальність поняття безпека показує відсутність об'єктивних небезпек (загроз, небезпек, катастроф, викликів, вразливостей, ризиків, страхів), а суб'єктивно – їх визнання та сприйняття такими. Досягнення об'єктивної

безпеки відбувається внаслідок: передбачення, запобігання, усунення, управління ризиками, адаптації до небезпек [3].

Сьогодні ми знаходимося в період трансформації концепту системи безпеки, яка знаходиться в хаотичному просторі невизначеності. Це зв'язано з чотирма типами небезпек (загрози, виклики, вразливості та ризики) і п'ятьма аспектами безпеки (військовий, дипломатичний, економічний, соціальний та екологічний). Переосмислення «концепту безпеки», зокрема, загрози, виклики, вразливості та ризики системи безпеки, відбувається в змінах міжнародного геополітичного порядку, в переході парадигм у соціальних науках від позитивізму до конструктивізму, в змінах концепцій суспільства (індивідуального, сімейного, місцевого, регіонального, державного, глобально-планетарного) ризику.

Процеси, що проходять, через бізнес в Україні, зараз в умовах глобальної пандемії та військових конфліктів на світовому та регіональному рівні є класичними об'єктами для моделювання з точки зору теорії систем та теорії хаосу [5].

Теорія хаосу, яка виникла у XIX-му столітті, описує поведінку стохастичних (випадкових) систем. Прикладами випадкових (стохастичних) систем є наступні системи: атмосферні, фізичні, біологічні. Поведінка цих систем має хаотичний характер, але існує математичний опис хаосу. Математичний апарат хаос-систем здійснили: А. Пуанкаре, А. Г. Ляпунов (1892), Е. Лоренц, М. Фейганбаум, С. Смейл, Б. Мандельброт [5]. В цей період з'являються теорія хаос-менеджменту, теорія ефекту метелика, фрактальні моделі, теорії бифуркації – зміна якісної поведінки динамічної системи за малої зміни її параметрів та інше.

Теорія хаос-поведінки в організації стала практичним застосуванням теорії хаосу в економічних системах. Застосування теорії хаосу до організаційної поведінки дозволяє провести опис функціонування організації як єдиної системи. Теорія хаосу показала нові напрямки можливих змін процесів прийняття рішень в бізнесі [5].

Керований хаос – головний елемент знаходження в хаосі точки початку нового аттрактору (альтернативи), переходу до нового стану речей. Хаос-інжиніринг, як інструмент управління хаосом, використовується для перевірки здатності бізнес-системи реагувати на коливання. Цікавим є ефект випередження реакції системи – феномен передбачення. Так людська свідомість має доступ до інформаційних потоків ще до того моменту як подія стає фактом, який трапився [2].

Опис теорії хаосу пов'язують з фрактальною теорією. Фрактал (подрібнений) означає нерегулярну, самоподібну структуру. Уявлення про фрактал, як форму опису економічних явищ та економічних відносин (в просторі і часі), зосереджується на властивостях самоподібності, тобто розташуванні їх частин як цілого [4].

Самоподібність означає, що будь-яка підсистема фрактальної системи повторює архітектуру цілої системи. Кожний фрагмент фракталу, подібний цілісній формі, відтворюється на кожному наступному рівні архітектури (як 3D об'єм) структури. Кожний самоподібний елемент фрактальної архітектури структури представляє ціле. За допомогою фракталів з'явилася можливість виділення порядку у різноманітті хаосу, який до цього виглядав безструктурним. Прикладами структурних елементів фрактальної організації бізнесу виступають невеликі команди людей з одним керівником (координатор), а також, і цілі бізнес-системи фрактального типу [4].

Архітектура фрактальної структури ієрархії побудована з урахуванням влади знання (раціональне та ірраціональне мислення). Керівник команди – це людина, яка має найширший спектр компетенцій. Такі команди виникають спонтанно, в момент загрози бізнесу [3].

Ефективну роботу фрактальної структури бізнесу здійснює лідер, і вимоги до нього повинні бути вищими, ніж зараз у багатьох структурах бізнесу. І насамперед це стосується знань та нестандартного мислення. Потрібні люди, які здатні руйнувати стереотипи та приймати нетривіальні рішення та мати глибокі знання та розширенні компетенції (Системне Бачення Світу – СБС).

Розглядаючи зміну структур управління бізнесу в умовах хаосу не як епізодичне явище, а як безперервний процес, спрямований на отримання та збереження бізнесу, вимагає зміну свідомості, звільнення від стереотипів поглядів всієї команди бізнесу [6, с. 145].

Сьогодні небезпечними для регіонально бізнесу, як вузла безпеки життя держави та людини, є: зупинка підприємств; розрив соціально-економічних та технологічних зв'язків; розрив традиційних бізнес-процесів; зниження обсягів виробництва та прибутку; орендні платежі; податки; кредитна прірва; зростання безробіття; падіння платоспроможності; планетарні соціально-психологічні проблеми, зміна попиту тощо. В умовах глобальної кризи перед регіональним бізнесом стоїть завдання не тільки зберегти персонал, а й здійснювати в цих хаотичних умовах виробничо-господарську діяльність.

В умовах світового тотального хаосу, якого не було раніше, запропоновані інструменти дослідження нестандартних поведінкових стратегій бізнесу базуються не стільки на імперативі теорії систем та теорії хаосу, скільки на їх інтуїтивному розумінні та експромті адаптації.

Сьогодні потрібні фахівці, що володіють технологіями хаос-менеджменту та мають інтелектуальний потенціал. Такий фахівець повинен бути компетентний, флексибельний (гнучкий), креативний. Має володіти практично навичками критичного, аналітичного та творчого мислення, а також мати здатність до подолання бар'єрів рутини та стереотипів розв'язання проблемних ситуацій в просторі невизначеності та хаосу [5].

Отже фрактальний погляд на організацію бізнесу, в умовах хаосу та невизначеності, визначає об'єктивну необхідність створення нових бізнес-систем, що зможуть швидко адаптуватися до непередбачених загроз зовнішнього середовища, відновлювати стан рівноваги роботи бізнесу на будь-яких рівнях. Фрактальний погляд на організацію бізнесу має наступні складові, а саме: це складна 3D об'ємна структура бізнес-системи з тісними зв'язками елементів фракталів; самоподібність бізнес-системи та її компонентів; взаємоузгодженість цілей елементів бізнес-системи (фракталів); можливість та здатність до самоорганізації тощо. Впровадження стратегії керованого хаосу, інструментами якої є хаос-інжиніринг та феномен передбачення, допоможе бізнес-системам на регіональному рівні створити більш надійні системи, які будуть мати здатність швидше відновлюватися та знизити збитки від шкоди порушення безпеки бізнесу.

Список використаних джерел

1. Калашнікова Л. В. Особливості вивчення безпеки життєдіяльності як соціального явища. URL : <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/9848/9371>.
2. Касьянова Н. В., Кавун І. С. До проблеми запобігання хаосу економічних систем. URL : http://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/149.pdf.
3. Кривошеїн В. Зміст та співвідношення основних категорій сучасного безпекового середовища. URL : <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1597/1576>.
4. Николюк О. М. Передумови застосування фрактального підходу в організації суб'єктів аграрного бізнесу. URL : http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/9424/3/EAPK_2018_6_67-75.pdf.
5. Серпак Н. Ф., Сапун В. С., Селезньова Р. В. Теорія хаосу як модель управління за умови глобальної пандемії. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2021/paper/viewFile/11231/9361>.
6. Ступак С. М. Особливості розвитку і специфіка впровадження адаптивних систем управління. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2017. № 1 (62). С. 143–148.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Волошин І. В., *к.і.н., доцент*

Центр надання адміністративних послуг м. Черкаси

Кравченко Л. М., *здобувачка вищої освіти*

Черкаський державний технологічний університет

Процеси діджиталізації, які швидкими темпами відбуваються в усіх соціально-економічних галузях, не змогли оминати і сферу державного управління та адміністрування. Одним із напрямів, на які поширюється застосування цифрових технологій є організація зв'язків з громадськістю органами державної влади та місцевого самоврядування.

Одним з методів, який набуває популярності в цьому напрямку є використання соціальних мереж для надання необхідної інформації громадянам, а також створення можливості отримання зворотного зв'язку.

Корисність та ефективність даного каналу підтверджує загальнонаціональне дослідження «Медіаспоживання в Україні: зміна медіапотреб та програм російської пропаганди», яке було проведено на замовлення ГО «Детектор медіа» Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова в грудні 2022 року [1]. Так, соціальні мережі, як джерела інформації, за популярністю займають друге місце після телебачення, їм надають перевагу 44 % споживачів. Серед соціальних мереж 56 % українців вибирають фейсбук, 25 % – інстаграм, 24 % – вайбер, 13 % – телеграм. В розрізі вікових категорій соціальні мережі обирають 67,4 % молодих людей віком від 18 до 29 років; 59,5 % – 30–39 років; 50,1 % – 40–49 років; 39,1 % – 50–59 років; 19,4 % – населення старше 60-ти років. [1].

Отже, соціальні мережі є потужним інформаційним джерелом для людей різних вікових категорій і може використовувати, як ефективний інструмент зв'язків з громадськістю в сфері публічного управління та адміністрування.

Зрозуміло, що до обов'язків розпорядників публічної інформації в Україні не входить оприлюднення публічної інформації у соціальних мережах, але іноді їх використання є оптимальним шляхом реалізації права на доступ [2], зокрема в умовах карантинних обмежень або військових дій.

Якщо ми проаналізуємо, наприклад, фейсбук, то побачимо, що багато органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій публічної сфери в Україні вже створили власні акаунти та використовують їх для надання різноманітної інформації (наприклад, Міністерство освіти і науки України, Міністерство фінансів, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я, Національний банк України та інші).

Позитивним моментом застосування такого інструмента є зменшення дистанції між органами державної влади та місцевого самоврядування та населенням, оскільки в даному випадку може спрацювати психологічний ефект безпосереднього адресного звернення до читачів соціальної мережі, що не відбувається, якщо цю ж інформацію, наприклад, розмістити на офіційній сторінці. Це може призвести до покращення сприйняття інформації, особливо якщо існує можливість надати зворотній зв'язок.

Проблемою є те, що, не дивлячись, на декількаступеневу верифікацію облікового запису і існування певних вимог до його створення, може бути створений фейковий акаунт з метою дезінформації, що може зменшити рівень довіри до органів державної влади або певних публічних осіб.

Так, наприклад, для підтвердження сторінок правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, політиків і виборних посадових осіб застосовуються деякі додаткові вимоги:

- Правоохоронні органи – кожен користувач, який керує сторінкою, повинен увімкнути двоетапну перевірку для свого профілю;
- Органи місцевого самоврядування – назва сторінки має містити слова «Урядова організація», щоб уникнути плутанини з фізичним місцем розташування;
- Політик – назва сторінки може включати державну посаду чи аббревіатуру, як-от народний депутат, голова ОДА, міський голова тощо. Назва сторінки не може містити фрази на кшталт «голосуйте за», «за [ваша країна]» тощо. Категорію сторінки має бути встановлено як «Політик».
- Виборна посадова особа – назва сторінки має включати державну посаду чи аббревіатуру, як-от народний депутат, голова ОДА, міський голова тощо. Категорію сторінки має бути встановлено як «Державний службовець». У розділі сторінки «Про себе» має бути чітко вказано, що це сторінка представника органу влади [2].

Зрозуміло, що використання соціальних мереж повинно бути інтегровано в загальну комунікаційну стратегію органів державної влади та місцевого самоврядування, щоб зробити даний канал більш ефективним.

Цікавим до вивчення є приклад застосування соціальних мереж в діяльності органів державної влади в італійських містах. Так, місто Трієст не тільки активно працює в шести різних соціальних мережах, але й зуміло побудувати дієвий внутрішній і зовнішній потік інформації завдяки диверсифікації мови та контенту. Таким чином, кожен канал має чітку комунікаційну ідентичність, і місто розробляє окремий редакційний контент для кожного з них [3].

Іншим не менш цікавим прикладом є Квіріналь, резиденція італійського уряду, яка має щонайменше чотири офіційні облікові записи, які використовуються залежно від вмісту, яким потрібно поділитися. Він використовує Twitter для надання оновленої інформації про діяльність Президента та Президента Республіки; Instagram використовується для обміну фотографіями щодо діяльності президента; канал Youtube ділиться відеоконтентом, створеним прес-службою; він також колись використовував Google+, щоб повідомляти новини про президентство англійською для міжнародної громадськості [3].

Дуже активно соціальні мережі для зв'язків з громадськістю використовуються в США, хоча і не регулюються законом. Але відповідний державний орган або департамент може розробити для себе певну інструкцію, або інший документ, який би регулював використання соціальних медіа. Так, наприклад Департамент внутрішніх справ США має інструкцію для роботи в соціальних медіа, яка містить положення щодо того, як повинна себе поводити посадова особа у роботі із соціальними мережами [4].

Наприклад:

- розміщуйте лише ту інформацію, яка є загальнодоступною на первинному відомчому або урядовому вебсайті (OMB M-10-23, Розділ 3, «Люди повинні мати можливість самі обирати джерело про інформації та послуги»);
- не вступайте в суперечки чи дебати з офіційних акаунтів уряду. Відповісти фактично на основні питання – це нормально, але вступати в політичні дебати – ні;
- перевіряйте, щоб комерційна реклама не з'являлась на вашій сторінці у соціальних мережах, перш ніж робити її загальнодоступною. Вживайте необхідних заходів, щоб постачальник видалив комерційну рекламу, як тільки ви виявите її;
- робіть репости та поширюйте лише ту інформацію, яка стосується місії Департаменту. Перш ніж поширити щось або поділитися якимось посиланням, обов'язково прочитайте весь зміст.

Окреме положення в інструкції відведено інтернет-тролям:

- не годуй тролів. Не корміть їх увагою.
- якщо дружня федеральна агенція вас тролить – все одно ігноруйте їх або зв'яжіться з ними телефоном чи електронною поштою [2].

На офіційному сайті Уряду Канади є цілий розділ присвячений протоколу соціальних мереж, а також перелік офіційних акаунтів державних органів у соціальних мережах.

Державні департаменти та службовці Уряду Канади використовують соціальні мережі для:

- офіційної державної комунікації;
- збору й обміну знаннями та інформацією у мережі;
- особистого користування в межах визначених інструкцій.

Окрім інструкцій, існують ще спеціальні процедури щодо створення, налаштування, розпорядження та управління офіційними обліковими записами [2].

Отже, як бачимо використання соціальних мереж для взаємодії з громадськістю є незворотнім процесом [2]. Але, для більш ефективного та безпечного використання даного інструменту необхідно створити якісне нормативно-організаційне та кадрове забезпечення.

Зрозуміло, що ведення офіційної сторінки в соціальних мережах вимагає наявності спеціаліста по роботі з соціальними мережами, який би був грамотний та коректний, умів подавати інформацію враховуючи різні вікові та цільові аудиторії, розумів усі переваги соціальних мереж та був технічно підготовленим.

Також, на думку експертів необхідно:

1. Розробити єдину політику належного використання державними органами соціальних мереж, яка б відповідала чинному законодавству, але не обмежувалась ним.

2. Розробити єдині Правила користування соціальними мережами для державних органів, які б враховували чинне законодавство та умови надання послуг кожної мережі й встановлювали мережевий етикет з використання облікових записів державних органів. Розробити профільні інструкції, що ґрунтуватимуться на специфіці роботи конкретних органів [2].

Список використаних джерел

1. Медіаспоживання в Україні: зміна медіапотреб та програм російської пропаганди. URL: <https://detector.media/infospace/article/196442/2022-02-15-mediaspozhyvannya-v-ukraini-zmina-mediapotreb-ta-progrash-rosiyskoi-propagandy/>.

2. Чи є дописи у Facebook джерелом публічної інформації. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/facebook-publiczna-informatsiya/>

3. New public administration technologies: The future is here. URL: <https://www.doxee.com/blog/digital-marketing/new-public-administration-technologies-the-future-is-here/>

4. Digital Media Guide U.S. Department of the Interior. URL: <https://www.doi.gov/employees/dmguide/social>

УДК 330.131.5:658

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Волошко Є. В., здобувач вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник: **Штика Ю. М.**, к.пед.н., доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ефективність діяльності підприємства, є одним з головних показників організації. Якщо рівень ефективності високий, то підприємство отримуватиме максимально можливі прибутки, що в свою чергу сприятиме подальшому розвитку. Але, так як світ досить швидко розвивається, то й ефективність як показник буде змінюватись. Якась частина виробництва виросла у вартості, збільшився рівень заробітної плати, або ж змінилось середовище

функціонування, і все, ефективність підприємства почне падати. Для того, щоб цього не відбулося потрібно знаходити шляхи підвищення ефективності.

Першим напрямком підвищення ефективності діяльності підприємства, є зменшення витрат. Так як технології світу швидко розвиваються, то доцільним є оновлення матеріально-технічної складової організації. Це допоможе зменшити витрати, або ж наростити виробництво при тих самих затратах. При цьому підприємство отримає бажаний результат в ефективності діяльності. Хоч такий напрямок і є ефективним, але він не принесе великого прибутку організації, саме тому доцільно використовувати не один шлях підвищення ефективності, а декілька.

Другим напрямком підвищення ефективності діяльності є пошук нових ринків збуту. Якщо виробництво створює достатню, або ж завелику кількість товару для ринку на якому воно функціонує, то доцільним є пошук інших ринків. Це допоможе реалізувати більшу кількість товару, якщо такий є, або ж дасть можливість створити штучний дефіцит свого товару на ринку, що в свою чергу потягне за собою підвищення ціни, так як попит буде перевищувати пропозицію. В результаті підприємство матиме вищу ціну власного товару при тих самих затратах. У випадку, якщо товару, що виготовлявся було забагато для одного ринку, то підприємство отримає більше коштів за реалізацію надлишку на іншому ринку, адже не потрібно буде зменшувати ціну.

Третім напрямком підвищення ефективності діяльності є стимулювання попиту на свою продукцію. Якщо організація зможе збільшити попит на свій товар, то цілком доцільним виглядає варіант з підвищенням ціни, що в свою чергу матиме позитивні наслідки в показнику ефективності. Збільшити попит на свою продукцію можна різними шляхами, перший і найбільш логічний, це реклама. Якщо побудувати грамотну рекламну стратегію, то можна очікувати збільшення кількості бажаних придбати товар. Це дає можливість або підняти ціну, або збільшити кількість виробленого товару. Другий шлях популяризації продукції, це акції та знижки. Якщо затрати та доходи підприємства дозволяють пожертвувати певною частиною прибутку, задля підвищення попиту, то організація може піти на такий крок, адже в результаті буде можливість відбити недоотримані кошти, і збільшити попит. Третьою можливістю збільшення попиту власного товару або ж послуг, є підвищення якості. Вища якість продукції, дає переваги над конкурентами, що дає можливість залучення нових покупців, котрі обирали схожий товар інших компаній.

Четвертим напрямком підвищення ефективності діяльності підприємства є залучення або ж виховання більш кваліфікованого персоналу. Такі працівники допоможуть в кожному аспекті виробництва, починаючи від меншої кількості браку товарів, завершуючи більш ефективною реалізацією продукції. В результаті, компанія отримує кращу якість товару, або ж його більшу кількість при тих самих витратах. Але, в цьому напрямку є зворотній бік. Кваліфікований працівник потребує вищої оплати праці. Якщо підприємство має можливість збільшити заробітну плату, і результати роботи цього працівника будуть перебивати зі знаком «+» витрачені на нього кошти, то такий напрямок є цілком доцільним. Яскравим та історичним прикладом, являється запрошення Керрола Шелбі до компанії Ford, що дало можливість створити гоночний автомобіль, котрий зміг перемогти Ferrari у перегонах Ле-Мана 1966 року [1].

П'ятим напрямком підвищення ефективності діяльності підприємства являється збільшення номенклатури товарів, що виготовляється. Якщо матеріально-технічна база організації дає можливість виготовляти нові види товарів, або ж надавати більшу кількість послуг, то таким варіантом потрібно користуватися. Це дасть можливість знайти нові ринки збуту, популяризувати свою компанію та збільшити прибуток при відносно невисоких затратах. Як результат, підприємство матиме вищий показник ефективності своєї діяльності. Прикладом слугує компанія Asus, котра до певного періоду часу займалась виробництвом офісних ноутбуків, але наразі, це бренд, що виготовляє монітори, клавіатури, комп'ютерні миші та ряд іншої електроніки, а також досить серйозний крок зробила у виготовленні ігрових девайсів.

Шостим напрямком підвищення ефективності діяльності підприємства є перенос потужностей виробництва у вигідніше середовище. Це досить популярна практика у багатьох компаній на сьогоднішній день. Вони переносять, або ж створюють нові заводи в країнах, де рівень заробітної плати нижчий, або ж менша вартість комплектуючих, що в свою чергу дає можливість заощадження коштів, що витрачаються на виробництво товару. Яскравим прикладом на сьогоднішній день, слугує Китай, а точніше велика кількість розвинених підприємств, що створили власні потужності на території вищесказаної країни.

Сьомий напрямок підвищення ефективності діяльності, це поглинання конкурентів. Якщо компанія має достатню кількість коштів, то покупка меншої конкуруючої компанії є доцільним варіантом. Це в свою чергу зменшує кількість конкурентів на ринку, та збільшує можливості виробництва. Але такий шлях підходить тільки великим компаніям, що мають високий рівень популярності та прибутку. Прикладом такому напрямку слугує нещодавнє поглинання компанією Microsoft компанії Activision, як результат другі зберегли назву та бренд, але тепер являються підрозділом перших, і керуються їхніми правилами[2].

Вищеописані напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства далеко не єдині, проте вони є основними і активно використовуються в світі. Для найкращого результату, їх поєднують, адже поодиноці вони матимуть набагато слабший результат ніж комплексно. Так, беручи до прикладу ті самі перегони Ле-Ману 1966 року, то можна сказати, що не лише запрошення Шелбі дало такий результат, а й оновлення матеріально-технічної складової, певне поглинання компанії, адже з 1959 року автомобілі Шелбі були окремою маркою. І результатом цієї діяльності стало підвищення ефективності, а точніше перемога, котра в свою чергу дала серйозну популярність Ford, котрий і на сьогоднішній день являється однією з найуспішніших і найбільших автомобільних компаній світу.

Список використаних джерел

1. Форд проти Феррарі. URL: <https://www.forbes.com/wheels/news/ford-vs-ferrari-the-real-story-behind-the-most-bitter-rivalry-in-auto-racing/>.
2. Microsoft купує Activision Blizzard. URL: <https://suspilne.media/199145-microsoft-kupue-activision-blizzard-za-687-mlrd-ce-najbilsa-ugoda-v-industrii-videoigor/>.

.....

УДК 351:334

МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Гайдамака А. Ю., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Серйозні інфраструктурні проблеми, що нагромадилися в Україні за десятиліття відсутності уваги до стану автомобільних доріг, залізничного та комунального господарства, морських та річкових портів, неможливо зараз вирішити силами лише держави. При цьому нестача фінансування – не єдина перешкода на шляху модернізації та розвитку: відсутність повноцінного бачення цілей, завдань та шляхів виходу галузей із кризового стану, висока ступінь бюрократизації прийняття рішень, невисока кваліфікація у сфері управління інфраструктурними проектами також негативно впливають на результативність управління.

Відповіддю на цю ситуацію є загальноприйнята світова практика публічно-приватного партнерства (далі – ППП), перевагою якого є залучення до традиційно державних секторів економіки практик ведення приватного бізнесу, а також прагнення нівелювати недоліки обох способів господарювання за рахунок оптимального розподілу ресурсів, сфер відповідальності та ризиків [1, с. 69].

В Україні внаслідок сформованих стереотипів взаємовідносин держави та приватного бізнесу, а також відсутності ефективного їх правового регулювання поряд із нівелюванням значимості суспільних інтересів публічно-приватне партнерство більшістю його потенційних учасників та зацікавлених сторін розглядається як завуальований корупційний переділ державної власності. Крім того, у публічних дискусіях представники державних підприємств (профспілкові лідери, керівництво) найчастіше оцінюють тренд публічно-приватного партнерства, що розширюється, у виробничій сфері економіки як перехідний етап до приватизації найбільш привабливих державних активів, наголошуючи на невігідності такої та згубності практики активного залучення приватного капіталу. Проте державні підприємства, що ефективно керуються своїми керівниками, забезпечують суттєвий грошовий потік у бюджети всіх рівнів – це скоріше виняток із правил у сучасній українській економіці [3, с. 78]. Нестача не тільки фінансування, а й нових виробничих та управлінських технологій роблять неможливе активне зростання підприємств держсектора. Саме цей факт береться до уваги під час популяризації різних форм публічно-приватного партнерства в Україні.

Вивчивши думки вчених-економістів та фахівців міжнародних інститутів, які займаються питаннями імплементації публічно-приватного партнерства, можна зробити висновок про сутність досліджуваних відносин. Отже, публічно-приватне партнерство – це система взаємовідносин між державою та суб'єктами приватного підприємництва, спрямованих на досягнення результатів у традиційно державних сферах економічної та соціальної діяльності, що визначаються через відповідні договори на умовах збалансованого розподілу прав, зобов'язань, ризиків, витрат та вигод.

У той же час, якщо основна роль приватного партнера у проектах публічно-приватного партнерства пов'язана з досягненням певного рівня ефективності, якості послуг, фінансового та інноваційного забезпечення, роль та функції державного партнера набагато ширше, оскільки охоплюють сферу формування політики ППП та оптимальних економічних, правових та соціальних умов для її реалізації, розробки проектів, забезпечення зрозумілої та прозорої схеми відбору приватного інвестора, оцінки ефективності їх пропозицій, визначення ризиків, створення моніторингу реалізації проекту [4, с. 165].

Добросовісне опрацювання кожної зі сфер відповідальності дозволяє не лише підвищити економічну ефективність проектів ППП, але і забезпечити громадське визнання даного механізму роботи з приватним сектором, дискредитоване роками корупції та зневаги державними інтересами.

Проте поряд із реальними перевагами використання механізму публічно-приватного партнерства (зниження державних витрат та економія ресурсів, поділ відповідальності та ризиків з приватним сектором, доступ до технологічних та управлінських інновацій, розвиток окремих підприємств та секторів економіки, територій та регіонів) експерти у сфері взаємодії держави з приватним бізнесом виділяють певні проблеми, що ставлять під загрозу його ефективність. Серед інших особливо виділяються:

- нестача забезпечення потенційних інвесторів необхідною інформацією про плановані проекти ППП (коли уряди розробляють проекти для залучення наперед відомого інвестора);
- відсутність достатнього досвіду в приватному секторі, потенціалу та навичок у державному;
- неготовність державної інфраструктури до прийняття рішень щодо реалізації проектів;
- можлива втрата контролю традиційно державних галузей економіки;
- вища вартість фінансування у приватному секторі (призводить до зростання загальних витрат по проекту);
- неможливість оптимального розподілу ризиків між учасниками [6, с. 35; 5, с. 56; 2, с. 143].

При цьому аналіз досвіду використання публічно-приватного партнерства в Україні дозволяє до зазначених вище додати проблемні сфери, властиві саме вітчизняній практиці взаємодії держави та бізнесу, обумовлені невисоким рівнем ефективності роботи державних структур, а саме:

- 1) усвідомлення ролі, необхідності та можливості застосування різноманітних форм публічно-приватного партнерства у різних галузях економіки, а також розподіл функцій між учасниками процесу;
- 2) відсутність централізованого органу управління та сприяння реалізації проектів ППП в Україні, а також методики та інструментарію контролю та моніторингу даного процесу;
- 3) законодавче забезпечення реалізації проектів ППП;
- 4) захист інтересів держави, інвестора та товариства;
- 5) формування управлінського та кадрового базису для ефективного здійснення проекту на кожному етапі;
- 6) громадське сприйняття необхідності передачі частини майна та функцій у приватний сектор у традиційно державних секторах економіки;
- 7) складність забезпечення прозорості процедур проведення концесійних конкурсів та відбору інвесторів для реалізації проектів;
- 8) відсутність чесної конкуренції між інвесторами.

Таким чином, основними умовами успішної підготовки та реалізації різних форм публічно-приватного партнерства, що сприяють підвищенню їх результативності, ефективності та сприйняття суспільством, є наступні:

- 1) розробка реальних проектів, що вирішують актуальні завдання та базові потреби у розвитку для конкретної галузі, підприємства, регіону, території, спільноти;
- 2) облік думки та вимог населення територій та працівників підприємств через механізм громадських слухань соціально значимих проектів, що зачіпають інтереси суспільства, колективного обговорення проектів розвитку підприємства з поясненнями переваг та результатів їх реалізації, загроз та вигод для співробітників;
- 3) інформаційна підтримка у засобах масової інформації суспільно значимих проектів для зниження соціальної напруженості та зростання рівня їх схвалення, що дозволить подолати опір негативним наслідкам реалізації проектів;
- 4) створення ефективних органів цивільного контролю за реалізацією великих проектів, що торкаються інтересів місцевих органів влади, мешканців територій, працівників підприємств;
- 5) створення кадрової основи успішної реалізації проектів публічно-приватного партнерства за рахунок стажувань фахівців з ППП у міжнародних організаціях, що займаються даною проблематикою, відповідних інститутах при урядах країн, які активно та результативно використовують механізм ППП; запрошення іноземних фахівців, які в процесі роботи у команді з управління проектом зможуть передати власний досвід на практиці; взаємодії з вищими навчальними закладами та спеціалізованими навчальними центрами, які готують фахівців у сфері управління проектами.

Список використаних джерел

1. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг. Економіка і прогнозування. 2010. № 4. С. 62–86.
2. Зарічний О. А. Публічна влада та участь громадян: юридичне трактування. Митна справа. 2015. № 4 (100). Ч. 2. С. 141–146.
3. Економіко-правові аспекти державно-приватного партнерства в умовах децентралізації економіки України : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених і студ., Харків, 1–28 лютого 2017 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 303 с.

4. Мушинська Н. Ю. Публічно-приватне партнерство як інструмент сталого регіонального розвитку. Коммунальное хозяйство городов: науч. техн. сб. 2010. Вип. 9. С. 162–167.

5. Рудейчук С. В. Сутність та характеристика публічно-приватного партнерства в Україні: обліковий вимір. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2018. Вип. 2 (40). С. 54–58.

6. Шемігон О. І. Публічно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку села. Інвестиції: практика та досвід № 12/2019. С. 31–36. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2019/8.pdf (дата звернення 16.10.2022.)

.....

УДК 631.11:338.246.4

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Гармаш Р. О., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Калюжна В. І., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Специфіка функціонування сільськогосподарських підприємств вимагає від керівництва регулярного виконання аналізу діяльності підприємства, порівняння показників розвитку підприємства та застосовуваних технологій і обладнання з аграрним ринком, прогнозування основних тенденцій розвитку підприємства та розробку напрямів діяльності у довгостроковій перспективі. Тому будь-яке сільськогосподарське підприємство повинно розробляти й реалізовувати стратегію свого розвитку, яка передбачає продумані напрями дій підприємства, у т.ч. і з врахуванням форс-мажорних обставин.

З'ясовуючи сутність і особливості поняття «стратегія», було опрацьовано значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед яких: І. Ансофф, А. Донських, І. Боришкевич, І. Кадирус, М. Мартиненко, М. Портер, А. Стрікленд, В. Терещенко, А. Томпсон, В. Якуба.

Як вважає провідний світовий науковець економічного напрямку І. Ансофф, стратегія – це «набір правил для прийняття рішень, якими підприємство керується у своїй діяльності». Стратегія є «систематизованим процесом, який вказує чітку послідовність кроків і активно використовує аналітичні інструменти і методи» [1].

М. Портер у своїх дослідженнях зазначає, що «стратегія, спрямована на те, щоб зайняти стійку і вигідну позицію, яка дасть змогу підприємству протистояти натиску тих сил, які визначають конкурентну боротьбу в окремій галузі» [1].

Англійські науковці А. Томпсон і А. Стрікленд під стратегією розуміють «узагальнюючу модель дій підприємства, яка необхідна для досягнення поставлених цілей шляхом координації та розподілу своїх ресурсів». Тобто стратегія являє собою «набір правил для прийняття управлінських рішень, якими підприємство керується у своїй діяльності» [1].

На думку І. Боришева, стратегія – це «довгостроковий комплексний план розвитку підприємства, який включає в себе сукупність послідовних дій та рішень з метою досягнення поставлених цілей та зміцнення конкурентних переваг на ринку» [2, с. 90].

В. Якубів поряд зі стратегією виділяє поняття «інноваційна стратегія», під якою розуміє «інтегрований, системний план дій, спрямований на досягнення довгострокової мети

і завдань розвитку об'єкта, що ґрунтується на новому, відмінному від попередніх підходів до побудови, організації й реалізації, для забезпечення вищої в порівнянні з аналогами результативності» [3, с. 106]

І. Кадирус, А. Донських та В. Терещенко у своєму науковому дослідженні відзначають, що «стратегія розвитку підприємства це – цілісна сукупність взаємопов'язаних стратегічних рішень, що визначають пріоритетні напрямки діяльності підприємства по реалізації його місії, цілей і завдань в довгостроковій перспективі [1].

Доцільно відзначити, що формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства відбувається переважно під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, які визначають функціонування сільськогосподарського підприємства. Залежно від походження чинників, які мають вплив на формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства, розрізняють природні, економічні, наукові і нормативно-правові чинники. Взаємозв'язок різних груп чинників відображено на рисунку 1.

Однією з визначальних груп чинників впливу на формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства є природні чинники. Закономірно, що стратегічні напрями роботи сільськогосподарського підприємства в першу чергу залежать від природно-кліматичних умов та ґрунтового покриву. Вибір сільськогосподарської продукції у тому чи іншому регіоні обумовлюється природними умовами, які притаманні даному регіону. Це пов'язано з можливостями вирощувати різні види сільськогосподарської продукції залежно від температури, вологості, кількості атмосферних опадів, складу і родючості ґрунтів тощо. Таким чином, природно-кліматичні умови визначають доцільність розміщення сільськогосподарського підприємства певного профілю.

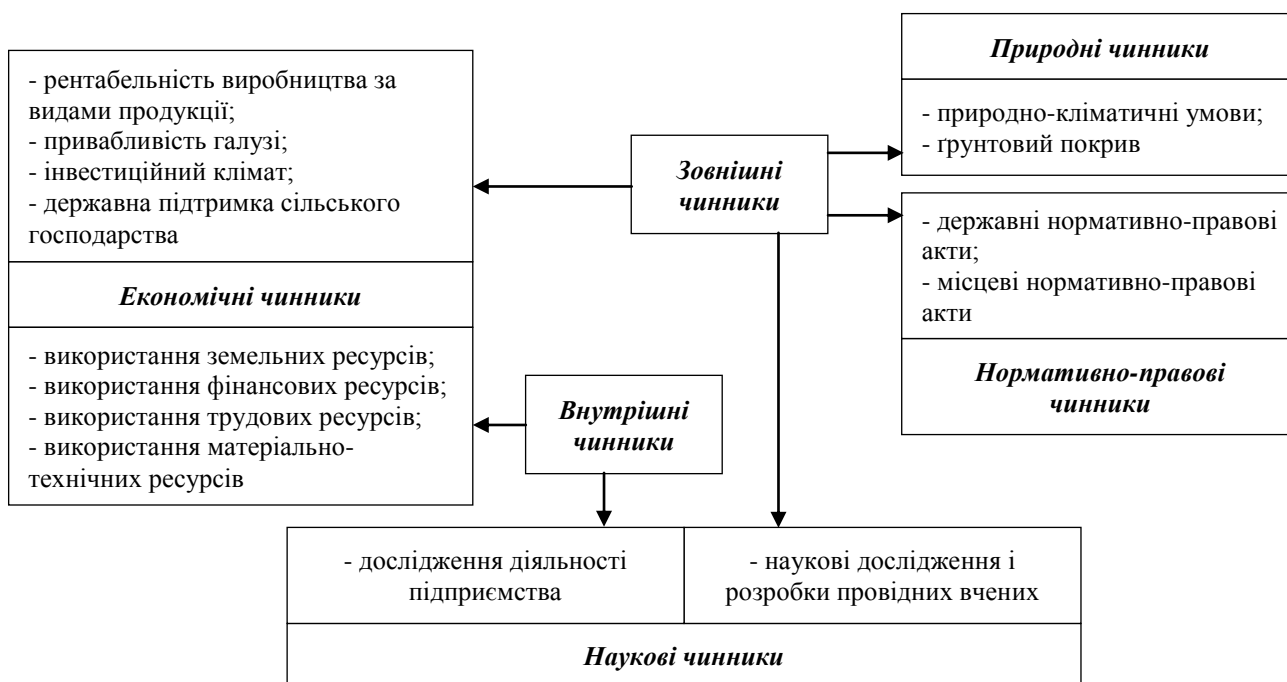

Рисунок 1 – Чинники впливу на формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства

Джерело: побудовано авторами на основі [1; 4]

Важливе значення для формування ефективної стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства належить економічним чинникам, як внутрішнім, так і зовнішнім. Зауважимо, що внутрішні економічні чинники безпосередньо залежать від раціонального й ефективного використання ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Мова йде про розробку дієвої стратегії розвитку сільськогосподарського

підприємства, цілями якої є максимальне використання земельних, фінансових, трудових, матеріально-технічних ресурсів при мінімальних затратах. Зовнішні чинники прямо не залежать від діяльності підприємства, але формують передумови для налагодження ефективного сільськогосподарського виробництва. Серед зовнішніх економічних чинників, які впливають на формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства, доцільно виокремити рентабельність виробництва за видами продукції, привабливість галузі, інвестиційний клімат, напрями державної підтримки сільського господарства.

Функціонування сучасного сільськогосподарського підприємства не можливо уявити без застосування наукових досліджень та розробок, серед яких особливу увагу необхідно приділити можливості використання новітніх технологій. Реалії сьогодення диктують такі умови, що без впровадження сучасної техніки та сучасних методів обробки землі рослин стає неможливим бути конкурентоспроможним і економічно ефективним сільськогосподарським підприємством. Формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства повинно базуватися на комплексному аналізі всіх показників, що визначають умови і середовище розвитку підприємства з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників. Саме тому використання сучасних методів дослідження діяльності підприємства та розрахунок економічних прогнозів повинні бути основою розробки ефективної стратегії розвитку підприємства. Ціллю стратегічного аналізу є збір, оцінка і систематизація інформації для прийняття стратегічних рішень та окреслення тактичних цілей, що сприятиме виявленню потенціалу розвитку підприємства та побудові оптимальної моделі його розвитку.

Діяльність будь-якого підприємства, у т.ч. і сільськогосподарського, здійснюється в межах нормативно-правових актів державного і місцевого рівнів. Тому вагому роль у функціонуванні сільськогосподарського підприємства відіграє чинна нормативно-правова база, яка, окрім загальних вимог і правил функціонування підприємства, дає можливість скористатися програмами і проектами державної підтримки сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, доцільно відзначити, що нині забезпечення фінансової стійкості та підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства є неможливим без розробки дієвої стратегії його розвитку. Стратегічна орієнтованість сільськогосподарського підприємства є необхідною умовою успішного існування підприємства на ринку в умовах конкуренції. Розробка стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства повинна враховувати сукупність всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, які прямо чи опосередковано чинять вплив на функціонування підприємства, визначають тактичні напрями розвитку у короткостроковому періоді і забезпечують стійке економічне зростання в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Кадирус І. Г., Донських А. С., Терещенко В. А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/66.pdf.
2. Боришкевич І. І. Теоретичні підходи до розуміння сутності стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2016. № 9-10. С. 88-92.
3. Якубів В. М. Концептуальні засади стратегії збалансованого розвитку аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2011. № 4. С. 104-107.
4. Боришкевич І. І. Фактори впливу на побудову стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційний розвиток та безпека підприємства в умовах неіндустріального суспільства : матеріали міжнар. Наук.-практ. Конф. 25 жовтня 2018 р. / відп. Ред. О. М. Полінкевич, Л. В. Шостак. Луцьк, 2018. С. 57–60. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17259/1/Boryshkevych%2057-60.pdf>.*

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ТА ФОРМИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Горбанець С. Ю., здобувачка вищої освіти

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Сучасні шляхи та форми розвитку менеджменту організації є базою для її успішної діяльності, а тому є актуальною тематикою, такою, що потребує вивчення, аналізу для визначення можливостей реалізації в соціально-економічних системах. Неоднозначність економічних явищ, кризовість соціально-економічного становища України потребує реакції як державних органів влади, так і на рівні підприємств, організацій з метою підтримання ефективності їхньої роботи.

Проблема удосконалення та розвитку менеджменту організації є актуальним завданням як топ-менеджменту та власників різноманітних соціально-економічних структур, так і науковців, і представників влади. Розвиток менеджменту є передумовою підвищення показників ефективності діяльності організацій. Враховуючи те, що діяльність підприємств складається з різних елементів, то й сучасні шляхи та форми удосконалення менеджменту є різноманітними та мають бути направлені на різні його види.

Сучасним концепціям менеджменту та їхньому застосуванню на підприємствах присвячена робота А. А. Вдовічена, В. А. Чичуна та Г. О. Полянка [1]. В ній автори пишуть, наприклад, про такі концепції на основі процесного підходу як [1] (рисунком 1): 1) концепція процесно-орієнтованого менеджменту; 2) концепція контролінгу; 3) концепція менеджменту якості; 4) концепція менеджменту за цілями.

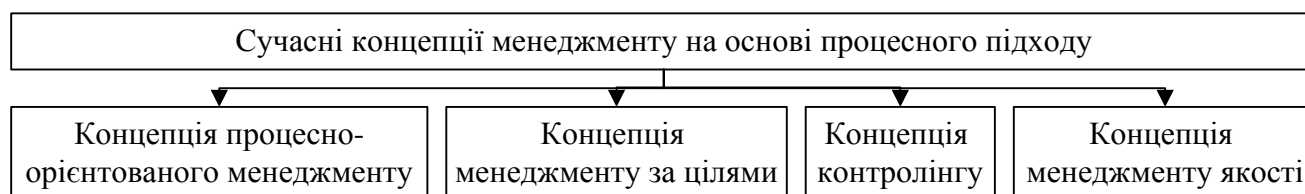

Рисунок 1 – Сучасні концепції менеджменту на основі процесного підходу
 Джерело: сформовано на основі [1]

Як зазначають автори [1], «дослідження доводять, що застосування сучасних концепцій менеджменту на підприємствах сприяє зростанню економічних результатів діяльності та підвищенню їх конкурентоспроможності» [1].

В контексті інтегрованого підходу до розвитку менеджменту організації та удосконалення бізнес-процесів суб'єкта господарювання визначаються такі методи на різних етапах [2]: «методи МВО (Management by Objectives); АВМ (Activity Based Management); дерево цілей; система збалансованих показників; SWOT-аналіз; структурні методи IDEF; графічна модель SADT; метод Дельфі; метод Kaizen; GAP-аналіз; АВС-аналіз; бенчмаркінг; експертно-аналітичні методи; раціональне управління персоналом та інші» [2].

Іншим важливим напрямком розвитку менеджменту організації є діджиталізація різних його моментів. Тотальна діджиталізація різних сфер впливає й на управління персоналом. Н. Гуржій, О. Гурман, С. Леськова, З. Тягунова, М. Любецька [3] визначили деякі принципи, що притаманні цьому процесу. Серед них [3]: «1) гнучкий підхід до розвитку співробітників; 2) систематична відповідність цілям підприємства; 3) інтеграція менеджменту та власників бізнесу в загальну систему управління; 4) розширена мотивація;

5) персонал розглядається як інвестиція, яку потрібно розвивати; 6) використання потенціалу під час працевлаштування; 7) переважання робочих груп і проєктних груп над традиційними структурними підрозділами; 8) проактивна функція інновацій; 9) стимулювання змін» [3].

Необхідно також ознайомитися з моделями управління трансформаціями в розвитку організації. Г. Пятницька [4] згадує шість головних типів моделей [4]: 1) функціональна (1D); 2) процесова (2D); 3) ощадлива (3D); 4) життєвостійка (4D); 5) квантова продуктова (6D); 6) квантова підприємницька (8D)» [4]. Характеристика моделей показана на рисунку 2.

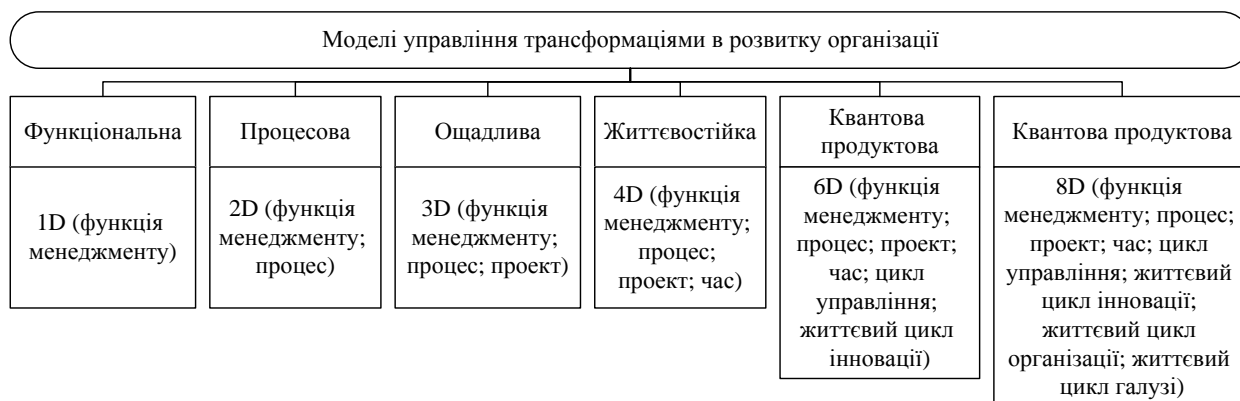

Рисунок 2 – Головні моделі управління трансформаціями нововведень розвитку організації
Джерело: сформовано на основі [4]

З рисунку 2 та досвіду практичної діяльності, можемо зробити висновок про те, що найчастіше застосовуються моделі 1D – 4D, тобто функціональна, процесова, ощадлива чи життєвостійка. А на сьогодні вони зазнали удосконалення, змін, як і зовнішні умови організації, тому необхідним є застосування сучасніших прикладів, а саме моделей 6D та 8D.

Про потреби інвестицій саме в людський капітал заради його збереження, а також розвитку йдеться в [5], бо саме «інвестиції в людський капітал та його розвиток є запорукою успіху підприємства» [5]. «Людський капітал є головною рушійною силою інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та організацій, що здатна забезпечити їй гнучкий перехід та розвиток в умовах Індустрії 4.0» [5].

Можемо підсумувати, що менеджмент організацій зазнавав, зазнає та буде зазнавати змін через вплив зовнішніх та внутрішніх умов. Серед таких умов можемо виділити діджиталізацію, побудову громадянського суспільства, інтелектуалізацію, поширення крос-культурних особливостей, технологічні зміни та інші.

Список використаних джерел

1. Вдовічен А. А., Чичун В. А., Полянко Г. О. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 29–34.
2. Криворучко О. М. Інтегрований підхід до удосконалення бізнес-процесів підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2018. № 32. С. 17–29.
3. Гуржій Н., Гурман О., Леськова С., Тягунова З., Любецька М. Аналіз сучасної системи управління персоналом під впливом цифровізації бізнес-процесів: досвід міжнародних компаній, українські реалії. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. №1(42). С. 484–492.
4. П'ятницька Г., Григоренко О., Долженко Т. Дихотомія інноваційних трансформацій підприємств. *Інноваційна економіка. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 2. С. 30–43.
5. Занора В. О. Інноваційний розвиток підприємств в Україні: особливості та проблемні аспекти за умов Індустрії 4.0. *Вісник Черкаського університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 27–33.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО НАРКОТИКІВ: ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ

Григор О. О., *д.політ.н., професор, ректор*
Черкаський державний технологічний університет
Борозинець А. В., *здобувач вищої освіти*
Черкаський державний технологічний університет

Проблема в сфері наркотиків на сьогодні набула глобального явища і генерує велику кількість соціальних, економічних, правових проблем та проблем в сфері охорони здоров'я в усіх країнах світу. Так, згідно досліджень протягом 2020 року близько 275 мільйонів людей вживали психотропні препарати та очікуване зростання на 11 % у всьому світі та на 40 % тільки в Африці до 2030 року, а також приблизно 36 мільйонів людей із розладами, пов'язаними з вживанням наркотиків, а масштаби проблем громадського здоров'я пов'язаних із вживанням наркотиків, розладами, пов'язаними з вживанням наркотиків, і пов'язаними з цим станами здоров'я залишається дуже високим. Згідно з останніми оцінками ВООЗ, близько 583000 смертей були прямо чи опосередковано пов'язані з вживанням наркотиків у 2019 році, при цьому близько 450000 смертей були пов'язані з опіоїдами, а близько 14000 – з коноплею. Вживання ін'єкційних наркотиків є причиною приблизно 20 % ВІЛ-інфекцій за межами Африки на південь від Сахари і, згідно з останнім звітом ВООЗ про прогрес у сфері ВІЛ, вірусного гепатиту та інфекцій, що передаються статевим шляхом, значно сприяє епідеміям гепатиту В і гепатиту С у всіх регіонах [1].

Така ситуація вимагає від урядів на рівні країн розробки ефективної політики щодо наркотиків з метою зменшення їх негативного впливу на всі сфери життєдіяльності населення.

Відповідно до документів Європейського Союзу: «Політика щодо наркотиків – це загальний напрямок і підхід уряду до вирішення проблем (незаконних) наркотиків. Він охоплює всю систему законів, регуляторних заходів, напрямків дій і пріоритетів фінансування щодо (незаконних) наркотиків, які вводяться в дію урядом або його представниками» [2].

Стаття у Вікіпедії дає нам наступне визначення: «Державна політика щодо наркотиків – це політика щодо контролю та регулювання психоактивних речовин, особливо тих, які викликають фізичну або психічну залежність. Дана політика зазвичай спрямована на боротьбу з наркоманією чи залежністю, враховуючи, як попит, так і пропозицію наркотиків, а також пом'якшення шкоди від вживання наркотиків і надання медичної допомоги та лікування» [3].

Заходи щодо зменшення попиту включають добровільне лікування, реабілітацію, замісну терапію, боротьбу з передозуванням, альтернативи ув'язненню за дрібні правопорушення, пов'язані з наркотиками, призначення ліків за медичним рецептом, просвітницькі кампанії, громадські соціальні послуги та підтримку сімей.

Зменшення пропозиції включає такі заходи, як проведення зовнішньої політики, спрямованої на викорінення міжнародного культивування рослин, які використовуються для виробництва наркотиків, і перехоплення торгівлі наркотиками, штрафи за злочини, пов'язані з наркотиками, ув'язнення осіб, засуджених за злочини, пов'язані з наркотиками.

Політики, які допомагають пом'якшити небезпеку вживання наркотиків, включають програми використання шприців-голок, програми заміни наркотиків і безкоштовні засоби для перевірки чистоти наркотиків тощо.

Зрозуміло, що особливості формування та реалізації державної політики в цій сфері відрізняються від країни до країни.

Треба зазначити, що до недавнього часу уряди більшості країн слідували моделі наркополітики, яка була затверджена з 1961 року Конвенціями по наркотикам Організації Об'єднаних Націй (ООН). Ця модель приділяє особливу увагу законодавству та програмам, що спрямовані на стримування та поступову ліквідацію постачання заборонених наркотичних засобів. Але більшість політиків змушені на сьогодні переглянути дані принципи в зв'язку з тим, що так і не відбулося значного скорочення масштабів незаконного обігу наркотиків; збільшуються серйозні негативні наслідки діючої глобальної системи контролю над наркотиками; в сфері охорони здоров'я почали з'являтися проблеми, пов'язані з наркотиками, а також проблеми з порушенням прав та свобод людини в процесі встановлення контролю над обігом наркотиків. А в той же час, результати досліджень та практичний досвід свідчать, що деякі з цих проблем можуть бути вирішені шляхом відповідних політик та ініціатив, які не ставлять першочерговим завданням зниження споживання наркотиків чи обсягів незаконного обігу наркотиків [4].

Ми погоджуємося зі спеціалістами Міжнародного консорціуму з наркополітики, які запропонували наступні принципи, на які повинні спиратися уряди при розробці національних стратегій боротьби з наркотиками, зокрема:

- 1) необхідно ґрунтуватися на структурованій та об'єктивній оцінці пріоритетів та сучасних даних;
- 2) всі заходи повинні здійснюватися у повній відповідності до міжнародного законодавства в області прав людини;
- 3) наркополітика повинна в першу чергу бути спрямована на зменшення негативних наслідків споживання та обороту наркотиків, а не на зниження масштабів споживання наркотиків та розміру наркоринку;
- 4) політика та відповідні заходи повинні бути спрямовані на сприяння соціальній інтеграції вразливих груп;
- 5) в процесі обговорення та здійснення стратегій уряди повинні налагоджувати відкриті та конструктивні відносини з представниками громадянського суспільства [4].

Складність факторів, які впливають на рівні та моделі виробництва, постачання та використання наркотиків, означає, що уряди повинні застосувати високоструктурований підхід до розробки комплексних і інтегрованих заходів у сфері політики щодо наркотиків – закони про наркотики та їх забезпечення є лише однією з багатьох сфер діяльності уряду, які можна використовувати для вирішення проблеми наркотиків.

Список використаних джерел

1. Public health dimension of the world drug problem. URL : https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA75/A75_43-en.pdf (дата звернення: 14.10.2022).
2. Evaluating drug policy. A seven-step guide to support the commissioning and managing of evaluations. URL : <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4680/td0417390enn1.pdf> (дата звернення: 14.10.2022).
3. Drug policy. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Drug_policy (дата звернення: 12.10.2022).
4. Drug Policy Guide. URL : http://fileserv.idpc.net/library/IDPC-Drug-Policy-Guide_2nd-Edition.pdf (дата звернення: 16.10.2022).

ЗАСОБИ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ УКРАЇНИ

Григораш С. Ю., *здобувач наукового ступеня доктора філософії
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький*

В основі акціонерної форми господарювання знаходяться корпоративні відносини, пов'язані з об'єднанням капіталів та живої праці осіб, спрямованої на досягнення певних спільних цілей та інтересів.

Наявність між учасниками акціонерного товариства особливих корпоративних відносин визначає необхідність формування корпоративного управління як особливої форми управління. Основними ознаками, що характеризують ефективне корпоративне управління (КУ), є: КУ здійснюється на основі постійної координації та узгодження інтересів усіх учасників корпоративного управління; розмежування функцій акціонерів та менеджерів, тобто. акціонер не повинен брати безпосередню участь в управлінні корпорацією; захист прав акціонерів та інших учасників корпоративного управління; прозорість підприємства, тобто. доступність інформації про діяльність підприємства.

Небагато інвесторів готові вкладати значні кошти в компанію, яка не має стабільного управління та контролю діяльності. Належна система корпоративного управління дозволяє інвесторам бути впевненими в тому, що їхні кошти розумно використовуються керівництвом компанії для розвитку її діяльності та, таким чином, збільшують вартість частки інвестора в акціонерному капіталі.

Виникнення корпоративних відносин відбулося в Україні відносно нещодавно з початком процесів ринкового реформування економіки. Короткого періоду існування корпоративних відносин було замало освіти розвиненої і всебічної системи правового регулювання цих відносин. Усі нормативно-правові засоби регулювання корпоративних відносин в акціонерних товариствах України можна поділити на чотири групи.

1. Загальні правові засади підприємницької діяльності: правила організації підприємництва, законодавство про працю, податкове законодавство, антимонопольне законодавство, нормативно-правові засади банкрутства підприємств, бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

2. Нормативно-правові засади діяльності акціонерних товариств: правила організації та управління акціонерним товариством, управління державними корпоративними правами.

3. Нормативно-правові засади регулювання обігу цінних паперів: норми регулювання діяльності професійних учасників ринку цінних паперів, реєстраторської та депозитарної діяльності, регулювання емісійної діяльності.

4. Нормативно-правові основи приватизації та корпоратизації державних підприємств: правила випуску та продажу акцій акціонерних товариств, створених на базі державних підприємств, основи оцінки майна під час приватизації, організації діяльності у постприватизаційний період.

Крім правових норм регулювання корпоративних відносин існують також рекомендаційні та локальні норми.

На відміну від правових і рекомендаційних норм, що створюються над акціонерному суспільстві і стосуються великої кількості різних підприємств, локальні норми приймаються самому підприємстві його органами управління і відносяться лише даному підприємству.

До складу локальних норм входить велика кількість документів, починаючи із статутних документів і закінчуючи конкретними документами, які стосуються лише однієї конкретної сторони діяльності компанії. Виникнення локальних норм корпораціях можна пояснити тим, що нормативно-правові засоби регулювання корпоративних відносин який завжди ефективні і

правильно складені, тобто. діють не так, як повинні. Крім того, правові норми впливають на всі корпорації, і не можуть враховувати всі особливості функціонування однієї конкретної корпорації, у зв'язку з чим і виникає необхідність формування локальних норм.

У деяких корпораціях, що особливо діють в економічно розвинених країнах, локальні норми об'єднуються і набувають вигляду так званих корпоративних кодексів управління. Окрім самих корпорацій, створенням таких кодексів чи подібних до них займаються й інші організації.

Кодекси корпоративного управління для різних підприємств індивідуальні, проте всі вони повинні включати питання, що стосуються формування капіталу підприємства, його використання та розподілу результатів використання капіталу. Певне місце у кодексі відводиться внутрішнім стандартам корпоративного управління, які передбачають повну прозорість компанії та дотримання всіх норм законодавства. Недотримання будь-якої з цих норм суворо карається, аж до звільнення винних. На думку автора, приблизна структура кодексу корпоративного управління має такий вигляд:

1. Питання, що визначають формування капіталу підприємства: порядок випуску акцій; оборот акцій над ринком; правила випуску акцій додаткової емісії.

2. Питання, що визначають деякі аспекти використання капіталу: питання, що стосуються керівних органів корпорації: формування та склад ради директорів (спостережної ради), кількість незалежних директорів у ній, періодичність засідань ради, можливість передачі деяких повноважень ради директорів різним комітетам; питання, пов'язані із проведенням аудиту; правила діяльності корпорації.

3. Питання, пов'язані із розподілом результатів використання капіталу: дивідендна політика; питання захисту міноритарних акціонерів.

Також, у кодексі має бути закладено відповідальність за недотримання його норм та вимог.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. А., Легінькова Н. І. Основні аспекти корпоративного управління підприємством. *Інтелект XXI*. 2018. № 4. С. 40–44.

2. Гуцалюк О. М. Управління інтеграційним розвитком корпоративних підприємств: теорія, методологія, практика : монографія. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 424 с.

3. Шматько Н. М. Закономірності процесу здійснення організаційних змін у структурі управління підприємством. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 58–62.

.....

УДК 364.2

ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Гуріненко Ж. Е., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Ільченко Н. В.**, к.н.держ.упр., доцент
Черкаський державний технологічний університет

Нажаль, сучасна Україна має нову хвилю стрімкого загострення психологічного стану, яку ми можемо спостерігати і в нашому сьогодні. З початку АТО на сході нашої країни до повномасштабного вторгнення одним із головних, спричинених війною, викликів для українського суспільства є повноцінна адаптація військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин до цивільного життя [1].

Участь у бойових діях завжди має свою «ціну»: в Світі по статистиці в перші дні проведення бойових дій бойову психічну травму (БПТ) отримують 60–65 % військовослужбовців. Тільки 25% із загальної кількості бійців адекватно реагують на бойову обстановку, у інших фіксують дезорганізацію психічної діяльності, а саме: 10–25 % військових мають реактивні психологічні порушення, а у 35 % спостерігаються стійкі порушення психіки, які залишаються на все життя. Через деякий час у 50–80 % особистостей, які перенесли тяжкий стрес розвивається ПТСР. За даними статистики різних війн – психічні розлади, на театрі ведення бойових дій, нараховують від 6 % до 12 % чисельності особового складу і до 30 % – від загальної кількості бойових втрат, які іноді супроводжуються частковою, або повною втратою боєздатності військ [2].

Сьогодні статус учасника бойових дій мають понад 770 тисяч осіб. Загалом у колі опіки Міністерства у справах ветеранів наразі перебувають близько 1,2 млн осіб. Це, окрім самих ветеранів, члени сімей військовослужбовців, постраждалих учасників Революції Гідності, а також інші категорії, зокрема учасники Другої світової війни або прирівняні до них особи і всі, хто брав участь у миротворчих місіях. За словами міністерки у справах ветеранів Юлії Лапуніної, кількість ветеранів і сімей, які втратили близьких через бойові дії, після війни може збільшитись у рази – до 5 млн осіб [3].

Зрозуміло, що вже тепер необхідно розробляти і створювати програми соціальної, професійної та психологічної адаптації військових, які повернуться із району активних бойових дій, а також підтримки їхніх родин [3].

Одним з кроків, який було зроблено протягом 2022 року для вирішення проблеми адаптації військовослужбовців та членів їх сімей, було ухвалено проєкт закону про внесення змін до статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя.

Верховна Рада України постановила п. 5 статті 8 цього закону доповнити таким абзацом: «Право на соціальну та професійну адаптацію також мають особи, які звільняються або звільнені з військової служби з-поміж ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, члени сімей таких осіб, члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, члени сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, визначені Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Організація соціальної та професійної адаптації зазначеної категорії осіб провадиться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України. Порядок та умови забезпечення соціальної та професійної адаптації визначаються Кабінетом Міністрів України» [4].

Тож, якщо раніше держава гарантувала забезпечення соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільнялися у зв'язку зі скороченням штатів та за станом здоров'я, то зараз вона гарантує поширення таких гарантій й на усі категорії, зазначені у процитованому доповненні до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [5].

Зрозуміло, що з метою збереження фізичного та психологічного здоров'я учасників бойових дій та членів їх сімей необхідно впроваджувати та активно застосовувати ефективні профілактичні та реабілітаційні заходи на рівні громад, серед яких психотерапевтичні, психодіагностичні, психокорекційні, профілактичні, профорієнтаційні, використовуючи як індивідуальні, так і групові форми психосоціальної реабілітації (консультування, групова корекція, аутотренінг, саморегуляція тощо) [2].

Спеціалісти відмічають, що така робота повинна здійснюватися на базі спеціалізованих реабілітаційних центрів, що в свою чергу, вимагає фінансового, матеріально-технічного, організаційного та кадрового забезпечення.

Враховуючи масштаб зазначеної проблеми, система надання психологічної допомоги та реабілітації учасників бойових дій та членів їх сімей за обсягом матеріально-технічного та кадрового забезпечення повинна розглядатись як складова національної безпеки держави [2].

Список використаних джерел

1. Соціальна адаптація учасників АТО та членів їх сімей. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24175> (дата звернення 13.10.2022).
2. Назаренко І. І., Якимець В. М., Печиборщ В. П., Слабкий Г. О., Іванов В. І., Поліщук А. О. Проблемні питання психологічної реабілітації ветеранів учасників антитерористичної операції та військовослужбовців операції об'єднаних сил в Україні (аналітичний огляд літератури). *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 1 (54). URL: https://foundationdv.com/site-static/Uzn_2019_1_10.pdf (дата звернення 12.10.2022).
3. Чи зможе Україна впровадити успішний закордонний досвід із адаптації ветеранів. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/29/chy-zmozhe-derzhava-vprovadyty-uspishnyj-dosvid-z-adaptacziyi-veteraniv-ta-yihnih-rodyn/> (дата звернення 12.10.2022).
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення 12.10.2022).
5. Адаптацію ветеранів війни до мирного життя гарантує Закон щодо системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/03/adaptacziyu-veteraniv-vijny-do-myrnogo-zhyttya-garantuye-zakon-shhodo-systemy-perehodu-vid-vijskovoyi-karyery-do-cyvilnogo-zhyttya/> (дата звернення 13.10.2022).

.....

УДК 330.354

КАЙДЗЕН – ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

Демиденко В. В., *к.е.н., доцент,*
декан факультету економіки та управління
Черкаський державний технологічний університет
Демиденко С. Л., *к.е.н., доцент*
Черкаський державний технологічний університет

Фундаментальним покликанням сучасного менеджменту є підвищення інтегральної ефективності функціонування організацій. Для цього використовуються різноманітні концепції та інструменти управління. Однією з таких ключових концепцій менеджменту є Кайдзен. Кайдзен – поняття, похідне від японських слів *ka* (зміна) і *zen* (добре або на краще). В основі Кайзен лежить безперервне покращення всіх процесів діяльності організації.

Поняття Кайдзен виникло в Японії та означало постійний і всебічний розвиток як людини, її суспільного та приватного життя, так і трудових процесів. У сферу бізнесу Кайдзен прийшов після Другої світової війни, коли японські компанії почали впроваджувати цю філософію з метою підвищення ефективності виробництва та економічного відродження Японії. Саме в цей період з'явилися основні концепції, такі як ошадливе виробництво, загальне управління якістю, «точно вчасно», гуртки якості та багато інших, що згодом стало називатися Кайдзен.

Кайдзен набув широкого поширення у світі у 80-х роках з появою світового бестселера Масаакі Імаї: «Кайдзен – ключ до успіху японських компаній». Тоді весь світ дізнався, що таке Кайдзен, і що саме йому Японія зобов'язана своїм успіхом.

Кайдзен означає вдосконалення. Це поняття включає процес безперервного вдосконалення особистого, сімейного, суспільного та трудового життя. Що стосується виробництва, Кайдзен означає постійне вдосконалення, до якого причетні всі – як менеджери, так і робітники.

Реалізація стратегії Кайдзен у межах підприємства підтримується за допомогою неухильного дотримання принципів підтримки системи безперервних поліпшень:

1. Командна робота. Співробітники повинні працювати разом на благо спільної мети. Необхідно допомагати колегам та компанії: обмін інформацією, підвищення кваліфікації, навчання, взаємодопомога у вирішенні проблем.

2. Особиста дисципліна і прихильність ініціативам змін в компанії. Один із найважливіших елементів, які забезпечують успіх у будь-якій справі. Самодисципліна включає тайм-менеджмент, контроль якості виконаної роботи і дотримання термінів.

3. Творчий підхід, зацікавленість в покращенні існуючого процесу й результатів роботи. Співробітникам на підприємстві важливо зберігати активний настрій та тримати свій моральний стан у тонусі. Тому керівництво має мотивувати працівників на результат, тобто створювати хороші умови для продуктивної роботи та забезпечувати співробітників усім необхідним.

4. Участь співробітників в роботі малих груп, що займаються покращеннями. На підприємстві необхідно організувати групи, до яких входять співробітники різних рівнів для обміну ідеями та досвідом. Це дозволяє працівникам оцінити свої досягнення та позначити нові цілі для покращення результату.

5. Банк ідей щодо покращення. Кожен співробітник підприємства, незалежно від посади, може вносити свої пропозиції, а завдання керівництва – розглянути ці пропозиції, хоч би якими абсурдними вони були. Це дозволяє викликати у співробітників інтерес до постійного поліпшення роботи, заохочуючи їх до подачі великої кількості ідей, незалежно від економічного ефекту окремих пропозицій.

Концепція Кайдзен включає п'ять основних принципів або 5S:

1. Seiri (сортування, акуратність) – необхідність виявляти та сортувати те, що не використовується в роботі. Якщо виявлені елементи у роботі не застосовуються, їх треба усунути.

2. Seiton (підтримання порядку) – потрібно тримати в порядку все, що потрібно для виконання роботи. Важливо, щоб усі інструменти завжди були в потрібному місці.

3. Seiso (підтримання чистоти) – обладнання та робоче місце повинні бути чистими. Наприкінці робочого дня важливо навести лад, все прибрати та розставити інструменти по місцях.

4. Seiketsu (стандартизація) – три вищезгадані дії повинні увійти до звички, оскільки правильна організація робочого простору дозволить працівникам працювати продуктивніше. Керівництву необхідно провести тренінг щодо виконання цих дій.

5. Shitsuke (дисципліна) – формування звички точного виконання встановлених правил, процедур та технологічних операцій.

Кайдзен – комплексна концепція, що охоплює філософію, теорію та інструменти менеджменту, що дозволяє досягти переваги в конкурентній боротьбі на сучасному етапі. У практиці системи менеджменту це поняття має синонім – безперервний процес удосконалення. В економічному сенсі концепція відноситься до дій з безперервного покращення всіх функцій підприємства, від виробництва до менеджменту.

Згідно з філософією Кайдзен, день без вдосконалення – це марно витрачений день. Це означає, що як в теорії, так і на практиці, якість роботи повинна постійно підвищуватися. Результатом є зростання залученості працівників, відчуття впливу на діяльність компанії кожного співробітника. Другорядним, але дуже позитивним ефектом використання методу Кайдзен, є зменшення використання ресурсів, як людських, так і виробничих.

При безперервному процесі поліпшень у центрі перебуває людина із здібностями та знаннями, які є найважливішим капіталом компанії. Таким чином, команда співробітників розглядається як джерело мотивації, ідентифікації, ментальної енергії, синергії та креативності.

Не зважаючи на очевидні переваги філософії Кайдзен, вона не позбавлена і окремих недоліків та ускладнень в практичній реалізації: вдосконалення процесів вимагає інвестицій, які мають тривалий термін окупності; економічний ефект досягається за 3–5 років; дуже важко залучити співробітників всіх рівнів; часто заважають людські фактори (лінь, жадібність, недобросовісність); в компаніях, які використовують класичні системи менеджменту, відсутні практики (довічного найму, горизонтальної ротації, суміщення декількох функцій), усталені в Японії, раціоналізаторські пропозиції співробітників не сприймаються серйозно. Усе це частково стримує широке застосування Кайдзен, як концепції менеджменту.

Щодо застосування Кайдзен на вітчизняних підприємствах, слід зазначити, що вона поки що не здобула широкої популярності серед українських підприємців (фрагментарно використовуються окремі складові та інструменти Кайдзен). Це пояснюється багатьма причинами, як об'єктивного (криються в самій природі Кайдзен) так і суб'єктивного характеру (відмінності у ментальності, що іноді викликають неприйнятність з боку вітчизняного бізнес середовища кардинальних змін). При цьому філософія Кайдзен активно використовується в сфері ІТ-технологій. Базові її принципи покладені в основу різноманітних моделей управління розробкою програмних продуктів невеликими самодостатніми проектними групами.

Поширення концепції Кайдзен на українських підприємствах очевидно є можливим, однак потребує якісних перетворень їх організаційної структури разом із прийняттям нових корпоративних цінностей та формуванням нової корпоративної культури.

Список використаних джерел

1. Имаи Масааки. Кайдзен: ключ к успеху японских компаний (пер. с англ). М.: «Альпина Бизнес Букс», 2004. 274 с. (Серия «Модели менеджмента ведущих корпораций»). URL: <http://www.gmpua.com/Management/Kaidzen/KaidzenMasaaki.pdf>

UDC 336.563:061.2

COMPARATIVE ANALYSIS OF SOURCES OF FUNDING OF THE CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AT THE NATIONAL LEVEL AND IN CARPATHIAN REGION OF UKRAINE

Zhylenko R. V., Candidate of Historical Sciences, docent
State University «Uzhhorod National University»

Civil society organizations (CSOs) perform exceptional role in providing social services to the inhabitants of the Carpathian region of Western Ukraine. However, they operate in a certain environment significantly influencing respectively their sustainability and capacity to offer high quality services. Obviously, the impact of environment differs regionally, creating unequal opportunities for organizations working in diverse parts of the country. This study is a part of a bigger comparative research of CSOs at the national and regional (Ukrainian part of Carpathian Euroregion) levels for possible disparities [1]. It is devoted to investigation of funding sources of national and regional CSOs. The author used secondary analysis of available official statistical and

fiscal data, as well as data published in the study reports. He argues that despite actually the same legal, fiscal, and political environment, there are remarkable disparities between CSOs at the national and regional levels. These discrepancies are especially evident in respect to sources of funding.

The table 1 represents official information on the funding sources of the COs in Ukraine as a whole and in four oblasts which comprise Ukrainian part of Carpathian Euroregion. The data is split by the categories defined by State Statistics Service of Ukraine and which are used by COs for quarterly reporting.

Table 1 – Funding resources of COs in Ukraine vs. Carpathian Euroregion of Ukraine, 2017 [2]

	UKRAINE			ZAKARPATSKA OBLAST			LVIVSKA OBLAST		
	UAH	EUR	% out of total income	UAH	EUR	% out of total income	UAH	EUR	% out of total income
TOTAL	7271566800	242385560	100	339648300	11321610	100	304020200	10134007	100
<i>including:</i>									
income from the state (national) budget of Ukraine (government, ministries, governmental agencies etc.)	194032200	6467740	2,668	1487000	49567	0,438	3319600	110653	1,092
income from the local budgets	249852900	8328430	3,436	5537500	184583	1,630	25795600	859853	8,485
membership fees	720475700	24015857	9,908	10967900	365597	3,229	50478300	1682610	16,604
income from charitable activity (grants, donations etc.)	3805913600	126863787	52,340	300816200	10027207	88,567	128652500	4288417	42,317
<i>which includes</i>									
income from organizations and companies of Ukraine	1079589900	35986330	14,847	9431700	314390	2,777	46132600	1537753	15,174
income from the citizens of Ukraine	340694900	11356497	4,685	8914400	297147	2,625	25821000	860700	8,493
income from non-residents (foreign donors)	2385628800	79520960	32,808	282470100	9415670	83,165	56698900	1889963	18,650
income from economic activity of the companies, established by the COs to meet its statutory goals (social enterprises)	1106304100	36876803	15,214	500900	16697	0,147	3327400	110913	1,094
income from other sources (f/e endowment, bank interest, real estate rent etc.)	1194988300	39832943	16,434	20338800	677960	5,988	92446800	3081560	30,408
<i>which includes</i>									
credits from the banks and other financial institutions	294600	9820	0,004	4300	143	0,001	0	0	0,000

XXIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

	IVANO-FRANKIVSKA OBLAST			CHERNIVETSKA OBLAST		
	UAH	EUR	% out of total income	UAH	EUR	% out of total income
TOTAL	72227200	2407573	100	49806900	1660230	100
<i>including:</i>						
income from the state (national) budget of Ukraine (government, ministries, governmental agencies etc.)	1224000	40800	1,695	0	0	0,000
income from the local budgets	15552200	518407	21,532	4019200	133973	8,070
membership fees	4824400	160813	6,679	6194600	206487	12,437
income from charitable activity (grants, donations etc.)	25059300	835310	34,695	30698400	1023280	61,635
<i>which includes</i>						
income from organizations and companies of Ukraine	17042500	568083	23,596	3780800	126027	7,591
income from the citizens of Ukraine	7073000	235767	9,793	2846800	94893	5,716
income from non-residents (foreign donors)	943800	31460	1,307	24070800	802360	48,328
income from economic activity of the companies, established by the COs to meet its statutory goals (social enterprises)	0	0	0,000	149100	4970	0,299
income from other sources (f/e endowment, bank interest, real estate rent etc.)	25567300	852243	35,398	8745600	291520	17,559
<i>which includes</i>						
credits from the banks and other financial institutions	0	0	0,000	0	0	0,000

Presented statistics suggest that funding from the national budget plays relatively insignificant role among income sources of Ukrainian COs. Nevertheless, its share is higher in average through the country than in the region. On the other hand, the role of local budgets (local authorities) in funding of the COs in general is higher in the region (except Transcarpathia) than average in the country. Membership fee plays approximately the same role through the income sources both at the national and regional levels (except Transcarpathia, where its share is significantly lower). Income from charitable activity plays very significant role among sources of income both for national and regional levels. At the national level, as well as for 2 (Transcarpathia and Chernivtsi) out of 4 oblasts of the region, it is the main source of income. For others it comprises more than one third of income. Social entrepreneurship plays important role as a source

of income for COs at the national level but is underdeveloped in the region. Except Transcarpathia, other sources of income (endowment, money generating activities not connected to social entrepreneurship etc.) play slightly bigger role for the regional COs than at the national level. In our view, distinctive structure of income sources of the COs of Transcarpathia (heave predominance of charity activity, mainly foreign grants and donations) can be explained by relatively easy access to foreign grants. Firstly, because of the big ratio of ethnic minorities in the population structure is attractive to foreign governments, corporate and private donors (Hungarian, Slovak, and Romanian) as well as organizations supporting Roma. Secondly, unique geographical location (the oblast borders with 4 countries, which are the EU members) makes the region eligible almost for all ENP funding programs. For comparison, other oblasts of Carpathian region usually are eligible for 1 or 2 programs only. Thirdly, in our view, the influx of foreign funds into Transcarpathia somehow over speed the institutional development of local COs. Many of them are established for one particular project of one particular foreign partner and are not willing or are not able to diversify their sources of income. For sure there are additional factors which influence the situation: distance from the capital; it is the only oblast of Ukraine with predominantly rural population and consequently relatively poor municipalities; absence of big business; strong outflow of human resources etc. It should be mentioned that most of these additional factors plays the same role for other oblasts of Carpathian region.

Table 2 – Sources of income from charitable activity, 2017 (in EUR)

	Ukraine		Zakarpatska oblast		Lvivska oblast		Ivano-Frankivska oblast		Chernivetska oblast	
	EUR	% out of charitable activity	EUR	% out of charitable activity	EUR	% out of charitable activity	EUR	% out of charitable activity	EUR	% out of charitable activity
income from charitable activity (grants, donations etc.)	126863787	100	10027207	100	4288417	100	835310	100	1023280	100
<i>which includes</i>										
income from organizations and companies of Ukraine	35986330	28,366	314390	3,135	1537753	35,858	568083	68,009	126027	12,316
income from the citizens of Ukraine	11356497	8,952	297147	2,963	860700	20,070	235767	28,225	94893	9,273
income from non-residents (foreign donors)	79520960	62,682	9415670	93,901	1889963	44,071	31460	3,766	802360	78,411

Presented above table 2 suggests important role of foreign donors in the structure of income from charitable activity both at the national and regional level (except Ivano-Frankivsk oblast). In our view, the reason is that Ivano-Frankivska oblast is not eligible for most of ENP programs (the main foreign donor). Relatively high share of people’s and local companies’ donations in Lviv and Ivano-Frankivsk oblasts, in our view, can be explained by long traditions of civil society development (the first NGOs were founded in the end of 19th century) and extremely active civic position of Ukrainian Greek-Catholic Church which is predominant in these two provinces.

Analysis of the funding sources of CSOs suggests differences rather within Carpathian region, than between national and regional levels. Income from charitable activity is the main source of funding at the national level as well as for the CSOs of Zakarpatska and Chernivetska oblasts. In Lvivska oblast it is still important but is well balanced by other sources. Income from organizations and companies of Ukraine is the main funding source for the CSOs in Ivano-Frankivsk oblast. The other feature of Zakarpatska and Chernivetska oblasts is a heave dependency of the organizations on the foreign funds.

References

1. Zhylenko R. Comparative study of the civil society organizations at the national level and in Carpathian Region of Ukraine. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Випуск 1 (48). С. 137–147.
2. Державна служба статистики України. *Діяльність громадських організацій в Україні у 2017 році. Статистичний бюлетень*. К., 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publpolit_u.htm

УДК 330.34

СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Жураковський І. О., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Окремі підприємства та національна економіка в цілому, упродовж тривалого часу відчуває на собі проблему в забезпеченні сталого розвитку. Але, враховуючи багатоаспектність та складність категорії, її важливу роль у розвитку ринку, невизначені та вимагають дослідження ще багато питань. На даний час є декілька підходів до розуміння механізму забезпечення та особливостей трактування феномену сталого розвитку.

У 1987 році, під час своєї доповіді «Наше спільне майбутнє», Г. Х. Брунтланд вперше виокремив термін «сталий розвиток». В статті йшлося про розвинення, котре може задовольняти насущні потреби населення, при цьому не містить в собі загрозу в майбутньому для забезпечення власних потенційних проблем, а саме мінімізує несприятливі наслідки використання природного ресурсу та екологічне забруднення внаслідок стрімкого соціально-економічного розвитку людства для майбутнього.

Загалом, категорію «стійкий розвиток» можна зобразити у вигляді антикризового, невпинного, стабільного процесу, котрий має за мету підвищити економічну ефективність роботи підприємств та одночасно збільшити рівень відповідальності перед партнером та клієнтом, а також сформулювати заходи для захисту довкілля та поліпшити якість життя сучасного та наступного покоління.

Головна характеристика сталого розвитку полягає у можливості контролювати усі процеси використовуючи системний підхід та сучасні інформаційні технології.

Діяльність окремого суб'єкта складено з поєднання та збалансування трьох складових, завдяки котрим можливо забезпечити сталий розвиток підприємства:

- 1) соціальна складова, передбачає можливі проблеми в управлінні персоналом, формує якісну систему, що орієнтована підтримувати культурну і соціальну стабільність;
- 2) економічна складова – є показником росту економічної ефективності через раціональне використання природного ресурсу та оптимізації бізнес-процесів підприємства;
- 3) екологічна складова орієнтована зберегти в цілому фізичну та біологічну природні системи з використанням екологізації виробничого процесу та використання відповідної політики функціонування підприємства, котра включає в себе корпоративну та соціальну відповідальність.

Таким чином, основний пріоритет для ефективного бізнес-функціонування в сучасних умовах ринку полягає в забезпеченні сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Лазоренко Т. В. Сталий розвиток як основа економічного зростання підприємства. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи; матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 288 с. С. 90–92.
 2. Васюткіна Н. В. Актуальні питання сталого розвитку підприємства. Тенденції розвитку організаційного та проєктного менеджменту; матеріали XXXII Міжнар. наук. практ. конф., Львів, економ. фундація, 2013. С. 27–30;
 3. Брутланд Г. Х. Наше спільне майбутнє. Доповідь Комісії ООН щодо навколишнього середовища та розвитку. 1987. М.: Прогрес, 1988. С. 50.
 4. Сталий розвиток. Центр екологічного маркування та сертифікації. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok>.
-

УДК 378.018.8:630-051

**ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

Захарова О. В., д.е.н., професор
Черкаський державний технологічний університет

Сучасний український ринок праці переживає досить важкий час через війну та економічну кризу, негативні наслідки якої протягом двох останніх років суттєво посилила пандемія, викликана коронавірусною інфекцією COVID-19. Всі види економічної діяльності сьогодні зазнають дуже важких людських та матеріальних втрат, що суттєвим чином позначається і на функціонуванні ринку праці. Першим наслідком таких загроз стає загострення проблеми безробіття в країні, рівень якого вже сьогодні наближається до критичних значень у 30 %, а у повоєнний період може сягнути за оцінками різних фахівців до 35–45 % [1]. При тому, що за останні 22 роки рівень безробіття в країні не перевищував 11,7 %, і таке пікове значення було характерним виключно для 2000 р. [2]. За таких умов будь-яке докладання зусиль до забезпечення функціонування суб'єктів господарювання незалежно від виду економічної діяльності має стати тригером для стабілізації ситуації на ринку праці та в економіці країни загалом. Між тим вже сьогодні можна стверджувати, що результативність таких зусиль буде більшою у тих видах економічної діяльності, які або мають запас маневреності і швидко можуть бути релокованими при збільшенні рівня ризику та небезпеки, або у тих видах, які від самого початку є розташованими у відносно безпечних районах України. Одним з таких видів економічної діяльності є лісове господарство, суб'єкти господарювання якого здебільшого територіально зосереджені у таких лісистих регіонах України, як Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Житомирська та Волинська області. Таке географічне розташування суб'єктів господарювання сьогодні є певною гарантією безпеки і тому потенціал їх економічного зростання має бути використаним максимально.

Досягти цілей стратегічного розвитку та високої ефективності функціонування суб'єктів господарювання лісового господарства, як і будь-якого виду економічної діяльності, можливо виключно на підґрунті одночасного й обов'язкового виконання двох базових вимог:

- 1) забезпечення високої якості професійної підготовки та достатності за обсягом потоків поповнення й омолодження кадрового складу суб'єктів господарювання;
- 2) створення умов для безперервного професійного розвитку різних категорій персоналу протягом трудового життя.

Перша умова є фундаментальною для розвитку лісового господарства та її виконання прямим чином буде залежати від якості освітніх послуг, що надаються закладами освіти за основною спеціальністю. Для суб'єктів господарювання лісового господарства такою спеціальністю виступає спеціальність 205 «Лісове господарство». За даними Реєстру суб'єктів освітньої діяльності Єдиної державної електронної бази з питань освіти України [3] на кінець жовтня 2022 р. підготовку фахівців за названою спеціальністю здійснюють 48 закладів освіти, лише 21 з яких є закладами вищої освіти. Враховуючи той факт, що рівень професіоналізму випускників буде прямим чином залежати від якості освітньої програми та рівня підготовки в навчальному закладі, проведемо більш поглиблено аналіз кількісних характеристик підготовки профільних фахівців для лісового господарства України у закладах вищої освіти, табл. 1.

Переважає більшість освітніх програм закладів вищої освіти на всіх освітніх рівнях дублюють назву спеціальності, за виключенням чотирьох університетів:

- 1) Державний вищий навчальний заклад «Національний лісотехнічний університет України» – на першому та другому рівнях – Лісова інженерія; Лісове господарство; Мисливське господарство, на третьому рівні – Лісове господарство;
- 2) Державний біотехнологічний університет – на першому та другому рівнях – Лісове господарство; Мисливське господарство;
- 3) Запорізький національний університет – на першому рівні – Мисливське господарство та рослинні ресурси; на другому рівні – Мисливське господарство;
- 4) Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького – на першому рівні – Лісове господарство; Парковпорядкування.

Таблиця 1 – Характеристика закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 205 «Лісове господарство» [3; 4]

Заклад вищої освіти	Рейтинг університету у ТОП-200 за 2022 р.	Наявність акредитованої освітньої програми за першим рівнем підготовки та число здобувачів бакалаврату, осіб	Наявність акредитованої освітньої програми за другим рівнем підготовки та число здобувачів магістратури, осіб	Наявність акредитованої освітньої програми за третім рівнем підготовки та число здобувачів ступеня доктор філософії, осіб
Державний вищий навчальний заклад «Національний лісотехнічний університет України»	59	+ / 542	+ / 287	+ / 10
Національний університет біоресурсів і природокористування України	8	+ / 519	+ / 201	+ / 20
Поліський національний університет	114	+ / 345	+ / 225	-
Державний біотехнологічний університет	125	+ / 218	+ / 130	-
Сумський національний аграрний університет	66	+ / 137	+ / 88	-
Уманський національний університет садівництва	152	+ / 123	+ / 89	+ / 7

Продовження таблиці 1

Луцький національний технічний університет	57	+ / 137	+ / 23	-
Білоцерківський національний аграрний університет	111	+ / 140	-	-
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»	12	+ / 91	+ / 41	-
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	17	+ / 90	+ / 47	- / 9
Волинський національний університет імені Лесі Українки	23	+ / 81	+ / 55	-
Національний університет «Чернігівська політехніка»	52	+ / 77	+ / 53	-
Вінницький національний аграрний університет	131	+ / 109	-	-
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»	79	+ / 101	-	-
Запорізький національний університет	42	+ / 60	+ / 27	-
Національний університет водного господарства та природокористування	32	-	+ / 57	-
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	87	+ / 1	-	-
Черкаський державний технологічний університет	106	- / 53	-	-
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	11	- / 29	-	-
Херсонський державний аграрно-економічний університет	117	- / 24	-	-
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	146	- / 3	-	-

Аналіз наведених у таблиці даних дозволив побачити кілька проблемних моментів, два з яких є найбільш загрозливими для можливостей стратегічного розвитку лісового господарства країни та участі його у програмах збалансування ринку праці України. По перше, серед закладів вищої освіти, що беруть участь у підготовці фахівців для лісового господарства країни лише п'ять університетів входять до ТОП-30 та сім університетів – до ТОП-50 закладів вищої освіти України. Беручи рейтинг університетів за основу можна побачити доволі загрозливу ситуацію, що серед семи університетів-лідерів за контингентом здобувачів лише один університет входить до ТОП-50 закладів вищої освіти України. До того ж у загальній кількості задіяних закладів освіти у підготовці фахівців для лісового

господарства вісім університетів входять лише до другої сотні ТОП-200. Звичайно вимірювати якість освіти за освітньою програмою виключно за рейтингом університету не об'єктивно, проте орієнтуватися на ці данні все ж таки слід, так як вони комплексно враховують не лише потенціал університету, а й рівень успішності випускників на ринку праці країни у межах спеціальності. Крім того, рейтинг університету також непрямо може характеризувати ті можливості і ресурси, які будуть у розпорядженні здобувача під час навчання, що суттєвим чином впливає на рівень його професійної компетентності та спроможності надалі ефективно розв'язувати виробничі проблеми та виконувати посадові обов'язки.

По-друге, в Україні спостерігається недостатній рівень підготовки наукових кадрів закладами вищої освіти безпосередньо для лісового господарства, що за умов інтенсифікації виробництва, євроінтеграції та загострення екологічних проблем в країні є досить високим фактором ризику в справі можливостей реалізації на практиці стратегічних задач суб'єктів господарювання. Так, на даний момент в Україні на базі закладів вищої освіти ліцензовано лише чотири освітньо-наукових програми, три з яких успішно пройшли акредитаційну експертизу. При цьому результативність навчання на третьому рівні за спеціальністю 205 «Лісове господарство» в Україні також є незадовільною, так як за період серпень 2019 – жовтень 2022 р. відбулася процедура захисту дисертаційних робіт на ступінь доктора філософії лише п'ятьма здобувачами: два здобувача Національного університету біоресурсів і природокористування України, два здобувача ДВНЗ «Національний лісотехнічний університет України» та один здобувач Уманського національного університету садівництва [5]. Водночас слід наголосити на тому, що без проведення прогресивних наукових досліджень досягти прогресу у функціонуванні як державних, так і приватних суб'єктів господарювання лісового господарства України.

Отже можемо констатувати, що на сьогоднішній день у сфері насичення суб'єктів господарювання сфери лісового господарства України висококваліфікованим і компетентним персоналом, готовим та здатним адекватно реагувати у своїй професійній діяльності на будь-які виклики сьогодення, існують певні складності, від успішного розв'язання яких (або хоча б пошуку шляхів покращення ситуації) у найближчому майбутньому будуть залежати перспективи розвитку всього лісогосподарства України та ефективність лісового виробництва. А це у свою чергу дозволить підвищити рівень надходжень до бюджету країни та розширить кількість робочих місць, а отже стане однією зі складових стабілізації соціально-економічної ситуації в Україні у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduznij-stan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pisla-vijni.html/>.
2. Zakharova O., Lopushnyak G., Skibska K. Current Trends in the Development of the Ukrainian Labour Market. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2022. №3(89). pp. 17–31.
3. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. *Єдина державна електронна база з питань освіти України*. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/>.
4. ТОП-200 Україна 2022. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/86578/>.
5. Повідомлення про захист дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/ogoloshennya-shodo-zahistiv-disertacij-na-zdobuttya-stupenya-doktora-filosofiyi>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРІВ

Зеленкевич Д. С., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Нині в основі будь-яких форм економічних відносин лежить з одного боку конкуренція за ринки факторів виробництва, а з іншого – взаємовигідне співробітництво і партнерство. При цьому важливими інструментами досягнення конкурентоспроможності виступають механізми державної підтримки регіонів, галузей і окремих підприємств. Одним з таких механізмів є кластери, які стали значущою частиною промислової і економічної політики багатьох країн. При цьому закордонний досвід доводить, що функціонування кластерів робить позитивний вплив на розвиток економіки [1].

За допомогою високотехнологічного кластеру можна досягнути високого рівня конкуренції. Високотехнологічний кластер – це неформальне об'єднання зусиль різних організацій.

Найуспішніші кластери формуються там де очікується прорив в області науки, техніки та технологій виробництва. Кластерний підхід вважають основою для інноваційних відкриттів та для створення нових форм об'єднання знань.

Стратегічним напрямком розвитку української економіки вважають формування високотехнологічних кластерів в регіонах. Високотехнологічні кластери позитивно впливають на стан української економіки.

Система формування регіональних високотехнологічних кластерів повинна відображатися у програмах розвитку, як у регіональних, так і у державних.

За допомогою правильно розроблених державних програм регулювання високотехнологічних кластерів можна сприяти підвищенню динамічності, збалансованості, ефективності регіонального розвитку, забезпечити стимулювання конкуренції в регіонах та підвищити рейтинг конкурентоспроможності країни [2].

Більшість з діючих регіональних високотехнологічних кластерів мають потужний інноваційний потенціал та активність на ринку. Ключовими факторами при їх ефективному залученні в процес кластеризації є здатність створити багато коопераційних схем, які при об'єднанні створюють ефект синергії.

У зв'язку з цим концепція побудови інноваційної інфраструктури передбачає, що держава в особі її міністерств і відомств має розвивати масштаби інноваційної діяльності в першу чергу через об'єкти інноваційної інфраструктури, і не тільки за допомогою бюджетних субвенцій та програм інноваційного розвитку.

Це дозволить створити своєрідний фінансовий важіль, за якого кожна додатково вкладена гривня в інноваційний розвиток принесе значно більший приріст позитивних науково-технічних і соціально-економічних результатів.

Для того, щоб забезпечити високі темпи економічного зростання і диверсифікації економіки держава реалізує кластерну політику за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємств, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих виробничих і сервісних послуг, науково-дослідних і освітніх організацій, які створюють високотехнологічні кластери [3].

Для того, щоб державне регулювання високотехнологічних кластерів було доцільним треба, щоб воно базувалось на вивченні результатів їх діяльності.

Ключовими факторами оцінки результатів діяльності високотехнологічних кластерів можна вважати кількість компаній, які впровадили нові технології чи послуги, кількість нових продуктів та технологій розроблених кластером, а також обсяги залучених інвестицій.

Аналізуючи ці фактори можна зробити висновок про доцільність державного регулювання та фінансової підтримки.

Можна виділити головні принципи побудови державного регулювання високотехнологічних кластерів такі як пріоритетність напрямку кластеру для держави, підтримку мають отримати найбільш інноваційні та перспективні високотехнологічні кластери, висока гнучкість кластерної програми та можливість її адаптації до різних соціально-економічних умов [4].

Для того, щоб державне регулювання було максимально успішним треба, щоб Уряд не брав у свої руки пряме управління кластерними ініціативами. Уряд повинен сприяти реалізації високотехнологічного кластерного процесу, а політику держави побудувати на непрямому стимулюванні кластерних ініціатив.

Отже, ефективна політика держави у регулюванні високотехнологічних кластерів має базуватись на об'єднанні та взаємодії дослідників та розробників, представників бізнесу та промисловості, науковців. Це динамічний процес, який залежить від багатьох факторів і завдань соціально-економічного характеру.

Результатом державного кластерного регулювання з боку держави можна вважати зростання продуктивності та інноваційної активності високотехнологічних кластерів, а також залучення прямих інвестицій і забезпечення прискореного розвитку регіонів базування кластерів та України в цілому [3].

Список використаних джерел

1. Суханова А. В. Механізми формування конкурентних переваг економіки регіону: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Миколаїв, 2016. 188 с.
2. Формування кластерних утворень та моделей розвитку регіону [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 188 с.
3. Федоренко В. Г., Тугай А. М., Гойко А. Ф., Джабейло В. Б. Концепція кластерної політики в Україні. *Економіка та держава*. 2008. № 11. С. 5–15.
4. Іванченко Г. В. Формування кластерних утворень та моделей розвитку регіону : автореф. дис. ... канд. ек. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Тернопіль, 2015. 23 с.

.....
УДК 005.95(075.8)

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Зеленяк А. О., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Крижанівська А. О., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Підприємницька діяльність завжди виступає драйвером розвитку економіки регіону та країни, а для сьогоdnішніх умов функціонування економіки України вона має стати основою стабілізації та виходом з кризової ситуації, що виникла як слідство повномасштабної військової агресії сусідньої країни та наслідків пандемії від COVID19. Сьогодні успішність та зростання активності підприємницької діяльності дозволять створити додаткові робочі місця і таким чином скоротити рівень безробіття в країні; забезпечити широкий спектр виробництва товарів та надання послуг населенню та суб'єктам господарювання регіону;

акумулювати та спрямувати податкові платежі до бюджету й на цьому підґрунті приступити до розв'язання соціальних проблем регіонів країни. До того ж, наявність достатньої кількості робочих місць в регіонах України має стати одним з важливих чинників повернення українських біженців на територію країни вже у найближчому майбутньому, проте це може здійснитися у реальному житті лише за умови припинення бойових дій на всій території України та стовідсоткової відсутності ймовірності ракетних ударів та інших загроз з боку країни-агресора. Тут також слід зазначити, що у досягненні таких безпекових вимог підприємницька діяльність має відіграти не останню роль як джерело акумулювання додаткових інвестиційних ресурсів та як безпосередній учасник виконання державних замовлень оборонного характеру.

Реалізувати всі позитивні результати підприємницької діяльності можливо за виконання значної кількості умов, до складу яких в якості базової умови входить кадровий потенціал. Орієнтуючись на визначення науковців під поняттям «кадровий потенціал суб'єкта господарювання» будемо розуміти сукупні потенційні можливості та здібності персоналу якісно виконувати поставлені перед ним професійні завдання [1]. Отже, можемо констатувати, що кадровий потенціал є комплексною категорією, яка для конкретного суб'єкта господарювання буде визначатися як сукупність:

- наявних вмінь, знань і навичок працівників, які було здобуто ними під час академічного навчання та закріплено під час професійної діяльності;
- потенційних інтелектуальних здібностей та можливостей їх розвитку у майбутньому через різні навчально-методичні активності, проведення яких може здійснюватися як з відривом, так і без відриву від виробництва;
- мотиваційних спонукань людини та сприятливих умов, створених для безперервного професійного та особистісного розвитку працівників суб'єктом господарювання.

Перші дві складові розвитку кадрового потенціалу суб'єкта господарювання мають дуже потужне значення для досягнення підприємцем стійких тенденцій соціально-економічного зростання ефективності діяльності його бізнесу. Так, сучасні засади ефективного менеджменту, лідерами у створенні яких виступають провідні корпорації світу, позиціонують персонал як найбільш цінний ресурс будь-якого суб'єкта господарювання. При цьому акцентування уваги робиться не на самій людині, і навіть не на її знаннях, вміннях та навичках, а на найбільш цінному, що вона має – на її таланті. Дійсно, кожен працівник має талант у тій чи іншій сферах і задача ефективного керівника будь-якого підрозділу міститься у тому, щоб вчасно встановити, розвинути та використати такий талант на благо підприємства, задля підвищення його конкурентоспроможності та на користь цього працівника, так як таким чином підвищиться його соціальний статус у колективі, зросте самореалізація та підвищиться ймовірність зростання доходів. Отже, таланти працівника лежать в основі кадрового потенціалу суб'єкта господарювання та являються одним з найбільш дієвих чинників його зростання у стратегічному плані. І тому підприємець має при підборі персоналу приділяти достатньо уваги серед іншого і таким питанням:

Чи має претендент на посаду певні таланти (наявні чи ні, які саме таланти має претендент, яким чином претендент розвиває свої таланти)?

Як використання виявлених у претендента талантів дозволять підвищити продуктивність праці, покращити морально-психологічний клімат в колективі та підвищити конкурентоспроможність бізнесу?

Наскільки високою є мотивація на безперервний професійний розвиток та наявність розуміння доцільності цього процесу у претендента на посаду?

Конкретні відповіді на означені питання мають стати тим орієнтиром, який дозволить серед інших критеріїв зробити фахівцю вірний вибір стосовно того, чи підходить кандидат на дану посаду. Якщо ж так сталося, що під час процедури прийняття на роботу не було здійснено діагностики претендентів за допомогою перелічених питань, задача керівництва буде полягати у тому, щоб поступово знайти відповіді на поставлені питання та

максимально «використати» таланти працівників на користь бізнесу. При цьому, чим менше часу піде на цю процедуру, тим більшу користь отримає як конкретний працівник, так і бізнес в цілому.

Незалежно від масштабів бізнесу досягти стійких тенденцій розвитку кадрового потенціалу підприємцю вдасться лише за умови, що він буде докладати достатньо зусиль створенню можливостей для безперервного розвитку професійного рівня працівників. І тут залежно від наявних в розпорядженні підприємця ресурсів можуть бути використаними різні моделі та можливості професійного навчання персоналу від наставництва і до зарубіжних стажувань. При цьому не завжди результат буде залежати від вартості навчального проєкту. Кінцевий результат здебільшого буде залежати від мотиваційного спонукання безпосереднього працівника, який проходить певний вид навчання. Тому важливу роль у розвитку кадрового потенціалу мають відіграти те мотиваційне поле та той морально-психологічний клімат в колективі, які вдалося створити підприємцю.

Отже, можемо зробити узагальнюючий висновок, що розвиток кадрового потенціалу є досить багатоаспектним явищем, для реалізації якого підприємець має витратити достатньо зусиль та залучити всі ресурси і можливості, які є в його розпорядженні. Лише на таких умовах можливо буде досягти позитивних тенденцій і зрушень в розвитку підприємництва та соціально-економічному оздоровленні регіональної та національної економіки.

Список використаних джерел

1. Семчишина І. П., Яковенко Я. В., Захарова О. В., Проданова Л. В. Система управління персоналом підприємства як інструмент забезпечення розвитку його трудового потенціалу. *Теорія та практика менеджменту та бізнес-адміністрування*: зб. наук. пр. магістрантів. Черкаси: ЧДТУ, 2018. С. 72–79.

.....

УДК 327+316.72

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ ЄС

Зленко Н. М., к.філ.н., доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Розробка проблематики культурної політики є актуальною з огляду на орієнтацію держави на інтеграцію до європейських структур. Серед праць вітчизняних та закордонних дослідників, які зверталися до цієї теми, науковий і практичний інтерес становлять роботи: А. Колодій, П. Герчанівської, С. Фоменко, О. Гриценка, І. Дзюби, М. Стріхи, С. Дрожжиної й інших.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані ще в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України. У 1993 році вперше у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України» був проголошений намір України розбудовувати відносини з Європейським Союзом. Загальновідомо, що Європейський Союз створювався передусім на економічних засадах, і принципи культурної співпраці довгий час не були для нього пріоритетними.

Ще одним важливим документом, який ратифікувала Україна у 2008 році є Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (Закон України від 06.03.2008

№ 132 «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини»). Міністерство культури та інформаційної політики України зараз активно консультується з ЮНЕСКО щодо того, як правильно й безпечно зберігати об'єкти під час війни, а також із приводу маркування об'єктів міжнародним знаком «Блакитний щит», що надає статусу посиленого захисту. Знищення таких пам'яток є прямим свідченням воєнного злочину проти культурної спадщини.

Крім того, за сприяння ЮНЕСКО на початку березня 2022 року було створено Штаб порятунку спадщини, який координується Міжнародною радою музеїв, ICCROM та іншими міжнародними організаціями. Спільно з Національним музеєм Революції гідності вони створили інструкцію з «першої допомоги» для профільних установ. Діяльність штабу спрямована на сприяння порятунку культурної спадщини в умовах війни та її пост-кризовому відновленню [2].

Але одним із ключових документів міжнародної культурної співпраці України та Європейського Союзу стала ратифікована у 2014 р. Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

На сьогодні, культурна співпраця між державами-членами ЄС охопила достатньо широке коло напрямів: розроблення загальної культурної політики; розбудова європейської культури, підтримка розвитку сучасних видів культурної й мистецької діяльності; вироблення конкурентоспроможної на світовому ринку культурної продукції; цифрові трансформації, пов'язані з впровадженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і онлайн сервісів; охорона, збереження, дослідження, удосконалення, актуалізація культурної спадщини, її складових – аудіовізуальної та архівної спадщини; переміщення культурних цінностей у межах ЄС; повернення культурних цінностей, незаконно переміщених із території ЄС. Головним завданням культурної політики ЄС став стратегічний трикутник: культурна спадщина, міжкультурний діалог, розвиток культурних і креативних індустрій. Україна не стала осторонь щодо реалізації цих напрямів.

Культурне співробітництво України та ЄС за всі ці роки здійснюється у рамках багатьох програм ЄС, зокрема «Креативна Європа», «Калейдоскоп», «Ар'ан», «Рафаель» «Інтеркультурні міста», також від початку російської військової агресії проти України у 2022 році почала діяти програма ЄС «Дім Європи» в ході якої запропоновано пакет термінової підтримки під час війни на суму 1 500 000 євро.

Але у зв'язку з воєнними подіями в Україні основними викликами у напрямку культурної політики нашої держави доцільно відзначити наступні [1;3]:

- переосмислення значення ролі культури з другорядної на центральну, показуючи її роль в багатьох інших сферах життя і підкреслюючи необхідність залучення питань культури і творчості до порядку денного державних органів влади різного профілю та зацікавлених сторін, тим самим максимальне скорочення витрат на культурну сферу на рівні державного та місцевих бюджетів, обмеживши при тому можливості культурної сфери залучати донорське фінансування;

- впровадження довгострокового бачення перспектив розвитку культури і творчості України з урахуванням поточної ситуації та підкреслення того потенціалу культури, що відіграє роль у розвитку економіки, зміцнення ідентичності та зміцнення соціальної згуртованості;

- підготовка до європейських стандартів українського законодавства стосовно культурної сфери;

- слабка пристосованість та спроможність закладів культури протистояти викликам воєнного стану;

- пошкоджена або повністю зруйнована інфраструктура культурно-освітніх закладів культурної сфери громад, де велися активні бойові дії, внаслідок цього зруйновано матеріальнотехнічне забезпечення культурно-освітніх закладів сфери культури, необхідне для забезпечення населення якісними та доступними культурними послугами;

- внаслідок агресії ворога проти України відбуваються масові відтоки талановитих кадрів з культурної та інших сфер за кордон;
- швидкі зміни регіональної щільності населення України внаслідок внутрішньої міграції та міграції закордон призвели до дисбалансу попиту та пропозиції культурної продукції та культурноосвітніх послуг;
- обмежений доступ тимчасово переміщених осіб за межі України до культурного продукту рідною мовою та недостатня представленість українського культурного продукту на світовій арені.
- затвердження правил ефективного управління культурою шляхом визначення принципів формування рішень культурної політики в умовах прозорості, залучення всіх зацікавлених сторін та їх співпраці;
- цифровізація культурної спадщини з залученням відповідних можливостей міжнародних організацій;
- визначення короткострокових пріоритетів і основних заходів для відродження культурної та творчої галузі та розкриття потенціалу для відновлення згуртованого суспільства, пропонуючи конкретні і необхідні реформи в сфері культурної політики.
- Як бачимо реалізація культурної політики в Україні має базуватися на засадах, що відповідають сучасним європейським моделям культурної політики, враховуючи критичні явища в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Зленко Н., Зякун А., Левченко М. Культурна політика України в сучасних умовах світовий досвід, українські реалії та перспективи. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. № 55. Т. 1. С. 9–15
2. Національний меморіальний комплекс героїв небесної сотні – музей революції гідності (19.03.2022). Створено Інструкцію зі швидкого реагування для музеїв. URL: maidanmuseum.org/uk/node/2127
3. Фоменко С. В. Формування культурної політики у контексті впровадження угоди про асоціацію Україна-ЄС. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 11. С. 82–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_11_18

.....

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗА І ПРОТИ

Зленко О. А., здобувач вищої освіти
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Питання інновацій та інноваційної політики завжди були актуальною темою для наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном, оскільки інновації є рушійною силою науково-технічного прогресу, економічного розвитку та розвитку цивілізації. Однак дослідження інноваційної політики в Україні набуло особливого значення зараз, в період воєнних дій між Україною та Росією, які уже призвели і надалі призводять до руйнації економічної структури та інфраструктури. За таких умов інновації можуть стати

єдиною силою, яка здатна швидко вивести економіку України на рівень довоєнного часу та суттєво прискорити розвиток економіки, що особливо важливо в період післявоєнної відбудови.

Сьогоднішня інноваційна політика має чимало слабких сторін, проблемних моментів та протиріч. З однієї сторони інновації вимагають значних вкладень фінансових ресурсів, яких в умовах війни є вкрай мало. Однак з іншої сторони, саме за допомогою інновацій Україна має шанс здійснити реформування у всіх сферах економіки та стати повноправним членом Європейського союзу. Потенціал для успішної реалізації інноваційної політики в Україні є – це людський капітал, що здатний конкурувати на світовому ринку праці. Однак можливість реалізації інноваційного потенціалу держави залежить від ефективної державної політики.

На сьогоднішній день існує розуміння, що разом із цими жахливими наслідками війна може дати Україні й унікальні можливості, якими потрібно вчасно і вміло скористатися. До основних чинників, що гальмують інноваційні зміни в Україні відносять відтік молодих кадрів із промисловості, підготовка спеціалістів здебільшого без урахування вимог Індустрії 4.0, брак мережі експертів з її просування. Над розробкою плану відновлення України після війни наразі працюють уряд, Міністерство економіки, провідні експерти та бізнес-асоціації, виділяючи наступні принципи, на яких планують сформувані план відновлення України [1]:

1. Повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки. Це допоможе виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюги та наростити експорт. Велика Британія та країни Євросоюзу уже оголосили про скасування імпорتنих мит на українські товари. Уряд очікує на аналогічні дії з боку урядів США, Японії, Канади.

2. Отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС. Кандидатство надасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою.

3. Побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації. По більшості ліцензій та дозволів вже схвалений декларативний принцип для бізнесу.

4. Налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку. Уряд працює над розширенням їх пропускну здатності. Вже є перші результати: між Україною та Польщею підписаний відповідний меморандум.

5. Перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку, зокрема в сільському господарстві та в металургії.

6. Розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу. Йдеться не лише про закупівлю зброї, але й виробництво, в тому числі за рахунок трансферу військових технологій. Це дозволить налагодити виробництво максимально швидко у великому асортименті: від стрілецької зброї до засобів протиповітряної оборони. При цьому military-tech буде драйвером розвитку для цивільних секторів економіки.

7. Самодостатність в енергетиці. Збільшення видобування власного газу та розвиток атомної енергетики.

8. Кліматична модернізація. Створення нових об'єктів в різних галузях промисловості повинно враховувати принципи «зеленої економіки».

9. Локалізація не менше 60%. У відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники. Це дасть поштовх економіці, створить нові робочі місця, поживить підприємницьку активність.

На сьогодні домінує думка, що найбільш затребуваними галузями для інновацій після війни стануть оборонна сфера, кібербезпека, будівництво, інфраструктура, здоров'я та медицина, освітні проекти, аграрний сектор та зелені технології. Зокрема, під час Міжнародної партнерської зустрічі «Відновлення України: глобальна академічна солідарність» ("Recovery of Ukraine: Global Academic Solidarity"), яка відбулася 12 вересня 2022 року під час Днів УКУ. Проректором з навчальної роботи та інтернаціоналізації УКУ

Д. Шеренговським було наголошено: «Щоб використовувати потенціал соціальних інновацій, необхідна сприятлива політична основа для підтримки державних, некомерційних і приватних суб'єктів для спільної розробки та впровадження соціальних інноваційних рішень, щоби сприяти розв'язанню соціально-економічних проблем, посиленню територіальної стійкості і кращому реагуванню на майбутні потрясіння» [2].

Список використаних джерел

1. Економічне відновлення України після війни: уряд назвав головні принципи URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ekonomichne-vidnovlennja-ukrajini-pislja-vijni-urjad-nazvav-holovni-printsipi.html>

2. Стійкість та інновації: що стане основою майбутньої відбудови України? URL: <https://ucu.edu.ua/news/stijkist-ta-innovatsiyi-shho-stane-osnovoyu-majbutnoyi-vidbudovy-ukrayiny/>

УДК 331.1

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зубрицька-Потилко О. В., *здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет*

Вирізняють багато чинників, що впливають на підвищення роботи підприємства. Метою будь-якого підприємства є отримання прибутку. З огляду на сучасні умови для підвищення ефективності бізнесу потрібно вміти застосовувати методи збільшення працездатності працівників. Керівник підприємства має з прогнозувати всі можливі ризики роботи підприємства в тяжких економічних умовах і мати можливі варіанти вирішення проблем або недоліків компанії.

За даними Державної служби зайнятості кількість безробітних в 2022 році зменшилася на 29% в порівнянні з 2021 роком. Все через те що велика кількість безробітних в зв'язку з агресією були змушені виїхати закордон, знявшись з обліку центрів зайнятості, деякі підписали контракти зі Збройними силами України, інша частина яких формально не звільнена, а переведена в неоплачувану відпустку через те що підприємство вимушено припинило свою діяльність.

На рисунку 1 представлена кількість безробітних в період з 2018–2022 роки.

Як показали дослідження ділової активності бізнесу, що частина підприємств, які повідомили про зменшення виробництва, зменшилися з 70,5 % до 44,9 %. Втім у порівнянні з довоєнним періодом, 8% підприємств зупинили діяльність і лише 12 % підприємств продовжують працювати на повне завантаження виробничих потужностей.

Розглянемо декілька методів задля підвищення продуктивності праці. Так як ефективність підприємства, безпосередньо залежить від керування його персоналу.

Об'єднання колективу в нашій час займає досить вагоме місце, адже ми українці об'єднані однією метою, бажанням перемоги. Нагадуйте колегам про цінності, що об'єднують вас: відповідальність, доброчесність, співпраця та професіоналізм. Адже наші спільні інтереси це гарантія успіху підприємства.

Хаос в роботі один з найгірших чинників вашої продуктивності. Керівництво компанії має скласти стратегічний план, що дозволить збільшити вашу ефективність.

Продумайте фінансову безпеку підприємства, таким чином ви будете готові до кризових ситуації на підприємстві. Задля продовження роботи 68 % компаній скоротили свої витрати на підприємствах, 44 % були вимушені залучити кредити від партнерів, 35 % релокували підприємства і лише 13 % запустили нові бізнес-напрями. Також 9 % бізнесу вдавалися до скорочення персоналу підприємства, а 8 % не можуть продовжувати бізнес, пов'язано з банкрутством.

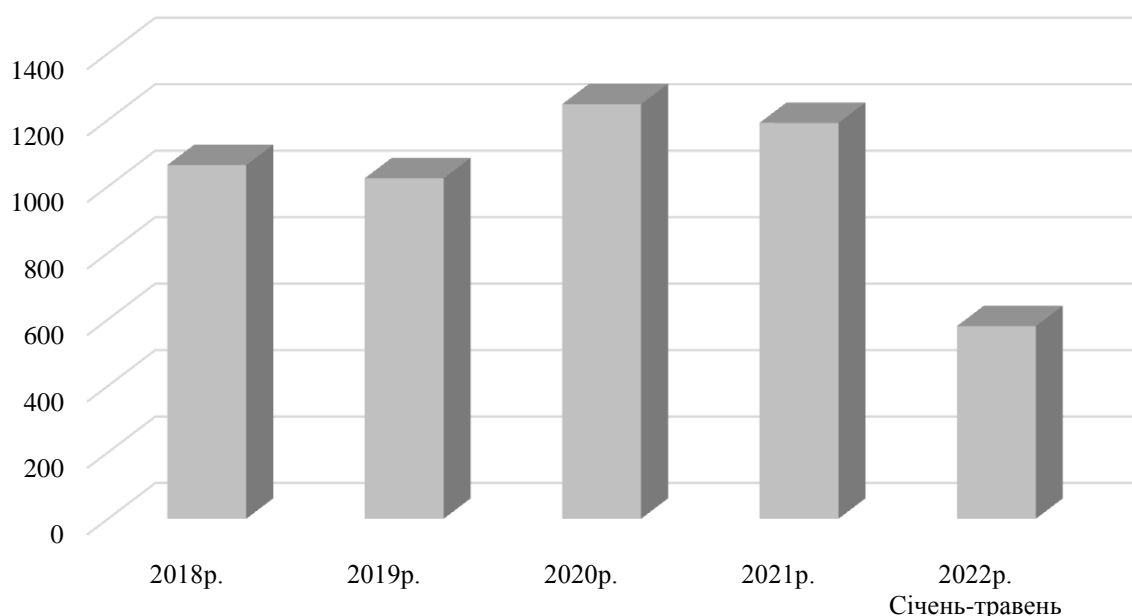

Рисунок 1 – Кількість безробітних в Україні

Не забувайте про матеріали і обладнання, що обов'язкові для вашого підприємства, щоб завчасно потурбуватися про їх наявність до погіршення ситуації. Підготуйте альтернативні джерела енергії, локальну мережу зв'язку, спеціальні запаси (їжі, ліків, техніки), щоб чим швидше відновити роботу на підприємстві.

Відпочинок також займає неабияке місце. Досить корисними будуть зайняття спортом, танцями, покращення харчування чи збільшення годин сну. Ці заняття допоможуть підняти вашу продуктивність, концентрацію уваги та примножити заряд енергії протягом всього дня. Також допоможе спільне дозвілля колег додасть наснаги для командної роботи.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що мотиваційна складова сприяє забезпечення конкурентоспроможності колективу, а також допоможе нейтралізувати ризики та попередити виникнення загроз і кризових явищ. Ця тема є невід'ємною частиною розвитку і втримання підприємства в сучасних економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Пищуліна О., Маркевич К. Аналітична записка. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.
2. Калініченко Л., Шуміло О., Кулімякін Я. Кадрова складова економічної безпеки підприємства роздрібної торгівлі. Проблеми економіки. Харків, 2019.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТУ БЛОКЧЕЙН В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

Гльченко Н. В., *к.н. держ.упр., доцент*
Черкаський державний технологічний університет
Бінусова М. К., *здобувачка вищої освіти*
Черкаський державний технологічний університет

Блокчейн (blockchain) – це технологія обробки, зберігання інформації та ідентифікації клієнтів і дослівно з англійської перекладається, як «ланцюжок блоків» [1]. В даній технології використовується таке шифрування даних, при якому користувачі можуть змінювати тільки ту частину блокчейну, до якої мають безпосередній доступ, що дозволяє уникнути контролю над базою [2].

Дана концепція була запропонована в 2008 році Сатоши Накамото (особа або група осіб) і свою першу реалізацію отримала в цифровій валюті Біткоїн (Bitcoin) [2]. Головними особливостями блокчейн технології є наступні:

- прозорість – в блокчейні зберігаються дані про всі проведені операції за всю історію створення системи (криптовалюти);
- стабільність – неможливо видалити або замінити інформацію «заднім числом», а необхідно тільки здійснити нову угоду;
- незалежність – інформація зберігається не на одному центральному сервісі, а на безлічі комп'ютерів учасників мережі [1].

Зазначені переваги даної технології та позитивний досвід використання дозволили перемістити її використання з чисто фінансової сфери і, в тому числі, в сферу публічного управління та адміністрування. Таке рішення обумовлене, з одного боку, функціями, які виконує уряд, а з іншого боку, такими основними вимогами до його діяльності, як прозорість, відкритість, відсутність корупції. Так, наприклад, важливою функцією уряду є збереження надійної інформації про осіб, організації, активи та діяльність різних суб'єктів; ведення різноманітних записів та створення баз даних. Зрозуміло, що ці дані повинні бути захищені від несанкціонованого доступу чи маніпуляцій [3]. Крім цього, урядам необхідно здійснювати ефективне керування цими базами даних. Як показав досвід, застарілі негнучкі централізовані системи управління, не можуть вирішити цю проблему. В цьому випадку і стає в нагоді блокчейн-технологія, яка пропонує більш безпечні, гнучкі та економічно ефективні структури [4].

Цифровий уряд на основі блокчейну може захистити дані, оптимізувати процеси, зменшити шахрайство та зловживання, а також підвищити рівень прозорості та підзвітності. Отже, уряд, який використовує блокчейн-технології в процесах управління забезпечує низку таких переваг:

- безпечне зберігання даних уряду, громадян і бізнесу;
- зниження трудомісткості процесів;
- зменшення надмірних витрат, пов'язаних з управлінням звітністю;
- зниження можливостей для корупції та зловживань;
- підвищення довіри до уряду та державних онлайн-систем [4].

Наведемо неповний список тих сфер, де можуть використовуватися технології блокчейн в публічному управлінні та адмініструванні:

- Цифрова ідентичність. Управління ідентифікацією на основі блокчейну надає громадянам можливість для самостійної суверенної ідентифікації, тобто громадяни мають детальний контроль над доступом до свого ідентифікатора, але інформацію, що міститься в

ньому, можна миттєво перевірити. Як простий приклад, державний службовець, який сканує посвідчення особи громадянина, може підтвердити її ім'я та, наприклад, місто проживання, не розкриваючи іншої конфіденційної інформації.

– Реєстри. Управління реєстрами за допомогою розподілених реєстрів, що підтримуються блокчейном, забезпечує необхідну прозорість для усунення шахрайства та корупції, водночас пропонуючи можливість для оновлень у реальному часі.

– Охорона здоров'я. Підвищується конфіденційність даних пацієнтів, покращується можливість використання електронних медичних записів. Блокчейн також може бути використаний для забезпечення прозорості та стійкості для ланцюгів постачання ліків і медичного обладнання, а також для покращення координації в розробці ліків і медичних процедур.

– Адміністрування. Керування державними програмами, починаючи від пенсійних систем і закінчуючи охороною здоров'я, освітою та обороною, часто потребує координації між різними сторонами та майже завжди стосується конфіденційних даних, які потрібно захищати. Системи адміністрування, що підтримуються блокчейном, забезпечують координацію в реальному часі між різними учасниками, а також забезпечують необхідну прозорість. Технології можуть використовуватися в сфері управління державними контрактами, фондом державного майна, пенсійного фонду.

– Голосування. Підрахунок голосів у своєчасний, але безпечний і прозорий спосіб є проблемою, з якою стикається кожен демократичний уряд. Доведено, що блокчейн підтримує голосування, покращуючи прозорість і незмінність у період зіставлення (коли після підрахунку голосів на окремих виборчих дільницях їх потрібно об'єднати з іншими виборчими дільницями).

– Зберігання даних. Блокчейн можна використовувати для підтримки цифрового зберігання загальнодоступних записів. Розподіляючи сховище між кількома вузлами, можна забезпечити як відмовостійкість, так і цілісність даних [5].

– Розумні міста. Розумне місто використовує інформаційні технології та дані для інтеграції та управління фізичною, соціальною та бізнес-інфраструктурою для оптимізації послуг для своїх мешканців, забезпечуючи ефективне та оптимальне використання наявних ресурсів. У поєднанні з технологіями, Інтернетом речей, хмарними обчисленнями та технологією блокчейн уряди можуть надавати інноваційні послуги та рішення громадянам і місцевим органам влади [4].

Наведемо декілька прикладів використання технологій блокчейн. Наприклад, Естонія розгортає технологію, яка називається Keyless Signature Infrastructure (KSI), щоб захистити всі дані державного сектора. KSI створює хеш-значення, які представляють великі обсяги даних у вигляді набагато менших числових значень. Хеш-значення можна використовувати для ідентифікації записів, але не можна використовувати для реконструкції інформації в самому файлі. Хеш-значення зберігаються в блокчейні та розподіляються по приватній мережі державних комп'ютерів. Щоразу, коли базовий файл змінюється, до ланцюжка додається нове хеш-значення, і цю інформацію більше не можна змінити. Історія кожного запису є повністю прозорою, і можна виявити та запобігти несанкціонованому втручанню зсередини або поза системою. KSI дозволяє державним службовцям відстежувати зміни в різних базах даних – хто змінює запис, які зміни впроваджуються та коли вони вносяться. Електронні медичні записи всіх громадян Естонії ведуться за допомогою технології KSI, і країна планує зробити KSI доступною для всіх державних установ і компаній приватного сектора в країні [3].

Отже, технологія блокчейн є досить перспективною для використання в сфері публічного управління та адміністрування, оскільки дозволяє відійти від централізованих процесів управління, а отже підвищити їх ефективність та гнучкість; зробити їх більш прозорими, конфіденційними та надійними.

Список використаних джерел

1. Що таке блокчейн? URL: https://bankchart.com.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/scho_take_blokcheyn_ (дата звернення 10.10.2022).
2. Блокчейн. URL: <https://astwellsoft.com/uk/blog/blockchain.html> (дата звернення 7.10.2022).
3. Cheng S., Daub M., Domeyer A., Lundqvist M. Using blockchain to improve data management in the public sector. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/using-blockchain-to-improve-data-management-in-the-public-sector> (дата звернення 10.10.2022).
4. Blockchain in Government and the Public Sector. URL: <https://consensys.net/blockchain-use-cases/government-and-the-public-sector/> (дата звернення 10.10.2022).
5. Blockchain use cases. Government and public services. URL: <https://www.settlemint.com/government-blockchain-use-cases/> (дата звернення 12.10.2022).

.....

УДК 339.97

ПОЗИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ СПІВТОВАРИСТВІ

Ілляшенко Н. С., *д.е.н., доцент*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Бабич К. В., *здобувач вищої освіти*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

На сьогоднішній день Україну розглядають в світовій спільноті за трьома основними секторами: промисловість, аграрно-промисловий комплекс та сектор освіти.

Освіта. За класифікацією Human Development report, Україна відноситься до групи країн з високим рівнем освіти, вона займає 4 місце у світі за кількістю людей з вищою освітою, при цьому рівень освіти вищий за середньоевропейський; Україна займає 9 місце у світі за кількістю іноземних студентів; 9 місце у Європі за чисельністю користувачів інтернет, ряд вишів мають розвинену (на рівні кращих світових зразків) систему дистанційної освіти.

Такі здобутки дозволили Україні вийти на передові позиції в сфері фрілансу. Фрілансер – це вільнонайманець, який сам шукає собі проекти, може одночасно працювати на декілька фірм. Фрілансер виконує роботу без укладання довгострокового договору з роботодавцем, найманий тільки для виконання певного переліку робіт (позаштатний працівник).

Останнього року фрілансери всього світу заробили 2,9 млрд. дол. США. Україна за цими ж даними на ринку фрілансу за сумою заробітку займала 4 місце у світі і 1 – у Європі.

Найбільш популярними видами діяльності які виконуються на умовах фрілансу є:

- дизайн (розробка логотипів, графічний дизайн, дизайн сайтів тощо)
- мультимедіа
- створення контенту сайтів (написання блогів, статей, контент маркетинг)
- програмування
- розробка мобільних додатків (iOS, Android і т.п.)
- адміністрування

- переклад
- продажі і маркетинг (зокрема, Social Media Marketing)
- інжиніринг.

Тобто ті види діяльності, які можна виконувати віддалено без присутності в організації.

В Україні найбільш розвиненим видом діяльності, що виконується на умовах фрілансу є програмування, при цьому українські фрілансери виконують третину робіт, що припадають на Східну Європу [1].

Аграрно-промисловий комплекс (АПК). Протягом останніх років вітчизняний АПК займає наступні позиції в світових та європейських рейтингах:

- 1 місце у світі за експортом насіння соняшника та соняшникової олії;
- 2 місце у світі за виробництвом і 4 за експортом ячменя;
- 3 місце у світі за виробництвом і 4 за експортом кукурудзи;
- 4 місце у світі за виробництвом картоплі;
- 5 місце у світі за обсягами вирощування жита;
- 5 місце у світі за виробництвом продукції бджільництва;
- 8 місце у світі за експортом пшениці;
- 9 місце у світі за виробництвом курячих яєць;
- 16 місце у світі за експортом сиру [2].

Що стосується сектору промисловості, то тут Україна також має чимало передових позицій:

- 2 місце у Європі і 4 у світі за потужністю газотранспортної системи;
- 3 місце у Європі і 8 у світі за потужністю атомних електростанцій;
- 3 місце у Європі і 11 у світі за довжиною залізниці;
- 3 місце у світі з виробництва локаторів і локаційної техніки;
- 4 місце у світі за експортом турбін для атомних електростанцій;
- 4 місце у світі на ринку будівництва ракет-носіїв і їх комерційного використання;
- 9 місце у світі за експортом продукції військово-промислового комплексу.

В цілому слід зазначити, що згідно рейтингу Bloomberg «50 найбільш інноваційних країн світу» Україна зайняла 42 місце, випередивши Болгарію, Латвію, Аргентину, Румунію, Іран, Македонію, Білорусь та Південну Африку. Найсильнішими сторонами нашої країни виявилися студенти та випускники технологічних спеціальностей, а також патентна грамотність. Ну а слабкими — проблеми з офіційним працевлаштуванням і, як водиться, держава, чия «інноваційність» невелика.

Виходячи з аналізу теперішніх позицій України та її регіонів в світовому співтоваристві експертами виявлено основні перспективні напрями інноваційного розвитку:

1. Послуги з надання вищої освіти як для власних громадян, так і для громадян з країн бувших республік СРСР, а також країн Азії і Африки, а у перспективі і з європейських країн. Навчання може бути як на стаціонарі, так і за дистанційною формою, що дозволяє залучити споживачів у різних країнах світу (україномовних, російськомовних, англомовних);

2. Виробництво на експорт екологічно чистої продукції АПК. За потенціалом АПК, можливостями транспортної системи Україна здатна забезпечити продовольством до 600 млн. осіб;

3. Виробництво на експорт високотехнологічного промислового обладнання: ракет-носіїв, середньо-магістральних і надважких (Мрія) літаків, швидкісних електропотягів, насосної і компресорної техніки, тролейбусів, військової техніки (засоби ППО «Кольчуга», противотанкові системи – аналоги американської «Джевелін», танки «Булат» та ін.);

4. Розроблення програмного забезпечення для комп'ютерної техніки;

5. Кліматичні і природно-екологічні умови дозволяють розвивати туристичні послуги: екологічний туризм, сільський туризм, етнографічний туризм, маршрутно-

пізнавальний, спортивно-оздоровчий (гірськолижний, водний, альпінізм тощо) туризм, мисливство і рибальство і т.п.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко С. М. Розвиток фрілансу як фактор забезпечення економічної безпеки України: оцінка перспектив. Економічна безпека територіально-виробничих комплексів: енергетика, екологія, інформаційні технології: монографія / Коцко Т. А., Чеховська М. М., Лісовські О. Л. [та ін.] ; за наук. ред. д.т.н., проф. Лук'яненка С. О., к.е.н., доц. Караєвої Н. В. – К. : «МП Леся», 2015. С. 185–189.

2. Асоціація виробників озброєння та військової техніки України URL: <https://audm.org.ua/news/zvernennya-do-ukrayinskoyi-vladi/>

УДК 338.2

ЗАГАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Коваленко Є. Є., здобувач вищої освіти

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Науковий керівник: **Кравченко М. С., к.е.н, доцент**

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Розпочата Росією війна завдала важкого удару українській економіці та бізнесу.

Під час ведення бойових дій, тим паче ведення повномасштабної війни, підприємства країни-учасниці здебільшого страждають на рівні, більшим за різноманітні економічні кризи. Згідно опитування, яке проводило РБК-Україна влітку 2022 року [2], повномасштабну діяльність відновило 47 % компаній, що на 19 % більше, ніж у квітні 2022 року, тобто станом на квітень з кінця лютого, відновити роботу змогли 28 % [2]. Але ще близько половини підприємств продовжують працювати з певним обмеженням своєї діяльності через втрати потужностей внаслідок війни. Багато яким підприємствам доводилося та доводиться змінювати погляди на свою діяльність, підлаштовуючись під сьогоденні реалії.

Отже як і раніше на перший лан виходить питання підвищення ефективності виробництва, однак вже за нових умов.

Отже для підвищення ефективності діяльності підприємства здебільшого використовуються три напрями:

- ресурсний;
- організаційний;
- технологічний [1].

Однак на сьогоднішній день в умовах військової агресії такі напрями кардинально трансформуються адже робота підприємств в таких нелегких умовах також зазнає великих змін. Отже розглянемо більш детально напрями підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах військової агресії.

Ресурсний напрям підвищення ефективності має на увазі мінімізацію втрат, витрат при використанні робочої сили підприємства та матеріальної бази. При використуванні цього напрямку для підвищення ефективності, відштовхуються від можливостей обладнання та його завантаженості, собівартості продукції, налічуваної живої праці. Отже ресурсний напрям – це максимізація раціональності витрат на підприємстві.

Сутність організаційного аспекту підвищення ефективності криється в удосконаленні організаційних аспектів підприємства, тобто налагодженні процесів, що супроводжують процес виробництва. Такий напрям розглядає процес підвищення ефективності з точки зору можливого удосконалення умов робочого місця, підвищення кваліфікації працівників, перехід на інший тип виробництва, наприклад з серійного на масове, та інше.

Технологічний напрям має на меті вдосконалення технічної та технологічної складової підприємства, відповідно до останніх науково-технічних нововведень: заміну застарілого устаткування на нове та оновлення технологій виробництва.

При обиранні напрямку підвищення ефективності діяльності підприємства, не виключені випадки, коли просування по одному напрямку змушує певною мірою вдосконалювати аспекти іншого.

Важливим фактором продовження функціонування та підвищення ефективності підприємства є налічування живої сили, тому що високий рівень автоматизації виробництва в Україні мають значно менше компаній, ніж машино-ручне виробництво, а то і взагалі ручне. З точки зору організаційного напрямку підвищення ефективності, набирати велику кількість персоналу, навіть у невійськовий час – нерозумно, якщо в цьому нема потреби, але з низки причин, під час військового стану в країні, значна кількість персоналу чоловічої статі не можуть працювати на посадах, які вони займали (мобілізовані до лав ЗСУ, або знаходяться у ТРО). Тому для продовження функціонування підприємства здебільшого необхідно приймати на «вільні» посади робітників, які мають статус внутрішньо-переміщеної особи (ВПО). Для підприємців на сьогоднішній час це більш менш вигідно, адже держава компенсує підприємцям 6500 грн за перший та другий місяці працевлаштування людини зі статусом ВПО [3], таким чином стимулюючи працездатність як самого підприємства, зменшуючи витрати, так і підвищуючи його ефективність, забезпечуючи живою силою.

Що стосується ресурсного та технологічного напрямку, то ситуація складніша, ніж з організаційним, тому що здебільшого, вони взаємні: як підвищення ефективності виробництва в технологічному/технічному напрямках, частіше за все, призводить до оптимізації використання ресурсів підприємства, так і оптимізація використання ресурсів потребує поліпшення технічного та технологічного рівнів діяльності підприємства. В сучасних реаліях України (на 2022 рік), таке рішення може мати за собою великий ризик – бойові дії йдуть цілодобово, технічні потужності багатьох підприємств знищуються кожного дня.

На думку автора, враховуючи події, які переживають підприємства України у 2022 році, про підвищення ефективності можна говорити лише в організаційному напрямі, а підвищення ефективності у ресурсному та технологічному напрямках застосовувати при налічуванні можливості швидкого згорання діяльності підприємства з вивозом потужностей у безпечні зони.

Список використаних джерел

1. Небава М. І., Адлер О. О., Козловський В. О., Лесько О. Й., Мокіна Ю. В. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства : https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/17nebava_ekonomika_organizaciya_virobnichoyi_diyalnosti/143.htm
2. Деревянко А. РБК-Україна. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес в Україні під час війни. 22 червня 2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespoit-biznes-1655831867.html>
3. Манько С. Підприємцям дадуть 6500 грн за працевлаштування переселенців, 5 травня 2022. URL: <https://delo.ua/ru/business/predprinimateliam-dadut-6500-grn-zatrudoustroistvo-pereselencev-397111/>

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ БДЖІЛЬНИЦТВА

Коваль С. Ю., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
відділ організації менеджменту, публічного управління та адміністрування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
Науковий керівник: **Россоха В. В.**, д.е.н., професор
головний науковий співробітник
відділ організації менеджменту, публічного управління та адміністрування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

У сучасних умовах на бджільництво країни істотний вплив роблять: політика держави та її заходи з регулювання аграрного ринку; соціально-економічні, екологічні фактори та деякі інші. В економічній літературі всю різноманітність факторів прийнято поділяти на природні, матеріальні (створені людиною), трудові і фінансові.

Під факторами виробництва розглядаються елементи, що впливають на його стан і процеси розвитку. Розрізняють такі фактори виробництва: структурні та функціональні, статичні і динамічні, натуральні і вартісні, природні та неприродні (штучні), індустриальні та не індустриальні. Всі вони певною мірою впливають на стан і розвиток підприємств бджільництва. В основі факторів виробництва лежать його ресурси. У бджільництві найбільш важливими з них є бджоло сім'ї, наявність і склад медоносних рослин, забезпеченість робочою силою, матеріальними та грошовими коштами.

Результативність бджільництва визначається мотивацією праці, зацікавленістю працівників підприємств і спрямована на задоволення потреб суспільства. Вона безпосередньо залежить від поєднання впливу на виробництво факторів і ступеня їх використання в практиці господарювання.

Стосовно до виробництва і його підприємств бджільництва фактори виступають як сукупність матеріальних, трудових і соціальних цінностей, які можуть бути використані для створення продуктів праці.

Земля як найважливіший фактор виробництва у підприємствах бджільництва представлена, по-перше, в якості джерела медоносних ресурсів. По-друге, як матеріальна субстанція виробництва і об'єкт господарювання.

У методології дослідження бджільництва в дореформений період окремі економісти відзначали другорядне значення землі, віддаючи перевагу іншим природним факторам. Так Д.О. Балдік вважає, що «... відмітною особливістю бджільництва є і те, що земля не виступає тут як основний засіб виробництва» [1]. З цим твердженням не можна погодитися, оскільки роль і значення землі, як основного засобу виробництва має одне з пріоритетних значень в сучасних підприємствах бджільництва.

У підприємствах бджільництва земля одночасно є предметом і засобом праці, виробничим базисом для розміщення бджоло пасік і головним засобом для зростання медоносної рослинності. Верхній родючий шар земної поверхні використовується також для вирощування сільськогосподарських рослин, багато з яких для бджіл є джерелом кормів, а для бджільництва основою виробництва різних видів продукції. За умови раціонального використання земля має властивість підвищувати свою родючість. Бджолозапилення в поєднанні з якісним проведенням інших агротехнічних заходів впливає на рівень врожайності сільськогосподарських ентомофільних культур. Різна прибутковість землі є джерелом диференціальної ренти I і II (відповідно по її родючості і місцю розташування). Обслуговування галузей рослинництва бджолозапиленням також визначається віддаленістю

ділянок від населених пунктів, станом доріг, розвитком інфраструктури, соціальним облаштуванням території і іншими факторами.

У багатокладній економіці земля як об'єкт власності може належати різним суб'єктам, які можуть безпосередньо приймати участь в процесі виробництва, а можуть опосередковано, шляхом надання своїх прав на землю іншим землекористувачам. Це можливо при передачі земельних паїв, здачі землі в оренду тощо.

Другим за значимістю фактором, що впливає на розвиток підприємств бджільництва, є праця. В економічній літературі поняття «праця» трактується як процес свідомої доцільної діяльності людини, в процесі якої вона використовує предмети і засоби праці, створює матеріальні блага для задоволення своїх потреб.

Праця в її конкретній формі, тобто як вид корисної, цілеспрямованої діяльності, створює споживчу вартість. Вона може виступати як абстрактна праця, тобто як витрати людської робочої сили, яка створює вартість товару. У суспільному виробництві праця виступає у двох формах: як проста праця і як складна праця. У товарному виробництві проста праця виступає вихідною базою, до якої прирівнюються всі види складної праці. З розвитком ринкових відносин робоча сила стає товаром. Її власником є працівники підприємств. Більш широке уявлення про працю як фактора виробництва у підприємствах бджільництва пов'язане з поняттям трудові ресурси.

Трудові ресурси включають населення працездатного віку, яке використовується на підприємствах бджільництва: бджолярі, помічники бджолярів, різноробочі, водії вантажного та легкового автотранспорту та ін. Крім того, в підприємствах бджільництва широко використовується праця категорій населення, що відносяться до трудового потенціалу: пенсіонерів, підлітків, інвалідів окремих груп та ін. Як правило, це більш характерно для індивідуального бджільництва і значно рідше професійному – на промислових бджолопасіках і племзаводах.

Якість трудових ресурсів оцінюється за параметрами: соціально-демографічними, професійними, кваліфікаційними та культурно-освітніми. Сучасний стан та рівень забезпеченості підприємств бджільництва кваліфікованими трудовими ресурсами є проблемою. Відбулася істотна зміна вікової структури кадрів, зниження їх професійно-кваліфікаційного рівня, старіння. Разом з тим намітилася тенденція підвищення значення людського фактора в бджільництві – діяльності людини, внесок якого в кінцеві результати виробництва визначається рівнем професійної підготовки, змістом праці, його мотивацією, соціальними особливостями та іншими умовами.

Людський чинник, що забезпечує якісний стан зростання виробництва у підприємствах бджільництва, обумовлює необхідність розвитку підприємницьких здібностей. Він спрямований на поліпшення умов праці та побуту, істотне підвищення життєвого рівня працівників бджільництва.

Якісний бік використання робочої сили на підприємстві характеризують показники продуктивності праці. В свою чергу, продуктивність праці є одним із найважливіших узагальнюючих показників діяльності кожного підприємства бджільництва, що характеризують як ефективність ведення господарювання так і є важливим чинником забезпечення економічної стійкості. Це зумовлює необхідність ретельного вивчення цього показника під час будь-якого аналізу.

Отже, раціональне використання трудових ресурсів в підприємствах бджільництва сприятиме отриманню конкурентоспроможної продукції, підвищенню рівня економічної стійкості підприємств і зростанню ефективності господарювання.

Список використаних джерел

1. Балдік Д. О. Альтернативні напрямки підприємництва у бджільництві. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 171–176.

2. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Коцюрба О. Ю. Формування аналітичного забезпечення сталого функціонування підприємств сфери послуг. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2022. Вип. 20 (49). С. 81–102.

3. Коваль С. Ю., Россоха В. В. Теоретичні підходи до визначення сутності управління системами контролю та якістю виробництва продукції бджільництва. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 1 (67). С. 41–51.

.....
УДК 711.1

ПОБУДОВА РОЗУМНИХ МІСТ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ

Козирев Д. М., здобувач наукового ступеня доктора філософії

Черкаський державний технологічний університет

Науковий керівник: **Захарова О. В.**, д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

Через військову агресію рф Україна отримала велику кількість соціально-побутових проблем, одна з яких полягає у забезпеченні населення країни гідним і безпечним житлом. При цьому, орієнтуючись на Цілі сталого розвитку важливо при будівництві такого житла дотримуватися цілого комплексу вимог екологічного, економічного, техніко-технологічного та безпекового характеру, щоб забезпечити населенню безпечні та комфортні умови життя та можливості економного використання енергетичних ресурсів. Реалізувати це амбітне та дуже дороге завдання можливо лише комплексним шляхом, залучивши до цього всі можливі у розпорядженні технології, ресурси та знання. У цьому контексті також дуже важливо застосовувати новітні підходи та моделі до організації суспільного простору, які вже набули певного випробування на практиці в економічно розвинених країнах світу. Однією з таких моделей являється концепція розумного міста (smart city) [1].

В основу концепції розумного міста покладено будівництво з фундаменту компактного міста з використанням новітніх інноваційних технологій та дотриманням принципу органічного вписування нового міста в навколишнє середовище. Такий формат створює на повністю пустому місті нову екосистему та міський ландшафт. Параметри життєдіяльності в таких об'єктах формують для людини умови підвищеного комфорту життя, додатково розширюють можливості мешканців у сфері саморозвитку, відпочинку, професійної й особистісної реалізації, сприяють більш ефективному протіканню процесів адаптації та соціалізації. У комплексі всі перелічені переваги мають підвищити рівень задоволення людини від життя у розумному місті та максимально заощаджувати кошти та час кожного мешканця.

Активне застосування забудовниками під час будівництва розумного міста інноваційних технологій ощадного використання водних та енергетичних ресурсів дозволить не лише наблизитися до розв'язання екологічних проблем країни, а й додатково буде сприяти зменшенню споживання енергоносіїв та переходу на відновлювальні джерела енергії та повторне використання води. При цьому, для досягнення ефективності за соціально-економічними, техніко-технологічними, екологічними та ергономічними критеріями, в основу будівництва розумних міст має бути покладено такі керівні принципи:

1) місто має будуватися на незайнятій території із застосуванням всіх наявних норм та вимог, прийнятих на національному та європейському рівні. Перебудовою досягти бажаного результату не вдасться;

2) тиражування інноваційних конструктивних та техніко-технологічних рішень при побудові інфраструктури та житлового фонду міста. При цьому слід орієнтуватися не лише на досягнення українських науковців, а й на провідні зарубіжні зразки;

3) інтеграція влади, бізнесу, освіти та науки регіону, залучення фахівців IT-сфери та широкомасштабне застосування технологій збору та обробки Big Data з метою створення креативного простору для якісного і безпечного життя та ефективної й продуктивної праці людини;

4) створення замкненого контуру, тобто повне забезпечення всіх потреб людини, як безпосереднього мешканця, влади, як керівного органу міста всім необхідним для існування межами міста.

Тобто можемо стверджувати, що розумне місто представляє собою так би мовити ефективну модель організації простору для безпечного та якісного життя людини.

Список використаних джерел

1. British Standards Institution. URL: <https://www.bsigroup.com/>.

УДК 364.2

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ СЛУЖБОЮ ЗАЙНЯТОСТІ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

**Кононенко Г. С., к.е.н., начальник відділу взаємодії з роботодавцями
Покровський міський центр зайнятості Донецької області**

Повномасштабна війна Росії проти України змусила українців залишити свої домівки, роботу та загалом звичне життя, що призвело до збільшення кількості безробітних осіб в країні. Безробіття являється великим стимулятором працюючого населення. Прикладається багато зусиль для подолання безробіття, але ніколи не вдавалося ліквідувати його повністю. Процеси безробіття активно досліджують у своїх працях як іноземні, так і вітчизняні науковці, зокрема С. Бандур, О. Г'рیشнова, А. Колот, Е. Лібанова, М. Ткаченко Ю. Маршавін, В. Базилевич, О. Базилінська, І. Давидова, Д. Богиня, Дж. Акерлоф, Л. Гроган, П. Дайамонд, Р. Джекман та інші.

Підтримка внутрішньо переміщених осіб – одне з ключових завдань Державної служби зайнятості, яка надає комплекс соціальних послуг. Проводяться інформаційно-консультаційні заходи щодо сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб, до участі у яких залучаються представники місцевих органів влади, управлінь праці та соціального захисту населення, пенсійного фонду, волонтерські та громадські організації, роботодавці тощо.

Наразі в службі зайнятості передбачено спрощення процедури надання статусу безробітного та призначення допомоги по безробіттю, зокрема внутрішньо переміщеним особам та людям на територіях активних бойових дій. Вони зможуть отримувати допомогу вже з першого дня реєстрації в службі. Відвідувати центр зайнятості особисто відтепер не обов'язково – достатньо підтвердити свій статус телефоном, за допомогою месенджера, електронної пошти тощо. Особи, які не мали можливості припинити трудові відносини та забрати свою трудову книжку у роботодавця, також можуть зареєструватися в якості безробітних та звільнитися за допомогою служби зайнятості. Для пришвидшення працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та зацікавленості в цьому роботодавців у Державній службі зайнятості діють наступні програми підтримки [1].

Для того, щоб допомогти внутрішньо переміщеним особам і роботодавцям, Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 року «Про затвердження Порядку здійснення заходів сприяння зайнятості, повернення коштів, спрямованих на фінансування таких заходів, у разі порушення гарантій зайнятості для внутрішньо переміщених осіб» визначено механізм компенсації витрат роботодавця на оплату праці за працевлаштування на умовах строкових трудових договорів зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб.

Компенсація витрат роботодавцю на оплату праці тривалістю не більше шести календарних місяців надається за умови працевлаштування зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб за направленням центру зайнятості на умовах строкових трудових договорів і збереження гарантій зайнятості таких осіб протягом періоду, що перевищує тривалість виплати у 2 рази. Компенсація витрат роботодавця на оплату праці виплачується в розмірі фактичних витрат на оплату праці осіб, прийнятих за направленням центрів зайнятості, але не вище середнього розміру заробітної плати штатного працівника, що склався у відповідному регіоні за минулий місяць, або обчисленої з неї відповідної суми в разі, коли особа працювала неповний місяць.

Роботодавець, який працевлаштував зареєстрованого безробітного з числа внутрішньо переміщених осіб за направленням центру зайнятості на умовах строкового трудового договору, для отримання компенсації протягом двох місяців з дня працевлаштування подає центру зайнятості заяву про компенсацію витрат на оплату праці довільної форми та копії трудового договору між ним і працівником та розпорядчого акта про прийняття на роботу, завірені в установленому порядку [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 331 визначений Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні.

Компенсація витрат надається роботодавцю, крім роботодавців, які є бюджетними установами (за винятком надавачів соціальних послуг), фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, за кожну працевлаштовану особу на умовах строкового або безстрокового трудового договору (контракту), гіг-контракту, зокрема за сумісництвом, за таких умов:

- роботодавець перебуває на обліку як платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- розмір заробітної плати працівника за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством;
- подання в установленому законодавством порядку податкової звітності за IV квартал 2021 р. або річної звітності за 2021 рік.

Для отримання компенсації витрат роботодавець не раніше, ніж через п'ять календарних днів після працевлаштування особи подає до міського, районного, міськрайонного центру зайнятості або філії регіонального центру зайнятості заяву про компенсацію витрат:

- в електронній формі - через Єдиний державний вебпортал електронних послуг;
- в паперовій формі - особисто під час відвідування центру зайнятості або на адресу електронної пошти відповідного центру зайнятості [3].

Компенсація витрат надається у розмірі 6500 гривень щомісяця за кожну працевлаштовану особу, за яку роботодавцем сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, на період воєнного часу та протягом 30 календарних днів після його скасування або припинення. Загальна тривалість надання компенсації витрат не може перевищувати двох місяців з дня працевлаштування особи.

Війна змінила усі сфери нашого життя, ці зміни торкнулися як процесу трудової діяльності, так і працевлаштування та підбору кадрів. Для багатьох роботодавців постало питання прискороного та якісного онлайн підбору персоналу. Обставини сьогодення стають на заваді реалізації багатьох планів українців, але фахівці служби зайнятості завжди підтримують та допомагають у здійсненні цих прагнень. Тому плідна співпраця фахівців та клієнтів служби зайнятості завжди дає результат щодо впровадження програм стимулювання зайнятості, серед яких надання компенсації роботодавцям, що наймають внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел

1. Сайт Державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>.
2. Про затвердження Порядку здійснення заходів сприяння зайнятості, повернення коштів, спрямованих на фінансування таких заходів, у разі порушення гарантій зайнятості для внутрішньо переміщених осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 р. № 696. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/696-2015-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>.

УДК 338.48

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Косик В. С., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Божкова В. В.**, д.е.н., професор
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Для більшості країн світу туристична індустрія є найбільш прибутковою, такою, що динамічно розвивається та є основним джерелом доходів до бюджету. Дана галузь входить в ТОП-5 галузей, що приносять найбільші доходи у світі. За даними прогнозів Всесвітньої туристичної організації, туристична сфера вже в найближче десятиліття вийде на перше місце в обсязі світового експорту. Туризм дає поштовх для розвитку майже всіх галузей економіки, а саме: торгівлі, промисловості, будівництва, транспорту, сільського господарства, побутового обслуговування, малого і середнього бізнесу, виступаючи каталізатором соціально-економічного розвитку країни. Слід зазначити, що дана сфера також є найбільш вразливішою до різних економічних та політичних факторів країни [1].

З початком повномасштабного вторгнення розвиток туризму в регіоні призупинився. Більшість туристичних фірм призупинили свою діяльність, а більшість туристичних пам'яток було зруйновано. Саме тому питання проблем та перспектив розвитку туризму в регіоні стоїть особливо актуально.

Після того як Україна здобула незалежність у 1991 році туристичний бізнес в регіоні почав активно відновлюватись і став однією з найперспективніших галузей регіональної економіки, навіть враховуючи той факт що туристично-рекреаційний потенціал регіону використовувався не в повному обсязі, але туристичні потоки збільшуються з кожним роком.

За роки незалежності Україна переживала досить багато незгод. Економічна криза 1998 років, також криза 2008–2009 років одна з найбільших криз в Україні яка суттєво вплинула на розвиток туризму в регіоні. В 2014 році в період коли почалася війна на Сході України частково зменшився на деякий час потік туристів. Після окупації Автономної Республіки Крим попит поїздок відпочинку на морських курортах дещо зменшився, але зріс попит турів вихідного дня в області.

На туристичну галузь, яка й так тільки почала набирати обертів після двох років протипандемічних обмежень, війна вплинула ще до 24 лютого. Спочатку західні партнери почали скасовувати рейсів в Україну. Далі – занепокоєність, а зрештою й заборона авіаційних страховиків здійснювати польоти в українському небі. Питання тоді вдалося врегулювати на державному рівні, але всього за тиждень почалось повномасштабне вторгнення [2].

Державне агентство розвитку туризму вийшло з обнадійливим повідомленням – подорожі в країні продовжуються й під час війни. Але як ми можемо спостерігати туризм в регіоні призупинено повністю.

Слід зазначити, що в умовах сьогоденних обмежень громадяни продовжують подорожувати рідною країною та рідним краєм. Менше ніж через три тижні від початку повномасштабної війни в Україні Президент Володимир Зеленський звернувся до бізнесу з проханням відновити роботу. У квітні прем'єр-міністр Денис Шмигаль, говорячи про витрати державного бюджету через війну з росією, сказав, що щодня на це йде близько 2 мільярдів гривень. Щоб побороти ворога потрібно мати ресурс.

Порушена логістика, обмеження, накладені режимом воєнного стану, зростання цін на пальне, падіння курсу гривні, комендантська година. Це далеко не повний перелік перешкод з якими зіштовхнулися всі, а бізнес тим паче. Вести економічну діяльність в таких умовах непросто.

Як наслідок – велика кількість працівників готелів, ресторанів, туристичних фірм йдуть до інших країн в пошуку роботи. І треба визнати, попит на наші професійні кадри є не лише в Європі, а й за океаном. І тут все залежить від того, наскільки довго триватиме війна. Якщо рік і довше – значна частина тих, хто знайшов роботу за кордоном, буде вирішувати: повертатись до України чи забрати до себе решту родини.

На сьогоднішній день туристичний бізнес маленькими кроками починає розвиватися. Більшість екскурсиводів проводять екскурсії містом як для школярів так і для гостей нашого міста. Деякі туристичні фірми проводять так звані «Грибні тури», для всіх охочих. Готельно-ресторанне господарство активно працює і забезпечує послугами споживачів а також гостей нашого міста.

Але нажаль подорожував регіоном поки що важко. По-перше громадяни маєть досить складне фінансове становище, через постійні обстріли відвідування пам'яток культури дещо небезпечно. Також більшість історичних пам'яток було зруйновано, про їх відновлення мова не йдеться, так як в першу чергу кошти витрачаються на відновлення критичної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства Навчальний посібник. К.: ЗАТ «Слов'янський дім», 2006. 76 с.
2. Туристичний барометр України. Київ. 2020. URL: [http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntoubarome ter-2020.pdf](http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntoubarome%20ter-2020.pdf)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Костирко Д. Р., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Саламатов В. О.**, д.н. з держ.упр. професор
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Сфера охорони здоров'я виконує покладені на неї функції перш за все за рахунок фінансування і державного регулювання. У основі останнього лежить нормативно-правова база, що визначає правове положення органів, установ і посадових осіб у галузі охорони здоров'я.

Все більше і більше поряд з державними і комунальними лікувальними закладами почали появлятися приватні лікувальні установи. Перетворення комунальних закладів охорони здоров'я в комунальні неприбуткові підприємства, поява добровільного страхування працівників підприємства на випадок травми або окремих захворювань, потребує реформування управлінських структур охорони здоров'я. Однак, однією з умов реформування охорони здоров'я має бути керівна роль держави в даному процесі функціонування медичної галузі в країні.

Мета полягає в тому, щоб на підставі аналізу норм законодавства України у сфері охорони здоров'я та нормативно-правових актів, що регулюють порядок діяльності суб'єктів громадського контролю у досліджуваній сфері, узагальнення практики реалізації зазначених норм, вивчення та узагальнення міжнародної практики, вивчення напрацювань вчених із досліджуваної проблематики визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення громадського контролю у сфері охорони здоров'я та надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративного законодавства, яке закріплює особливості здійснення громадського контролю у сфері охорони здоров'я.

Водночас важливо враховувати, що для досягнення високої результативності державного регулювання в сфері охорони здоров'я, необхідно дотримуватися ряду принципів, показників та причин [1]. Найважливішою умовою що забезпечує ефективне функціонування сфери охорони здоров'я є наявність дієвого інструментарію регулювання процесів, що відбуваються в цій сфері.

Однак сучасні умови реалізації цілей системи охорони здоров'я в нашій країні характеризується рядом проблем, пов'язаних з політичною, динамічною, демографічною, технологічною та екологічною ситуацією. Зростання темпів старіння населення, зміна протікання хвороб на переважно хронічний характер, ведення нездорового способу життя, призводять до підвищення потреби в отриманні медичного обслуговування, тим самим позначається на зростанні витрат і ресурсів [2].

Нормативний механізм вдосконалення державного управління сферою охорони здоров'я на сьогодні представлений вирішенням питань державної політики України, пов'язаної з проведенням медичної реформи. Так, гостро стоїть питання визначення викликів, проблем і переваг нової системи охорони здоров'я і виявлення найбільш оптимальних шляхів її розвитку. І одним з найважливіших питань виступає ефективне нормативне регулювання галузі.

Державне регулювання в сфері охорони здоров'я, є сукупністю організаційно-економічних механізмів впливу держави на діяльність послуг сфери охорони здоров'я, мета яких – надання якісних і доступних послуг; воно сприяє підвищенню стійкості до впливів зовнішнього середовища і розвитку галузі. Держава здійснює регулювання сфери послуг

охорони здоров'я на основі нормативно-правових актів, що встановлюють структуру органів державного регулювання послуг сфери охорони здоров'я, правове становище послуг сфери охорони здоров'я та охорону їх власності, порядок укладення та виконання господарських договорів, правила надання послуг, захист прав споживачів таких послуг, питань, пов'язаних з етичної стороною організації надання послуг.

Державне втручання у функціонування сфери послуг охорони здоров'я включає такі напрями: вдосконалення нормативного регулювання діяльності послуг охорони здоров'я (наприклад, регулювання правил надання послуг), створення сприятливого інвестиційного політики та її інформаційного супроводу, вдосконалення системи державних замовлень, надання гарантій і субсидій, надання пільг по оподаткуванню, підготовку кваліфікованих медичних кадрів, регулювання цін і тарифів на послуги галузі, сприяння формуванню ринкових інститутів, індикативного планування і прогнозування, надання продуцентів послуг сфери охорони здоров'я певної економічної самостійності.

Список використаних джерел

1. Реформування системи охорони здоров'я на муніципальному рівні: навч. посіб. / І. М. Солоненко, О. П. Попов, Л. І. Жаліло, К. О. Надутий. К.: Вид-во НАДУ, 2017. 211 с.
2. Савостьянова С. Л. Особливості державного регулювання механізмів суспільного розвитку у сфері забезпечення населення України послугами з охорони здоров'я. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: IV регіон. 236 наук.практ. конф. за міжнар. участю, 26 листоп. 2010 р.: тези доп. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2010. С. 271–274.

.....

УДК 378:004

ОНЛАЙН СЕРВІСИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кошеленко С. В., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Сьогодні Україна вимушена пристосовуватися до нових умов життя. Внаслідок розповсюдження коронавірусної інфекції COVID-19 та вторгнення російських військ на територію України, все більшого поширення набуває розвиток інформаційних освітніх технологій як чинник забезпечення організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Важливе місце в системі сучасної освіти посідають інформаційні засоби навчання. Серед інформаційних засобів сучасної освіти найбільш актуальними, перспективними і такими, що мають попит, є онлайн-сервіси.

«Наперекір складній ситуації в Україні, наше головне завдання – продовжувати освітній процес. Також важливо реформувати систему освіти відповідно до нових викликів»- зазначав Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет. Вища освіта зазнала чималих матеріальних та інтелектуальних втрат від російської агресії проти України (станом на 22 липня 2022 р. повністю зруйновано 7 закладів вищої освіти й 9 закладів фахової передвищої освіти, пошкоджено 46 закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти, 69 закладів фахової передвищої освіти). Найбільших руйнувань і пошкоджень зазнали заклади вищої й фахової передвищої освіти Донецької, Луганської, Харківської, Чернігівської, Миколаївської, Запорізької областей. У переважній частині закладів освітній процес у період дії воєнного стану організовувався за дистанційною формою навчання. З метою створення безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу з Донецької, Луганської, Херсонської, окремих громад Запорізької та Харківської областей станом на 1 липня 2022 р.

(із урахуванням переміщення з 2014 р.) було переміщено 29 закладів вищої освіти державної, комунальної й приватної форм власності та їх 64 відокремлених структурних підрозділи, а також 40 ЗФПВО. Зокрема, сім із дев'яти університетів, які було 352 переміщено у 2014 р., знову були вимушені переміщуватися до безпечніших територій. Основними викликами для кадрового забезпечення національної економіки в найближчий воєнний і повоєнний періоди є: руйнування та пошкодження будівель і матеріально-технічної бази ЗВО; втрати кадрового потенціалу, контингенту абітурієнтів/студентів, які переорієнтувалися на безпечніші регіони країни чи виїхали на навчання за кордон, підвищена ймовірність істотного скорочення контингенту внаслідок того, що багато учасників освітнього процесу не планують повертатися в Україну; звуження бази для проведення практики через згортання роботи навчально-виробничих комбінатів (центрів, комплексів тощо) й провідних вітчизняних підприємств; кардинальні зміни в кадрових потребах національної економіки та суспільного життя, які динамічно виникають тепер і виникатимуть у повоєнний період; необхідність подолання наявних недоліків, що проявляються у відсутності належної координації у сфері освіти, необхідності покращення результатів підготовки кадрів за рахунок посилення зв'язку теоретичної складової підготовки з вимогами ринку праці щодо вмій, навичок [1].

Саме тому, заклади вищої освіти використовують онлайн сервіси для навчання здобувачів вищої освіти. У системі вищої освіти простежується тенденція до застосування онлайн-сервісів та змінюється ставлення щодо цих засобів та їхнього місця в навчанні. Вивченню онлайн-сервісів як засобів навчального процесу вищу присвячено значну кількість публікацій, яка в останні роки збільшується. Досліджуються питання як використання онлайн-сервісів для підготовки студентів певних спеціальностей, так і загальні характеристики, переваги та недоліки застосування цих засобів у вищій школі. Зокрема ці питання досліджені у наукових публікаціях таких українських та зарубіжних вчених: Д. Ренді Гаррісона, М. Апарісіо, О. Спіріна, С. Гончарової, В. Олексюка та ін [2].

Викладачі постійно знаходяться у пошуку нових та вдосконалюють вже наявні цифрові засоби навчання для підтримки самостійної роботи студентів та для використання їх під час онлайн-занять на різних платформах. Отже, онлайн-навчання – це навчання, під час якого студенти працюють з використанням певної інтернетплатформи. Тобто онлайн-навчання поділяється на індивідуальне та синхронне. Під час індивідуального навчання студент вивчає завчасно підготовлені навчальні матеріали, проходить тести для перевірки розуміння вивченого, зокрема це відбувається за допомогою масових відкритих онлайнкурсів (МООС). Такий студент самостійно вивчає навчальний матеріал без безпосередньої взаємодії з викладачем та групою у режимі реального часу. Студент міг проходити онлайн-курси для саморозвитку або для отримання додаткових балів. При асинхронному режимі навчання студенти мають певний план дій, перелік завдань та навчальних матеріалів на певній платформі, які вони можуть опрацьовувати у зручний для себе час, проте повинні надіслати до певного дедлайну. Тобто це викладання на відстані через презентації або записані відеолекції, при якому відсутнє міжособистісне спілкування викладача та студента віч-на-віч [3].

Здобувачі освіти та викладачі мають можливість використовувати в освітньому процесі наступні онлайн сервіси, які згрупуємо в таблиці.

Таблиця 1 – Онлайн інструменти для відеоконференцій

Назва	Опис	Примітка
Zoom	Сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей.	
Microsoft teams	Хмарний сервіс, який входить до пакету O365	Інструментарій Microsoft Teams охоплює всі необхідні елементи онлайн-занять: віртуальні класні кімнати, форуми, відеоконференції, листування в чатах.

Продовження таблиці 1

Skype Meet Now	Сервіс для групових онлайн конференцій	Тут є можливості зберігати записи до 30 днів, розмивати фон та демонструвати екран. Наради не мають терміну дії і їх можна створювати заздалегідь.
Hangouts meet	Чи не найпростіший інструмент для колективної роботи	Можна організувати роботу в певних групах, поділитися матеріалами, їх можна транслювати онлайн або ж підвантажити в ресурс і надати доступ. Є можливість створювати опитування та збирати відповіді

Таблиця 2 – Інструменти для дистанційного навчання

Назва	Опис	Примітка
Google Classroom	Безкоштовний сервіс для організації дистанційного навчання та перевірки знань. Дозволяє оприлюднити завдання через інтернет та оцінити роботу здобувача освіти.	Для користування сервісом потрібно мати обліковий запис у Google. Відеокурс із використання Google Classroom.
Moodle	Безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням.	
ClassDojo	Простий інструмент для оцінювання роботи групи здобувачів освіти в режимі реального часу. Тут створена комфортна система заохочення з різними ролями та рівнями доступу.	

Таблиця 3 – Електронні інтерактивні дошки

Назва	Опис	Примітка
Nearpod	Сервіс додавання інтерактивних елементів до слайдів презентації: опитування, 3D-анімації та симулятори.	Сервіс англomовний
Pear Deck	Сервіс для створення динамічних презентацій та проведення інтерактивних занять. За допомогою інструмента «Quick Question» можна ставити запитання аудиторії в реальному часі.	Сервіс англomовний
Wizer.me	Дозволяє створювати т.зв. робочі аркуші, на яких можна розміщувати навчальний контент, зокрема й інтерактивного характеру.	Сервіс англomовний
Lino	Зручний сервіс для створення заміток, плакатів, записок, електронних дощок. Використовується на смартфонах і планшетах без проблем.	Сервіс англomовний
Scrumblr	Екран виглядає, як сучасна дошка, що розділена маркером на стовпці за тематикою. За бажання можна розміщувати стікери зі своїм вмістом і певний стовпець.	Сервіс допоможе зібрати враження від завдання, курсу і т.ін. на етапі рефлексії.
Thinglink	Ресурс для створення інтерактивних плакатів.	
Genially	Ресурс для створення інтерактивних підбірок різноманітних матеріалів, що можуть містити презентації, документи, покликання тощо.	Сервіс англomовний
Popplet	Ресурс для створення інтерактивних плакатів.	
Classroom Screen	Сервіс для візуалізації перебігу роботи на занятті.	

Продовження таблиці 3

Padlet	Віртуальна цифрова стіна, на якій можна розміщувати документи, покликання, відеоролики, зображення тощо. Можлива спільна робота на стіні кількох учасників. Стіну Padlet можна використовувати для розміщення матеріалів, які здобувачі освіти повинні опрацювати дистанційно.	Безплатна версія дозволяє створити 5 стін
Miro	Онлайн-дошка «Miro» – сервіс, який дозволяє взаємодіяти зі здобувачами освіти. Є функції: додавання зображень, відео, документів на дошку; можливості зробити замітку, намалювати фігуру, підкреслити потрібний матеріал, виділити суть; зберегти матеріал.	Безкоштовна дозволяє створити 3 стіни

Таблиця 4 – Ресурси зі створення презентацій

Назва	Опис	Примітка
Canva	Є чимало готових шаблонів.	
Prezi	Можна створювати відеопрезентації	Сервіс англomовний
Beautiful.ai	Сервіс для створення презентацій, що самостійно адаптує контент на слайдах під обраний формат, допомагає додати анімацію графіків і переходів, а також рекомендує відповідні шаблони.	Сервіс англomовний
Slidesmania Slide scarnival	Безкоштовні шаблони презентацій на різну тематику.	

Таблиця 5 – Сервіси для тестування та перевірки знань

Назва	Опис	Примітка
Classtime	Платформа для створення інтерактивних навчальних вправ, яка дозволяє вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу.	Відеоуроки з роботи в сервісі. Презентація про можливості платформи.
Online test pad	Безкоштовний багатофункціональний конструктор кросвордів, логічних ігор, навчальних та психологічних тестів, опитувань.	Містить рекламу на готових тестах, тому потрібно вмикати блокувальник реклами в браузері.
Triventy.com	Безкоштовний конструктор ігор та вікторин. Педагог може створити тест або вікторину на своєму комп'ютері, а здобувачі освіти можуть відповідати на запитання зі своїх мобільних пристроїв або ноутбуків.	Презентація з поясненням організації роботи в сервісі.
Kahoot.com	Безкоштовний конструктор ігор та вікторин.	
Quizlet.com	Безкоштовний сервіс, який дозволяє легко запам'ятовувати будь-яку інформацію, котру можна представити у вигляді навчальних карток.	

Для відеолекцій з можливостями накладання на відео тексти або інші завдання використовують такі онлайн сервіси як TED, TEDED. TED (Technology, Entertainment, Design) – некомерційний проект, який кожного року в Единбурзі та Лонг-Біч збирає зі всього світу науковців, бізнесменів, політиків, активістів. Мета – поширення серед суспільства унікальних та цікавих ідей. На сайті можна знайти більш як 2 тисячі відео, до більшої частини з яких є субтитри українською мовою, а деякі – озвучені нею. TEDED – це сервіс, який дозволяє зареєстрованим користувачам створювати відеоуроки з використанням відеолекцій з TED. А також англomовні версії Edpuzzle, FlipGrid.

Міністерство освіти і науки зазначає, що досягнуто домовленості з лідерами ринку онлайн-навчання – платформами Coursera, Udey та edX про надання безкоштовного доступу до курсів українським студентам. Станом на 26.07.2022 на платформі Coursera зареєстровано вже більш як 45 тис. українських студентів, які пройшли біля 30 тис. курсів. Udey вже відкрило для українських студентів 7000 курсів зі своєї колекції курсів, що входять до топ 3% серед всього маркетплейсу. Технічна команда зі сторони МОН здійснила всі необхідні підготовчі роботи та працює з фахівцями закладів фахової передвищої та вищої освіти щодо розгортання в них середовища Udey. Завдяки досягнутим домовленостям між EdX та МОН, заклади вищої освіти мають можливість отримати безкоштовний доступ для своїх студентів до платформи EdX подавши відповідну заявку. Для допомоги університетам освоювати цифрове навчання та освітні цифрові сервіси за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» створено команду підтримки та промоції дистанційного навчання серед закладів вищої освіти. Разом із МОН команда працює над технічною підтримкою університетів щодо доступу до різноманітних платформ, проводить вебінари для представників ЗВО, відповідальних за цифровий компонент навчання. У співпраці з Tech To The Rescue та SoftServe команда розробляє веб портал для збору інформації про можливості використання онлайн-платформ, а також успішні приклади використання та адаптації контенту в процесі навчання українськими університетами [4].

Проблеми сучасності диктують свої правила у всіх сферах діяльності, і тому онлайн навчання стає реалією вищої школи. Як показав досвід, онлайн форма навчання допомогла як викладачам так і здобувачам вищої освіти відкрити для себе нові можливості, підвищити свою цифрову компетентність, отримати новий позитивний досвід роботи із цифровими інструментами та мобільними додатками, а також сприяло формуванню нових засобів навчання в умовах цифрового суспільства. Цей досвід викладачі зможуть використовувати навіть під час традиційних аудиторних занять, а студенти – для подальшої самоосвіти та саморозвитку [5].

Застосування онлайн-сервісів дає змогу українським вишам наблизитися до міжнародних технічних та технологічних норм програмного забезпечення і бути спрямованими на процес постійного вдосконалення ІТ-навичок студентів. Спеціальні онлайн-сервіси дають змогу вирішувати специфічні завдання. Також вони дають змогу підвищити та вдосконалити практичні навички та забезпечують безперервний навчальний процес [42].

Список використаних джерел

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ. 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/.../Inform-analitics.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
2. Шелестова А. М. Онлайн сервіси як перспективні та альтернативні засоби навчання студентів ВНЗ. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2018. № 2. С. 23–29. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=bdi_2018_2_5.
3. Конопляник Л. М. Роль цифрових інструментів під час організації дистанційного навчання. Інноваційна педагогіка. Випуск 41. Т. 2. 2021. С. 121–127.
4. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/>
5. Конопляник Л. М. Роль цифрових інструментів під час організації дистанційного навчання. Інноваційна педагогіка. Випуск 41. Т. 2. 2021. С. 121–127.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кравченко А. В., здобувач вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник: **Бсляєва О. П.**, к.н. держ. упр.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

В середині 90-х рр. ХХ століття в економічну теорію увійшла категорія «неоекономіка» або «нова економіка» як характеристика, з одного боку нового, активно розвиваючого сектора економіки – інформатики і телекомунікацій, а з іншого – нового способу побудови економіки. Роль технологічних змін як елемента нового економічного імпульсу розвитку була обґрунтована Й. Шумпетером, якому належить провідна роль у розробці теорії інновацій. Й. Шумпетер концептуально обґрунтував моделі інноваційного розвитку економічної системи на основі аналізу взаємодії системних, структурних і циклічних факторів [5, с. 48].

Незважаючи на деякі невирішені питання, теорія підприємництва Й. Шумпетера стала вихідною основою еволюції, теорії інновацій.

Д. Менш розробив «метаморфозну модель інновацій», що характеризує економічну динаміку як результат взаємодії, двох процесів стагнації і рівноваги, з одного боку, та інноваційної довгохвильової динаміки з іншого. Д. Менш класифікував нововведення на базисні інновації, поліпшення і псевдонововведення, висунувши гіпотезу про нерівномірність розподілу базових інновацій в часі відповідно до стану, званим «технічним патом». У рамках існуючої техніки і технології вихід з «технічного пату» неможливий, що потребує розробки, та впровадження інновацій [3, с. 163].

В сучасному світі інновацій можна виділити наступні типи нововведень: принципово нові наукові ідеї, революціонізовані продуктивні сили; зміна поколінь техніки; поява нової технології при збереженні вихідних технологічних принципів; кількісне покращення окремих параметрів даного покоління техніки

Подібна концепція відповідає основним положенням сучасної еволюційної економіки, згідно з якою кожна точка в траєкторії економічного розвитку визначається еволюцією інформаційних інновацій.

Механізм відбору системи інновацій, закладений в основу розвитку економічної системи в Україні. Складна система включає в себе і консервативну підсистему, що спеціалізується на збереженні накопиченого досвіду, який також корисний.

Інноваційна економіка ґрунтується на розвитку інновацій, що визначаються розвитком наукової думки, здійснюють зміну парадигм суспільного зростання, на творчому вдосконаленні мислення громадян, на розробці механізму раціонального природокористування, модифікації технологічних укладів тощо.

Серед підходів, що визначають сучасний етап розвитку інформаційних технологій в системі державного управління економікою, ми бачимо основний її зміст у вирішенні глобальних ресурсно-екологічних проблем. З цієї точки зору інноваційна економіка – це вміння раціонально вести господарську діяльність, системний підхід, при якому забезпечується зростання добробуту народу України без шкоди майбутній поколінням.

Демографічна ситуація в сучасній Україні призведе до того, що держава може втратити таку перевагу, як кваліфікована та дешева робоча сила.

Наявна структура економіки з переважною часткою виробництва сировини в принципі неспроможна забезпечити потужне зростання економіки впродовж кількох років. Причини незадовільних результатів державної політики різноманітні, одна з яких – замість створення єдиного, інноваційного циклу та підвищення його ефективності застосовувалися різні заходи економічної політики, не пов'язані між собою. Конкуренція за обмежені ресурси та преференції відбувалася як між користувачами, так і між розпорядниками. Відсутність координації між українськими структурами та непрозора конкуренція за ресурси, недосконала система законодавства у сфері інноваційного управління економікою погіршують умови для іноземних інвесторів.

Отже, відсутність стрімкого успіху державної політики щодо інформаційних інновацій, як і в більшості сфер державного управління, пояснюється інституційною неспроможністю влади до послідовного й ефективного управління. У теперішній час потрібно швидке реагування у прийнятті рішень глобального значення. Наявність висококваліфікованих, конкурентоспроможних та перспективних робітників, послідовність в управлінні та впровадженні інновацій надають можливість подальшому успішному розвитку системи економічного розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Делія В. П. Інноваційне мислення у XXI столітті. Балакшиха. Вид. «Де-По». 2011. 186 с.
2. Майбутнє економіки України. Міжнародний центр перспективних досліджень. Київ. 2007. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/futureeconomyukraine_u.pdf (дата звернення 10.10.2022)
3. Mensch G. Das Technologische Patt: Innovationew Uberwinden die Depression. Frankfurt-am-Main, 1975. 262 p.
4. Frick L. Torres L. Leaning from Nigh' - tech Deals. The Mckinsey Quarterly. 2002 №1, p.1 13-123.
5. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2011. 244 с

.....

УДК 351.077.1(477)

ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Крижанівська Л. Г., старший викладач
Черкаський державний технологічний університет
Онищак Н. В., головний спеціаліст з питань персоналу
Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської ОДА
Крижанівська А. О., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Кінцевий результат управлінської діяльності як органів влади, так і будь-яких закладів, установ та організацій залежить від багатьох факторів. Не останнє місце серед них займає діловодство, яке дозволяє забезпечити оперативність і гнучкість у прийнятті рішень та організації їх виконання. Поняття «документ» широко застосовується в усіх сферах

діяльності, його основною складовою є інформація, яка може бути зафіксована будь-яким способом [8].

Документування управлінської інформації є невід'ємною складовою діяльності усіх державних органів. Шляхом створення документів відображається інформація про певні управлінські. Імперативне право на створення управлінських документів закріплене правовим статусом установи. Відповідними актами законодавства, положеннями (статутами) установ, положеннями про структурні підрозділи і посадовими інструкціями визначається право на створення, підписання, погодження, затвердження документів [6].

Нашою державою визначено стратегічний курс на розвиток цифрової економіки України, що полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення. Шлях до цифрової економіки пролягає через внутрішній ринок виробництва, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій [5].

Без сумніву, забезпечення ефективної реалізації державної політики на всіх рівнях влади залежить від використання публічними органами у своїй роботі сучасних технологій, в тому числі діджитал-інструментів масової комунікації. Саме тому, урядом визначено електронну форму провадження діловодства в установах як основну, а також унормовано загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади [4].

Передумовою для запровадження документування управлінської діяльності в електронному вигляді став Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності» визначено, що документування управлінської інформації в установах здійснюється в електронній формі із застосуванням кваліфікованого електронного підпису, кваліфікованої електронної печатки та кваліфікованої електронної позначки часу, крім випадків наявності обґрунтованих підстав для документування управлінської інформації у паперовій формі.

Використання електронного документообігу публічними органами забезпечує цілісний процес організації взаємодії в системі органів виконавчої влади у виключно безпаперовій формі, а також формує повний цикл підготовки проектів актів у електронному вигляді, що значно спрощує та прискорює кінцевий результат у прийнятті владних рішень.

Систему електронного документообігу установи становить сукупність програмно-технічних засобів, призначених для автоматизації організації роботи з електронними документами, яка повинна відповідати вимогам законодавства до форматів даних, сервісу інтеграції до системи взаємодії та вимогам нормативно-правових актів у сфері захисту інформації.

Для автоматизації процесів створення, надсилання, передачі, одержання, оброблення, використання, зберігання, знищення документів в електронній формі, що не містять інформації з обмеженим доступом, із застосуванням кваліфікованого електронного підпису та/або кваліфікованої електронної печатки, а також організації міжвідомчого моніторингу за станом виконання управлінських рішень впроваджена та ефективно функціонує державна телекомунікаційна система – система електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ). Ця система визнається пріоритетною формою взаємодії органів виконавчої влади з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, організаціями, установами, підприємствами незалежно від форми власності та інститутами громадянського суспільства, що в установленому порядку

підключилися до системи взаємодії, та основною формою взаємодії органів виконавчої влади між собою [4].

Держателем СЕВ ОБВ є Мінцифри, адміністрування здійснює державне підприємство «Державний центр інформаційних ресурсів України». Обмін інформацією в системі взаємодії здійснюється за допомогою глобальної мережі Internet. Всі програмно-технічні комплекси СЕО ОБВ функціонують відповідно до вимог законодавства у сфері захисту інформації.

Питання інформаційної безпеки, на рівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності країни, є, без сумніву, найважливішими функціями держави [1]. Саме тому в суспільстві існує реальна необхідність концептуального розуміння нової інформаційної реальності, а її безпека повинна стати частиною культури суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/how/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
4. Деякі питання документування управлінської діяльності. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.
6. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях. Наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 р. № 1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>.
7. Про затвердження Вимог до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади. Наказ державного агентства з питань електронного урядування України від 07 вересня 2018 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-18#Text>.
8. Іванова Т. В., Піддубна Л. П. Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 360 с.
9. Федченко Л., Козіна В. Організація діловодства та забезпечення обігу інформації в органах місцевого самоврядування. Х. : Фактор, 2016. 160 с.
10. Шкіцька І. Ю. Управлінське документознавство : навч. посібник для студентів закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації, що навчаються за спеціальностями «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Професійна освіта (освітня програма «Інформаційне забезпечення управління та електронне урядування»)). вид. 2-ге, оновл. та доп. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 382 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Лю Лу, здобувач наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Кудріна О. Ю.**, д.е.н., професор
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Теорія управління конкурентоспроможності регіону виступає як найбільш сучасна форма науково обґрунтована і адаптована до управлінських процесів які здійснюються на основі принципів, науково – методичних методів та механізмів, що використовують свій понятійний апарат, який і є складовою теоретично – методичної його бази.

Управління конкурентоспроможності регіону базується на понятті теоретичної сутності регіональної конкурентоспроможності в сучасній економіці. Відповідно в першу чергу необхідно розкрити сутність таких понять як конкурентоспроможність регіону, його конкурентні переваги, конкурентний потенціал, принципи і методи управління регіональною конкурентоспроможністю. Як зазначають вчені – економісти в сьогоденні відсутня всезагальна теорія міжрегіональної конкуренції і конкурентоспроможності, що є одною із причин різноманіття концепцій.

Передумовою підвищення конкурентоспроможності регіону в епоху глобальної конкуренції є наявність унікальних локальних переваг, тобто таких, що не можуть бути скопійовані та відтворені в інших місцях [1, с. 8].

Враховуючи зміни, що відбуваються в сучасній економіці та зважаючи на загострення глобалізаційних тенденцій постає необхідність визначення оптимальних напрямів забезпечення конкурентоспроможності регіону на основі формування конкурентних переваг на різних рівнях: мікро-, мезо- та макрорівні.

Мікрорівень конкурентоспроможності – це рівень вивчення явищ і процесів пов'язаних з виробничим, товарним потенціалом та рівнем підприємства.

Мезорівень конкурентоспроможності – відображає процес формування конкурентоспроможності на рівні окремих галузей регіону та його елементів: продуктів, підприємств, інфраструктур, інституційної бази, маркетинг територій, стратегії розвитку, ефективність управління та середовище, вихід на нові ринки збуту.

Макрорівень конкурентоспроможності – це вивчення конкретного явища чи процесу з врахуванням географічних, соціальних і політичних особливостей та ресурсного потенціалу об'єкта для покращення інвестиційної привабливості.

Механізми управління конкурентоспроможністю регіону – це способи впливу органів публічної влади і недержавних структур усіх рівнів на розвиток певного регіону, які мають на меті покращання його конкурентного стану, у т.ч. шляхом підвищення конкурентоспроможності окремих суб'єктів чи їх об'єднань [2, с. 7].

Необхідною умовою підвищення рівня конкурентоспроможності регіону повинні стати розробка та реалізація моделі стратегічного управління розвитком конкурентоспроможності економіки регіону, яка б передбачала діагностичний аналіз соціально-економічного розвитку регіону в рамках економічного, інноваційного, трудового та соціального середовища, планування та прогнозування основних показників зазначених сфер, а також формулювання стратегічних засад підвищення конкурентоспроможності регіону. Реалізація основних стратегічних ідей підприємницького, інноваційного розвитку, та розвитку трудового потенціалу надала можливість підвищити рівень

конкурентоспроможності регіону, покращити рівень життя населення, наростити обсяги економічного зростання.

Отже, з наведеного вище, можна зробити наступний висновок, що питання про підвищення конкурентоспроможності регіону повинне досліджуватись у майбутньому та в сьогоденні умовах розвитку економіки базуватися на: – новій системі оперативного моніторингу найважливіших регіональних процесів; – ефективній системі швидких державних рішень за найважливішими проблемами; – активізації інвестиційних процесів; – розвитку системи держзамовлення і внутрішньо-національної виробничої кооперації; – територіальній інфраструктурній політиці та підвищенні якості державного управління.

Список використаних джерел

1. Брикова І. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі. *Міжнародна економічна політика*. 2007. № 7. С. 5–33.

2. Дегтярьова І. Механізми управління конкурентоспроможністю регіону: сутність та місце у системі механізмів управління державою. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/4/06.pdf>.

3. Кудріна О. Ю. Відтворення розвитку продуктивних сил регіону в контексті сучасних трансформаційних перетворень. Науковий журнал «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції». Херсон: вид-во ХНТУ. 2015 р. № 18 (7). С. 83–87.

.....
УДК 332.021:351.82

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Люд Сун, здобувач наукового ступеня доктора філософії

Науковий керівник: **Божкова В. В.**, д.е.н., професор

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Державна політика регіонального розвитку є обов'язковою складовою внутрішньої політики країни. В Україні формування та реалізація регіональної політики регламентується Законом України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VII (далі – Закон), який визначає основні її економічні, соціальні, правові, організаційні, гуманітарні засади.

Особливістю українського законодавства 2022 року стало урахування впливу воєнного стану на всі сфери розвитку. 09.07.2022 р. до Закону були внесені зміни і доповнення (Закон України № 2389-IX), відповідно до результатів збройної агресії росії проти України. Нова редакція Закону визначила особливості відновлення регіонів і територій, які постраждали внаслідок воєнної агресії.

Зокрема, статті 1 п. 3 надано визначення терміну «відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України» як «комплексу першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон

внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання» [1].

У статті 6 п. 6 Закону конкретизовано документи, які необхідно розробляти для постраждалих регіонів і територій, а саме [1]:

- 1) план відновлення та розвитку регіонів;
- 2) плани відновлення та розвитку територіальних громад.

Стаття 11 Закону «Планування відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України» врегульовує процедури розроблення та узгодження планів відновлення і розвитку регіонів та територіальних громад.

Нова редакція закону також регламентує процедури розроблення стратегій регіонального розвитку, які наразі в окремих регіонах взагалі не розроблялись [2].

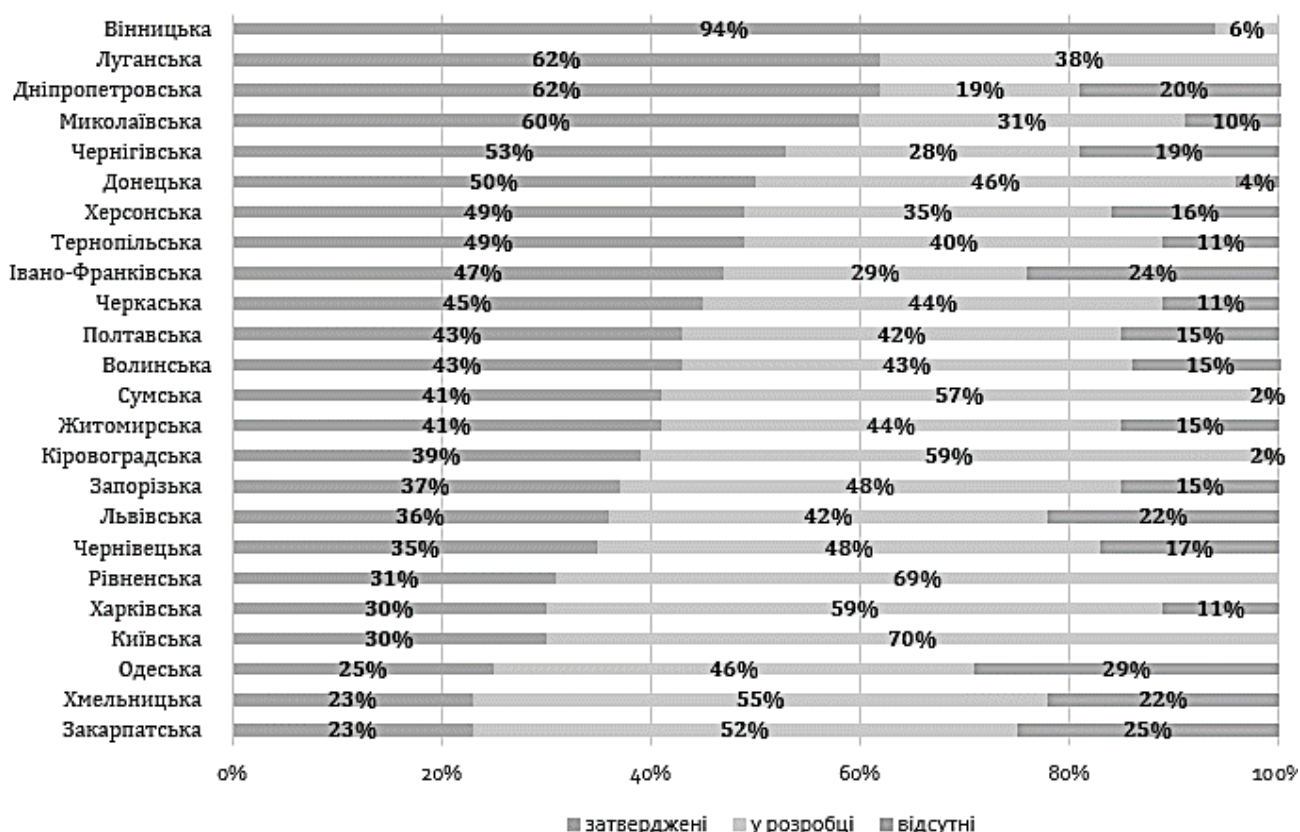

Рисунок 1 – Стан розроблення стратегій розвитку територіальних громад
 Джерело: дані Міністерства розвитку громад та територій України

Отже, за результатами проведеного дослідження відзначимо, що вдосконалення законодавчої бази, які відбуваються в Україні у 2022 р. спрямовані на поліпшення процедур розроблення та реалізації дієвих заходів розвитку регіонів та територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150156>
2. Нова регіональна політика України: що зміниться в законодавстві. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/522307_nova_regionalna_politika_ukraini.html

ЗНАЧЕННЯ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ 1970–1990 РОКІВ В СЬОГОДЕННІ

Манн Р. В., *д.е.н., професор*

Черкаський державний технологічний університет

Баранов Г. О., *здобувач вищої освіти*

Черкаський державний технологічний університет

Актуальність роботи полягає в необхідності вивчення і задіянні економічних, політичних, соціальних методів та особливостей в управлінні економіки України. Досліджено історіографію проблематики і доведено, що над деякими аспектами створення і впровадження рейганоміки працювали науковці, висококваліфіковані спеціалісти і реформатори в сфері економіки. Вагомий внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі фахівці та політики як: Р. Рейган, М. Фрідман, Ю. Панченко, Ф. Хайек та ін [1–2]. Історичні і політичні аспекти формування і розвитку неоконсерватизму у США розкриваються в працях А. Блума і Л. Харца [3–4].

В 1970–1980-х роках відбулося поступове оновлення консервативної концепції (неоконсерватизму), яке було пов'язано з новим етапом становлення політичних процесів, що яскраво відобразилося, наприклад, в США. Неоконсерватизмом називають сучасну політичну течію, яка орієнтує цінності консерватизму до постіндустріального суспільства і прогнозує політику уряду і курс провідних держав світу з 1970-х років. Метою неоконсерватизму стало стимулювання ринкових відносин і підприємництва. Формуватися неоконсерватизм почав після революційних потрясінь початку ХХ ст., а його становлення відбулося після Другої світової війни.

Процес перебудови системи державного регулювання був однією з важливих особливостей економіки капіталістичних країн 1980–1990-х років. Наприклад, у США в 1980-х роках спостерігалися дестабілізуючі процеси. Серед факторів, які суттєво вплинули на становлення неоконсерватизму була суспільна реакція на рух 1960-х р., а саме: молодіжний і жіночий рух за розширення громадянських прав, сексуальна революція, діяльність і погляди лідерів неоконсерватизму. Перед державою стала необхідність перегляду методів і напрямів втручання в економічні процеси, тому неоконсервативний варіант державного регулювання замінив Кейнсіанську концепцію розвитку економіки. Неокейнсіанські методи державного регулювання були піддані критиці з боку Чиказької школи неоконсервативного напрямку, насамперед М. Фрідманом та Ф. Хайеком, які розробили концепцію мінімального державного втручання в економіку і зайнялися пошуком нових методів державного регулювання економічної кризи [2].

Неоконсервативна теорія визначила концептуальну основу економічної політики уряду президента США Р. Рейгана у 1981–1988 рр. і отримала назву – «рейганоміка». Для цієї політики були характерні такі особливості як захист вільного ринку, збалансованість бюджету, зниження податків для заохочення підприємницької діяльності. Водночас, уряд прийняв рішення для стимулювання інвестиційного клімату, зменшення інфляції та підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [1]. При такому векторі економічного регулювання питання зайнятості і соціального захисту відходили на другий план. Економічна політика США в досліджуваний період базувалася на концепції стимулювання економіки і політика Р. Рейгана стала провідною в неоконсервативній політиці капіталістичних країн у 1980–1990-х роках. Основними задачами економічної

політики Р. Рейгана було: раціоналізувати виробництво; технологічно і структурно перебудувати економіку; знизити державний борг, інфляцію і безробіття. Для досягнення поставлених задач було обрано основні напрямки економічної політики, які засновано на скороченні державного втручання в економіку. Податкова політика базувалася на зменшенні податків, що стало першим кроком політики президента Р. Рейгана.

У 1980-х роках в США політика дерегулювання (обмеження державного втручання в підприємницьку діяльність) являла собою комплекс заходів, які спрямовані не на відмову від державного регулювання економіки, а на якісну зміну стратегії і пріоритетів. Умовою реалізації цієї політики став перерозподіл функцій регулювання між державою і бізнесом та зростання економічної свободи підприємців і послаблення бюрократичного тиску на підприємництво. Для зниження бюрократичного впливу на розвиток економіки і підвищення ефективності управління було прийнято заходи зі скорочення бюрократичного апарату і зменшення витрат на його утримання. Основним напрямком кредитно-грошової політики США в цей період стало антиінфляційне регулювання грошової маси і підтримка заходів Федеральної резервної системи щодо зменшення зростання грошової маси з метою стримування інфляції. На початку 1990-х років відбулося падіння соціального неоконсервативного руху, оскільки соціальні консерватори були розчаровані в спроможності республіканської партії задовольнити соціальні вимоги. Після завершення «холодної війни» з Радянським союзом, течії американського консерватизму не мали об'єктивного фундаменту для подальшого розвитку, але ці процеси ускладнили неоконсерватизм, а не зруйнували його. Неоконсерватори стали більш виваженими в методах політичної боротьби, розширили програму і прийняли документ «Контракт з Америкою». Як наслідок, до середини 1990-х років неоконсерватори інтегрувалися в республіканську партію, а трансформаційні процеси в русі консерваторів кінця ХХ ст. створили умови для розвитку неоконсерватизму в сьогоденні, особливо в умовах російсько-української війни.

Висновок. Досліджено і узагальнено інформацію про історичні аспекти розвитку неоконсерватизму (на прикладі рейганоміки) та використання її досягнень в економіці та політиці. Визначено, що результати економічної політики Р. Рейгана стали позитивним кроком на шляху досягнення високих показників в соціально-політичному і економічному житті США. Економічному розвитку сприяло успішне завершення структурно-технологічної перебудови економіки, стабілізація курсу долара і перехід до більш відкритого типу економіки. Однак не вдалося вирішити завдання бездефіцитного бюджету, оскільки скорочення витрат на соціальні цілі не компенсувало зростання військових витрат. На основі аналізу історичних аспектів розвитку неоконсерватизму, економічної політики американського уряду Рональда Рейгана, надано варіанти застосування економічної практики з метою розбудови економіки сьогодення.

Список використаних джерел

1. Ronald Reagan. Speaking my mind. 1990. 398 p.
2. Панченко Ю. В. Спільне і відмінне в ідеології неоконсерватизму у Великій Британії та США. Сумська Старовина, 2007. № 21/22. С. 72–78.
3. Bloom A. The Closing of the American Mind. New York, 1987. 392 p.
4. Харц Л. Ліберальна традиція в Америці / пер. з англ./, США, 1993. 400 с.

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Манн Р. В., д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

Котенко М. В., здобувачка вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Немає сумніву в тому, що енергетична безпека – це невід’ємний елемент національної безпеки України та її незалежності і суверенітету. Дана проблема завжди була на порядку денному нашої країни, але особливої актуальності та найпильнішої уваги набула після вторгнення росії на територію України.

Треба зазначити, що в країні відбуваються масштабні реформи в енергетичній сфері, зокрема і щодо енергетичної безпеки за наступними напрямками:

- забезпечення безпеки постачання електричної енергії та природного газу споживачам;
- інтеграція енергетичних ринків до європейських ринків;
- підвищення надійності та ефективності функціонування об’єднаної енергетичної системи України;
- диверсифікація джерел та маршрутів постачання енергоресурсів;
- збільшення обсягу видобутку вітчизняних енергоносіїв з урахуванням міркувань економічної доцільності;
- розвиток відновлюваних та низьковуглецевих джерел енергії, альтернативних видів палива;
- підвищення енергоефективності за ланцюгом від виробництва до споживання енергії; реформування вугільної галузі [1].

В 2017 році було схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, ефективність, конкурентоспроможність» [2], для досягнення цілей якої потрібна широкомасштабна модернізація енергетичної галузі та її реформування, зокрема реалізації таких п’яти ключових стратегічних цілей:

1. Забезпечення ефективної роботи енергетичних ринків, що передбачає: запровадження ефективних правил діяльності, демонополізації та розвитку конкуренції на енергетичних ринках; інтеграцію енергетичних ринків до європейських ринків; запровадження конкурентних умов стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії; усунення адміністративних перешкод, спрощення процедур разом зі створенням належних економічних та фіскальних стимулів для розробки традиційних та нетрадиційних покладів вуглеводнів; лібералізацію діяльності з продажу нафти сирової і газового конденсату власного видобутку для всіх учасників ринку.

2. Забезпечення надійності постачання енергетичних ресурсів споживачам: підвищення ефективності функціонування об’єднаної енергосистеми України; забезпечення безпеки постачання електричної енергії та природного газу споживачам; економічно обґрунтоване збільшення видобутку вітчизняних енергоносіїв; диверсифікацію джерел та маршрутів постачання енергоресурсів; запуск механізму створення мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів; створення умов для використання українських газових сховищ та нафтотранспортної системи для зберігання природного газу та сирової нафти в митному режимі митного складу.

3. Реформування вугільної галузі, що передбачає досягнення цілі шляхом схвалення і реалізації програм реформування вугільної галузі та трансформації вугільних регіонів.

4. Підвищення енергоефективності: підвищення енергоефективності за ланцюгом від виробництва до споживання енергії; стимулювання енергоефективних заходів; залучення інвестицій для впровадження енергоефективних та інноваційних технологій; розвиток відновлюваних та низьковуглецевих джерел енергії, альтернативних видів палива, забезпечення надійності, екологічності та доступності енергії для всіх споживачів.

5. Комплексний підхід до формування енергетичної та екологічної політик, що передбачає узгодження векторів розвитку енергетичного сектору України із потребами боротьби зі зміною клімату відповідно до чинних вимог законодавства ЄС та практик країн-членів ЄС [2].

Треба зазначити, що Україна досить ефективно виконує законодавство ЄС у сфері енергетики, про що свідчать результати звіту Секретаріату Європейського Співтовариства, відповідно до якого Україна два роки поспіль займає 2-ге місце у загальному рейтингу [3].

На сьогодні перед енергетичною системою України постали дуже серйозні виклики, які потребують операційного вирішення проблем. Зокрема, це і захоплення АЕС, пошкодження критичної інфраструктури, зниження попиту на енергетичні ресурси. В зв'язку з російською агресією ціна газу в Європі продовжує зростати і в зимовий період може перевищити 4000 доларів за 1000 кубометрів. Хоча Україна і накопичила певний запас газу на зиму, але для стабільного опалювального сезону необхідно мати додатковий стратегічний запас в розмірі 2-2,5 млрд. кубометрів газу. Власних фінансових ресурсів в країні на сьогодні для цих цілей немає. Частково вирішити проблему обіцяє допомоги Канада шляхом виділення 350 млн. доларів для закупівлі газу [4].

Альтернативою газу бачать вугілля, якого Україна накопичила на зиму 1,89 млн тонн, але на думку експертів мінімальний запас вугілля повинен становити близько 2,6 млн. тонн в разі песимістичного сценарію, зокрема неможливістю використовувати в енергетичній системі Запорізьку АЕС [4].

В сфері енергетики з 24-го лютого 2022 року було запроваджено низку регуляторних змін, задля стабілізації галузі та вирішення нагальних проблем. Так, на ринку електричної енергії відбулися наступні зміни [5]:

– з 16 березня 2022 року Енергетична Система Континентальної Європи та Об'єднана енергетична система (ОЕС) України працюють синхронно, а з 30 червня розпочалися комерційні продажі електроенергії до країн ЄС. Треба зазначити, що в жовтні дані продажі призупинені через виведення зі строю нападниками низки критичних енергетичних об'єктів України;

– в червні 2022 року набули чинності законодавчі зміни, що врегулювали діяльність зі зберігання енергії на ринку електричної енергії (Закон № 2046-IX). Така діяльність підлягає ліцензуванню та здійснюється оператором установки зберігання енергії, і у виключних випадках може здійснюватися без ліцензії виробниками, споживачами, операторами систем передачі та розподілу. В липні НКРЕКП затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності зі зберігання енергії;

– уряд постановою №838 від 22 липня 2022 року застосував механізм покладання спеціальних обов'язків до Укренерго, яким зобов'язав надати цільову безвідсоткову поворотну допомогу ДП «Укрвугілля» на суму, яка необхідна для придбання вугільної продукції в обсязі до 1 млн. тонн за ринковою ціною, але не більш як 2,5 млрд грн, для потреб виробників електричної енергії, які експлуатують ТЕС і ТЕЦ;

– 29 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування», яким врегульовано зміни на ринку електричної енергії;

– виробникам з ВДЕ надано право тимчасово виходить з балансуєючої групи гарантованого покупця. Також, виробникам з ВДЕ, що не отримують стимулювання, надано право укладати із споживачем договір про надання послуги із забезпечення стабільності ціни на електричну енергію. Дані інструменти застосовуються для стимулювання виробників ВДЕ;

– до 1 квітня 2023 року продовжено зобов'язання виробників здійснювати продаж електричної енергії за двосторонніми договорами виключно на електронних аукціонах;

– змінено цільове спрямування коштів, отриманих оператором системи передачі (ОСП) від розподілу пропускної спроможності міждержавного перетину, а саме кошти, отримані з 1 серпня 2022 року до 1 січня 2023 року використовуються для таких цілей: 50 % на погашення заборгованості ОСП на балансуєчому ринку; 50 % – на погашення заборгованості ОСП за механізмом покладання спеціальних обов'язків для ВДЕ;

– до 31 грудня 2023 року продовжено строк, протягом якого функції постачальника «останньої надії» покладаються без проведення конкурсу, та до 1 липня 2023 року продовжено строк для проведення конкурсу з вибору постачальників універсальних послуг.

Станом на жовтень 2022 року вводиться жорстка економія електроенергії в зв'язку з виведенням з ладу біля 30% об'єктів енергетичної інфраструктури, яка передбачає періодичні відключення електроенергії в населених пунктах України [5].

Для ринку газу запроваджено такі зміни [5]:

– мораторій на підвищення цін (тарифів) на ринку природного газу та у сфері теплопостачання на період воєнного стану в Україні та протягом шести місяців після його припинення;

– забороняється підвищення тарифів на послуги з розподілу природного газу, теплової енергії (її виробництво, транспортування та постачання) і послуги з постачання теплової енергії та постачання гарячої води;

– ціна на природний газ для побутових споживачів, а також для ОСББ не підлягає збільшенню;

– постачальнику природного газу забороняється здійснювати будь-які дії щодо примусу побутового споживача до оплати заборгованості;

– законодавчо гарантована компенсація учасникам ринку, що забезпечують виконання заходів із запровадження мораторію на підвищення цін;

– відбувся запуск обігу біометану (уряд затвердив Порядок функціонування реєстру біометану);

– з 1 березня постановою КМУ №222 від 06.03.2022 року на учасників ринку газу покладено спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу.

Ще одним викликом для України на сьогодні є оперативне відновлення пошкоджених інфраструктурних енергетичних об'єктів, щоб продовжити надавати послуги у відповідному обсязі і певної якості [5].

Список використаних джерел

1. Енергетична безпека. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/energetychna-bezbeqa>

2. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

3. 2021 country report <https://www.energy-community.org/implementation/Ukraine.html>

4. Чому цей опалювальний сезон називають найважчим? Які виклики стоять перед українцями <https://hmarochos.kiev.ua/2022/09/01/chomu-czej-opalyvalnyj-sezon-nazyvayut-najvazhchym-yaki-vykylyky-stoyat-pered-ukrayinczyamy/>

5. Енергетика під час війни в Україні: які зміни в регулюванні? Гутаревич Н. https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/12602_energetika-pd-chas-vyni-v-ukran-yak-zmni-v-regulyuvann

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФАКТОР ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇН СВІТУ

Мартінович В. Г., *к.е.н., доцент*
Черкаський державний технологічний університет

В економічній науці існують школи, що визначають якість інноваційного прогресу як умову зростання інвестиційної привабливості. Так, згідно з Б. Лундвалем [1] (скандинавська школа конкурентоспроможності), виділено 4 типи технологічного прогресу, що визначили 4 типи держав залежно від рівня їх інвестиційної привабливості:

1 – стаціонарна технологія, яка використовується тільки в одному робочому місці, в рамках одного підприємства або однієї народногосподарської системи;

2 – додаткова інновація (імінація) – характерна для малих економічних систем, здатна забезпечувати короткочасні конкурентні переваги;

3 – радикальна інновація – характерна для держав, потребує тривалої адаптації до споживчого попиту, водночас, здатна гарантувати конкурентні переваги народногосподарської системи протягом тривалого терміну, певний відрив від можливих переслідувачів;

4 – технологічна революція – супроводжується зміною техно-економічної парадигми, здатна формувати нову систему виробництва та світового господарства, реструктурувати сформовану систему міжнародного поділу праці.

Виходячи з концепції, запропонованої Б. Лундвалем [1], щоб досягти інвестиційної привабливості, малій країні загалом необхідна національна система генерування додаткової інновації (сам Б. Лундваль розглядав як приклад Данію, натомість сьогодні у світі можна виділити цілу плеяду країн «третього» світу активно застосовують цю стратегію – Таїланд, Філіппіни, Туреччина, країни Східної Європи тощо).

Продовженням цього підходу можна назвати праці М. Делягіна [1], який, виходячи із системи класифікацій товару – від однорідного, виробництво якого більшою мірою неінноваційне чи вимагає застосування простих та загальновідомих технологій (наприклад, сировина) до макротехнологічного, виробництво якого вимагає реалізації цілого комплексу досліджень у принципово новій сфері науки (наприклад, біотехнології, нанотехнології), - виділяє п'ять типів держав за рівнем їхньої привабливості, визначає закономірності та логіку сучасних світогосподарських взаємодій.

Нині, попри досить часте використання терміну «інноваційний потенціал країни», відсутня єдина думка сутність цього поняття, тим паче у взаємозв'язку з інвестиційною привабливістю держави. Найбільш поширеним є ресурсний підхід, в основі якого лежить розуміння інноваційного потенціалу як можливостей системи, причому насамперед ресурсних. Згідно з цим підходом, інноваційний потенціал є сукупністю трудових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних та організаційних ресурсів для здійснення інноваційного розвитку. Однак видається, що ресурсний підхід до визначення інноваційного потенціалу суттєво обмежує сферу його дослідження та реалізації.

Прості кількісні показники, що зазвичай використовуються при аналізі параметрів інноваційного процесу та його динаміки, наприклад, кількість науково-дослідних організацій, чисельність зайнятих в інноваційній сфері, кількість створених нововведень, так само як і кількість осіб, які мають науковий ступінь, не можуть бути коректними показниками достатності інноваційного потенціалу соціально-економічної системи.

Ні їхня величина, ні динаміка не визначають, чи здатна система використовувати наявні результати науково-технічної діяльності у сфері свого практичного функціонування

для досягнення економічного зростання. На цій основі пропонується доповнити характеристику інноваційного потенціалу умовами, виконання яких дозволить йому стати дієвим фактором економічного зростання та інвестиційної привабливості:

- швидкість структурних змін в економіці внаслідок створення та впровадження інновацій;
- ступінь взаємозв'язку досягнень фундаментальної та прикладної науки та динаміки показників реального сектору економіки;
- ступінь затребуваності нововведень суб'єктами господарювання економічної системи; своєчасність та повнота введення нововведень у практичне використання;
- відповідність нововведень, що створюються, наявності необхідної кількості кваліфікованих користувачів;
- ступінь новизни створюваних нововведень; ступінь відповідності величини та структури виробничих ресурсів [2].

Аналіз показує, що оцінка інноваційного потенціалу – інструмент науково-інноваційної політики, що вже укорінився, причому володіє великим майбутнім. Однак до оцінки інноваційного потенціалу також досі немає єдиного підходу. Існує, зокрема, думка, що об'єктивна оцінка інноваційного потенціалу взагалі неможлива внаслідок «розпливчастості», невизначеності категоріального апарату, наявності ряду явищ, що принципово не формалізуються, і процесів, не розробленості відповідних методів оцінки, що призводить до неоднозначності, як постановок завдань оцінки інноваційного потенціалу так і результатів оцінки. До теперішнього часу склалися і є найпоширенішими три основні підходи до оцінки інноваційного потенціалу та, відповідно, до формування системи показників: ресурсний, діяльнісний, комбінований.

У межах ресурсного підходу вважається, що інноваційний потенціал визначається наявними в економічній системі ресурсами (кадровими, матеріально-технічними, інформаційними, фінансовими), і навіть її внутрішньої організацією. При використанні діяльнісного підходу виходять з того, що інноваційний потенціал проявляється, зрештою, у розвитку суспільства, що є різноманітним процесом, що охоплює наукову, виробничо-економічну та соціальну сферу, що й має знаходити відображення у відповідному наборі показників.

Найбільш ефективним є спільне використання зазначених уявлень оцінки у межах комплексного аналізу діяльності науково-технічної системи. При цьому оцінка інноваційного потенціалу в цілому та оцінка окремих його складових виступають як взаємодоповнюючі та взаємозбагачувальні методи аналізу розвитку науково-технічної та соціально-економічної системи. Оцінка результативності науково-технічної діяльності також здійснюється через систему непрямих показників, що враховують три види ефекту від практичного використання науково-технічних результатів – технічний, економічний та соціальний [3].

Технічний ефект відбивається показниками, що характеризують технічний рівень розробки, новизну, масштабність. Економічний ефект відбивається такими показниками, як вартісна оцінка економії витрат праці, норма прибутку, обсяг замовлень, обсяг валютних надходжень, іншими показниками, що є реальною споживчою вартістю результатів інноваційної діяльності. Проблеми оцінки соціального ефекту науково-технічної діяльності досі є невіршеними через надзвичайну різноманітність та різнохарактерність його проявів.

Визначаючи соціальний ефект як вплив, який надає використання результатів інноваційної діяльності на людину та спільноти людей, та враховуючи нерозривний зв'язок соціальної сфери та економіки, зазвичай використовують непряму оцінку соціального ефекту як економічної оцінки поліпшення будь-яких параметрів чи зниження будь-яких витрат. Складність виміру інноваційного потенціалу у тому, що використання перелічених вище якісних показників значно ускладнює проведення порівняльного аналізу різних країн, оскільки критерії оцінки цих параметрів у них дуже відрізняються.

Тому більшість міжнародних організацій використовують лише кількісні показники науково-технічного потенціалу. Так, індекс інноваційного потенціалу, що використовується ЮНКТАД (UNCTAD Innovation Capacity Index – UNICI), ґрунтується виключно на кількісних показниках науково-технічної діяльності та людського капіталу. Науково-технічна складова індексу включає кількість науковців, число патентів, зареєстрованих у Бюро патентів і торгових марок США (United States Patent and Trademark Office – USPTO), а також кількість наукових та технічних публікацій (з поправкою на чисельність населення) [1].

Людський капітал характеризують такі показники, як рівень грамотності, частка вступників до середніх та спеціальних навчальних закладів, серед випускників початкових навчальних закладів, а також частка вступників до вузів серед випускників середніх навчальних закладів. Деякі індекси включають також показники ступеня розвиненості інфраструктури (енергетики, ІКТ). Так, Програма розвитку ООН (UNDP) – програма надання підтримки у сфері економічного розвитку, що охоплює 166 країн, використовує ці змінні для виміру дифузії технологій (енергетику для традиційних технологій, ІКТ – для сучасних) [4].

Методологія оцінки інноваційного потенціалу, використовувана Корпорацією РЕНД, включає ВВП і кількість університетів і науково-дослідних установ на душу населення. Загальним недоліком перерахованих індексів є те, що вони застосовують виключно кількісні показники, яких недостатньо для повного та всеосяжного аналізу інноваційного потенціалу.

На нашу думку, факторами, що визначають рівень інноваційного потенціалу є, насамперед, стан освітньої системи (чисельність навчальних закладів, державне фінансування освіти, доступність освіти, якість освітнього процесу, ступінь її сучасності та адаптованості до потреб глобального науково-технічного прогресу), а його ефективність - визначається інтегрованістю більшої частини населення у глобальне інформаційне середовище (кількість наукової літератури, що випускається, профільних друкованих видань, доступ до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, стан міжнародних наукових обмінів і так далі). Нарешті розвиток інноваційного середовища визначається транспарентністю процесу прийому інноваційних проектів, їх відбору, оцінки ефективності, ступенем захищеності прав на інтелектуальну власність.

Для переходу до стану стійкого розвитку, що характеризується високими показниками інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості, сучасні держави потребують розробки та практичної реалізації нових принципів державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), модернізації традиційних заходів стимулювання технологічного прогресу, впровадженні диференційованого підходу в себе. зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Managing National Innovation Systems. OECD, 1999.
2. Національна економіка [Текст] : навч. Посібник. А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович; за ред. А. Ф. Мельник. К. : Знання, 2011. 463 с.
3. Національна економіка: Підручник. За ред. проф., к.е.н. П. В. Круша. 2-ге вид. К.: Каравела; Піча Ю. В., 2008. 428 с.
4. Національна економіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [В. В. Білоцерковець, О. О. Завгородня, В. К. Лебедева. та ін.]; за ред. В. М. Тарасевича. К.: Центр учбової літератури, 2009. 280 с.
5. Шевчук Л.Т. Регіональна економіка. К. : Знання, 2011. 319 с.
6. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. Посібник. К.: Ліра-К, 2011. 432 с.

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ
В РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ**

Мартиненко А. В., здобувачка вищої освіти
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Беляєва О. П.**, к.н.держ.упр.
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

В сучасній Україні розвиток спорту займає особливе місце в розбудові та зміцненні здорового способу життя населення. Державні програми розвитку спорту в областях наголошують на необхідності створення умов, що забезпечують можливість ефективного розвитку спорту, включаючи професійний та аматорський спорт [1].

Конституція України ст. 49 ч. 4 вказує: «Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту», держава бере на себе обов'язок забезпечити те, щоб стан фізичної культури і спорту не лише не погіршувався, залишаючись на досягнутому рівні, але й його було покращено [2].

Очевидно, що для виконання такого обов'язку держава буде вживати низку заходів, не лише правового, але й організаційного, матеріально-технічного та економічного характеру. Однак, саме правові інструменти діяльності держави у сфері фізичної культури і спорту створюють передумови для належного функціонування таких заходів.

У тексті Постанови Кабінету Міністрів України «Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» визначено, що розвиток фізичної культури і спорту може бути забезпечений такими варіантами:

– перший варіант передбачає збереження традиційної системи розвитку фізичної культури і спорту, відсутність системного підходу щодо розв'язання нагальних проблем організації дозвілля населення і підготовки національних збірних команд, що не дасть позитивного результату і сприятиме загостренню кризової ситуації в Україні;

– другий варіант, що передбачає здійснення організаційно-практичних заходів щодо створення автономної системи управління сферою фізичної культури і спорту, в якій відсутня координуюча функція з боку держави, а керівництво здійснюється органами, відповідальними за забезпечення розвитку олімпійського руху, із залученням фінансових ресурсів приватного сектору, сприятиме зменшенню фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів для забезпечення розвитку сфери фізичної культури і спорту;

– третій, оптимальний варіант передбачає поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування відносин між органами державної влади та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності виконавчих органів влади автономності спортивних федерацій, визначення принципів пріоритетності видів спорту, вдосконалення національного антидопінгового законодавства, що сприятиме створенню умов для заняття фізичною культурою і спортом [4].

Правове регулювання діяльності дитячих та юнацьких спортивних шкіл здійснюється згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 993 «Про затвердження положення про дитячо-юнацьку спортивну школу» в якій описано, що спортивна школа у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами

Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства молоді та спорту України, МОН, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, цим Положенням і власним статутом [5].

Таким чином, суспільство в усі часи не було байдужим до того, яким життєвим потенціалом володіє молодь. Здоров'я нації завжди пов'язувалося у великій мірі зі здоров'ям дітей та підлітків, що є пріоритетом державної молодіжної політики. Заняття спортом дають величезні можливості самовиховання, самовдосконалення, самовизначення.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми юнацького спорту: матеріали VIII всеукр. наук.-практ. Конф., м. Херсон, 23–24 вересня 2010 р. 260 с
2. Бондар А. С. Теоретичні засади дитячо-юнацького та резервного спорту в Україні / А. С. Бондар, С. М. Котляр, Н. В. Тихонова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. 2014. № 2. С. 46–51.
3. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту затверджена Указом Президента України від 28 вересня 2004 р., № 1148
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 115 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення 16.10.2022)
5. Про затвердження положення про дитячо-юнацьку спортивну школу: постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 993 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.10.2022)

.....

УДК 338.24:004

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІТ-СФЕРИ

Марченко О. Ю., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Манн Р. В.**, д.е.н., професор
Черкаський державний технологічний університет

Розвиток будь-якої сфери або виду економічної діяльності в економіці країни залежить від багатьох складових, чинників, факторів, інструментів та суб'єктів, що комплексно формують певні контури функціонування цієї сфери, можливості для її розвитку та нарощування потенціалу. Сукупність всіх перелічених чинників, що цілеспрямовано діють на державному рівні, формують певний тип управлінського впливу, що на державному рівні набуває ознак економічної політики.

Термін «політика» має грецьку етимологію походження та на початковому етапі означав діяльність, спрямовану на самоорганізацію певної території (селища, міста, держави), а пізніше його зміст було розширено до «цілеспрямована діяльність по задоволенню потреб суспільства та розв'язання його проблем» [1, с. 587]. Широкий розголос термін «політика» отримав завдяки трактату Аристотеля «Політика», який він написав у період 335–322 до н.е. У трактаті систематизуються проблеми розвитку державного управління в різних країнах, що існували у античну епоху [2]. Тобто сам по

собі термін «політика» на момент його виникнення ніс в собі позитивний сенс, пов'язаний з прийняттям управлінських рішень, що мали у той чи інший спосіб змінити життя людини у суспільстві на краще. У різні історичні часи зміст терміну «політика» наповнювався різними визначальними характеристиками, такими як воля, традиції, Бог, сила, закон, стосунки тощо. До того ж, різні науковці, такі як Г. Алмонд, П. Вельфенс, М. Вебер, Д. Істон, Н. Макіавеллі, В. Парето, Т. Парсонс, уточнювали нюанси використання цього терміну відповідно до змісту своїх теорій та історичного періоду розвитку економіки країни. На рівні регіону дослідження щодо змісту та механізму функціонування економічної політики проводили З. Варналій, І. Грищенко, Я. Жаліло, Ю. Ковбасюк, А. Ткачук, Л. Федулова. Науковці доводять, що політика представляє собою таку сферу функціонування держави, що поєднує взаємовідношення між всіма соціальними групами з метою збереження та використання влади.

З ходом історії цей термін набував різних характеристик і сьогодні в суспільній думці його зміст асоціюється з взаємодією та боротьбою на державному рівні між різними владними партіями й соціальними групами за владу. При цьому у цій боротьбі сьогодні немає обмежень на ті інструменти та засоби, що використовують її суб'єкти, а взаємодія між учасниками процесу може здійснюватися як на внутрішньому, так і на зовнішньому по відношенню до державності країни рівнях. Проте узагальнене сучасне офіційне розуміння терміну «політика» можна визначити як сукупність спеціальних інструментів, програм та методів, спрямованих на своєчасне прийняття раціональних управлінських рішень на державному та регіональному рівнях задля реалізації проголошених владою цілей через взаємодію між представниками всіх соціальних інститутів.

За сучасних умов господарювання економічна політика виступає одним з найбільш впливових видів досліджуваного терміну, так як саме вона регулює основи взаємовідносин у найбільш важливому для економічного розвитку країни секторі – економіці. Економічна політика реалізується через діяльність органів державної влади та управління з метою забезпечення реалізації виробничо-господарських, комерційних та фінансово-грошових відносин в країні. Важливу роль в успішній реалізації цілей економічної політики має також відігравати державно-приватне партнерство, на основі якого мають бути залученими інвестиційні кошти на модернізацію технологій, обладнання та методів управління у промисловому секторі економіки.

Реалізують економічну політику органи державної влади шляхом створення сприятливих організаційно-правових умов та прийняття конкретних управлінських рішень впливу на певні економічні процеси, спрямованих на розв'язання певної проблеми [3]. Від того, наскільки ці рішення є економічно обґрунтованими та такими, що враховують по максимуму інтереси всіх стейкхолдерів і, в першу чергу, населення країни, буде залежати результативність економічної політики та загальний рівень конкурентоспроможності економіки країни на світовому рівні.

Економічна політика представляє собою систему заходів, важелів, управлінських стратегій, інструментів та технологій у сфері управління економікою на державному рівні, які реалізує влада відповідно до встановлених стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Для того, щоб мати можливість ці пріоритети реалізувати на практиці, мають бути одночасно задіяними різні види економічної політики, які виступають в ролі складових загальної системи соціально-економічного регулювання діяльності державної та регіональної влади. Критеріальними межами можливостей досягнення ефективності економічної політики виступають обсяги всіх видів ресурсів, наявність управлінських стратегій та провідних інноваційних технологій, демографічний стан та професійно-кваліфікаційний рівень населення.

Рівень кінцевої дії економічної політики коливається від мікро до макрорівня. Критеріями дії економічної політики на мікрорівні можна назвати рівень

конкурентоспроможності підприємства та товару на національному та світовому ринках, раціональність використання всіх видів ресурсів, достатні рівні доходу працездатного населення тощо. На макрорівні оцінити результативність економічної політики можливо через такі показники, як обсяги іноземних інвестицій, що спрямовуються в країну, рівень інфляції та темпи зростання споживчих цін, рівень зростання обсягу ВВП, стабільність національної валюти, рівновага платіжного та зовнішньоторговельного балансу, рівень зайнятості населення, демографічний приріст населення, економічне зростання тощо. Як бачимо, економічна політика ставить доволі багато цілей, реалізувати які одночасно доволі складно. Саме тому при обґрунтуванні економічної політики мають відразу прописуватися пріоритети, на досягнення, в першу чергу, яких будуть спрямовуватися зусилля влади. Ці пріоритети мають мати конкретні форми, не бути абстрактними, гіпотетичними. І вже відповідно до проголошених пріоритетів мають на державному рівні підбиратися спеціальні методи, заходи та інструменти, реалізація яких дозволить просунути поставлені цілі до кінцевої реалізації та досягнення. З цією метою на державному рівні розробляються основні напрями, програми та стратегії соціально-економічного розвитку країни та її окремих територій.

При цьому за будь-яких умов визначальним критерієм вибору тих напрямів, які можуть бути реалізованими, буде виступати обсяги ресурсів, які є у вільному доступі та можуть бути використаними державою для реалізації у житті обраних пріоритетів економічного розвитку, створення умов для широкого впровадження програм розширеного відтворення на базі підприємств основних видів економічної діяльності країни. До того ж, слід чітко розуміти, що вибір тих чи інших методів або конкретних інструментів економічної політики суттєвим чином буде залежати від тих обставин (політичних й геополітичних, військових тощо) та стану економічного розвитку, які склалися на момент виробки складових цієї політики. Вплив на вибір методів й інструментів також здійснюють традиції, звичаї, національні непорозуміння та національна розмаїтість, співвідношення політичних сил в середині країни та її міжнародне становище, рівень науково-технічного прогресу та можливості інноваційного зростання окремих видів економічної діяльності тощо.

Враховуючи той факт, що економічні та господарські відносини, умови і обставини в країні не є постійною величиною і вони весь час змінюються, відповідно і економічна політика має весь час трансформуватися, набирати нових ознак та орієнтуватися на ті чи інші інструменти та методи впливу. При цьому економічний результат від запровадженої економічної політики буде тим більшим, чим більшою мірою вона буде враховувати досягнуті обсяги соціально-економічного, виробничого, освітньо-наукового, людського, інноваційного та інвестиційного потенціалу та розвитку національної та регіональної економіки. Важливим також є врахування політичного курсу, офіційно проголошеного владою та того соціально-економічного досвіду, який нагромаджено на владному рівні на конкретний момент часу.

Суб'єктами економічної політики виступають органи державної влади всіх рівнів, різні професійні та громадські об'єднання та суспільні інститути, що виражають інтереси різномірних стейкхолдерів. До таких об'єднань можуть бути віднесені профспілкові, культурні, політичні, релігійні організації, спілки підприємців, науковців, освітян, засоби масової інформації та інші суспільні інститути, функціонування яких виступає основою ефективної соціальної політики країни. Метою функціонування кожного з об'єднань виступає досягнення цілі власної діяльності (тобто захисту певної категорії учасників, інтереси яких представляє об'єднання) через інструмент групового тиску та впливу. За умови, що цілі діяльності таких об'єднань за вектором руху співпадають із проголошеними та скритими цілями офіційних владних органів, їх дії та результати реалізованих заходів наберуть синергетичного ефекту. У протилежному ж випадку можливі прояви боротьби різного виду та наслідків.

Економічна політика регулювання розвитку ІТ-сфери має дуже важливе значення для успішності функціонування всієї економічної політики України. ІТ-сфера в країні формувалась поступово протягом всього періоду незалежності та в останні роки набула настільки потужних тенденцій розвитку, що зайняла друге місце у рейтингу послуг, що Україна експортує за межі країни [4, с. 78–79]. Така швидкість змін пов'язана із потужними тенденціями цифровізації, що проникають у всі без виключення сфери життя людини і це дозволило сьогодні досягти галузі щорічних темпів зростання на рівні двадцяти відсотків, що є навіть вищим, ніж середньосвітові темпи зростання ринку ІТ-послуг. Зростає роль та доля ІТ-аутсорсингу у розвитку ІТ-сфери країни. Тобто для розвитку економіки країни ІТ-сфера стає сьогодні не лише фактором суттєвого підвищення рівні інноваційності та прогресивності всіх видів технологій та інструментів на всіх рівнях управління, а й виступає джерелом наповнення державного бюджету країни валютними надходженнями. Така обставина за умов тотального дефіциту, викликаного тривалими та виснажливими воєнними діями, стає одним із тригерів доведення спроможності України бути незалежною європейською країною зі своєю мовою, ідентичністю, історією, культурою та високо професійною й конкурентоспроможною ІТ-сферою.

При обґрунтуванні інструментарію економічної політики щодо формування ефективного ринку ІТ-послуг в країні слід враховувати два обтяжливих фактори, які прямим чином будуть впливати на її результативність. До таких факторів, по-перше, відноситься високий рівень конкуренції за проекти, замовників та фахівців на світовому ринку ІТ-послуг, і не завжди перемога на боці українських ІТ-компаній, та, по-друге, спостерігається доволі потужний процес «витоку мозків» ІТ-фахівців за межі України, навіть якщо територіально носій цих «мозків» залишається в країні [4, с. 79]. Ключовим фактором при прийнятті ІТ-фахівцями остаточних рішень тут виступає рівень оплати праці таких професіоналів та можливості долучитися до виконання проектів світового значення та рівня.

Крім того, обов'язково слід акцентувати увагу на тому факті, що виконані українськими ІТ-фахівцями замовлення в межах аутсорсингу передаються іноземним замовникам, після чого кінцевий програмний продукт виходить на ринок під брендом замовника. Таким чином відбувається вимивання та поглинання економічно розвиненими країнами українського людського капіталу та талантів у ІТ-сфері задля досягнення більш високих темпів соціально-економічного розвитку безпосередньо розвинених країн світу. Користь для економіки України у цьому випадку буде проявлятися лише у вигляді зростання купівельної спроможності українських домогосподарств, до складу яких входять ІТ-фахівці, що працюють віддалено з території України. Якщо такі фахівці мають активну громадянську позицію, то свою професійну діяльність в діловому середовищі України вони також легалізують та будуть сплачувати встановлені розміри податків, тим самим роблячи свій вклад у наповнення бюджетів регіонального та національного рівня.

Список використаних джерел

2. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. 2. вид. і доп. К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
3. Арістотель. Політика. К.: Основи, 2000. 239 с.
4. Шульц С. Л., Луцків О. М. Пріоритети та ризики реалізації регіональної смарт-орієнтованої економічної політики. Бізнес Інформ. 2021. №9. С. 73–79.
5. Горбатенко А. В. Особливості формування маркетингової стратегії на ринку ІТ-послуг. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2019. № 5. С. 73–93.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Марціх Є. А., здобувач вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник: **Беляєва О. П.**, к.н.держ.упр.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Система державного управління фізичним вихованням і спортом в Україні має важливе значення у сфері державної політики щодо розвитку фізичного виховання і спорту.

Спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення й уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки. Систему державних органів у сфері фізичного виховання і спорту залежно від обсягу компетенції поділяють на три види:

- загально-компетентні органи;
- міждисциплінарні (функціональні) органи компетенції;
- органи галузевої (спеціальної) компетенції.

Як суб'єкт адміністративно-правового регулювання у сфері фізичного виховання і спорту Кабінет Міністрів України виконує такі функції:

- інформує Верховну Раду України про діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування щодо розвитку фізичного виховання і спорту;
- визначає перелік закладів фізичного виховання і спорту, які мають статус баз олімпійської та параолімпійської підготовки;
- призначає стипендії Кабінету Міністрів України видатним спортсменам, тренерам і діячам фізичного виховання і спорту;
- затверджує порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури і спорту серед працівників і військовослужбовців правоохоронних органів на певний бюджетний рік тощо [1].

Особливістю компетентних органів в управлінні сферою фізичного виховання і спорту загалом є те, що вони здійснюють зазначену діяльність і водночас вирішують інші завдання віднесені до їх компетенції – економіки, соціальної сфери, національної безпеки та оборони. Міжгалузеві компетентні органи координують діяльність інших органів виконавчої влади для вирішення окремих завдань міжгалузевого характеру.

До системи загальних повноважних державних органів, що здійснюють керівництво у сфері фізичного виховання і спорту, входять: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, місцеві органи виконавчої влади [3].

Верховна Рада України визначає державну політику та здійснює законодавче регулювання відносин у сфері фізичного виховання і спорту, а також контролює виконання державної програми розвитку цієї галузі та виконання законодавства про фізичне виховання і спорт. займається спортом в межах своїх повноважень. Важливі функції у цій сфері виконує Кабінет Міністрів України, який визначає напрями розвитку фізичного виховання і спорту, спрямовує діяльність підпорядкованих органів на виконання законів України «Про фізичне виховання і спорт» від 24 грудня 1993 року [3].

Міністерство молоді та спорту України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міністерство молоді та спорту України входить до системи органів виконавчої влади і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки, інновацій та інформатизації, інтелектуальної власності, молоді, фізичної культури та спорту. Органи місцевого самоврядування сприяють розвиткові самодіяльного масового спорту (основу його становлять різноманітні

фізкультурно-спортивні секції), заохочують і стимулюють діяльність підприємств, установ, організацій і громадян у цій сфері.

Місцеві ради впроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури і спорту, організацію відпочинку. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді України» від 5 лютого 1993 р. учні, студенти, усі неповнолітні мають право на безкоштовне і пільгове користування об'єктами фізкультури і спорту.

На практичну реалізацію Закону України «Про фізичне виховання і спорт» спрямовані державні програми розвитку фізичного виховання і спорту в Україні. На основі Державної програми розвитку фізичної культури і спорту Кабінет Міністрів України передбачає відповідний розділ у програмах економічного і соціального розвитку України [1]. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту передбачає:

- залучення широких верств населення до масового спорту, популяризації здорового способу життя та фізичної реабілітації;
- максимальної реалізації здібностей обдарованої молоді у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень та виховання її в дусі олімпізму [3].

Отже, аналіз процесу взаємодії центральних і місцевих органів державної влади в управлінні фізичним вихованням і спортом свідчить про існування складної структури, яка потребує вирішення комплексу організаційних, економічних та правових питань.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О. О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2011. Вип. 3. С. 38–41
2. Луць Л. Основні заходи та способи європейської правової інтеграції. *Право України*. 2002. Вип. 5. С. 142–151.
3. Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua> (дата звернення: 17.11.2022)
4. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту затверджена Указом Президента України від 28 вересня 2004 р., № 1148
5. Переверзин И. И. О структуре современного спорта высших достижений и социально правовом статусе спортсменов-профессионалов. *Теория и практика физической культуры*. 2002. Вип. 5. С. 57.

.....

УДК 351:004

СИСТЕМА CITIZEN RELATIONSHIP MANAGEMENT: СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ

Мильніченко С. М., к. е. н., доцент,
начальник навчально-методичного відділу
Черкаський державний технологічний університет
Ільченко Н. В., к. н. держ. упр., доцент
Черкаський державний технологічний університет

В останні десятиріччя в практиці публічного управління та адміністрування окреслилася тенденція застосування таких методів та інструментів, які притаманні для бізнес-сфери. Це обумовлено необхідністю переходу системи управління від жорстких бюрократичних методів до більш гнучких та ефективних, спрямованих на краще задоволення

потреб споживачів публічних послуг, більш швидке відслідковування та реагування на них, налагодження ефективнішої комунікації та зворотного зв'язку.

Одним з таких інструментів є застосування в публічному управлінні та адмініструванні системи Citizen Relationship Management (CRM, CiRM), що базується на принципах Custom Relationship Management (CRM), програми, яка використовується бізнес-структурами для підвищення ефективності взаємодії за своїми клієнтами.

Якщо дослідити сутність та переваги застосування системи Custom Relationship Management для бізнесу, то бачимо, що вона спрямована на вивчення ринку і конкретних потреб клієнтів, та спирається на такі принципи, як: наявність єдиного сховища інформації, звідки в будь-який момент доступні усі відомості про усі випадки взаємодії з клієнтом; синхронізація управління множинними каналами взаємодії; постійний аналіз зібраної інформації про клієнтів та прийняття відповідних організаційних рішень [1].

Застосування системи CRM в компаніях дозволяє отримати такі можливості:

- швидкий доступ до актуальної інформації про клієнтів;
- оперативність обслуговування клієнтів та проведення операцій;
- автоматизація документообігу;
- швидке отримання всіх необхідних звітних даних та аналітичної інформації;
- управління бізнес-процесами;
- планування та управління;
- управління роботою співробітників тощо [1].

Як бачимо, наведені переваги використання системи Custom Relationship Management актуальні і для публічної сфери, зокрема, з одного боку, призводять до кращого розуміння потреб та проблем споживачів публічних товарів та послуг, що дозволяє підвищити їх якість, а з іншого – дозволяє залучити споживачів до обговорення цих потреб, підвищити їх активність у громадському житті, заохотити людей висловлювати свої думки та контролювати якість тих послуг, які вони отримують від підприємств, установ та організацій публічного сектору. Крім цього, застосування такої системи дозволить підвищити внутрішню ефективність діяльності самої організації, оскільки автоматизація процесів дуже полегшує збір, обробку та аналіз інформації, а також планування, організацію та контроль власне результатів діяльності. Організація зворотного зв'язку зі споживачами, в свою чергу, дозволяє підвищити рівень прозорості публічного сектору, що є дуже важливим для формування громадської думки, а також підвищення рівня довіри населення до держави.

Отже, впровадження системи Citizen Relationship Management, на нашу думку, є досить перспективним напрямом удосконалення діяльності публічного сектору, а тотальна діджиталізація та наявність мобільних присторіїв у значної кількості населення дозволяє технічно використовувати програму CiRM в будь-який час, повідомляючи про певну проблему, або навпаки отримувати потрібну інформацію.

Вивчення прикладів застосування подібної системи в зарубіжних країнах показали досить високу ефективність для управлінських процесів. Наприклад, в Сполучених Штатах Америки запроваджену систему 311 неекстренних викликів, яка є частиною реалізації CiRM для низки місцевих органів влади. На відміну від більш відомої системи 911, створеної для надзвичайних ситуацій, система 311 дозволяє муніципалітету отримувати запити громадян на ненадзвичайні послуги через різні ризими доступу. Треба зазначити, що систем 311 була створена ще в 1997 році, як телефонна «гаряча лінія» [2].

На сьогодні ця система розвинулася до багатоканальної системи зв'язку, яка пропонує широкий спектр публічних послуг, наприклад, веб-портали самообслуговування, соціальні мережі та мобільні додатки. В багатьох випадках він функціонує як єдиний контактний цент для вирішення будь-яких проблем, які можуть виникнути в певній громаді [3].

Однією з найповніших систем неекстреного виклику 311 вважається система, створена в Нью-Йорку. NYC311 був офіційно створено у 2003 році та успішно впроваджено

311 Citizen Service Management як частину міської стратегії CiRM. Щоб покращити доступність, прозорість і підзвітність міської влади, дані 311 доступні для громадського використання через ініціативу відкритих даних Нью-Йорка (<https://opendata.cityofnewyork.us/>) [2]. Свою місію дана ініціатива визначила як: «Відкриті дані для всіх», а саме можливість залучити жителів Нью-Йорка до інформації, яку створює та використовує міська влада [4].

Громадяни можуть підключитися до системи NYC311 через веб-сайт, текстове повідомлення, телефонний дзвінок, дзвінок по Skype, соціальні мережі або додаток для смартфона. Система NYC 311 дозволяє громадянам надсилати фотографії через додаток 311 або веб-сайт, і вона має 50 варіантів мови в онлайн-сервісі та 175 варіантів мови в сервісі телефонного дзвінка. Крім того, NYC 311 пропонує послугу відеотрансляції (VRS), опції текстового телефону для глухих, людей із вадами слуху чи порушеннями мови [2].

Кожен запис виклику 311 складається з атрибутів, які включають час і дату запиту, конкретну агенцію, до якої телефонували, тип скарги, адресу вулиці, район, як і чи було вирішено запит, дату вирішення та широту і довготу інциденту [2].

S. Hartmann, A. Mainka та W.G. Stock в своїй науковій праці [3] виклали результати дослідження ефективності системи 311 в трьох містах Сполучених Штатів, таких як: Нью-Йорк, Бостон та Філадельфії. Серед основних висновків їх дослідження можна навести такі, що усі три міста розробили комплексні системи 311, які пропонують низку різноманітних каналів зв'язку, що дозволяє охопити більшу кількість груп населення різних вікових категорій, а також соціальних прошарків. Найпопулярніші запити на послуги – це ті, які стосуються повсякденного життя громадян, наприклад, стан вулиці чи будинку. Крім того, кожне місто розробило додаткові програми, наприклад, Philly Neighborhood Liaisons, і послуги, наприклад, допомогу бездомним, або програми, наприклад, додаток City Worker у Бостоні, щоб задовольнити конкретні потреби чи проблеми, які вони помітили протягом багатьох років [3].

Було з'ясовано, що з одного боку багатоканальність зв'язків дозволяє отримати більшу кількість інформації від різних груп населення, але в той же час призводить до значно більших проблем і витрат для місцевих органів влади. Багатоканальні системи не тільки спричиняють більші витрати на технічне обслуговування, але також вимагають більшої гнучкості в обслуговуванні громадян рівномірно набагато більшою кількістю способів, ніж уряди звикли раніше. Крім того, простіші шляхи доступу призвели до збільшення кількості запитів, які, ймовірно, зростуть ще більше в майбутньому, але громадяни не зменшуватимуть своїх очікувань щодо прийнятного терміну вирішення питання [3].

Не дивлячись на зазначені складнощі було виявлено, що державні агенції почали працювати більш ефективно, оскільки система 311 дозволила їм аналізувати результати своїх послуг та задоволеність клієнтів. Очікується, що зазначений позитивний вплив буде збільшуватися і надалі. Використання даних 311 допомогло зробити урядові процеси більш прозорими та ефективними. Велика кількість даних про проблеми громадянського та сусідського життя, які збирає 311, відкриває нові можливості в наданні урядової інформації та послуг [3].

Зрозуміло, що впровадження системи CiSM вимагає дотримання певних умов:

1. Дані, що збираються повинні бути безпечними.
2. Додаток Citizen Relationship Management повинен мати версії для iOS і Android. Крім того, додаток має функціонувати 24/7, щоб задовольнити потреби та запити громадян.
3. Програма має бути підключена до відповідних міських систем і персоналу, щоб автоматично отримувати та надсилати дані.
4. Додаток Citizen Relationship Management має включати адекватні зв'язки з системами громадських робіт, суспільного блага та громадської безпеки.
5. Система повинна забезпечувати доступ за вимогою та в режимі реального часу до всіх даних для всього персоналу відділу, який бере участь [5].

Отже, розглянутий інструмент, який був звичний для застосування скоріше в сфері бізнесу, виявився досить ефективним в секторі публічних послуг, що свідчить про необхідність подальшого його тестування та адаптації до специфіки системи публічного управління та адміністрування. Враховуючи швидкі темпи розвитку діджиталізації, доцільно розглянути можливості впровадження системи CiSM в Україні.

Список використаних джерел

1. Управління відносинами з клієнтами. Стаття з Вікіпедії. URL : <https://bit.ly/3swSZdO> (дата звернення 07.10.2022).
2. Duygu Pamukcu, Christopher W. Zobel Characterizing 311 System Reactions to a Global Health Emergency. URI: <https://hdl.handle.net/10125/70885> (дата звернення 09.10.2022).
3. Hartmann, S., Mainka, A., Stock, W.G. (2017). Citizen Relationship Management in Local Governments: The Potential of 311 for Public Service Delivery. In: Paulin, A., Anthopoulos, L., Reddick, C. (eds) Beyond Bureaucracy. Public Administration and Information Technology, vol 25. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-54142-6_18 (дата звернення 01.10.2022).
4. NYCOpenData. URL: <https://opendata.cityofnewyork.us/> (дата звернення 01.10.2022).
5. How A Citizen Relationship Management Solution Can Transform Your City/ URL: <https://www.rattletech.com/citizen-relationship-management-solution-transform-city/> (дата звернення 04.10.2022).

.....

УДК 32:930.1:316.327.7

ІНТЕРАКТИВНІ АСПЕКТИ МУЗЕЙНОГО МАРКЕТИНГУ

Михайлусь Д. О., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Akademia Polonijna, Poland

Сьогодні музеї як хранителі культурних цінностей і шедеврів мистецтва потребують інформаційної підтримки, яскравої реклами, вливання свіжих і сучасних ідей. Один із найефективніших способів це зробити – застосування комп'ютерних технологій, Інтернету. Мистецтво й комп'ютерні технології – речі, які на перший погляд важко поєднати, але це тільки на перший погляд. Кожний музей, піклуючись про власний розвиток та імідж, прагне сьогодні створити web-сторінку з максимально яскравим наповненням і детальною інформацією про експозиції. Проте далеко не у всіх українських музеїв сьогодні є власні сайти, не говорячи вже про використання цифрових технологій. Хоча, показати нашим музеям є що. Можна помітити, що західний світ у цьому аспекті вже давно попереду нас. Так, кожна людина, яка має доступ до Інтернету, без проблем має змогу відвідати віртуальний варіант якого-небудь великого європейського музею [1].

На сайтах багатьох світових музеїв є різні інтерактивні опції, наприклад, «віртуальний тур». Натискаючи цю опцію, можна побачити, який має вигляд музей із середини, які експонати в ньому репрезентовані, панорамні знімки з прикладеною детальною інформацією про об'єкти і колекції. Для того, щоб відвідати який-небудь музей, немає потреби кожного разу підключатися до Інтернету. А ще можна не тільки самостійно ознайомитися з колекцією, але і скористатися послугами віртуального гіда. Для цього створюють спеціальні програмні продукти, які розміщено на оптичних носіях – дисках. Розповідаючи про подібні проекти, дуже важливо зрозуміти, що нові технології не зможуть конкурувати з музеями.

Навпаки, на сьогоднішній день вони зроблять їм якісну рекламу, яка виведе хранителів наших культурних цінностей на новий рівень спілкування зі своїми відвідувачами. Сучасні технології відкривають широкі можливості для організації віртуальних інтерактивних презентацій та виставок, зокрема в режимі on-line.

Зазначимо, що інтерактивними є музеї переважно наукового та мистецького спрямування, які ставлять за мету донести інформацію до відвідувачів різних вікових категорій і незвичній та водночас привабливій формі. Наприклад, Інтерактивний музей Тумського острова в Познані. Брама Познані, іншими словами – Інтерактивний центр історії Тумського острова, розповідає про тисячу років історії Познанського кафедрального острова і відкриває місце народження польської державності. Це приклад інноваційного уявлення, дуже цікавого не тільки для міста, але й усієї країни, про музеєзнавство, архітектуру, публічний простір та життя місцевої громади [2].

Брама Познані не є традиційним музеєм; це динамічний культурний заклад, що ідеально вписується у історичну канву міста. Тут створено атмосферу, яка приваблює творчих людей для діяльності, зустрічей та відпочинку. Цікаві факти: поверхня об'єктів музею становить 5116 м², для його будівництва було використано 600 тон сталі та 6000 м³ бетону.

Мультимедійна виставка не має чітко визначеного напрямку. Усе передбачає свободу огляду, можна досліджувати експонати довільно, відкриваючи різні перспективи для інтерпретації. Виставка складається з чотирьох основних кімнат, трьох – призначених для сімей з дітьми та двох демозалів. Сучасні аудіовізуальні технології – монітори, призми, стереоскопічні окуляри, сенсорні екрани, віртуальні книги – дозволяють відвідувачам мандрувати у часі, переноситись до часів початку польської держави.

Відвідувач може стати свідком хрещення князя Мешка I, побачити, як повстає перший собор у Польщі, підійти до найзнаменитіших представників епохи Відродження, пов'язаних з містом подій, пройтись аристократичними салонами XIX століття та разом з археологами розкривати таємниці, приховані в мурах будівель Тумського острова. Кожен відвідувач самостійно вирішує, якою стежкою пройде експозиції, може користуватися аудіо-посібником, що дає відчуття абсолютно вільного доступу до інформації.

Маркетингові експерименти з мобільними додатками і смартфонами для лідерів культурних індустрій сьогодні стали звичайним явищем, і дійсно, не можна заперечувати їх чудодійні можливості у сфері дослідження аудиторії та її залучення. Але не встигли музеї адаптуватися до першої хвилі digital революції, а новітні технології знову пропонують удосконалити дозвілля культурних заходів: тепер відвідувачі зможуть насолодитися виставкою через взаємодію на експозиції. Наприклад, деякі музеї зараз досліджують потенціал використання аксесуарів, що надягають в якості інструменту в роботі з відвідувачем, список починається з розумних окулярів Google Glasses і закінчується браслетом Fitbit для вимірювання фізичної активності й за сумісництвом крокоміром. Все це дозволить внести новий смисловий та емоційний відтінок досвід музейної аудиторії.

Новою практикою є також використання спеціальних програм STEM (science – наука, technology – технологія, engineering – інженерія, mathematics – математика) – аббревіатура для позначення програм і проектів, сконцентрованих на технічних дисциплінах. Теорію перетворюють на інтерпретацію й цікаву практику.

Так, у США вже активно використовують нову технологію Beacon – це новий спосіб залучення молодого покоління в мистецтво, науку, історію. Існує також Inside Explorer (IE) – система візуалізації, що змінює сприйняття експонатів. Це інтерактивна система візуалізації інформації, яка дозволяє відвідувачам музеїв наочно вивчати відскановані матеріали, використовуючи в процесі спостереження та навчання систему медичного сканування.

Система OASC (Open Access for Scholarly Content) – відкритий доступ до наукових матеріалів. Зображення більшості експонатів музею тепер можна завантажити й використовувати в особистих некомерційних цілях.

Завдяки новим технологіям стає можливою демонстрація тривимірних об'єктів за допомогою будь-якого комп'ютера, з'єданого з Інтернет.

У цілому розвиток комунікаційного простору музеїв шляхом представництва в Інтернет відіграє все більш важливу роль як для успішного функціонування самих музеїв, так і для актуалізації історико-культурної та природної спадщини на глобальному рівні. Інформаційно-комунікаційні технології дають можливість ефективної реалізації місії музею в електронному середовищі, але потребують відповідної адаптації, що викликає певні складнощі.

Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні комунікаційний підхід належить до магістральних напрямів музеєзнавчої думки, що визначає стиль мислення світової музейної спільноти. Водночас, як показує аналіз літературних джерел, структурні уявлення про музейні комунікації, що використовуються різними авторами, не мають єдиних типологічних підстав і вимагають подальшого теоретичного дослідження та систематизації [1].

Список використаних джерел

1. Яковець І. О. Художній музей XXI століття: монографія. Черкаси: Вид. Вовчок О., 2016. 464 с.

2. Інтерактивні музеї, які варто побачити: URL: <https://www.polscha.travel/uk/kulturno/u-muzeiakh-%D1%96-galereiakh/%D1%96nteraktivn%D1%96-muze%D1%97-iaak%D1%96-varto-pobachiti>

УДК 332.14-026.17:[005.35:316.4:334.7](043.3)

НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Момот С. В., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Манн Р. В.**, д.е.н., професор
Черкаський державний технологічний університет

Поступова реалізація та пропагування представниками ділового середовища регіонів України визначених складових соціальної відповідальності через сприйняття наявних аргументів дозволить поступово подолати прояви кризових явищ та набуті стабільних тенденцій оздоровлення регіональної економіки. Водночас для цього на регіональному рівні має бути створено сприятливу й конструктивну взаємодію між органами влади, бізнесом та громадою. Крім того, дуже важливим, якщо не головним фактором успіху у поширенні принципів корпоративної соціальної відповідальності в ділове середовище регіонів країни має стати нормативно-законодавче регулювання цих процесів, що має одночасно забезпечувати мотивуючу та регулювальну дію на підприємців.

На державному рівні в Україні в нормативно-законодавчому полі на даний момент немає жодного базового нормативного документу, який би фундаментально формував та регулював сферу соціальної відповідальності суб'єктів господарювання в країні, надавав реальний інструментарій для підвищення рівня зацікавленості підприємців у добровільному виконанні соціальної функції бізнесу в суспільстві. У цій площині існує лише затверджена у 2020 р. Кабінетом Міністрів України «Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» [1]. Проте означена Концепція має на меті розробити та запровадити заходи розширення соціальної відповідальності бізнесу водночас не розкриває базових положень досить

важливого для України явища соціальної відповідальності бізнесу, що суттєвим чином стримує процеси участі підприємців у проєктах соціальної відповідальності, їх створення.

За умови відсутності національного нормативного документу базові основи регулювання дій у сфері соціальної відповідальності бізнесу здійснюються відповідно до Міжнародного Стандарту SA8000 «Соціальна відповідальність» [2]. Стандарт було створено компанією «Social Accountability International» у 1989 р. і його дія поширюється на всі без виключення суб'єкти господарювання незалежно від їх розміру та виду діяльності. При цьому суб'єкти господарювання, які дотримуються всіх принципів соціальної відповідальності та свідомо проповідують соціально-відповідальну поведінку у своїй діяльності можуть пройти сертифікацію на Стандарт SA8000 та завдяки цьому отримати цілу низку іміджевих та конкурентних переваг для перспективного розвитку власного бізнесу.

В основу Стандарту SA8000 покладено необхідність дотримання принципів одинадцяти Конвенцій та двох Рекомендацій МОП, Всесвітньої Декларації з прав людини та двох Конвенцій ООН. При цьому, виходячи зі спрямованості перелічених міжнародних нормативних документів, можемо констатувати, що основний вектор зусиль спрямовано на протидію та ліквідацію всіх форм дискримінації у сфері праці та забезпечення гідного й дієвого соціального захисту всіх груп населення. Стандарт регулює такі важливі питання, як дитяча та примусова праця, охорона праці, свобода об'єднань працівників, дискримінація, дисциплінарні заходи, робочий час та заробітна плата [2]. До кожного з перелічених питань в Стандарті прописано конкретні мінімально припустимі вимоги, які мають бути виконаними суб'єктами господарювання для доведення власної соціальної відповідальності.

Важливою умовою також є забезпечення публічності інформації про загальний рівень виконання положень Стандарту та про ті заходи й проєкти, які було виконано на практиці у сфері соціальної відповідальності суб'єктом господарювання. Основною метою поширення такої інформації має стати донесення правдивої, повної, й актуальної інформації до стейкхолдерів підприємства, у якості яких виступають клієнти та споживачі, постачальники, конкуренти, влада, населення тощо. З цією метою доцільно проводити публічне поширення інформації про активності підприємства у площині його соціальної відповідальності на його офіційному сайті, у соціальних мережах та при відкритих зустрічах з певними групами стейкхолдерів. Чим більш широко буде представлено інформація, тим більшої користі від соціально відповідальної поведінки отримає суб'єкт господарювання і зможе ще більше реалізувати на практиці позитивних соціальних проєктів.

Важливою умовою сьогодення має стати доведення до суб'єктів господарювання думки про важливість взяття на себе підприємцями обов'язків з соціальної відповідальності не лише з точки зору доцільності реалізації бізнесом соціально відповідальної поведінки для суспільства, а й з точки зору перспектив зростання економічних показників його діяльності через підвищення іміджу суб'єкта господарювання як надійного партнера та ефективного роботодавця й товаровиробника. Ґрунтовне переконання суб'єктів ділового середовища України у тому, що перехід на соціально відповідальну поведінку принесе їм не лише іміджеві, а й реальні фінансові вигоди, має стати основою більш швидкого виведення регіональної економіки з наявного кризового стану, забезпечення умов соціально-економічного оздоровлення, промислової та екологічної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» №66-р від 24 січня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

2. Міжнародний Стандарт «Соціальна відповідальність» (SA8000). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07/sp:max50:nav7:font2#Text>.

**ТЕХНОЛОГІЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ:
ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОРДОННОЇ ПРАКТИКИ**

Ніколаєнко Л. А., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Беляєва О. П.**, к.н.держ.упр.
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Проблемні аспекти в трактуванні антикризового менеджменту стають у бізнес-середовищі ХХІ століття найбільш актуальними, особливо у сучасних умовах. За аналізом експертів Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) у 2019 році – економіка в Україні характеризується трьома основними рисами: глобальним впровадженням цифрових технологій; глобальною турбулентністю та невизначеністю, низкою можливістю спрогнозувати розвиток ринку. Підприємства потребують захисних систем, які допомагають впоратись з потрясіннями, з ризиками і загрозами збанкрутування.

Україна в 2019 році втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму й опустилася на 85-те місце з 141 країни.

Згідно зі щорічним звітом ВЕФ, основний регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136-го місця, й у сфері охорони здоров'я – на 9 позицій, до 101-го місця.

Також дещо погіршилися показники впровадження ІКТ – із 77-го на 78-ме місце, макроекономічної стабільності – зі 131-го на 133-тє місце та інноваційних можливостей – із 58-го на 60-тє місце.

Водночас другий рік поспіль значно покращуються позиції країни за критеріями «ринку товарів» – з 73-го на 57-ме місце, «ринку праці» – з 66-го на 69-тє місце та «інституціональний розвиток» – зі 110-го на 104-тє місце.

Крім того, Україні вдалося трохи піднятися за такими показниками, як освіта – з 46-го на 44-тє місце та рівень розвитку бізнесу – з 86-го на 85-тє місце.

За обсягом внутрішнього ринку Україна зберегла колишню позицію – 47-ме місце, а за інфраструктурою 57-ме місце.

Згідно зі звітом, показник середньорічного зростання ВВП за десять років перестав бути від'ємним і покращився з – 2,1 % до 0,1 %, водночас приріст прямих іноземних інвестицій за п'ять років знизився з 2,7 % ВВП до 2,3 % ВВП.

У новому звіті експерти проаналізували частку використання відновлюваних джерел енергії у відсотках до обсягу споживання, яка в Україні сягнула 4,1 %. Водночас цей показник у країнах-лідерах списку дуже варіативний: у Сінгапурі – 0,7%, у США – 8,7 %, в Гонконзі – 0,9 %, в Нідерландах – 5,9 % і в Швейцарії – 25,3 %.

Із найближчих сусідів Польща та Росія залишилися на колишніх позиціях – 37-ме та 43-тє місце, Румунія піднялася на 51-ше місце (+1), Угорщина на 47-ме (+1), Молдова на 86-тє (+2), Словаччина відкотилася до 42-го місця (–1). Білорусі в рейтингу немає.

Сінгапур посів перше місце, обігнавши лідера торішнього рейтингу США, які посіли друге місце. Трійку лідерів заклав Гонконг, який у 2018-му році займав 7-му позицію. На 4-му місці Нідерланди, які повернулися до п'ятірки лідерів. На 5-му місці Швейцарія, яка

з 2012 по 2017 рр. очолювала рейтинг, а в 2018 році відкотилася до 4-го місця. Загалом у рейтингу значиться 141 країна. Замикають список Конго, Ємен та Чад [5].

Отже, визначаючи конкурентоспроможність як набір технологій, політичних заходів і чинників, що показують рівень продуктивності країни, ВЕФ розраховує рейтинг на основі комбінації загальнодоступних і власних спеціалізованих даних за вимірами, які є складовими конкурентоспроможності економіки країни.

Такі складові протягом останніх 10–15 років було відведено так званій системі антикризового менеджменту. Обґрунтовувалося, що існує ряд «перевіраних» інструментів менеджменту, які дозволять якісно і в короткі терміни вивести підприємство з кризи. Проте досить часто цими інструментами на вітчизняних підприємствах виявлялися два традиційні заходи: скорочення витрат і скорочення кількості працюючих, що не призводило до позитивного ефекту. На відміну від досвіду закордонних компаній, з чітко, алгоритмізованим механізмом дій у конкретній ситуації, в українській практиці антикризового менеджменту переважають загальні технології, які інколи не мають конкретного застосування.

Трактування поняття антикризового менеджменту (управління) є комплексним і багатограним, що залежить від сфери застосування та сфери досліджень науковців, експертів, що вивчали і вивчають це поняття. Традиційним для української науки є визначення професора І. О. Бланка, який вважає, що більш коректно під антикризовим управлінням розуміти постійно діючий процес виявлення ознак кризових явищ та реалізацію генерального плану недопущення поширення кризових явищ та стагнації розвитку підприємства, який здійснюється протягом усього періоду його функціонування [1]. Сучасна школа менеджменту у Великобританії трактує антикризове управління як управління, в якому передбачається небезпека кризи, аналіз її симптомів, розробки заходів зі зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для наступного розвитку. Як бачимо, саме трактування антикризового менеджменту і відповідно застосування його технологій відрізняється. Вітчизняні дослідники схильні до комплексного впровадження механізмів антикризового менеджменту за такими видами – фінансовими, економічними, адміністративними, організаційними, виробничо-технологічними, ресурсними, ринковими, соціально-психологічними [3]. Закордонні фахівці віддають перевагу чіткому алгоритму застосування антикризових заходів від конкретного показника до результату господарської діяльності (наприклад, зниження рентабельності підприємства).

Однак, незважаючи на узагальнено подібні підходи, відмінність полягає у технології впровадження антикризових управлінських рішень та якісному врахуванні кількісних показників. Проте, процес ефективного впровадження технологій антикризового менеджменту залишається актуальним та потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Дема Д. І., Дорохова Л. М., Віленчук О. М., Куровська Н. О., Недільська Л. В. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
2. Котлер Ф., Касліоне Дж. Бізнес в умовах хаосу: менеджмент і маркетинг в епоху глобальних потрясінь. АМАСОМ: American Management Association, 2016. 224.
3. Кривов'язюк В. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 396 с.
4. Ringland G. Scenario Planning: Managing for the Future. 2nd Edition. Wiley. 2015. P. 455.
5. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html> (дата звернення: 19.10.2022).

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Новицька М. В., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Прискорений науково-технічний прогрес призводить до появи та швидкого поширення нових інформаційних технологій у суспільстві – так званої цифровізації суспільства. Економічні системи багатьох країн знаходяться у пошуку ефективних шляхів використання досягнень цифровізації суспільства для економічного зростання. Однією із стратегічних цілей України є розвиток цифрової економіки, що характеризується зростанням економічної ефективності господарської діяльності суб'єктів за рахунок використання досягнень цифровізації суспільства. Завдяки державній політиці було досягнуто значного прогресу в галузі побудови інформаційного суспільства та електронного уряду. Державна програма має на меті отримання соціальних ефектів за рахунок інформаційно-технологічного розвитку, а мета Національної програми – зростання економіки.

До досягнень цифровізації суспільства слід віднести такі: глибоке проникнення ІТ у соціально-економічні сфери, створення умов постійної генерації потоку цифрових даних та її обробки, готовність громадян до використання цифрових технологій, державну політику сфері ІТ. Активне використання громадянами ІТ у ділових та особистих комунікаціях дозволяє збирати дані (цифрові сліди) про їхню активність, взаємодії з мобільними додатками, веб-сервісами, місце та час взаємодій. Зростає популярність нових каналів для спілкування суб'єктів господарювання з клієнтами і партнерами, наприклад, через месенджери. Внаслідок прискорення інформаційних потоків багаторазово зростає обсяг науково-технічних та соціально-економічних інформаційних ресурсів, що становлять цінність для інноваційної діяльності. Інтенсивний розвиток ІТ-інфраструктури призводить до зростання доступних в економіці обчислювальних потужностей, які можуть бути одночасно задіяні при обробці та передачі зростаючого обсягу інформації. Важливим у розвитку цифрової економіки країни є створення нормативно-правового забезпечення у сфері використання ІТ та інформації.

Нині цифрові технології є одним із головних двигунів зростання та технологічного розвитку світової економіки. Впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності різних секторів світової економіки, створенню нових можливостей для бізнесу у плані підключення до цифрових глобальних ланцюжків створення вартості, появи нових ринків та ніш, прискореному виведенню нових цифрових товарів на світовий ринок [6]. Процес цифровізації не відбувається одночасно в різних країнах світу, у зв'язку з чим спостерігається певний розрив у ступені цифровізації національних економік, що породжує цифрову нерівність і, як наслідок, посилення залежності країн від розвинених країн. Політика, правові норми, традиції та культура, досягнутий рівень економічного розвитку, рівень освіти та власної технологічної бази, а також багато інших факторів відіграють істотну роль у процесі цифрової трансформації економіки тієї чи іншої країни.

У таблиці 1 наведено порівняння зміни рейтингових позицій світових країн-лідерів за рівнями глобальної та цифрової конкурентоспроможності суспільства та України.

Нажаль, Україна продовжує займати найнижчі позиції і входить до переліку 10 найгірших країн світу за цифровим рейтингом (54 місце із 64 країн в цифровому рейтингу 2021 р.).

Термін «цифрова економіка» був введений ще у 1995 р. Доном Тапскоттом. У розумінні вченого це діяльність, в якій ключову роль відіграють цифрові дані (бінарні,

інформаційні тощо). Тобто, цифрова економіка – це тип економіки, що характеризується активним впровадженням та практичним використанням цифрових технологій збору, зберігання, обробки, перетворення та передачі інформації у всіх сферах людської діяльності. Цифрова економіка належить до широкого спектра економічної діяльності, що використовує оцифровану інформацію та знання як ключові фактори виробництва. Вона не є окремим сектором ВВП, а пронизує всі сектори економіки, створюючи нові сегменти та навіть галузі. Це стимулює трансформацію традиційної економіки в таку, яка створює ресурси, а не споживає їх [4].

Таблиця 1 – Динамічна зміна в рейтингових позиціях країн за індексами глобальної та цифрової конкурентоспроможності

Країна	Рейтинг за GCI, 2020 р.	Рейтинг за GCI, 2021 р.	Зміна рейтингу	Цифровий рейтинг за WDCI, 2020 р.	Цифровий рейтинг за WDCI, 2021 р.	Зміна рейтингу
Швейцарія	3	1	+2	6	6	0
Швеція	6	2	+4	4	3	+1
Данія	2	3	-1	3	4	-1
Нідерланди	4	4	0	7	7	0
Сінгапур	1	5	-4	2	5	-3
Норвегія	7	6	+1	9	9	0
Гонконг	5	7	-2	5	2	+3
Тайвань, Китай	11	8	+3	11	8	+3
ОАЕ	9	9	0	14	10	+4
США	10	10	0	1	1	0
Україна	55	54	+1	58	54	+4

Складено автором на основі джерела [5]

На практиці цифрова економіка – це перш за все економіка, орієнтована на споживача (економіка попиту), тобто здатність держави надавати різні види послуг. Зокрема, громадяни можуть отримати інформацію, запити, повідомлення, відповіді на запити, електронні платежі тощо, не виходячи з дому. Крім того, це інтернет-магазини, інтернет-банкінг, месенджери та інші соціальні мережі для миттєвих замовлень, маркет необмеженого вибору товарів і послуг. Цифровізація економіки відбувається через цифрові інновації у сферах суспільного життя, таких як освіта, медицина, державне управління та прямий бізнес [1].

Головною метою цифровізації є досягнення цифрової трансформації існуючих і створення нових секторів економіки, а також перетворення сфер життя на нові, більш ефективні та сучасні. Такого зростання можна досягти шляхом інтеграції ідей, заходів, ініціатив та програм, пов'язаних із цифровізацією, у, наприклад, національні, регіональні та галузеві стратегії та програми розвитку нашої країни.

Цифрова трансформація – це перехід до нового способу ведення бізнесу через стратегічне партнерство всіх зацікавлених сторін, одночасну розробку програмного забезпечення, впровадження цифрових технологій та цифрових послуг на основі цифрової трансформації та оцінки рівня цифрових технологій підприємства.

З точки зору науки цифровізація – це процес розвитку економіки, суспільства, промисловості, техніко-технічних, організаційних, управлінських та інших суспільних відносин, зміна орієнтації об'єктивних цілей внаслідок розвитку інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій. Для більшості професіоналів і підприємців цифровізація – це спосіб змінити загальну бізнес-модель підприємницької діяльності з метою досягнення нових і вдосконалених функцій роботи для отримання конкурентної переваги, створення додаткової

Головний показник ефективності – це різниця між витратами на виробництво продукції та ціною її реалізації. Грубо кажучи, що більше різниця, то ефективніше підприємство. Збільшити цю різницю теоретично можна двома способами: підняти ціни на товар і знизити його собівартість. Насправді підвищення цін не дає результату внаслідок гострої конкуренції над ринком. Отже, оптимізація виробництва переважно спрямована на скорочення витрат [1].

При цьому головне – вибрати найбільш ефективні важелі оптимізації, зважити їх співвідношення та вирішити, які з них потрібно застосувати зараз:

- визначити пріоритет можливостей отримання результату за часом, величини зусиль (ресурси) та фінансових вигод;
- сконцентрувати дефіцитні ресурси на пріоритетних напрямках задля досягнення швидких результатів;
- підготувати скоординовані заходи на заводах та в рамках усієї виробничої мережі для швидкого відбору та впровадження передових методів у заздальгідь визначених пріоритетних галузях;
- створити середовище, в якому заохочується оперативність та готовність йти на певні ризики.

Досвід показує, що найкращі можливості для швидкої оптимізації виробничих витрат та підвищення ефективності зустрічаються в п'яти областях:

- обладнання – скорочення часу простою верстатів, більш висока якість технічного обслуговування, підвищення загальної ефективності обладнання та збільшення обсягу випуску;
- процеси – стандартизація робіт, усунення етапів, що створюють недостатньо високу вартість, оптимізація робочого процесу та підвищення якості лінійного персоналу;
- економічність заготовок – скорочення втрат у результаті шлюбу та старіння обладнання;
- логістика – підвищення продуктивності складських приміщень та зведення до мінімуму транспортних витрат.

Запорука успіху – впровадження невеликої кількості спеціальних інструментів у кількох високоефективних галузях. Експерти називають три області з можливістю отримання швидких результатів:

- підвищення загальної ефективності обладнання;
- робота з лінійним персоналом;
- зниження рівня браку.

Внаслідок чого можна зробити висновок, що оптимізація обов'язково потребує комплексного підходу. Різниця між витратами на виробництво продукції та ціною її реалізації є показник ефективності, на який варто звертати увагу при оптимізації. На ньому відбивається успішність прийнятих рішень.

Другий метод – «ощадливе підприємство» – передбачає оцінку того, які якісні характеристики продукції найважливіші клієнту. Коли вони виявлені, з технологічного ланцюжка виключають другорядні процеси – транспортування зайвих матеріалів, їх проміжне зберігання на складах, непотрібне переміщення персоналу тощо [2].

Етапи оптимізації:

- рішення на рівні топ-менеджменту про необхідність удосконалення;
- залучення зовнішніх фахівців;
- відбір ініціативної групи та навчання цієї групи;
- набір та відбір ідей, їх аналіз;
- затвердження керівництвом;
- розробка програми оптимізації виробництва;

- виділення фінансування;
- реалізація програми оптимізації виробництва;
- аналіз результатів проведеної роботи;
- витрати, які можна оптимізувати;
- перевиробництво – виробництво понад обсяг, який необхідно замовникам;
- запаси – придбання непотрібних сировинних матеріалів, напівфабрикатів, готових виробів;
- зайві переміщення людей, продуктів;
- непотрібні операції, виробничі прийоми.

Скорочення витрат «знизу вгору» є оптимальним способом досягнення довгострокової конкурентної переваги за витратами за мінімальних ризиків та інвестицій. Принцип здійснення таких програм полягає у залученні якомога більшої кількості співробітників у процес вироблення та реалізації практичних пропозицій щодо підвищення ефективності, збільшення продуктивності та покращення якості на кожній ділянці виробництва [3].

Аналіз та оцінка ефективності виробництва проводиться за такими напрямками як:

- Збільшення продуктивності праці;
- Скорочення технологічних витрат на виробництві;
- Зменшення норм витрат допоміжних та пакувальних матеріалів;
- Зниження невиробничих простоїв обладнання;
- Виключення випуску неякісної продукції;
- Підвищення кваліфікації персоналу.

З наведеної інформації можна зрозуміти, що оптимізація виробничих процесів — це не лише збір інформації та робота з персоналом. Тут також є дослідження підприємства в цілому, визначення методу оптимізації, проводиться оцінка ефективності виробництва. Оптимізація має бути завжди, адже безліч дрібних ідей щодо оптимізації в цілому можуть приносити великий прибуток.

Список використаних джерел

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. К. : Видавничий дім «Кондор», 2016. 378 с.
2. Кривов'язюка І. В. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Л. Л. Ковальської та проф. І. В. Кривов'язюка Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
3. Литвиненко С. Л. Економіко-організаційні аспекти оптимізації роботи підприємств транспорту. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017.

.....

УДК 338.24:334.7

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ В СЕКТОРІ КРЕАТИВНИХ ПОСЛУГ

Омельяненко О. М.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Бізнес у сфері креативних послуг має ряд особливостей, які диференціюються залежно від сектора та моделей взаємодії ньому. Для їх аналізу важливим є класифікація креативних послуг, зокрема автором пропонується її наступний варіант:

- 1) креативні послуги в сфері традиційної культури (творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі);
- 2) креативні послуги в сфері культурних пам'яток (бібліотеки, археологічні пам'ятники, музеї, виставки);
- 3) образотворче та сценічне мистецтво;
- 4) дизайнерські та виробничі агентства (студії, консультації з розробки ідей, фірми з розробки програмного забезпечення тощо);
- 5) дизайн (мода, графічний дизайн, промисловий дизайн, дизайн інтер'єру);
- б) маркетингові фірми (агенції зі зв'язків з громадськістю, рекламні агенції, брендингові агентства тощо);
- 7) аудіовізуальні медіа (кінематограф, телебачення, радіомовлення);
- 8) медіа (програмне забезпечення, відеоігри);
- 9) індустрія розваг (агентства талантів, гільдії тощо);
- 10) управлінський консалтинг (управління стратегіями, інноваціями та змінами тощо);
- 11) дослідження і розробки у сфері науки і техніки.

Запропонована класифікація розширює підхід Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), відповідно до якого креативні послуги включають культурні та цифрові послуги, а також реклама. Відзначимо також, що наведений нами список є не повним і може бути удосконаленим, але загальні критерії креативних послуг стосуються нематеріального характеру та креативності.

Особливості креативних послуг необхідно розглядати в рамках відповідної бізнес-моделі, зокрема B2B або B2C, а також в контексті можливого міксу вказаних бізнес-моделей.

Модель B2B – це модель взаємодії, яка передбачає будь-які дії одних підприємств, націлених на забезпечення інших виробництв послугами та товарами для ведення їх власного бізнесу. Цінність системи B2C зростає лінійно з числом користувачів, тоді як в моделі B2B вона росте як квадрат зростання числа користувачів. Таким чином, перед бізнесом в сфері надання креативних послуг постає завдання побудови карти вертикальних та горизонтальних вузлів.

З точки зору вертикальних вузлів важливими є наступні фактори побудови бізнес-стратегій:

- збільшення фрагментацій серед клієнтів;
- зниження ефективності діючих засад побудови бізнесу;
- глибоке знання специфіки ринку та взаємовідносин між учасниками;
- створення дієвої системи інформаційного забезпечення;
- наявність супутніх бізнес-вертикалей.

З точки зору горизонтальних вузлів важливими є наступні фактори:

- низький рівень стандартизації процесів;
- необхідність глибокого знання процесу та досвіду його цифрової трансформації;
- доповнення автоматизації процесу глибоким інформаційним змістом;
- необхідність адаптації процесу до специфічних вимог різних галузей.

Креативні послуги є комплексними, оскільки в кожній з них одночасно присутні два види цінності – символічна та функціональна, які вимагають диференціювати бізнес-підходи до їх формування.

.....

КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СТРАТЕГІЙ НЕОІНДУСТРАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Омельяненко В. А.

Вернидуб М. О.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

В рамках реалізації стратегій неоіндустральної модернізації необхідно вдосконалювати наявні механізми інституційної взаємодії, розробляти нові ефективні моделі здійснення партнерства на довгостроковій основі, формувати відповідне інституціональну підгрунтя розвитку співробітництва, що створить умови для уникнення технологічної залежності та асиметрії взаємодії. Під час вибору стратегій технологічного розвитку особливого значення набувають інструменти та методологія дослідження технологічних і конкурентних аспектів перспективних напрямів інноваційного розвитку. Вони є принципово важливими з погляду критичного оцінювання поточного стану та перспектив зростання.

Зазначений аспект є актуальним і для України, де вже формально створено на різних рівнях велику кількість різних інститутів модернізації економіки (технопарки, бізнес-інкубатори, центри колективного користування науковим обладнанням, центри трансферу технологій, бізнес-ангели, стартап-екосистеми тощо). Однак уся ця система не має системної продуманої продуктової стратегії на макрорівні (з метою отримання унікальних продуктів, що будуть конкурентоздатним на міжнародних ринках з подальшим міжгалузевим трансфером технологій), що знижує її ефективність або робить ці інститути суто формальними. Тому необхідно визначити актуальний інструментарій інноваційних комунікацій, що надасть можливість адаптувати стратегії інноваційного розвитку до технологічних і конкурентних аспектів глобальних трендів.

Під час проектування заходів інноваційної політики та розроблення стратегій розвитку високотехнологічних комплексів варто розуміти те, що в сучасних умовах інновації – це результат численних взаємодій державних органів, бізнес-сектору, наукового та освітнього співтовариств. Ці взаємодії ґрунтуються на системі керованих комунікацій – комунікацій у сфері інновацій, які можна розглядати як інформаційні потоки, що виникають між суб'єктами інноваційної діяльності, або ж як комунікаційний інструментарій, спрямований на підтримку генерації знань, їх трансфер в економіку та просування інноваційних високотехнологічних товарів.

Комунікації у сфері інновацій як напрямок інноваційної діяльності охоплюють спеціалізований підхід та інструментарій, що реалізуються з метою об'єднання учасників інноваційної діяльності, стимулювання їх відкритого діалогу та співробітництва для спільного виробництва інновацій з метою об'єднання можливостей і потенціалу.

Комунікації формують умову трансферу технологій та є необхідними для того, щоб інноваційна система функціонувала узгоджено під час трансформації ідей в інновації: в ідеалі властивості інноваційних продуктів (ідей, технологій) мають бути доведені до відома клієнтів, а потреби клієнта мають бути доведені до відома розробників. Отже, традиційний маркетинг та PR мають розвиватися паралельно з розвитком досліджень. Успішна інноваційна діяльність потребує поєднання технологій, бізнес-моделі та стратегії маркетингу. Через це інноваційні комунікації мають виконувати більшу функцію, ніж маркетинг інновацій.

Отже, з метою створення ефективної інноваційної системи та для виправлення ситуації практичної відсутності трансферу технологій в економіці необхідно створити

відповідне комунікаційне середовище. При цьому важливість аналітичного забезпечення інноваційних комунікацій посилюється необхідністю розширення міжнародного співробітництва та організаційно-економічними механізмами нових технологічних трендів. Отже, інноваційна аналітика надає можливість уникнути невизначеності та розвивати стратегічне співробітництво в довгостроковій перспективі.

.....

УДК 351.08:331.101.39 (477)

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Онищак Н. В., *головний спеціаліст з питань персоналу
Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської ОДА*

Крижанівська Л. Г., *старший викладач
Черкаський державний технологічний університет*

Сисоєва О. В., *здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет*

В умовах світової глобалізації, з урахуванням стрімкого розвитку інформаційних технологій, формується нова реальність. В таких умовах виникає критична необхідність в пошуку нових, ефективних шляхів забезпечення життєдіяльності на усіх рівнях. Світові зміни змушують публічних службовців швидко реагувати та адаптуватися до викликів, відповідно, виникає потреба в кардинальних змінах до підходів формування і реалізації державної політики стосовно персоналу. Розуміння такої потреби знайшло своє відображення в Стратегії реформування державного управління на період до 2025 року, якою визначено курс держави на професіоналізацію управлінських кадрів.

На заміну авторитарному стилю управління формується нова генерація управлінців, де перед публічними службовцями ставляться цілі для саморозвитку і реалізації власного потенціалу. Взнявши вектор руху на шляху до євроінтеграції з Європейським Союзом, держава, як один з найбільших роботодавців на ринку праці, повинна бачити в публічних службовцях найважливіший ресурс, без якого досягнення поставлених цілей буде неможливим. З метою забезпечення сталого розвитку в Україні, управлінські кадри сьогодні мають бути високоінтелектуальним і високопрофесійним ресурсом, відкритим до впровадження різних форм новацій та технологічних модернізацій.

Державна служба стала дедалі частіше запозичувати та використовувати ефективні практики щодо управління персоналом із бізнес-структур. Як приклад, ключові показники ефективності – KPI (Key Performance Indicators), які використовуються для оцінки продуктивності компанії чи її конкретної діяльності. KPI – показники діяльності працівника, підрозділу (організації), які допомагають йому/їй у досягненні стратегічних та операційних цілей. Використання ключових показників ефективності дає організації можливість оцінити стан речей і допомогти в оцінці реалізації обраної стратегії [6].

Принцип результативності та ефективності кожного державного службовця закріплено на законодавчому рівні, зокрема стаття 44 Закону України «Про державну службу» стала правовою основою для щорічного оцінювання результатів службової діяльності державних службовців та визначення якості виконання ними поставлених завдань з метою прийняття рішень щодо преміювання та планування їхньої кар'єри.

Оцінювання результатів службової діяльності проводиться на підставі показників результативності, ефективності та якості службової діяльності, визначених з урахуванням

посадових обов'язків державного службовця, а також дотримання ним правил етичної поведінки та вимог законодавства у сфері запобігання корупції, виконання індивідуальної програми професійного розвитку, а також показників, визначених у контракті про проходження державної служби (у разі укладення) [1]. Таке оцінювання здійснюється відповідно до Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, затвердженого рішенням Уряду та з урахуванням Методичних рекомендацій щодо визначення завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», моніторингу їх виконання та перегляду, розроблених Національним агентством України з питань державної служби (НАДС), як центральним органом, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Варто відмітити, що для організації та проведення щорічного оцінювання існує чіткий алгоритм дій: визначення завдань і ключових показників – оцінювання результатів виконання завдань – затвердження висновку. Визначення завдань відбувається у грудні на наступний рік або впродовж 10 днів після виходу державного службовця на роботу та здійснюється безпосереднім керівником за пропозиціями самого держслужбовця; кількість таких завдань визначається від 2 до 5 за встановленою формою. Оцінювання результатів проходить у жовтні-грудні за період з 1 січня поточного року або з дати визначення завдань і ключових показників до дати прийняття наказу (розпорядження) про визначення результатів виконання завдань. Матеріали оцінювання долучаються до особової справи державного службовця. Останнім етапом процедури оцінювання є затвердження висновку щодо оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, в якому виставляється негативна, позитивна або відмінна оцінка. Затвердження відмінної оцінки передбачає преміювання державного службовця, що водночас слугує мотиваційним фактором для подальшої праці. Однак, варто відмітити, фонд преміювання різних державних органів істотно відрізняється, тому часто винагорода за відмінну роботу складає доволі символічну суму.

Водночас, затвердження негативного висновку, на відміну від початкової версії Порядку оцінювання, яка передбачала повторне оцінювання через три місяці, передбачає звільнення з посади впродовж 3-х днів. Такий підхід можна розглядати двояко: з одного боку – держслужба звільняється від некомпетентних та непрофесійних службовців, з іншого – такий підхід може бути ефективним способом «прибрати» з посад певних працівників, оскільки процес оскарження негативного висновку державним службовцем, визначений у статті 11 Закону України «Про державну службу», недосконалий та не припиняє процедури звільнення з посади.

Об'єктивна оцінка роботи державного службовця є одним з найбільш важливих процесів, що впливає на професійну мотивацію персоналу, що, у свою чергу, впливає на задоволеність людини, на її потреби в самореалізації, визнанні іншими. Результати комплексної оцінки повинні сприйматися державним службовцем як справедливі, критерії оцінювання мають бути відомі, відкриті і зрозумілі їм заздалегідь та виключати вплив так званих «ситуаційних факторів»: настроїв, минулих успіхів, недоліки та невдачі, стан державного службовця на момент оцінювання та ін.

Що стосується сприйняття нової системи оцінювання самими державними службовцями, то результати онлайн опитування свідчать, що більш ніж 2/3 державних службовців відчувають формальний підхід до процедури оцінювання їх діяльності. Тільки 31 % респондентів вважають і відчувають, що нова система щорічного оцінювання вплинула на ефективність діяльності державних службовців, лише 41 % вважає, що щорічна оцінка спонукає до розвитку знань і навичок державних службовців [7].

Результати узагальненої статистичної інформації Національного агентства України з питань державної служби щодо результатів оцінювання службової діяльності фахівців з питань реформ за 2020 рік свідчать, що понад 70% отримали відмінні оцінки за результатами своєї діяльності, негативних оцінок не виставлено, в той час як за 2020 рік директоратами

було виконано 2/3 (66 %) визначених для них завдань. Аналіз отриманих даних виявив ряд проблем, в т. ч. відсутність єдиних підходів до визначення результативних показників [5].

Перспективи досліджень у галузі оцінювання результатів службової діяльності державних службовців вказують на необхідність додаткового доопрацювання на законодавчому рівні нормативних документів з означеного питання з урахуванням міжнародного досвіду, зокрема в частині належного фінансування грошової винагороди за відмінні результати; створення незалежної експертної комісії при НАДС для розгляду оскаржень негативного висновку; використання єдиних підходів при розробці та оцінюванні завдань та ключових показників із застосуванням діджитал-інструментів та відмовою від паперових форм.

Список використаних джерел

1. Про державну службу. Закон України від 18 грудня 2015 р. № 889. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 640 (в редакції ПКМУ від 10.07.2019 р. № 591). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Деякі питання реформування державного управління. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>;
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо визначення результатів виконання завдань державними службовцями, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», та затвердження висновку. Національне агентство України з питань державної служби // Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 18 вересня 2020 р. № 174-20. URL: <https://nads.gov.ua>.
5. Узагальнена статистична інформація щодо результатів оцінювання службової діяльності фахівців з питань реформ за 2020 рік. Аналітична записка. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://cutt.ly/4PY1RWG>.
6. Посібник для керівників державної служби / Ю. Лихач (кер. авт. колективу), М. Канавець, Р. Попов, А. Малюга, Н. Шамрай, С. Гербета, А. Мацокін, Н. Чермошенцева, С. Селіванов, Н. Щербак, В. Дівак, Г. Третяченко, Ю. Єрченко, М. Постоловська, О. Бутенко, Л. Михалик; за заг. ред. Н. Алюшиної. К.: ТОВ «ВІСТКА». 422 с.
7. Зелінський С. Е. Щорічне оцінювання державних службовців: сприйняття сьогодні і що знадобиться завтра. *Держслужбовець*. 2018. № 2. С. 24–30.
8. Ketelaar, A., N. Manning and E. Turkisch (2007). Performance-based Arrangements for Senior Civil Servants OECD and other Country Experiences. OECD Working Papers on Public Governance, 2007/5, OECD.

.....

УДК 658.3:331.1

ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Печенова Я. В., в.о. начальника відділу кадрів
Черкаський державний технологічний університет

24 лютого Росія розпочала масштабне вторгнення до України по всій довжині спільного кордону і з території Білорусі, кадрова політика змінила свій курс у зв'язку з новими вимогами часу. Так, 15 березня, ВРУ прийняла в цілому Закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (законопроект № 7160), 23 березня його

підписано Президентом. Зокрема, ввелися обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачені статтями 43, 44 Конституції України [1].

З метою оперативного залучення нових працівників до виконання роботи, а також усунення кадрового дефіциту та браку робочої сили, в тому числі внаслідок фактичної відсутності працівників, які внаслідок бойових дій евакуювалися в іншу місцевість, перебувають у відпустках, простої, тимчасово втратили працездатність або доля яких тимчасово невідома, роботодавці укладають з новими працівниками строкові трудові договори на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника.

Роботодавець набув права перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за винятком переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії), якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою.

На період дії воєнного стану норми ст. 32 КЗпП про двомісячний строк попередження працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються [3].

Працівник може розірвати трудовий договір за власною ініціативою без двотижневого строку попередження (за винятком примусового залучення до суспільно-корисних робіт в умовах воєнного часу, а також якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах віднесених до критичної інфраструктури) якщо підприємство, установа або організація розташоване в районі бойових дій або на тимчасово окупованих територіях і існує загроза для життя і здоров'я працівника,

Роботодавець має право розірвати трудовий договір з працівником у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи, організації, викликану знищенням в результаті бойових дій усіх виробничих, організаційних або технічних потужностей або майна підприємства. Про таке звільнення працівник попереджається не пізніше ніж за 10 днів з виплатою вихідної допомоги у розмірі не менше середнього місячного заробітку.

На період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці, крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною, із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.

Заробітна платня може бути призупинена у разі неможливості її виплати через воєнні дії, до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність [1].

З 1 липня внесені нові зміни в кадровому законодавстві запроваджені Законом № 352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин». Зазначено, що роботодавець зобов'язаний інформувати працівників, які працюють за строковим трудовим договором, про вакансії, що відповідають їх кваліфікації та передбачають можливість укладення безстрокового трудового договору, а також забезпечувати рівні можливості таких працівників для його укладення [2].

Припинення трудового договору тепер здійснюється і в таких випадках, як: смерть роботодавця – фізичної особи або набрання законної сили рішенням суду про визнання такої фізичної особи безвісно відсутньою чи про оголошення її померлою; смерть працівника, визнання його судом безвісно відсутнім або оголошення померлим; відсутність працівника на роботі та інформації про причини такої відсутності понад чотири місяці підряд.

Додаткова підстава розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця – неможливість забезпечення працівника роботою у зв'язку із знищенням (відсутністю) виробничих, організаційних та технічних умов.

Тепер разом з копією наказу про звільнення роботодавець зобов'язаний видати працівникові також і письмове повідомлення про нараховані та виплачені йому суми при звільненні.

Скасований механізм, що передбачав можливість працівників при переведенні з одного підприємства, установи, організації на інше підприємство, в установу, організацію, які не використали за попереднім місцем роботи повністю або частково щорічну основну відпустку, отримати невикористану частину відпустки за новим місцем роботи.

Зміни передбачають, що час, коли відповідно до статті 119 КЗпП за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігалися місце роботи і посада на підприємстві на час призову не зараховується до стажу роботи, що дає право на відпустку. Припинено збереження заробітної плати працівникам призваним на військову службу [2, 3].

На рівні закону закріплюється поняття сумісництва та основний принцип оплачуваності роботи за сумісництвом. Скасовано норму, згідно з якою умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій визначаються Кабінетом Міністрів України. Водночас, це не виключає можливість встановлення обмеження щодо сумісництва для окремих категорій працівників.

Про суми, нараховані та виплачені працівникові при звільненні, із зазначенням окремо кожного виду виплати (основна та додаткова заробітна плата, заохочувальні та компенсаційні виплати, інші виплати, на які працівник має право згідно з умовами трудового договору і відповідно до законодавства, у тому числі при звільненні) роботодавець повинен письмово повідомити працівника в день їх виплати.

Працівник може звернутися до суду у справах про виплату всіх сум, що належать працівникові при звільненні лише у тримісячний строк з дня одержання ним письмового повідомлення про суми, нараховані та виплачені йому при звільненні.

У разі пропуску з поважних причин строків, суд може поновити ці строки, якщо з дня отримання копії наказу (розпорядження) про звільнення або письмового повідомлення про суми, нараховані та виплачені працівникові при звільненні, минуло не більше одного року [2].

Нормальна тривалість робочого часу у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо).

Збільшення тривалості робочого часу у період воєнного стану до 60 годин на тиждень є правом роботодавця і не передбачає встановлення такої тривалості для всіх в обов'язковому порядку. Таке рішення може бути прийнято виключно стосовно організації праці працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури.

У період дії воєнного стану роботодавець самостійно визначається з прийнятним для себе способом створення, пересилання і зберігання наказів (розпоряджень) роботодавця, повідомлень та інших документів з питань трудових відносин, в т.ч. і про будь-який доступний спосіб електронної комунікації, який обрано за згодою між роботодавцем та працівником.

Передбачається право, а не обов'язок роботодавця обмежити тривалість щорічної основної відпустки працівника у період дії воєнного стану її тривалістю у 24 дні. Тому працівникам, тривалість щорічної основної відпустки яких складає більше ніж 24 календарних дні, наприклад, особам з інвалідністю чи педагогічним працівникам, може бути надано за рішенням роботодавця таку відпустку повної тривалості [2].

Зберігається можливість оформлення протягом періоду воєнного стану щорічних додаткових, соціальних, навчальних та інших відпусток тривалістю та на умовах, визначених законодавством про відпустки.

Окремо звернемо увагу, що у разі звільнення працівника зберігається обов'язок роботодавця компенсувати всі належні йому дні щорічних відпусток та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину – особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А I групи, невикористані на момент звільнення [2, 3].

Ініціатором призупинення трудового договору можуть бути як роботодавець, так і працівник, але на строк не більше ніж період дії воєнного стану.

Передбачається розроблення механізму відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних із трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України.

Всі зазначені зміни діють тільки у період воєнного стану, після припинення воєнного стану залишаться чинними тільки ті норми, які забезпечують можливість відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних із трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон України (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 10.10.2022)
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин. Закон України від 1 липня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text> (дата звернення 10.10.2022)
3. Трудовий Кодекс зі змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 29.10.2022)

.....

УДК 346.5

FUNDAMENTALS OF LEGAL REGULATION OF TOURIST ACTIVITIES IN UKRAINE

Podolian Y., *Candidate of Political Sciences, Associate Professor*
Rauf Ablyazov East European University

Sushko N., *Candidate of Historical Sciences, Associate Professor*
Rauf Ablyazov East European University

Tymoshenko I., *Teacher*
Rauf Ablyazov East European University

Tourism in Ukraine can and should become a means of publicly available and full-fledged recreation, restoration of vital forces and human health. The successful development of the tourism industry is determined by a number of factors, among which the main one is the creation of an effective legal system capable of ensuring the regulation of social relations in the field of tourism.

The goals set by the state in the foundations of legal regulation are: the right to rest enshrined in the Constitution of Ukraine, freedom of movement, a safe environment for life and health, and other rights; safe tourism, protection of the rights and interests of tourists.

The normative and legal acts regulating tourist activities are: Laws of Ukraine "On Tourism", "On Resorts", "On Museums and Museum Affairs", "On Protection of Consumer Rights", and the project "On Rural and Rural green tourism" [1].

The components of state regulation of tourist activity are: regulatory and legal acts; promotion of the tourist product on the domestic and international tourist markets; protection of rights and interests tourists and ensuring their safety; licensing and standardization in tourism industry; certification of tourist product; rules for the entry and exit of tourists taking into account the interests of tourism development; allocation of direct budget allocations; creation of favorable

conditions for investment; tax regulation; customs regulation; provision of benefits creditors; establishment of customs and tax benefits for subjects of tourist activity; personnel support; development of scientific research; cartographic provision products, etc.

The mechanism by which the administrative foundations are carried out are: licensing, standardization, certification. Direct implementation of tourist activity on the national level equal happens under the influence of elements of the environment of state regulation. Him components are: regulatory and legal acts; promotion of tourism of the product on the domestic and world tourist markets; protection of rights and interests tourists and ensuring their safety; licensing and standardization in tourist industry ; certification of tourist product; rules of entry and departure of tourists taking into account the interests of tourism development; allocation of straight lines budget allocations; creation of favorable conditions for investment; tax regulation; customs regulation; provision of benefits creditors; installation customs and tax benefits subjects tourist activities; personnel software; development scientific research; software cartographic products etc.

Touristic activity – it view entrepreneurial activities with formation, promotion and realizations tourist services, carried out on excuse license for a tour operator or travel agent, including the design of hotel business enterprises [2]. Innovative technologies in the management of business processes of enterprises in the field of hotel and restaurant and tourist services also play a significant role in the development of this industry [3].

Legal software entrepreneurial activities, in ago numbers tourist, is guaranteed first of all Economic by the code of Ukraine. Key him sections is: general position of entrepreneurship (subjects, freedom, limitation, principles and organizational forms); conditions execution entrepreneurship (state registration, the right to hire employees and social guarantees, liability entities, termination of activity); relationshipsan entrepreneur i state (guarantees rights state support and regulation, activity foreign enterprises, international contracts).

Administrative mechanism is carried out through such basic means as: licensing, standardization, certification.

Licensing, patenting certain species economic activities and quota is means state regulation in sphere management, aimed at ensuring a unified state policy in this area spheres and protection economic i social interests states, society and individual consumers.

Agreed of the law of Ukraine "About licensing certain species economic activities" tour operator activity is a type of economic activity that subject to licensing. Licensing – issuing, reissuing and cancellation licenses, issuing duplicates licenses, management of license cases and licensing registers, control by compliance licensees licensed conditions, issuance orders on the elimination of violations of license conditions, as well as orders about elimination violations legislation in sphere licensing [1].

State mechanism management in tourist sphere is considered asbalanced system techniques, levers and methods impact state authorities on activity everyone subjects tourist market, and also methods their practical application in one way or another the situation that determines the goalsand development tasks industry.

References

1. Smolin G., Turkot O., Khomko L. *Economic Law of Ukraine*. General part: a textbook on general ed. H. V. Smolina . Lviv: LvDUVS, 2017. 484 p.

2. Гуцалюк О. М., Якушева О. В., Сушко Н. В. Ініціалізація та концепція проектування підприємств готельного бізнесу в Кіровоградському регіоні. *Науковий Журнал. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. Серія: економіка і менеджмент. Випуск №1 (28), 2020. Черкаси: СУЕМ, 2020. С. 168–178.

3. Якушев О. В. Інноваційні технології в управлінні бізнес-процесами підприємств сфери готельно-ресторанних та туристичних послуг *Науковий журнал. Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*. Київ: 2020. Том 3, № 2. С. 195–208.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Пріхно І. М., *д.е.н., доцент*

Черкаський державний технологічний університет

Бривус М. В., *здобувач вищої освіти*

Черкаський державний технологічний університет

Діяльність будь-якого підприємства пов'язана з наявністю значної кількості внутрішніх і зовнішніх чинників, сукупність яких формує середовище функціонування підприємства і визначає стратегічні і тактичні напрями розвитку. Основним показником, який свідчить про ефективність діяльності підприємства, є прибуток. Саме тому значної уваги на підприємстві потребує процес формування прибутку. Розробка дієвого механізму управління процесом формування прибутку на підприємстві є стратегічно важливою, а застосування цього механізму сприятиме налагодженню ефективної роботи підприємства і забезпечить максимальне використання потужності підприємства з отриманням максимального прибутку.

Проблеми формування прибутку підприємства досліджували у своїх наукових працях такі вчені: І. Бланк, М. Білик, Г. Кірейцев, Н. Кудренко, В. Мартиненко, С. Мішина, О. Мурашко, А. Поддєрьогін, С. Покропивний, В. Худа, В. Чумаченко, А. Шеремет.

Досліджуючи сутність поняття «прибуток», доцільно виокремити два аспекти: 1) якісне визначення; 2) кількісне визначення.

Перший аспект передбачає розуміння прибутку у вигляді системи економічних відносин між підприємцями (роботодавцями – власниками засобів виробництва) і найманими працівниками щодо виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відособлюється у вигляді надлишку над витратами вкладеного капіталу [1, с. 982].

Другий аспект передбачає механізм розрахунку прибутку у грошовому вираженні, а саме, під прибутком розуміють різницю між загальним доходом (валовим виторгом) підприємства від реалізації продукції та сукупними витратами на її виробництво [1, с. 982].

Будь-яка економічна категорія відчуває на собі вплив як зовнішніх чинників, так і внутрішніх чинників. Основні чинники, які впливають на управління процесом формування прибутку підприємства, відображені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Чинники, які впливають на управління процесом формування прибутку на підприємстві

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
<i>Основні</i>	
Собівартість продукції	Економічна політика держави
Склад і структура витрат	Природні і кліматичні умови
Обсяг реалізації	Рівень розвитку держави
Амортизаційні відрахування	Рівень розвитку галузі
Ціна продукції	Соціально-економічні умови
Компетентність керівництва	Рівень розвитку зовнішніх зв'язків
Ефективність бізнес-планування	Рівень експорту та імпорту
Кваліфікація працівників	Нормативно-правове забезпечення
Якість продукції	Рівень інфляції
Конкурентоспроможність продукції	Податкова система країни

Продовження таблиці 1

<i>Додаткові</i>	Насиченість ринку аналогічною продукцією від інших виробників
Цінові порушення	Ціни на виробничі ресурси
Порушення умов оплати праці	Транспортні умови
Порушення законодавства	Курси іноземних валют
Порушення, які призводять до сплати штрафів	Форс-мажорні обставини

Джерело: Систематизовано авторами на основі [2; 3]

Доцільно відзначити, що зазначені чинники мають опосередкований вплив на управління процесом формування прибутку. Посередником у цьому процесі виступають собівартість виготовленої продукції та обсяг її реалізації. Зазначені показники є основою розрахунку валового прибутку підприємства, який формується шляхом віднімання собівартості продукції від виручки від реалізації цієї продукції. В свою чергу рівень адміністративних витрат, витрат на збут, фінансових витрат, податків визначають прибуток від операційної діяльності, балансовий прибуток (або фінансовий результат до оподаткування) та чистий прибуток.

Таким чином механізм формування прибутку на підприємстві можна представити схематично (рисунок 1), керуючись Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4].

Таким чином, механізм формування прибутку підприємства передбачає розрахунок таких основних складових:

1. Валовий прибуток – це загальна сума прибутку, яку отримує підприємство від здійснення підприємницької діяльності. Розрахунок валового прибутку передбачає визначення різниці між виручкою від реалізації (чистим доходом від реалізації продукції) і собівартістю цієї продукції. У випадку, якщо виробнича собівартість перевищує чисту виручку від реалізації, то підприємство отримає валовий збиток.

2. Фінансовий результат від операційної діяльності – розраховується шляхом віднімання від валового прибутку операційних витрат і додавання інших операційних доходів. Операційні витрати складаються з адміністративних (загальногосподарських) витрат, витрат на збут, собівартості реалізованих виробничих запасів, економічних санкцій, втрат від операційних курсових різниць, безнадійних боргів та інших операційних витрат. Інші операційні доходи формуються за рахунок доходів, які надходять від операційної оренди активів та операційних курсових різниць, доходів від реалізації оборотних активів, відшкодування раніше списаних активів та інше. Зауважимо, що до операційної діяльності підприємства відноситься основна діяльність підприємства та інші види діяльності, які не відносяться до інвестиційної чи фінансової діяльності.

3. Фінансовий результат до оподаткування – формується шляхом: 1) додавання до фінансового результату від операційної діяльності доходу від участі в капіталі, фінансових доходів у формі дивідендів, відсотків, отриманих від фінансових інвестицій, та інших доходів (від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, доходу від неопераційних курсових різниць); 2) віднімання фінансових витрат у формі процентів та інших витрат, пов'язаних із залученням позичкового капіталу, втрат (збитків) від участі в капіталі та інших витрат (собівартість фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, втрат від неопераційних курсових різниць, втрат від уцінки фінансових інвестицій і необоротних активів).

4. Чистий фінансовий результат підприємства (прибуток чи збиток) – розраховується відніманням від фінансового результату до оподаткування податку на прибуток. Саме чистий прибуток є джерелом формування фінансових ресурсів підприємства і використовується підприємством для забезпечення його господарської діяльності.

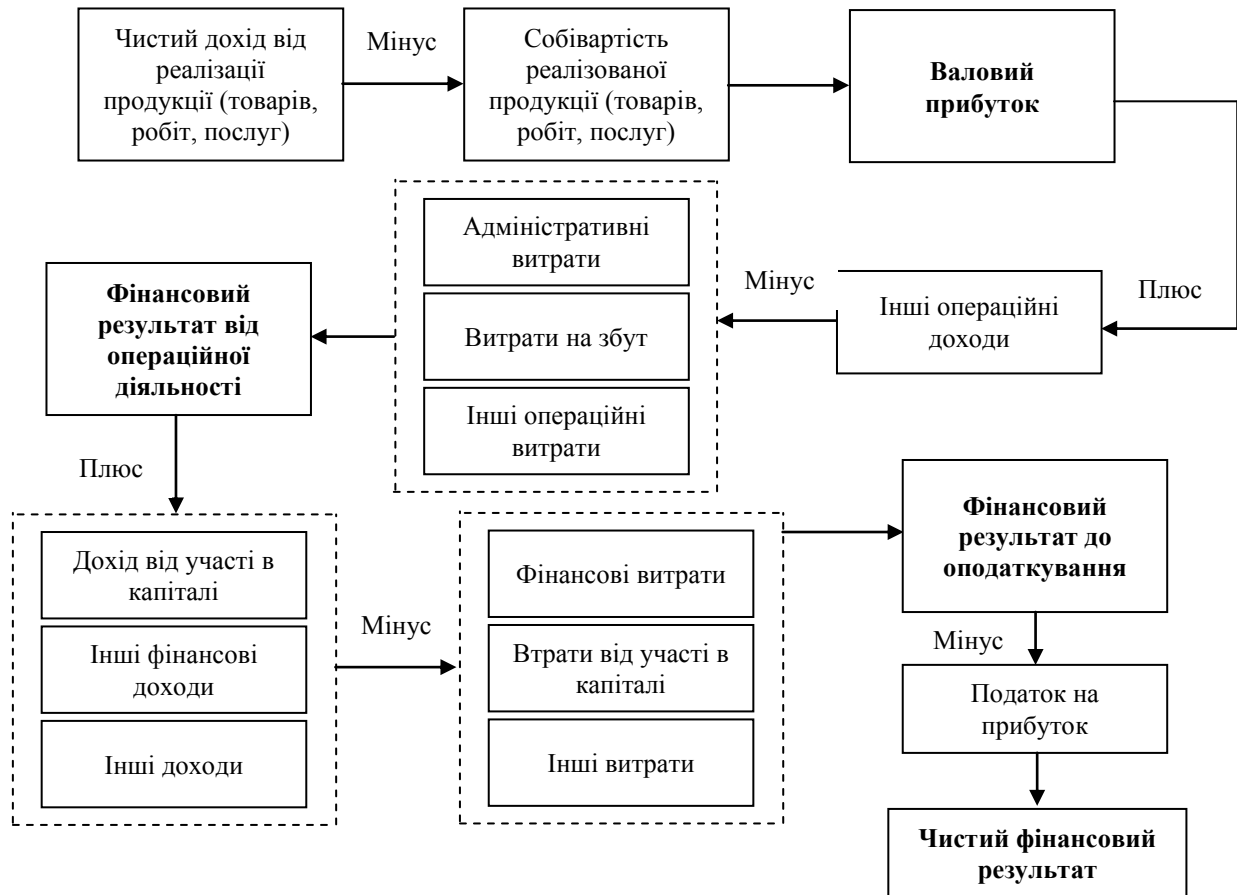

Рисунок 1 – Механізм формування прибутку підприємства

Джерело: Побудовано авторами на основі [4]

Таким чином, можливо констатувати, що процес управління формуванням прибутку на підприємстві тісно пов'язаний з механізмом обчислення чистого прибутку підприємства. Систему управління прибутком підприємства доцільно представити як сукупність напрямів формування прибутку (формування прибутку в процесі операційної діяльності, формування прибутку в процесі інвестиційної діяльності, формування прибутку в процесі фінансової діяльності) та напрямів управління складовими елементами прибутку – доходами, витратами, податковими платежами, ресурсами, ризиками тощо.

Список використаних джерел

1. Кудренко Н. В., Маслюченко Д. І. Формування і розподіл прибутку. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 20. С. 982–985.
2. Мурашко О. В. Формування і розподіл прибутку на підприємстві. *Науковий вісник УМО «Економіка та управління»*. 2016. № 1. Т. 4. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711009/1/>.
3. Кушик І. Л., Мартиненко В. П. Управління процесом формування прибутковості на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2017. Вип. 11. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22592>.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 // Верховна Рада України : Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 15.10.2022).

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Пріхно І. М., д.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Деркач Д. В., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Електроенергетична галузь є однією з основних галузей національної економіки, на яку припадає близько 3 % валового внутрішнього продукту країни [1]. Наявність електроенергії є необхідною умовою існування будь-якою іншою галузі національної економіки, зокрема, промисловості, сільського господарства, торгівлі, побутового сектора. Відсутність електроенергії спричинить призупинення діяльності всіх установ, підприємств, організацій.

Нині доцільно виокремити дві основні причини, які стримують розвиток електроенергетичної галузі в Україні. Перша причина – знос виробничих активів магістральних електричних мереж та зношення обладнання генерації електроенергії в Україні. Рівень зносу становить 50 і 65 % відповідно [2]. Друга причина – знищення або пошкодження значної кількості електричних станцій в Україні внаслідок воєнних дій в Україні.

Таким чином, вважаємо, що для оновлення, модернізації та відбудови виробничих потужностей електроенергетичної галузі необхідно залучати інвестиційні ресурси, які нині є непривабливими, враховуючи специфіку діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі. Саме тому необхідно з'ясувати особливості діяльності підприємств і установ цієї галузі та виявити напрями активізації інвестиційної діяльності в електроенергетичній галузі в Україні.

Зауважимо, що дослідженням електроенергетичної галузі в Україні присвячено наукові праці таких вчених-економістів: А. Загородній, Н. Замятіна, Н. Караєва, Г. Копчинський, В. Левицький, І. Манаєнко, Г. Марковіц, А. Орлов, О. Павлова, М. Савченко, Р. Слободян, О. Терещенко, В. Шарп, Є. Шаховалова.

Наявність проблем у цій галузі спричинює необхідність продовжувати дослідження особливостей діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі з метою виявлення потенційних напрямів підвищення ефективності їх діяльності.

Виявлення особливостей діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі спричинено функціями, які виконують ці підприємства і установи у суспільстві, зокрема, доцільно виокремити інфраструктурну функцію, соціальну функцію, функцію безпеки. Специфікою діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі на інвестиційному ринку є те, що такі підприємства виступають одночасно у ролі і об'єкта інвестування, і суб'єкта інвестування. Отже, вважаємо, що особливості інвестиційної діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі полягають у такому:

- діяльність підприємств і установ електроенергетичної галузі не може бути спрямована лише на отримання прибутку;
- підприємства енерговиробничих галузей є природними монополіями, на діяльність яких має значний вплив держава;
- реалізація інвестиційних проєктів в електроенергетиці має фінансову, організаційну та технічну складність;
- електроенергетична галузь є стратегічною галуззю, яка чинить значний вплив на безпеку держави, що значно обмежує участь іноземних інвесторів в інвестиційних проєктах цієї галузі;
- прогнозування виручки в електроенергетиці та планування окупності інвестиційних проєктів в електроенергетичній галузі є складним;

– електроенергетична галузь перебуває в стадії реформування на ринкових засадах із застосуванням інвестиційної складової (рисунок 1).

З'ясувавши особливості інвестиційної діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі, можна відзначити, що капіталовкладення у цю галузь мають досить значний термін окупності (понад 10 років), норма доходності інвестора є значно нижчою порівняно з середньоринковою, інвестор не може встановлювати тарифи на електроенергію. Сукупність зазначених чинників негативно впливає на рівень інвестиційної привабливості електроенергетичної галузі.

Отже, з метою залучення інвесторів в електроенергетичну галузь, необхідно створити дієвий механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств. Вважаємо, що такий механізм доцільно представити у вигляді певних етапів:

- 1) визначення цілей та окреслення основних завдань, спрямованих на підвищення інвестиційної діяльності в електроенергетичній галузі;
- 2) діагностика інвестиційного клімату країни в цілому, метою якої є виявлення сильних і слабких сторін на ринку електроенергії;
- 3) аналіз інвестиційного стану підприємства, що дозволить за допомогою методів діагностування виявити рівень інвестиційної активності підприємства та наявний інвестиційний потенціал цього підприємства;
- 4) формулювання чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, на які підприємство матиме можливість впливати;
- 5) виявлення можливих та альтернативних напрямів підвищення інвестиційної привабливості підприємства;
- 6) розрахунок економічної ефективності від впровадження запропонованих заходів за кожним з можливих варіантів розвитку;
- 7) прийняття і затвердження стратегії інвестиційної діяльності підприємства електроенергетичної галузі;
- 8) контроль за реалізацією стратегічних напрямів інвестиційної діяльності підприємства електроенергетичної галузі.

Рисунок 1 – Особливості інвестиційної діяльності підприємств і установ електроенергетичної галузі

Джерело: побудовано авторами на основі [3, с. 221].

Вважаємо, що запропонований механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств електроенергетичної галузі сприятиме активізації інвестиційної діяльності, підвищить якість прийнятих інвестиційних рішень, що у кінцевому підсумку матиме позитивні наслідки для підвищення рівня економічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.10.2022).
2. Огляд енергетичного сектору України: інституції, управління та політичні засади / Організація економічного співробітництва та розвитку. 75 с. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoring-the-energy-strategy-Ukraine-2035-UKR.pdf> (дата звернення: 17.10.2022).
3. Савченко М. В., Слободян Р. О. Концептуальні основи управління інвестиційною діяльністю електроенергетичного підприємства. *Економіка і організація управління*. 2021. № 3(43). С. 220–228.

.....

УДК 330.341.1:631.14](477)

НАРОЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пріхно І. М., д.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Хандюк М. В., ст. викладач

Черкаський державний технологічний університет

Основою метою діяльності будь-якого підприємства є забезпечення його фінансової стійкості. Задля досягнення цієї мети необхідно налагодити ефективну систему управління економічним потенціалом підприємства. Дослідження економічного потенціалу підприємства є основою економічного розвитку і дає змогу сформуванню напрямів економічної політики підприємства, визначити стратегію розвитку підприємства, розробити алгоритм конкретних управлінських дій щодо активізації та інтенсифікації економічних процесів на підприємстві.

Серед науковців, які досліджували теоретичні аспекти формування економічного потенціалу підприємства, доцільно відзначити праці О. Березіна, П. Іжевського, О. Ждана, Н. Краснокутської, О. Маслак, А. Ореєхової, М. Пантелєєва, О. Пастошука, О. Плотника, В. Стадник та ін.

Враховуючи, що аграрні підприємства в Україні займають лідируючі позиції серед усіх сфер вітчизняної економіки у напрямі забезпечення населення продуктами споживання і бізнесу сировиною, формування продовольчої безпеки країни та експортного потенціалу країни, доцільно розробити алгоритм управління розвитком економічного потенціалу аграрного підприємства.

Відзначимо, що агропромисловий сектор відіграє вагомий роль у розвитку економіки країни, про що свідчать статистичні дані й розрахунки, наведені у табл. 1 і 2.

Посівні площі сільськогосподарських угідь збільшилися з 27841,7 тис. га у 2019 р. до 28387,5 тис. га у 2021 р., тобто на 545,8 тис. га (на 1,96 %). Серед сільськогосподарських культур більше половини всіх посівних площ займають зернові та зернобобові культури: 54,9 % у 2019 р. – 56,2 % у 2021 р., серед яких близько 45 % – посіви пшениці. Технічні

культури у 2019 р. займали 9026,0 тис. га (32,4 % загальної площі посівів), а у 2021 р. до 9106,6 тис. га (32,1 % від загальної площі посівів) (таблиця 1).

Таблиця 1 – Посівні площі сільськогосподарських культур у 2019–2021 рр.

	2019		2020		2021	
	тис. га	структура, %	тис. га	структура, %	тис. га	структура, %
Сільськогосподарські культури	27841,7	100	27974	100	28387,5	100
у т.ч.:						
Культури зернові та зернобобові	15279,4	54,9	15364,7	54,9	15943,9	56,2
<i>пшениця</i>	<i>6809,0</i>	<i>44,6</i>	<i>6571,3</i>	<i>42,8</i>	<i>7099,6</i>	<i>44,5</i>
<i>кукурудза</i>	<i>4973,9</i>	<i>32,6</i>	<i>5451,3</i>	<i>35,5</i>	<i>5474,8</i>	<i>34,3</i>
<i>ячмінь</i>	<i>2615,9</i>	<i>17,1</i>	<i>2384,9</i>	<i>15,5</i>	<i>2474,8</i>	<i>15,5</i>
Культури технічні	9026,0	32,4	9127,6	32,6	9106,6	32,1
<i>соняшник</i>	<i>5849,3</i>	<i>64,8</i>	<i>6383,3</i>	<i>69,9</i>	<i>6509,7</i>	<i>71,5</i>
Коренеплоди та овочі	1820,6	6,5	1843,2	6,6	1799,0	6,3
Культури кормові	1715,7	6,2	1638,5	5,9	1538,0	5,4

Джерело: Розраховано авторами на основі [1]

Обсяг виробництва сільськогосподарських культур збільшився з 623951 млн грн у 2019 р. до 1100168 млн грн у 2021 р., тобто на 513883 млн грн (на 82,4 %). При цьому обсяг виробництва зернових і зернобобових культур збільшився з 46,2 % у 2019 р. до 49,0 % у 2021 р., тобто на 2,8 відсоткових пункти. Технічні культури забезпечили приріст обсягу виробництва сільськогосподарських культур у розмірі 189748 млн грн (30,4 %) і 393081 млн грн (35,7 %) у 2019 і 2021 роках відповідно (таблиця 2).

Таблиця 2 – Обсяг виробництва сільськогосподарських культур у 2019–2021 рр.

	2019		2020		2021	
	млн грн	структура, %	млн грн	структура, %	млн грн	структура, %
Сільськогосподарські культури	623951	100	670423	100	1100168	100
у т.ч.:						
Культури зернові та зернобобові	288400	46,2	309737	46,2	538945	49,0
<i>пшениця</i>	<i>113855</i>	<i>39,5</i>	<i>122984</i>	<i>39,7</i>	<i>205035</i>	<i>38,0</i>
<i>кукурудза</i>	<i>126363</i>	<i>43,8</i>	<i>138360</i>	<i>44,7</i>	<i>258518</i>	<i>48,0</i>
<i>ячмінь</i>	<i>33954</i>	<i>11,8</i>	<i>32190</i>	<i>10,4</i>	<i>53703</i>	<i>10,0</i>
Культури технічні	189748	30,4	209865	31,3	393081	35,7
<i>соняшник</i>	<i>119261</i>	<i>62,9</i>	<i>142477</i>	<i>67,9</i>	<i>273273</i>	<i>69,5</i>
Коренеплоди та овочі	109126	17,5	110105	16,4	120876	11,0
Культури кормові	9087	1,5	10351	1,5	13884	1,3

Джерело: Розраховано авторами на основі [1]

Варто відзначити, що незначні посівні площі коренеплодів та овочів 1820,6 тис. га (6,5 %) у 2019 р. – 1799,0 тис. га (6,3 %) у 2021 р. забезпечили 17,5 % (109126 млн грн) у 2019 р. – 11 % (120876 млн грн) у 2021 р. (таблиця 1, таблиця 2).

Результати розрахунків свідчать про необхідність виявлення потенційних напрямів зростання економічного потенціалу аграрних підприємств.

Дослідження наукових публікацій вітчизняних економістів дозволило виявити значну кількість інтерпретацій поняття «економічний потенціал підприємства».

Так, О. Ждан вважає, що економічний потенціал підприємства – це сукупна здатність підприємства здійснювати економічну, виробничу і фінансову діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого результату за умови альтернатив розвитку системи підприємства у зовнішньому середовищі функціонування, забезпечення високого ступеня фінансової стійкості й платоспроможності [2].

На думку О. Березіна та О. Плотника, потенціал підприємства – це здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в наявній системі внутрішніх і зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку [3].

Як відзначає О. Пастощук, потенціал підприємства – це гранична можливість підприємства до генерації доданої вартості на основі максимального використання ресурсів (виробничих, трудових, організаційних) та досягнення ефекту синергії [4].

Враховуючи специфіку діяльності аграрних підприємств, вважаємо, що економічний потенціал аграрного підприємства – це сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, які можуть бути використані у процесі діяльності аграрного підприємства для досягнення максимального прибутку.

Запропоноване визначення дає можливість виділити такі структурні елементи економічного потенціалу вітчизняних аграрних підприємств:

- трудовий потенціал – наявні в даний час і передбачені в майбутньому трудові можливості, що характеризуються кількістю працівників, їх професійно-освітнім рівнем та іншими якісними характеристиками;

- інвестиційний потенціал – можливість підприємства інвестувати у свій власний розвиток, купуючи різні активи і створюючи цією дією додатковий фінансовий потік;

- фінансовий потенціал – певний рівень потужності, ступінь можливості для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, зумовлені тими ресурсами, які є в розпорядженні підприємства, і здатністю цього підприємства ці ресурси ефективно використовувати й відтворювати;

- виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання;

- маркетинговий потенціал – сила впливу суб'єкта господарювання на ринок споживачів, результатом якого є формування контингенту потенційних споживачів підприємства, готових здійснювати як первинні, так і вторинні покупки;

- організаційно-управлінський потенціал – сформована можливість організаційних складників, здатних до комбінування та формування комплексу пов'язаних дій, їх належної оцінки у відповідь на зміни зовнішнього середовища, забезпечення внутрішньофірмової гнучкості, ефективну діяльність конкурентоспроможного потенціалу за рахунок ефективності та гнучкості керівництва на всіх рівнях управління [5, с. 310–312].

Сукупність визначених структурних елементів економічного потенціалу становить організаційний потенціал підприємства. Алгоритм розвитку економічного потенціалу аграрного підприємства передбачає оцінку початкового економічного потенціалу на основі розробленої методології оцінки економічного потенціалу підприємства з врахуванням структурних елементів. У процесі діяльності підприємства протягом звітного періоду виконується оцінка економічного потенціалу підприємства на виході (рисунок 1).

Таким чином, використання запропоновано алгоритму розвитку економічного потенціалу аграрного підприємства сприятиме виявленню додаткових можливостей і невикористаних потужностей у всіх організаційних структурних підрозділах підприємства. Налагодження роботи аграрного підприємства за допомогою взаємоузгодження і взаємодії всіх структурних елементів сприятиме досягненню максимального економічного ефекту та створить передумови для підвищення розвитку аграрної сфери в цілому по країні.

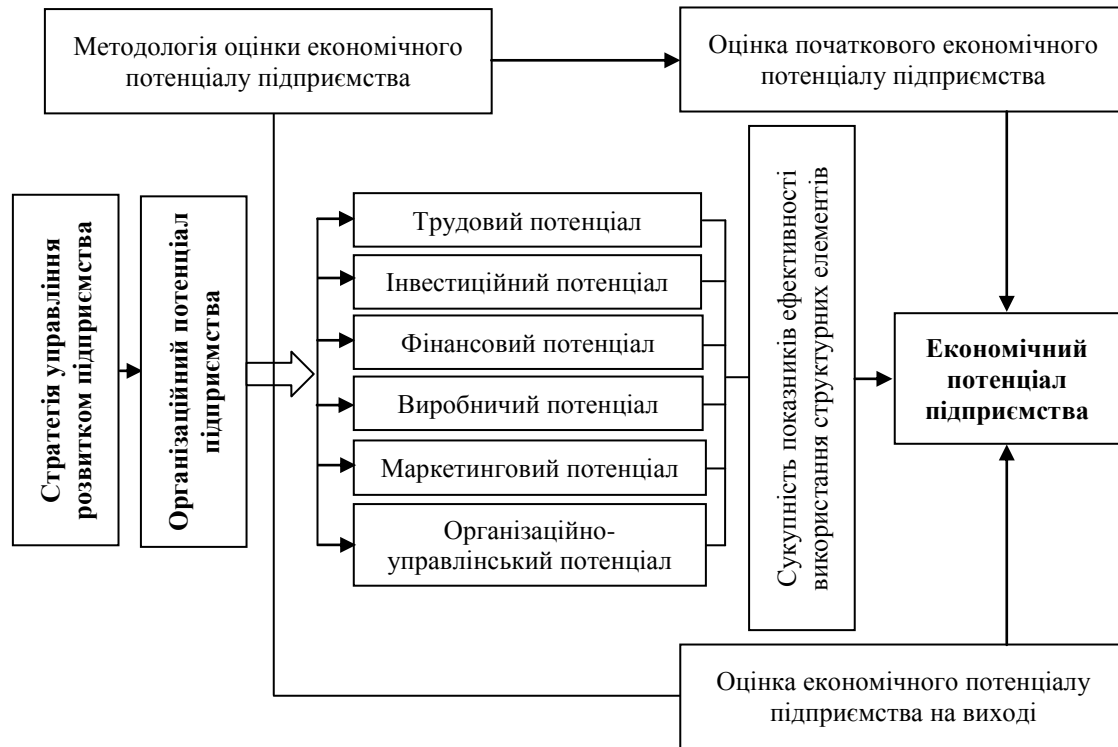

Рисунок 1 – Алгоритм розвитку економічного потенціалу аграрного підприємства
 Джерело: Побудовано авторами на основі [5]

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2022).
2. Ждан О. М. Економічне обґрунтування терміну «потенціал підприємства». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.3. С. 139–142.
3. Березін О. В., Плотник О. Д. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізм формування та розвитку. Полтава: Інтер Графіка, 2012. 221 с.
4. Пастошук О. В. Визначення сутності понять потенціал та вартість. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 4. С. 305–308.
5. Орехова А. І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 308–313.

УДК 338.245.4

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проданова Л. В., д.е.н., професор
 Черкаський державний технологічний університет

Людський капітал (ЛК) становить значну частку національного багатства, виступає важливою складовою конкурентоздатності національної економіки України, а його розвиток визнається одним з найголовніших пріоритетів більшості актуальних урядових програм соціально-економічної розбудови держави та її територій. ЛК характеризує сукупність

сформованих і розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій людини (освіта, стан здоров'я, професійні знання та навички), якими вона володіє і які використовує в економічній діяльності, що сприяють підвищенню продуктивності праці і завдяки цьому впливають на зростання доходів власника такого капіталу [1]. На рівні національної економіки ЛК умовно є сукупністю індивідуальних капіталів, а його накопичення та розвиток примножують національний дохід країни.

За оцінками рейтингу Global Talent Competitiveness Index (до початку російської агресії), Україна володіла висококваліфікованим, добре освіченим, креативним та вмотивованим до ефективної діяльності ЛК [2]. У міжнародному рейтингу країн за показником Human Capital Index за підсумками 2020 року [3] вона посідала 53 місце серед 174 країн світу: дитина, яка народжувалась в Україні, до свого 18-річного віку мала шанс на досягнення 64% від обсягу ЛК дорослої людини (її продуктивності) з повноцінною освітою в оптимальному стані здоров'я, враховуючи ризики у національних системах охорони здоров'я та освіти. Для порівняння: в Польщі цей показник становив 75 %, в Сингапурі (найкращий показник у рейтингу) – 88 %.

Російська військова агресія проти України загрожує існуванню ЛК нашої держави та унеможливорює його розвиток. Насамперед це стосується стану фізичного та психічного здоров'я, можливостей продовження навчання, а також збереження, розвитку та набуття нових професійних навичок тощо. Одним з чинників руйнування людського капіталу в Україні є те, що з початком війни сотні тисяч молодих та кваліфікованих фахівців українських підприємств та організацій змушені покинути свої робочі місця та вступити до лав захисників держави. У результаті мобілізації та евакуації робітників бізнес втратив доволі значну кількість своїх працівників. Військові дії, які принесли загрозу життю простих громадян, змусили мільйони українців покинути власні домівки, роботу і шукати прихисток або в сусідніх країнах або у відносно небезпечних центральних та західних регіонах держави. Україна несе втрати не лише через біженців, а й у вигляді людських жертв – вбитих російськими окупантами військовослужбовців і закатованих цивільних осіб. З початком війни ускладнилася проблема працевлаштування населення, а відтак – можливості реалізації людського капіталу: кількість вакансій, які пропонують роботодавці, зменшилася, а кількість кандидатів, що шукають роботу (у тому числі з причини внутрішнього переміщення), суттєво зросла. Проблему працевлаштування вкрай складно вирішувати вимушено переміщеним особам, зокрема через брак інформації про особливості місцевих ринків праці, через відсутність особистих контактів, через необхідність додаткових витрат часу на вирішення житлових та побутових проблем.

Список використаних джерел

1. Грішнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2014. № 1. С. 34–40.
2. The Human Capital Index 2020. Update : Human Capital in the Time of COVID-19. World Bank, Washington. 2021. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34432>.
3. The Global Talent Competitiveness Index 2021: Talent Competitiveness in Times of COVID. INSEAD, Fontainebleau. 2021. URL: <https://www.insead.edu/sites/default/files/assets/dept/fr/gtci/GTCI-2021-Report.pdf>.

ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Ромась К. Ю., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: **Кудріна О. Ю.**, д.е.н., професор
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Структура виробництва в сучасних умовах характеризується зростаючою орієнтацією не на галузеву, а на регіональну систему господарювання. Одним з негативних наслідків трансформаційних процесів, які інтенсивно проходили в 1990-х роках, стало ослаблення галузевої спеціалізації регіонів. Змінилися їх позиції і роль в рамках єдиного народногосподарського комплексу країни, у формуванні регіональних господарських комплексів. Ці обставини посилюють необхідність регіональних досліджень і надають їм особливої актуальності в контексті питань здійснення комплексної модернізації соціально-економічних систем. В останні роки збільшується самостійність регіонів, які несуть все більшу відповідальність за результати свого економічного розвитку.

Соціально-економічний стан регіонів визначається як об'єктивними (макроекономічними умовами, місцем регіону в суспільному поділі праці, галузевою структурою, географічним положенням, природними ресурсами), так і суб'єктивними факторами, і в першу чергу – методами регіонального управління. Період економічних реформ показав, що регіони, які застосовують прогресивні методи управління в своєму розвитку, у меншій мірі схильні до кризових тенденцій. У складних умовах виходу з кризи відносно перевагу мали, насамперед, ті регіони, які використовували адекватні методи та інструменти управління своїм розвитком.

Під потенціалом взагалі розуміються можливості, здібності, приховані, нереалізовані резерви досліджуваного об'єкта, які при зміні навколишніх умов можуть перейти з можливості в дійсність. Наявність потенціалу у будь-якого об'єкта обов'язково передбачає значну кількість варіантів його використання. Сам по собі потенціал без визначення мети його використання існувати не може, оскільки будь-який потенціал передбачає резерви та можливості для досягнення кінцевого результату [2].

У сучасній науковій літературі під економічним потенціалом регіону розуміють структуровану сукупність різних ресурсів, що становлять фундамент економіки регіону, які мають просторове розміщення і часовий характер, визначають стан і перспективи розвитку території. Сукупний економічний потенціал регіону формується з економічних потенціалів адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу даного регіону. При цьому передбачається прояв синергетичного ефекту «успішності» сполучення окремих господарюючих одиниць у єдиній системі [3, с. 44].

У словнику-довіднику «Регіональна економіка» автори О. Д. Богорад, О. М. Невелєв, В. М. Падалка, М. В. Підмогильний визначають економічний потенціал регіону, ототожнюючи його з соціально-економічним потенціалом, як спроможність галузей народного господарства регіону виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати послуги населенню [1, с. 72]. В елементний склад економічного потенціалу включаються основні виробничі засоби, невиробничі та оборотні засоби, трудові ресурси, їх освітній і професійний рівень, природні ресурси, знання та інформація про продуктивні сили та виробничі відносини.

Підхід до розгляду соціально-економічного потенціалу регіону базується на наборі ресурсів області і властивостей, які визначають, стійке і ефективне функціонування соціально-економічної системи в різних умовах навколишнього середовища. Результатом

розвитку, в першу чергу, є зростання добробуту населення. У цьому аспекті, ми також можемо розглянути ступінь і ефективність використання соціально-економічного потенціалу регіону. Соціально-економічний потенціал як економічна категорія відображає складну, багатогранну, яка агрегує і консолідує процеси, зв'язки і відносини.

Використання потенціалу завжди має цілеспрямований характер на досягнення певних цілей і завдань соціально-економічного розвитку територій. Визначальною особливістю модернізаційного потенціалу регіонів виступає пріоритетний характер не тільки досягнутого рівня найважливіших об'ємних параметрів, а й динаміки економічного і соціального розвитку відповідної території. Це принциповим чином відрізняє потенційну здатність того чи іншого регіону до модернізації від загального рівня їх економічного розвитку, що характеризується виключно статичними (рівневими) індикаторами, такими як, наприклад валовий регіональний продукт.

Список використаних джерел

1. Богорад О. Д., Невелєв О. М., Падалка В. М. та ін. Регіональна економіка: словник-довідник. К. : НДІСЕП, 2004. 346 с.
2. Кудріна О. Ю. Трансформаційні процеси економічного розвитку регіонів. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал*. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля. 2015 р. № 6 (223). С. 88–92.
3. Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України. Харків, 2007. 401 с.

.....

UDC 005.8

THE ROLE OF PROJECT MANAGEMENT IN THE SUCCESS OF THE COMPANY

Rybalkina Yekaterina

*Private Higher Educational Establishment-Institute
"Ukrainian-American Concordia University"*

Walizad Nasir

*Private Higher Educational Establishment-Institute
"Ukrainian-American Concordia University"*

Bielova Olena, PhD, Associate professor

*Private Higher Educational Establishment-Institute
"Ukrainian-American Concordia University"*

The processes required for project managers to successfully manage a project from inception to conclusion are outlined in the project life cycle. The principle of its implementation helps to set actions that should be established if there is a need to approach a work professionally. Every project has distinct phases: "initiation", "planning", "implementation", and "closing" [1].

On the stage of "initiation", all of the basic goals and rules are established. Organizations that want to be successful should be aware of the necessity for such a project as a team in the first place. This requirement could be for a product, a service, or a solution to a specific problem. Project managers will be coming up with alternative approaches to address these demands throughout the initiation phase, as well as laying out rules for how to solve all of the potential difficulties that may arise while accomplishing the desired goals. responsibility of a project leader on this stage is to "sell" these concepts to superiors or investors.

During “planning” stage of the project lifecycle, there is a need to break down the project into smaller tasks. There is also a need to establish a good organizational structure and hierarchy.

The stage of “implementation” is the most time-consuming and crucial phase, during which all of the work should be completed. All project managers should bear in mind that everything that comes before it must be properly defined. This point is of great importance because there is no need to deal with pointless and exhausting meetings when there is a lot of work to complete.

When organizations that want to be successful have finished all of intended tasks, reached all objectives, solved main problems that arose during the project, there is a need to measure success rate of a project, that can be done during “closing” phase. This phase also allows to compare obtained results with planned.

Understanding and improving knowledge of the project life cycle phases is important in reaching success of organization in general. For a manager in this situation there is a need to do research, study, and hard work.

A large number of successfully operating organizations today are moving to project management. In the form of sets of interrelated projects, the activities of organizations appear before us. But project management is a rather complicated science, because in order for the execution of orders to be timely, appropriate in cost, and the distribution of human resources and production capacities to be optimal, it is necessary to carefully control the project processes. Project management systematizes and organizes the procedures in the project, minimizes the arising risks.

To date, tasks of project management consist of project planning, project scheduling, risk management, project team management, and project work management [2].

During project planning and project scheduling tasks organizations can make project plans to determine what equipment is needed, what people are needed, what are the time costs, through what works the project goal will be achieved. The project plan consists of three elements: assignments, resources, tasks.

During implementing the task of risk management, a set processes connected with risk recognition and analysis, with taking measures which minimize negative and maximize positive consequences of risk events are taken into account.

During implementing the task of project team management, project work management there is a need to understand that quality management of project works requires coordination and standardization of project activities, knowledge of the general picture of the project state, strict reporting of resources and actions in the project, centralized management of projects and resources.

Thus, it can be concluded that it is almost impossible for a project manager to bring a project to a successful final result without setting goals [3]. Using the SMART goal-setting methodology, project managers can create an effective project plan and ensure that it is completed on time and on budget. It must be noted that SMART is often used to set personal and business goals, but it is also effective for developing project goals. Successful project goals should be specific, measurable, attainable, relevant, and time-bound. Only in this case project management approach can bring a company to a success.

List of references:

1. Project Management Institute (PMI). 2013. A guide to the project management body of knowledge. Fifth Edition.
2. Besner, C., Hobbs, B., 2013. Contextualized project management practice: a cluster analysis of practices and best practices. *Proj. Manag. J.* 44 (1), 17–34
3. Thomas, J., Mullaly, M., 2008. *Researching the Value of Project Management*. Project Management Institute, Newton Square (PA)

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Самодай В. П., *к.е.н., доцент*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Бакін М. П., *здобувач наукового ступеня доктора філософії*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Для функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоздатності підприємства необхідна система оцінки конкурентоздатності підприємства, яка б врахувала інтереси інвесторів, підприємств, споживачів, держави. Для визначення положення підприємства на ринку необхідна оперативна та об'єктивна методика оцінки конкурентоздатності підприємства та ефективності використання конкурентоздатності підприємства.

Загальний порядок дослідження, оцінки та, в цілому, управління конкурентоздатністю підприємства охоплює такі принципові етапи [1]:

- вияв чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на рівень конкурентоздатності підприємства, та оцінка їх значимості;
- групування чинників, аналіз їх внутрішньогрупових та міжгрупових взаємозв'язків;
- оцінка впливу обраних для дослідження чинників (або груп чинників) на рівень конкурентоздатності підприємства та кількісне визначення цього рівня;
- прогнозування змін включених у модель чинників внаслідок можливих змін умов зовнішнього та внутрішнього середовища;
- прогнозування рівня конкурентоздатності підприємства; з'ясування шляхів та методів підвищення конкурентоздатності;
- розробка комплексу заходів по підвищенню конкурентоздатності;
- оцінка прямих та опосередкованих витрат на реалізацію розроблених заходів;
- вибір критерію ефективності заходів по підвищенню конкурентоздатності підприємства;
- визначення ефективності розроблених заходів та вибір оптимального комплексу регулюючих впливів;
- прийняття відповідних управлінських рішень.

Більшість методик [3] передбачає зіставлення практично ідентичних підприємств, що виробляють схожі товари і послуги та діючих у схожих економічних умовах. Разом з тим, розвиток товарно-грошових відносин призводить до все більшої диверсифікації підприємств, все більшої диференціації товарів і послуг, все більш посилюється, відмінностей в економічних умовах діяльності підприємств. Все складніше стає визначити чіткі географічні межі того чи іншого ринку, встановити перелік конкуруючих товарів і підприємств, що тягне за собою непримиримість подібних методик оцінки конкурентоздатності підприємств.

Вибір показників оцінки конкурентоздатності фірми, методики в цілому залежить від багатьох факторів : мети проведення оцінки, сфери бізнесу, наявної інформації тощо.

Основою процесу оцінки конкурентоздатності є порівняльний аналіз відповідних параметрів виробів-конкурентів [2]. Конкретний набір показників залежить від методу оцінки конкурентоздатності підприємства.

Класифікація методів оцінки конкурентоздатності підприємства передбачає їх поділ на окремі групи за певною ознакою. Найчастіше такою ознакою виступає форма представлення результатів оцінки, відповідно до якої виділяють графічні, матричні, розрахункові та комбіновані (розрахунково-матричні, розрахунково-графічні) методи (таблиця 1).

Від правильності вибору критерію оцінки конкурентоздатності товару залежить і точність самої оцінки. При цьому критерії повинні бути вибрані не на базі передбачень, особистого досвіду, а на основі детального вивчення споживчого попиту, тобто проведення маркетингових досліджень.

Таким чином, щоб залишатися конкурентоспроможним, промислове підприємство повинне виконувати основні вимоги до критеріїв та показників конкурентоздатності продукції. Очікувані результати оцінки конкурентоздатності можуть бути використані для вибору шляхів оптимального підвищення конкурентоздатності продукції і конкретного розв'язання ринкових задач. Це дасть змогу визначити основні напрями зміцнення конкурентних позицій окремих підприємств та цілих галузей.

Таблиця 1 – Базові критерії та групи показників конкурентоздатності підприємства

Критерії	Групи показників
Наявність і забезпеченість виробничими ресурсами	Рівень забезпеченості технікою, будівлями, устаткуванням, їх технічна справність, вік; технології; рівень організації виробництва робіт; площа земельних угідь, поголів'я худоби і птиці
Наявність і забезпеченість матеріально-технічними ресурсами	Характеристика і джерела матеріально-технічного постачання; чисельність, надійність постачальників, характер відносин з постачальниками
Забезпеченість кадрами	Забезпеченість і кваліфікація персоналу; плинність кадрів; потреба в нових кадрах; психологічний клімат в колективі
Система управління організацією	Організаційно-правова форма підприємства; характер і форма власності; число рівнів управління; розподіл прав і відповідальності; норми керованості, витрати на управління; методи управління; стилі керівництва; система комунікацій; схема інформаційних потоків, їх ефективність, наявність банку даних і інформаційних систем
Ефективність виробничої діяльності підприємства	Ефективність управління виробничим процесом; економічність виробничих витрат; раціональність і ефективність використання основних і оборотних фондів; продуктивність праці
Ділова активність підприємства і ефективність організації збуту	Рівень затовареності готовою продукцією; рентабельність продажів; рівень завантаження виробничих потужностей; надійність постачальників: швидкість реакції на замовлення; об'єми постачання сировини; інвестиційна привабливість
Конкурентоздатність продукції	Якість продукції; ціна продукції
Фінансовий стан організації	Показники майнового стану; показники ліквідності і платоспроможності підприємства; показники фінансової стійкості; показники ділової активності: показники фінансових результатів діяльності підприємства

Джерело: [4, с. 37]

Таким чином, конкурентоздатність підприємства різнобічно характеризує його існування на ринку, дозволяє оцінити поточний і майбутній стан, відбирати різні варіанти управлінських рішень (альтернативи), які забезпечують перехід з одного стану в інший. Завдяки багатосторонній формуванню конкурентоздатності підприємства її діагностика стає складовою процесу стратегічного планування, що пов'язаний з потребою у розробці управлінських рішень щодо характеру та напрямів діяльності підприємства. У процесі діагностики визначається ступінь досягнення критерію задоволення всіх зацікавлених сторін ринкового сегмента. Виходячи з цього, діагностику конкурентоздатності підприємства визнано засобом створення інформаційно-аналітичної основи для розробки і прийняття управлінських рішень щодо забезпечення умов функціонування підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Воронкова А. Е. Конкурентоздатність підприємства: механізм управління та діагностика. *Економіка промисловості*. 2014. № 3. С. 133–137.
 2. Карпенко В. Л. Формування мотивів і стимулів інноваційної діяльності підприємства. Хмельницький, 2018. 120 с.
 3. Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І. Управління міжнародною конкурентоздатністю підприємства: підручник. Львів: Вид-во «Компакт-ЛВ», 2015. 188 с.
 4. Погребняк Д. В. Методи діагностики конкурентоздатності підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: фаховий збірник наукових праць (економічні науки)*. № 32. 2017. С. 32–39.
-

УДК 65.1:338.534

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Самодай В. П., к.е.н., доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Гусєва В. О., здобувачка вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

В умовах активізації євроінтеграційних процесів та посилення конкурентної боротьби особливого значення набувають проблеми забезпечення реалізації конкурентної стратегії та стратегічного розвитку підприємства. Правильно сконструйована конкурентна стратегія є запорукою успішного оптимізаційного процесу діяльності підприємства та виступає спрямованим індикатором для керівного персоналу у прийнятті ефективних стратегічних рішень та їх коригуванні [3].

Для успішного виходу підприємства на зовнішні ринки необхідно, щоб виготовлена ним продукція мала відповідний рівень конкурентоспроможності по відношенню до продукції зарубіжних товаровиробників.

Кожне підприємство, яке виходить на ринок з власною продукцією, намагається досягти переваги над іншими підприємствами, тобто відбувається боротьба фірм на доступних сегментах ринку за обмежений об'єм платоспроможного попиту споживачів [1, с. 109].

Одним з основних елементів, на якому ґрунтується конкурентна боротьба, є конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність – це комплексна характеристика здатності суб'єкта господарювання ефективно конкурувати на ринку за умови зростання конкурентного потенціалу [2, с. 178].

Конкурентоспроможність виступає економічною категорією, яка зумовлює спроможність суб'єкта господарської діяльності впливати на ринкову ситуацію у власних інтересах та здатність виробляти продукцію, яка б задовольнила потреби споживача за умови невеликого рівня витрат

Ключовими особливостями конкурентоспроможності підприємства як економічної категорії є:

- порівняльний характер (відносна оцінка);
- короткострокові та довгострокові складові;
- залежність від конкурентоспроможності товару;
- залежність від ефективності функціонування підприємства [4, с. 19].

На думку закордонних експертів, сутність конкурентоспроможності підприємства виражається через багаторівневу ієрархію факторів. Верхній рівень – це частка ринку, яка

безумовно залежить від досягнутої конкурентоспроможності продукції. Другий рівень встановлює її потенційну конкурентоспроможність. Третій і четвертий – якість та ефективність управління, а п'ятий рівень характеризує економічні результати діяльності підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства характеризується дією цілої системи факторів зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування.

Таким чином, до факторів зовнішнього середовища відносять:

- рівень державного регулювання та розвитку економіки країни (система оподаткування, кредитно-фінансова та банківська система, система зовнішньоекономічних зв'язків країни);
- система комунікацій;
- фактори, які визначають споживання продукції (ємність ринку, вимоги споживачів до якості продукції та ін.).

Фактори внутрішнього середовища підприємства характеризують наступні внутрішньовиробничі показники:

- технічний рівень виробництва;
- технологія;
- організація виробництва та управління;
- система формування та стимулювання попиту та ін.

Фактори зовнішнього середовища поділяються на чинники прямого та опосередкованого впливу. До факторів прямого впливу відносяться державні, конкурентні, ринкові фактори. До факторів непрямого впливу належать стан економіки, соціальні, міжнародні та політичні фактори.

У внутрішньому середовищі рівень конкурентоспроможності підприємства визначається ключовими факторами – виробничий потенціал (організаційно-технічні, фінансово-економічні чинники та маркетинг) та інвестиційний потенціал (розмір власних джерел інвестування та можливість залучення додаткових фінансових ресурсів) [4, с. 21].

Ключову роль у процесі прийняття ефективних управлінських рішень щодо розробки та обґрунтування стратегії відіграє стратегічний аналіз, що є невід'ємною частиною стратегічного планування.

Отже, для покращення фінансово-господарської діяльності варто впровадити виробничу стратегію, що спрямована на отримання бажаного економічного результату та ефективне використання виробничих потужностей. Ключовим моментом у побудові стратегічної траєкторії є формулювання її мети. Постановка цілей виробничої стратегії повинна мати системний характер та враховувати базову ціль підприємства, що встановлюється у відповідності до критеріїв витратності та якості процесу виробництва і реалізації продукції згідно гнучкого попиту споживачів. Окреслене дасть можливість забезпечити високу конкурентоспроможність підприємства та ефективний стратегічний розвиток у мінливому зовнішньому середовищі [3].

Список використаних джерел

1. Барабась, Д. О. Конкурентні стратегії підприємства. *Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник*. Вип. 2–3. К.: КНЕУ, 2000. С. 201–208
2. Гончаров Ю. В., Куппер О. П. Управління конкурентними перевагами підприємства. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ. С. 110–113.
3. Горкуша Н. М., Ткачук В. І., М. І. Яремова «Формування стратегічних орієнтирів розвитку підприємства». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9590>
4. Кобиляцький Л. С. Управління конкурентоспроможністю. К.: Зовнішня торгівля, 2003. 302 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Самодай В. П., *к.е.н., доцент*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Донський М. Л., *здобувач наукового ступеня доктора філософії*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Прискорення реформи обласного управління та територіальної організації влади є однією з найактуальніших проблем побудови сучасної демократичної, конкурентоспроможної та єдиної української держави та забезпечення її сталого економічного розвитку.

Кризові суспільні явища, прояви націоналізму чи сепаратизму, нещодавні протести в нашій країні – багато в чому результат нерозвиненості демократії та демократичних форм правління та надмірної централізації влади.

Основними факторами, що стримують модернізацію Міністерства юстиції в Україні, є відсутність стратегічного бачення розвитку країни та концентрація повноважень в органах державного управління, недосконалість правових механізмів та відсутність чіткого фінансового механізму реформування місцевого самоврядування, його формального, імітаційного, корупція [1]. Концепція реформування територіальної організації влади в Україні, затверджена ухвалою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р, яка передбачає реалізацію наступних пріоритетів реформи:

- забезпечення якості та доступності державних послуг;
 - забезпечення оптимального розподілу мандатів між органами державної влади;
 - визначення обґрунтованої територіальної бази діяльності органів виконавчої влади
- щодо забезпечення належної якості наданих цими органами державних послуг та їх доступності;
- створення відповідних фінансових, матеріальних, організаційних умов для забезпечення реалізації органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень.

Для виконання таких завдань необхідно визначити стратегію вдосконалення системи управління персоналом та:

1. Прискорити законодавче та нормативне врегулювання питань в Україні з урахуванням реального рівня економічного, соціального, культурного розвитку територіальних громад та основних принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, забезпечити правову, матеріальну, фінансову, організаційну самостійність органів місцевого самоврядування, повноту та винятковість їх повноважень та функцій у межах юрисдикції.

2. Впровадити принципи належного управління, сформульовані міжнародними організаціями (ООН, Радою Європи та ін.), які мають сприяти:

- реалізація нових підходів до розробки та реалізації регіональної політики на місцевому рівні, зокрема на основі широкого консенсусу з різними групами населення;
- стратегічне бачення управління людськими ресурсами;
- орієнтація на попит, підвищення поінформованості про основні напрямки та пріоритети політики;
- використання проектного управління;
- створення широкої мережі освітніх установ, що забезпечують зв'язок навчального процесу з практичною діяльністю;
- розвиток інституційного потенціалу місцевих та регіональних органів влади» [2].

Враховувати такі фактори у процесі реалізації стратегії «хорошого управління» на місцевому рівні:

- зовнішні умови, такі як розширення ЄС, розвиток співпраці між Україною та ЄС, набуття у майбутньому членства в ЄС;
- «вдосконалення законодавства у сфері управління;
- виховна діяльність та виховна робота;
- створення нових інформаційних служб та комплексної інформаційної системи;
- використання нових показників при реалізації системи якості та забезпеченні взаємодії держави та суспільства» [2].

3. Оновити систему адміністративно-територіального устрою країни, що не відповідає сучасним реаліям, «у бік створення»:

- три рівні адміністративно-територіальних одиниць – базовий (общинний); – районний – обласний;
- самостійні відомства, здатні здійснювати у встановленому законом порядку у повному обсязі та виключно власні повноваження, а також повноваження, делеговані державою.

Ці перетворення мають бути спрямовані на підвищення ефективності управління суспільним розвитком у просторовому вимірі, демократизації та прозорості місцевих справ, на орієнтацію на людей, їх інтереси та потреби» [2].

4. Забезпечити фінансову, матеріальну та організаційну самостійність департаменту як одну з основних умов побудови демократичної держави.

5. Розробити ефективні механізми фінансового забезпечення реалізації спільних програм та проектів прикордонного співробітництва, що сьогодні є інноваційним інструментом «ефективного управління» та сталого регіонального розвитку, спрямованого на усунення негативного впливу кордонів на повсякденне життя.

6. Забезпечити формування кадрового корпусу департаменту на основі професійних якостей та високого рівня компетентності.

Для успішного проведення реформ в Україні управління кадрами державної служби має насамперед переслідувати такі цілі:

- формування високого професіоналізму та культури управлінських процесів, досягнення укомплектування всіх напрямків роботи кваліфікованими, активними працівниками;
- максимально ефективне використання інтелектуальних та людських ресурсів державного управління, їх збереження та примноження;
- створення відповідних умов і гарантій кожному працівнику для прояву своїх здібностей, реалізації позитивних інтересів та особистих планів, що максимально стимулюють його професійне зростання та просування по службі, підвищення ефективності праці. Виходячи з цих цілей, у центрі уваги управління персоналом та кадрових процесів в цілому повинні бути:
- розробка науково обґрунтованих кількісних та якісних параметрів кадрів державної служби;
- раціональне розміщення персоналу;
- підвищення професіоналізму співробітників;
- забезпечення їхнього професійного (кваліфікаційно-службового) розвитку;
- максимально ефективне використання своїх здібностей;
- планування та здійснення кар'єри, створення кадрового резерву в державних органах для заміщення посад державної служби;
- стимулювання якості та результатів праці;
- соціально-економічний та правовий захист [3].

Комплексно аналізуючи управління кадрами державної служби, властиве як класичного менеджменту, і сучасному етапу розвитку управлінської практики там, слід пам'ятати, що не можна допускати прямого копіювання. До закордонного досвіду потрібно

ставитися дбайливо та обережно, враховуючи рівень розвитку українського суспільства, психологію вітчизняних кадрів та національні традиції, інакше такий досвід може завдати не користі, а шкоди.

Управління персоналом є засобом удосконалення організації та функціонування органів державної влади, а не самоціллю. Результатом ефективного управління персоналом мають стати: встановлення ієрархії посад, зміцнення виконавської дисципліни, висока організованість, чітке визначення функцій, подолання паралелізму у роботі, врегулювання службових відносин.

Список використаних джерел

1. Стратегічне управління людськими ресурсами як елемент модернізації системи державної служби : навч. посібник / за заг. ред. Потяка В. Ю. Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ. 2018. 193 с.
2. Прядко В. В., Пірен М. І. Кадрова політика – найважливіша державотворча цінність для реалізації реформ в Україні. *Вісник НАДУ*. 2017. № 3. С. 78–83.
3. Маречик В. Я., Невмержицька С. М. Розвиток управлінського потенціалу як запорука успішного функціонування підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 3, Т. 2 (200). С. 237–242.

УДК. 338.43

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Самодай В. П., к.е.н., доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Ткаченко І. І., здобувач вищої освіти

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Процес глобалізації на ринку та підвищення конкурентоздатності має актуальне значення для діяльності національних підприємств. Українські виробники в деяких питаннях програють іноземним товаровиробникам. Бо іноземні компанії заходять на український ринок з інноваційно технологічним потенціалом, що дає змогу їм бути більш конкурентоспроможними.

Високий рівень вимог споживачів спонукає виробників до підвищення конкурентної боротьби. Актуальними для підвищення конкуренції є запровадження інноваційних методів, пов'язаних із покращенням якості продукції, методів ознайомлення покупців з товаром, щоб у подальшому попит на товар зростав.

Конкуренція змушує підприємство до постійного моніторингу конкурентів, щоб вчасно реагувати на зміни в певному виді діяльності та адаптуватися до них. Спостереження за діяльністю підприємств-конкурентів допоможе виявити сильні та слабкі сторони підприємства, підвищити продуктивність на максимум та знайти скриті можливості.

Конкурентне середовище одна з головних категорій сучасного ринку.

Конкурувати можуть:

- продукція;
- підприємства;
- галузі;
- національна економіка.

Існує три основні рівні управління конкурентним середовищем:

- мікрорівень (товар і підприємства);
- мезорівень (кластерів і галузей);
- макрорівень (регіони, території, країни).

Якщо підприємство не виробляє конкурентоздатну продукцію, то воно не може конкурувати з іншими підприємствами. Але конкурентоспроможність також може залежати й від покупки недорогої сировини або її продажу за демпінговими цінами.

Істотну різницю між концепціями товару та конкурентоспроможністю компанії можна пояснити наступними фактами:

– результати оцінки конкурентоспроможності продукції діють лише в короткостроковій перспективі, але і в довгостроковій перспективі конкурентоспроможність компанії повинна враховуватися;

– конкурентоспроможність продукції є єдиним показником відносно комплексних показників корпоративної конкурентоспроможності, тобто конкурентоспроможність продукції відносно її особистого типу, а конкурентоспроможність підприємства охоплює весь асортимент її продукції;

– оцінка конкурентоспроможності підприємства може проводитися самим підприємством або його агентами, а конкурентоспроможність продукції, яка стає товаром, оцінюється покупцем під час впровадження [9].

Конкурентоспроможність підприємства також характеризується його можливістю забезпечити [4]:

- низькі витрати виробництва;
- унікальність, особливість пропозиції;
- доступний і якісний сервіс;
- екоорієнтація продукції;
- якість продукції (послуг);
- своєчасний висновок продукції, послуг на ринок.

На основі вибору конкретного шляху конкурентної боротьби, керівна ланка підприємства має усвідомлювати, що система загального корпоративного управління конкурентоспроможністю мусить являти собою систему ієрархічно вищих і складніших важелів управління конкурентоздатністю в галузі.

Фактори конкурентоспроможності можна поділити на зовнішні і внутрішні. До зовнішніх належать:

- інвестиції в галузь, регіон, країну;
- технічний розвиток;
- забезпеченість ресурсами і т. д.

До внутрішніх факторів належать:

- інноваційні технології;
- діючі економічні стимули;
- підвищення кваліфікації робітників і т. д.

Вони можуть коригуватися підприємством, підрозділом, первинним колективом, або конкретно особою на робочому місці.

Факторами визначення конкурентоспроможності є:

- стратегія самого підприємства;
- матеріальні, робочі, фінансові ресурси;
- інновації;
- частка підприємства на ринку;
- ефективність менеджменту;
- випуск конкурентного товару, або надання послуг.

Швидка, оригінальна, ефективна, якісна та продуктивна продукція або послуга, спрямовується на споживача. Орієнтація допоможе підприємству зайняти вигідну позицію у конкурентоспроможності, навіть на глобальному економічному ринку. Для стабільності функціонування слід постійно дотримуватися відповідного фінансового стану.

Головним для проблем належного рівня конкурентоспроможності є:

- актуальний попит споживачів;
- аналіз конкурентів;
- аргументована рекламна політика;
- випуск нової продукції (послуг);
- підвищення якості;
- модернізація;
- зниження витрат;
- підвищення якості обслуговування;
- підвищення якості управління;
- покращення факторів взаємовідносин із зовнішнім середовищем;
- удосконалення інноваційної діяльності;
- використання модернізованих інформаційних технологій;
- використання інноваційних фінансових і облікових технологій;
- оцінка ресурсомісткості всіх товарів під час стадій його життєвого циклу і впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- збільшення організаційно-технічного рівня виробництва;
- розвиток логістики;
- розвиток маркетингу.

Отже, можна зробити висновок, що збільшення конкурентоспроможності може залежати від розробки та запровадження комплексу системи заходів, що будуть спрямовані на забезпечення потрібного рівня якості товару та послуг.

Конкурентне середовище потребує певних правил для відповідного рівня конкурентоспроможності, серед товаровиробників:

- підвищення рівня пропозицій високоякісних товарів або послуг;
- забезпечування гласної та інформаційної відкритості ринку за ціною та якістю.

Це дасть покупцям право вільного вибору, а також зробить ціну та якість конкурентними. Це допоможе в стимулюванні та дослідженні попиту на товар або послуги, дасть можливість спостерігати за рівнем конкуренції, а також знайти оптимальну рівновагу. Все це утворює умови, щоб надалі збільшувати ефективність конкуренції підприємств і конкурентоспроможності національної економіки загалом.

Список використаних джерел

1. Адамик В. А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. № 1. С. 69–78.
2. Богацька Н. М., Цинкобур Л. Р. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Молодий вчений*. 2017. 4(44). С. 599–603.
3. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія : навчальний посібник / Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 270 с.
4. Карпенко В. Л. Формування мотивів і стимулів інноваційної діяльності підприємства. Хмельницький, 2018. 120 с.
5. Коваленко В. О. Розробка заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах. *Економіка підприємства*. 2013. № 2. С. 15–18.

**PODER DE MERCADO EM PORTUGAL:
UMA COMPARAÇÃO DAS INDÚSTRIAS TRANSFORMADORAS E DE SERVIÇOS
РИНКОВІ СИЛИ В ПОРТУГАЛІЇ:
ПОРІВНЯННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Silva Hermenegildo, *estudante do ensino superior*
Escola Superior de Ciências Empresariais
Instituto Politécnico de Viana do Castelo

Definição do problema: A análise do poder de mercado é imprescindível para que os economistas, investidores e decisores políticos conheçam melhor o funcionamento dos mercados, as implicações que esse poder possa ter na economia e, conseqüentemente, para apoiar na tomada de diversas decisões (Christopoulou & Vermeulen, 2012). O conhecimento do nível de poder de mercado das indústrias transformadoras e de serviços pode trazer benefícios para a formulação de reformas regulatórias que é uma preocupação crescente da política econômica, conforme evidenciado pelo articulado da Constituição da República Portuguesa e pelo Tratado sobre o Funcionamento da União Europeia (TFUE). É importante referir que a prática do poder de mercado não é proibida, mas sim o abuso no seu exercício, já que provoca uma redução do bem-estar do consumidor, decorrente das restrições à concorrência exercida por outras empresas. Este é um dos motivos, que justifica uma melhoria do funcionamento dos mercados, reduzindo as fricções, de modo a garantir, se tal se revelar adequado, condições de concorrência que favoreçam o bem-estar e estimulem o crescimento econômico. Embora se possam encontrar diversos estudos acerca do poder de mercado para diversos países europeus (para uma revisão da literatura ver, por exemplo, Polemis & Fotis, 2016), existe pouca investigação do nível de poder de mercado para a indústria portuguesa suportada por análises econométricas. Tendo, portanto, como principal objetivo analisar a evolução na última década do nível de poder de mercado das indústrias transformadoras e de serviços em Portugal, utilizar-se-á no estudo duas metodologias distintas. Primeiramente, recorre-se ao modelo ao nível macroeconômico de Hall (1988) e Roeger (1995) adaptado por Polemis (2014) através da inclusão do consumo intermédio e que estima o poder de mercado através do resíduo de Solow. De seguida, passa-se ao modelo ao nível microeconômico de De Loecker e Warzynski (2012) que faz uso da função de produção. O conceito de poder de mercado tanto se aplica a uma empresa individual ou a um conjunto de empresas que atuam coletivamente. Church e Ware (2000) definem o poder de mercado como a capacidade que as empresas têm de aumentar e manter o preço de venda acima do custo marginal, de forma lucrativa. O custo marginal é definido como a alteração no custo total decorrente de uma variação unitária na produção total dos bens ou serviços. Quando uma empresa eleva o preço acima do custo marginal pode ocorrer uma ineficiência na afetação dos recursos (Marques, 2003). O entrave ao crescimento do número de empresas está relacionado com a existência de barreiras à entrada, que impedem que o mercado funcione e esteja perante uma situação de concorrência perfeita. As barreiras podem ser naturais quando o mercado apresenta elevados custos de instalação para empresas entrantes, desincentivando a entrada no mercado e legais quando são barreiras impostas pelo próprio governo através da obrigação da aquisição de licenças para entrar em determinado mercado (como é o caso das operadoras de telecomunicações).

O objetivo do estudo: à exceção da indústria transformadora, da construção e do comércio por grosso e a retalho, todas as outras indústrias apresentaram um crescimento no número de empresas quando comparados os anos de 2010 e 2019. Entre 2010 e 2013 à exceção do saneamento, gestão de resíduos e despoluição e das atividades de informação e comunicação percebe-se um decréscimo no número de empresas em todos os setores de atividade principalmente na construção e no comércio por grosso e a retalho, com um decréscimo de 0.228 pontos percentuais (pp) e 0.098 pp em 2013, respetivamente. Em seguida destacam-se as atividades de consultoria, científicas, técnicas e similares e a indústria transformadora com um decréscimo no número de empresas de 0.084 pp e

0.073 pp até 2013, respetivamente. Com valores muito próximos a esta última indústria temos os transportes e armazenagens e as atividades administrativas e dos serviços de apoio com um decréscimo de 0.0729 pp e 0.0723 pp até 2013, respetivamente. As indústrias apresentaram um crescimento no número de empresas no período em referência foram o saneamento, gestão de resíduos e despoluição e as atividades de informação e de comunicação com um crescimento do número de empresas até 2013 de 0.122 pp e 0.0094 pp, respetivamente. Este decréscimo geral pode ser explicado pela crise financeira que se instalou em Portugal no período de 2010-2014 decorrente da conjuntura económica global entre 2007 e 2008 e da assistência financeira internacional em 2011.8 Por forma a ultrapassar os obstáculos decorrentes da recessão, foi estabelecido um acordo financeiro no qual um dos principais compromissos do Governos português foi executar reformas estruturais para dinamizar o crescimento potencial, criar emprego e melhorar a competitividade. Com o decorrer dos anos o número de empresas tornou-se crescente e o cenário melhorou sendo que em 2019 apenas a construção, o comércio por grosso e a retalho e a indústria transformadora apresentavam um valor inferior a 2010, com um decréscimo de 0.142 pp, 0.131 pp e 0.029 pp, respetivamente. Destacam-se as atividades de informação e de comunicação, os transportes e armazenagem e as atividades administrativas e dos serviços de apoio com um aumento relativamente a 2010 de 0.461 pp, 0.297 pp e 0.285 pp, respetivamente. Em síntese, observa-se um maior aumento na indústria dos serviços e não na transformadora. Isto porque, o setor secundário tem sido alvo de uma perda de importância ocorrido pelo processo de terciarização que sucedeu de forma acentuada em Portugal. A indústria que apresenta maior poder de mercado através da abordagem de HR (1995) é a impressão e reprodução de suportes gravados com um markup de 3.1653. Borg (2009) também obteve o mesmo tipo de resultado num estudo a 15 setores das indústrias transformadoras e serviços para 22 países da União Europeia, sendo que incluía Portugal no seu estudo. De seguida surge a indústria do vestuário com um markup de 2.9678. Segundo um estudo à inovação nos setores têxtil, vestuário e calçado, Rocha (2020) concluiu que o vestuário tem uma elevada inovação incremental e tecnológica quando comparado com o setor do calçado e têxtil. Ao mesmo tempo que a indústria transformadora está mais exposta à concorrência externa, também é a indústria constituída pelo maior número de grandes empresas (PORDATA, 2021b), sendo este valor crescente ao longo dos anos. Isto influencia o poder de mercado no sentido em que as grandes empresas apresentam maior rentabilidade média nas vendas. Além disso, esta indústria apresentou uma balança comercial positiva em 2019 de 982,4 milhões de euros (PORDATA, 2021a). Tanto as indústrias alimentares como das bebidas apresentam markups baixos de 1.1448 e 1.1954, respetivamente. Para a fabricação de artigos de borracha e de matérias plásticas também foi obtido um markup reduzido de 0.9510. Isto acontece porque estas indústrias transformadoras estão mais expostas à concorrência internacional. Além disso, as três indústrias apresentam uma balança comercial negativa (PORDATA, 2021a). Para além de se perceber que existe uma relação entre o número de empresas a operar no mercado e o poder de mercado, também se constata um aumento do poder de mercado ao longo dos anos em Portugal. Quando comparados os anos de 2010 e 2019 percebe-se que, à exceção da construção, do comércio por grosso e a retalho e das atividades administrativas e dos serviços de apoio, houve um aumento do poder de mercado. Destacam-se os transportes e armazenagem, as atividades de informação e de comunicação, e saneamento, gestão de resíduos e despoluição com um crescimento do poder de mercado de 0.043 pp, 0.042 pp e 0.038 pp, respetivamente. A indústria transformadora e as atividades de consultoria, científicas, técnicas e similares também apresentaram um aumento do poder de mercado, no entanto, não tão significativo tendo aumentado apenas 0.010 pp e 0.003 pp, respetivamente. É possível concluir que embora o número de empresas seja um fator explicativo do poder de mercado, ainda assim não é único.

Conclusão: Recorreu-se a duas metodologias distintas. Em primeira instância, utilizou-se o modelo ao nível macroeconómico HR (1995) adaptado por Polemis (2014), através da inclusão do consumo intermédio e que estima o poder de mercado através do resíduo de Solow e, seguidamente o modelo DLW (2012) ao nível microeconómico que faz uso da função de produção. Para a metodologia de DLW (2012) obteve-se um markup superior à unidade para todas as indústrias em análise, ou seja, rejeitou-se a hipótese de concorrência perfeita. No caso de HR (1995) apenas a fabricação de artigos de borracha e de matérias plásticas e dos transportes e armazenagem apresentaram um markup inferior à

unidade. As duas metodologias apresentaram valores relevantes tendo em conta que, além de obterem indústrias em comum tanto para o elevado como para o reduzido poder de mercado, os resultados estão, em termos gerais, de acordo com os obtidos em estudos anteriores, principalmente no caso de HR (1995). Ambas as metodologias permitiram obter valores mais elevados de markup para a indústria do vestuário, atividades administrativas e dos serviços de apoio e markups mais reduzidos para as indústrias alimentares e de bebidas e para a fabricação de artigos de borracha e de matérias plásticas. Com a metodologia de HR (1995) obteve-se resultados relativamente mais similares aos de outros estudos do que os resultados obtidos com a metodologia de DLW (2012). Quando comparadas as indústrias transformadoras e dos serviços, com ambas as metodologias obteve-se valores mais elevados de markup para as indústrias dos serviços, o que era expectável tendo em conta que a abertura ao exterior de algumas indústrias transformadoras obriga as empresas integradas em mercados de concorrência imperfeita a estarem expostas a um ambiente mais competitivo que, conseqüentemente reduz a estratégia de exploração do poder de mercado. Constatou-se uma relação contrária entre o número de empresas e o poder de mercado. No entanto, o poder de mercado tem vindo a aumentar para a maioria das indústrias. Isto acontece porque o número de empresas não é o único fator explicativo do poder de mercado, sendo que a dimensão das empresas, as reformas regulatórias, o grau de abertura de uma economia à concorrência internacional, a diferenciação do produto, entre outros fatores também podem alterar o poder de mercado. Concluindo, tendo em conta que o poder de mercado em Portugal está a aumentar, torna-se necessário que sejam tomadas medidas nos mercados de produto que tenham em vista o aumento da concorrência nas indústrias. Como trabalho futuro, seria importante aprofundar o estudo dos fatores explicativos do poder de mercado e da sua evolução nas diferentes indústrias.

Referências bibliográficas

- Araújo, A. N. K. (2017). O impacto da investigação e desenvolvimento (I&D) na performance financeira das empresas da indústria transformadora portuguesa. Universidade de Aveiro.
- Alves, R. P., & Figueira, C. (2019) 6.1. O que nos diz a margem preço-custo e o poder negocial dos trabalhadores sobre os mercados em Portugal? Banco de Portugal. 185-193.
- Amador, J., & Soares, A. C. (2013). CONCORRÊNCIA NA ECONOMIA PORTUGUESA: MARGENS PREÇO-CUSTO ESTIMADAS COM MERCADOS DE TRABALHO IMPERFEITOS. Banco de Portugal. 79-93.
- Amaral, S. O. C. (2008). Desenvolvimento de balanced scorecard num grupo empresarial de tecnologias de informação. Lisboa: ISCTE. Tese de mestrado.
- Borg, M. 2009. “Measuring Market Competition in the EU: The Mark-up Approach.” Bank of Valletta Review 39, 20–31.
- Bottini, N., and M. Molnár. (2010). How Large are Competitive Pressures in Services Markets? Estimation of Mark-ups for Selected OECD countries. OECD Journal: Economic Studies, 1, 1 –51.
- Brandão, A., & Castro, A. D. (1992). Concorrência em economia aberta: algumas reflexões sobre o caso português. Instituto Superior de Economia e Gestão - DE Working papers nº 24 -1992/DE.
- Brandão, A., Castro, A. D., & Vasconcelos, H. (1998). Estratégias e estruturas industriais e o impacto da adesão à Comunidade Europeia. O caso das indústrias têxtil, do vestuário e do calçado. Estudos de Economia, 18(4), 513-534.
- CAE – Rev. 3 (2007a). Classificação Portuguesa das Atividades Económicas Rev.3. Instituto Nacional de Estatística, I.P.
- Christopoulou, R., & F. Vermeulen. (2012). Markups in the Euro Area and the US over the Period 1981–2004: A Comparison of 50 Sectors. Empirical Economics 421, 53–77.
- PORDATA (2021a). Balança comercial. Obtido em fevereiro, 18, 2021.
- PORDATA (2021b). Grandes empresas por atividade económica. Obtido em março, 12, 2021.
- PORDATA (2021c). PME por atividade económica. Obtido em março, 12, 2021.
- PORDATA (2021d). Saldo da balança de bens total e por tipo. Obtido em setembro, 14, 2021.
- PORDATA (2021e). Saldo da balança de serviços total e por tipo. Obtido em setembro, 18, 2021.

**DISCUSSÃO DO IMPACTO ECONÓMICO DOS JOGOS DE FUTEBOL PROFISSIONAL
NAS NUTS II DE PORTUGAL
OБГОВОPEHHЯ EKOHOМIЧHOГO BПЛИВУ ПPOФEСIЙНИХ ФУТБOЛЬНИХ IГP
HA NUTS II B ПOPTYГAЛIЇ**

Silva Maria Gertrudes Ferreira, *estudante do ensino superior*
Escola Superior de Ciências Empresariais
Instituto Politécnico de Viana do Castelo

Definição do problema: O desporto de alto rendimento é considerado um fenómeno de expressão mundial, com elevada importância económica e social. O desporto profissional é, atualmente, um enorme negócio, gerido de uma forma lucrativa gerando novas capacidades de desenvolvimento científico, onde a ciência económica é insubstituível e tem um papel de elevada importância. Por isso, o aparecimento de novos modelos explicativos sobre os fenómenos desportivos e sobre a organização deste sector são cada vez mais frequentes. Os economistas da área do desporto têm analisado, com atenção, questões relativas ao desenvolvimento desportivo do clube e a contribuição do mesmo para o progresso das economias nacionais, não podendo esquecer que existem princípios económicos, desportivos e sociais diferentes e, que o desporto é uma ferramenta de desenvolvimento humano. De acordo com os dados estatísticos publicados pelo Instituto Nacional de Estatística (INE), em abril de 2016, as entidades classificadas como parte do sector do desporto produziram, entre 2010 e 2012, cerca de 1,8 mil milhões de euros e representavam 1,4% da mão-de-obra nacional. Esta tese tem como tema principal analisar o impacto que o desporto profissional tem na economia e sociedade envolventes. Assim uma das questões norteadoras do nosso trabalho é “Qual o impacto do desporto, mais concretamente o futebol profissional competitivo, em Portugal”. O desporto é uma atividade física sujeita a determinadas regras e que indica competição. Embora a capacidade física seja o principal fator para o resultado final da prática desportiva, existem outros fatores igualmente decisivos, como a destreza mental ou o equipamento do desportista. Acima da competição, o desporto é uma forma de entretenimento quer para os praticantes, quer para os espetadores (Santos T., 2013). O impacto social é um dos impactos existentes na realização de organização de eventos desportivos, incluindo o futebol, que pode ser definido como a consequência que qualquer ação pública ou privada tem na vida de cada individuo, afetando a forma de como o mesmo vive, trabalha, se diverte, se relaciona com a sociedade e como se organiza para satisfazer as suas necessidades (Carvalho, 2015). O aspeto económico é um dos indicadores mais importantes de sucesso de um evento desportivo e, segundo o mesmo autor¹, é complicado ter a certeza se as receitas serão superiores aos custos ligados à sua organização e realização, mesmo sabendo da presença, cada vez mais massiva, dos média que contribuem com altas receitas em troca de direitos de transmissão. Os impactos económicos positivos estão relacionados com as infraestruturas físicas construídas para apoiar um grande evento desportivo, como construção ou remodelação de acessibilidades e espaços urbanos. Assim, além de se criar emprego para a construção destas infraestruturas, cria-se emprego para que continuem a funcionar depois do evento.

O objetivo do estudo: Existem já alguns dados que mostram a importância do desporto na economia portuguesa e durante a época 2016/2017, o futebol profissional contribuiu com 456,1 milhões de euros para o PIB nacional. O peso desta modalidade desportiva na economia portuguesa, correspondente a 0,25% do PIB, seria ainda maior se fossem considerados os impactos indiretos, em setores como o turismo, a comunicação social. Com um total de 443,3 milhões, a I Liga foi responsável por mais de 97% do peso do futebol na economia portuguesa e teve um acréscimo de 44% comparativamente à época 2015/2016, temporada em que o futebol profissional contribuiu com 315,9 milhões de euros para o PIB nacional e pagou 21,9 milhões de euros em impostos, sendo

responsável pela criação direta de 2055 postos de trabalho, dos quais 1523 na I liga (Lusa, 2018). Portugal é, atualmente, um país exportador líquido de talentos e conhecimentos técnicos das diferentes modalidades desportivas, com atletas e técnicos internacionalmente reconhecidos. Portugal reúne no seu território condições singulares no turismo desportivo, reconhecidas e valorizadas por atletas e equipas desportivas de referência global, que preparam (em Portugal) a sua participação nas mais importantes competições internacionais. Por isso, o desporto representa um investimento de baixo custo e elevado impacto na internacionalização da economia nacional, na afirmação da imagem externa do país e na difusão da cultura portuguesa (Constantino, 2018). O sucesso ou insucesso de um evento desportivo pode-se medir pelo seu impacto social. Um evento desportivo tem de se constituir como um acontecimento social despertando a atenção das pessoas, mas também das entidades públicas e privadas. Desta forma, é possível concluir que um clube desportivo pode ser encarado como um projeto público porque propõe a promoção do desenvolvimento sustentável da sua região, por meio da inclusão social e, conseqüentemente origina emprego, melhor qualidade de vida da população local (Fonseca, 2013). A região norte de Portugal compreende 8 sub-regiões, ou 8 NUTS III: Alto Minho, Cávado, Ave, Área Metropolitana do Porto, Alto Tâmega, Tâmega e Sousa, Douro, Terras de Trás-os-Montes. A nível económico, a região norte, apresenta o segundo maior PIB português. A Área Metropolitana do Porto concentra a maior parte da atividade económica pois é onde se localiza a maioria das sedes das empresas nortenhas. No litoral da região norte predomina o setor terciário e secundário, enquanto o interior da região norte é caracterizado por uma economia mais ligada com o setor primário (Comissão de Coordenação e Desenvolvimento Regional do Norte, 2015). A região norte constitui a quinta região mais industrializada da UE e possui uma forte tendência industrial e exportadora, tendo uma balança comercial regional positiva, com cerca de 45% das empresas exportadoras nacionais. A indústria têxtil é o principal setor que contribui este fenómeno, contudo o setor das máquinas e material elétrico, a indústria de calçado e móveis, e simultaneamente, as áreas de negócio de base tecnológica também têm um forte potencial de internacionalização (Comissão de Coordenação e Desenvolvimento Regional do Norte, 2015). O valor da cultura e património local aliados a produtos tradicionais (por exemplo, o vinho, azeite, mel, fumeiro, rendas de bilros e a filigrana), o esforço de organização e divulgação da oferta turística regional permitiu um turismo de qualidade em crescimento contínuo (Comissão de Coordenação e Desenvolvimento Regional do Norte, 2015). Para perceber se existe impacto económico-financeiro desportivo na sociedade portuguesa selecionaram-se as 7 NUTS II e os dados amostrais que suportam este estudo foram retirados das bases de dados do Instituto Nacional de Estatística, pois como utilizam a mesma forma de cálculo permite que os dados possam ser comparáveis entre si a sua frequência é anual.

Conclusão: O presente capítulo tem como objetivo analisar os resultados obtidos das estimativas do impacto que o desporto, focando o futebol profissional, tem no PIB, turismo e desemprego nas 7 NUTS II. Desta forma, apresentar-se-ão as estimativas obtidas pelo Pooled OLS, as estimativas obtidas pelos efeitos fixos e pelos efeitos aleatórios e os testes complementares que se realizaram. Posteriormente, será realizada a discussão de resultados. Depois de realizar a estimação pelo Pooled OLS, efetuou-se testes complementares para verificar os pressupostos do modelo. Depois de se realizar a regressão pelo Pooled OLS, usou-se o comando robust do programa STATA15 para que a variância do termo de erro fosse controlada, isto é, constante. Se este comando não fosse realizado, seria necessário realizar o teste de, por exemplo, Breusch-Pagan que testa a hipótese nula de haver homoscedasticidade contra a hipótese alternativa de a variância ser heterocedástica. Para verificar a existência de variáveis omitidas realizou-se, através do comando `ovtest` do programa STATA15, um teste para especificar erros na regressão para as variáveis omitidas, onde a hipótese nula é a ausência de variáveis omitidas e a hipótese alternativa é a presença de variáveis omitidas. Caso o valor de p-value do teste F for maior do que o limite usual de 0,05 não se rejeita a hipótese nula e conseqüentemente existe a evidência de que não é necessário adicionar mais variáveis no modelo. A ausência de multicolineariedade foi confirmada pela realização do Fator de Inflação da Variância (VIF) que testa a hipótese de não existir uma relação linear perfeita entre as variáveis

explicativas. Se o valor do teste for menor do que 10 significa que não existe problemas de multicolineariedade. Caso o VIF apresente um resultado superior a 10 verifica-se a existência de multicolineariedade. Para decidir entre os modelos qual é o mais adequado, realizou-se o teste F para comparar o modelo dos Pooled OLS e o modelo de efeitos fixos. Pelo resultado obtido ($F(6,64) = 7.32$ e $p\text{-value} = 0.0000$) e a um nível de significância de 5%, conclui-se que o modelo dos Pooled OLS não é o mais adequado. Posteriormente, e para identificar qual dos métodos (efeitos aleatórios e efeitos fixos) era o mais adequado, realizou-se o teste de Hausman. A hipótese nula é que ambos os efeitos são consistentes e, desta forma, o efeito aleatório será relativamente mais eficiente versus a hipótese alternativa onde o efeito aleatório não é consistente. Pelo resultado obtido ($X^2 = 88.64$ e $p\text{-value} = 0.0000$) e a um nível de significância de 5%, conclui-se que o modelo dos efeitos fixos é o mais adequado aos dados. Ao analisar os resultados obtidos pela estimação dos efeitos fixos, conclui-se que só a variável “População Residente” é estatisticamente significativa e, por isso, pode-se concluir que o PIB é influenciado negativamente pela População Residente. Pela mesma análise verifica-se que: Por cada aumento de um indivíduo na população residente, o PIB per capita diminui 1.4032. Os efeitos estimados das variáveis “Taxa de escolarização”, “Nº de Presenças na Liga Europa”, “Nº de Presenças na Primeira Liga” são positivos e não significativos, como se confirma em Salazar (2014).⁶¹ A variável “Ano” também tem um sinal positivo mas, ao contrário do esperado pela revisão da literatura, mostrou-se não significativa. Tal motivo pode ser justificado pelo facto dos eventos⁸ analisados por Carvalho (2015) e Salazar (2014) possuírem uma maior dimensão do que os eventos analisados neste estudo. A variável “População Residente” é uma variável significativa e apresenta um sinal negativo como se confirma em Salazar (2014). Por sua vez, a variável “Nº de Presenças na Champions” apresentou sinal negativo ao contrário do esperado pela revisão da literatura, talvez porque a presença neste tipo de competição seja diminuta na amostra em estudo. Resumindo, grande parte resultados obtidos vão de encontro com os valores de Salazar (2014), contudo divergem da literatura apresentada por Carvalho (2015). Posteriormente, e para identificar qual dos métodos (efeitos aleatórios e efeitos fixos) era o mais adequado, realizou-se o teste de Hausman. A hipótese nula é que ambos os efeitos são consistentes e, desta forma, o efeito aleatório será relativamente mais eficiente versus a hipótese alternativa onde o efeito aleatório não é consistente. Pelo resultado obtido ($X^2 = 0.02$ e $p\text{-value} = 1.0000$) e a um nível de significância de 5%, conclui-se que o modelo dos efeitos aleatórios é o mais adequado aos dados. Ao analisar os resultados obtidos pela estimação dos efeitos aleatórios, conclui-se que as variáveis “Ano”, “Empregados por População Ativa” são estatisticamente significativas e, por isso, pode-se concluir que Taxa de Desemprego diminui se existir um incremento na variável “Empregados por População Ativa” e aumenta com uma fomentação da variável “Ano”. Pela mesma análise verifica-se que: Por cada ano que passe, a Taxa de Desemprego aumenta 0.0281; O aumento de um Empregado por População Ativa implica que a taxa de desemprego diminua 0.4294. Portugal apresenta tem uma forte cultura desportiva, orgulhando-se muito da sua seleção nacional e dos seus clubes. Contudo, quando comparamos os valores obtidos para o impacto do PIB, da taxa de desemprego e do turismo, para as várias regiões em análise conclui-se, para todas elas, que a existência de presenças quer na Primeira Liga, quer na Liga Europa ou na Champions não acarreta um impacto significativo para o desenvolvimento PIB e para a diminuição da taxa de desemprego, contudo traz um impacto positivo para o turismo nacional/regional.

Referências bibliográficas

- Ahlert, G. (2001). The economic effects of the soccer world cup 2006 in Germany with regard to different financing. *Economic System Research*, Vol. 13, no. 1, pp. 109-127. Obtido em janeiro de 2019
- Andersson, T. D., & Lundberg, E. (Agosto de 2013). Commensurability and sustainability: Triple impact assessments of a tourism event. *Tourism Management*, 37, pp. 99-109. doi:<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.12.015>
- Andrade, P. d., & Baptista, M. B. (2009). Sobre o (des)equilíbrio financeiro da primeira década do Sporting, Sociedade Desportiva de Futebol, SAD. *Revista Portuguesa de Ciências do Desporto*, 9(2), pp. 133–142. Obtido em novembro de 2018

Blog: o que visitar em. (5 de julho de 2011). O que visitar no Algarve. Obtido em dezembro de 2019, de Oquevisitarem.com: <http://www.oquevisitarem.com/o-que-visitar-no-algarve/>

Carvalho, C. X. (2015). Impacto Económico de Grandes Eventos Desportivos. Trabalho de Projeto do Mestrado em Economia, na especialidade em Economia para obtenção do grau de Mestre, Universidade de Coimbra, Faculdade de Economia, Coimbra. Obtido em dezembro de 2018, de <https://estudogeral.sib.uc.pt/bitstream/10316/28550/1/Tese%20Final%20V5.pdf>

CCDR LVT. (2011). Turismo e Lazer na Região de Lisboa . Obtido de <http://www.ccdrlvt.pt/uploader/index.php?action=download&field=http://www.ccdrlvt.pt/files/a2f708eed5afa853d751697ba080d12351abd926.pdf&fileDesc=Turismo-e-Lazerna-Regiao-de-Lisboa>

Central, Comunidade Intermunicipal do Alentejo. (2014). Economia. Obtido em dezembro de 2019, de Ec.europa.eu: <http://www.cimac.pt/pt/site-alentejo-central/caraterizacao/Paginas/Economiae-Empresas.aspx>

Comissão de Coordenação e Desenvolvimento Regional do Alentejo. (março de 2015). Região Alentejo.

Obtido em dezembro de 2019, de Ccdr-a.gov.pt: <https://www.ccdr-a.gov.pt/index.php/ra87821>

Comissão de Coolusa. (23 de Março de 2018). Futebol marca golos na economia. Contribui com 456 milhões. Obtido em setembro de 2019, de ECO: <https://eco.sapo.pt/2018/03/23/futebol-contribui-para-aeconomia-nacional-com-456-milhoes/>

MADEIRA WEB. (2019). Turismo. Obtido em dezembro de 2019, de Madeira-web.com: <https://www.madeira-web.com/pt/madeira/factos/turismo.html>

Mourão, P. (2017). The Economics Of Motorsports – The Case Of Formula One. (P. Macmillan, Ed.) Obtido em dezembro de 2019

.....

UDC 352

DETERMINANTES DO ENDIVIDAMENTO DA ADMINISTRAÇÃO LOCAL ОСОБЛИВОСТІ ЗАБОРГОВАНОСТІ МІСЦЕВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Silva Frederico, *estudante do ensino superior*
Escola Superior de Ciências Empresariais
Instituto Politécnico de Viana do Castelo

Definição do problema: A situação económica internacional tem contribuído para que muitos países, ao nível mundial, tenham agravado os seus défices públicos. Numa tentativa de resolver esses défices, muitos são os que têm recorrido, repetidamente, ao endividamento público, o que poderá agravar ainda mais a sua situação económica. Desta forma, emerge a necessidade de um maior controlo das finanças públicas, especificamente do endividamento, existindo já vários países que têm, nos dias de hoje, uma grande preocupação em controlar o défice público, tentando manter a disciplina fiscal e a estabilidade macroeconómica (Lobo & Ramos, 2010). A União Europeia tem evidenciado essa preocupação desde o Tratado de Maastricht, onde se estabelece que os Estados-membros devem evitar os défices orçamentais excessivos. Preconiza também que a Comissão acompanhará a evolução da situação orçamental e do montante da dívida pública dos Estados-membros, a fim de identificar desvios importantes. Fundamentalmente avaliará o cumprimento dos critérios de convergência relacionados com o défice e dívida públicos (limite máximo de 3% do Produto Interno Bruto (PIB) para o défice orçamental e 60% do PIB para a dívida pública). A crise da dívida soberana de alguns países de União Europeia, nos últimos tempos, tem dado ainda maior relevância a esta temática, pelo que se torna fundamental controlar a dívida pública dos vários países-membros, de forma a fortalecer os fundamentos da União Monetária. Em Portugal, segundo

o Tribunal de Contas (2007), foram já tomadas várias medidas, de entre as quais se destacam as normas sobre limites ao endividamento, que abrangem todos os subsectores do Setor Público Administrativo, incluindo as Administrações Regionais e Locais. Ao considerar o descrito anteriormente, nota-se que é, portanto, essencial controlar o endividamento dos municípios portugueses, pelo que, para além dos limites estabelecidos na lei, urge a necessidade de criação de outros mecanismos que permitam aos próprios e aos organismos de controlo (e.g. Tribunal de Contas, Direção-geral do Orçamento, Direção-geral das Autarquias Locais, etc.) fazer uma análise e gestão eficiente do mesmo. Esta necessidade é continuada, pois, independentemente dos períodos de crise, é fundamental que os municípios portugueses disponham de mecanismos que lhes permitam fazer uma boa gestão financeira, no sentido de assegurar a sua sustentabilidade. No âmbito das teorias apresentadas têm surgido, nos últimos anos, vários trabalhos de investigação sobre o endividamento das Administrações Públicas. Para Benito López et al. (2004) este facto deve-se às exigências, cada vez mais rigorosas, para tentar evitar dívida pública excessiva, bem como a uma maior descentralização da Administração Pública (AP). Muitos destes estudos são aplicados à AL, sendo que algumas destas investigações estudam particularmente os determinantes do endividamento. A classificação desses determinantes, tendo por base a literatura, bem como as teorias anteriormente apresentadas, não é uniforme. Desta forma, e numa tentativa de homogeneização, parece-nos ser possível agrupar os determinantes em quatro grupos (institucionais, político-ideológicos, fiscais e económico-financeiros), para os quais apresentamos, de seguida, os principais resultados consubstanciados na literatura internacional. Tendo presente o enquadramento de Vieira (2009), fazemos uma abordagem positivista ao tema, dado que pretendemos descrever e explicar o endividamento dos municípios. Para o efeito formulamos hipóteses, numa perspetiva de podermos vir a aceitá-las ou rejeitá-las, através da sua experimentação na realidade que pretendemos analisar (Blaikie, 2000; Carqueja, 2007). O problema base deste trabalho prende-se com a necessidade de conhecer que fatores afetam o endividamento da AL, designadamente dos municípios do norte de Portugal, no sentido de fornecer, quer aos gestores autárquicos, quer às entidades externas de controlo, informação útil, para que possam gerir e, de alguma forma, controlar o endividamento, que constitui um aspeto crítico da gestão financeira do setor público. Em concreto neste trabalho, e de uma forma que se pode classificar como exploratória, procuramos identificar que fatores, a partir dos reconhecidos na literatura, explicam o endividamento dos municípios do norte de Portugal num dado período (2006 e 2007). Não pretendemos que os resultados sejam extrapolados para a totalidade dos municípios portugueses. No entanto, as conclusões retiradas deste estudo poderão ser utilizadas como base para investigações futuras, abrangendo a totalidade dos municípios portugueses. Como referido, no que concerne à dimensão dos municípios, a região norte de Portugal é que tem uma distribuição mais aproximada do universo dos municípios portugueses. A variável dependente do modelo é o endividamento líquido per capita (ENDLIQ).

O objetivo do estudo: A forma de cálculo deste indicador baseia-se no estabelecido nas regulamentações em vigor para a jurisdição em causa, designadamente no Sistema Europeu de Contas Nacionais e Regionais (SEC95), bem como no art.º 36º da atual Lei das LFL portuguesa. Deste modo, calcula-se, para cada município, pela diferença entre o valor dos passivos financeiros (dívidas a pagar de curto e médio e longo prazos) e o valor dos ativos financeiros (dívidas de terceiros de curto e médio e longo prazos, títulos negociáveis, depósitos em instituições financeiras e saldo de caixa), à data de 31 de dezembro, a dividir pelo respetivo total de habitantes. Segundo a LFL, o cálculo do endividamento líquido deve ser consolidado, isto é, deve incluir a proporção de participação do município no capital das associações de municípios e das entidades do setor empresarial local. No entanto, devido à dificuldade de acesso à informação, neste estudo apenas consideramos o endividamento líquido das contas individuais dos municípios. A população do estudo engloba os municípios do norte de Portugal, num total de 86. Como referido, são analisados dois anos civis consecutivos (2006 e 2007), numa tentativa de efetuarmos a comparação entre o ano da entrada em vigor da atual LFL (2007) e o que o antecedeu. Os dados recolhidos são classificados como fonte de informação secundária, devido a serem detidos por terceiros e não originais e

recolhidos por nós diretamente dos municípios. De facto, os dados orçamentais e financeiros são recolhidos da base do Portal Autárquico. A base de dados do Instituto Nacional de Estatística¹⁵ é utilizada para a obtenção de dados populacionais e o site da Comissão Nacional de Eleições para os dos resultados eleitorais. Assim, para a consecução do objetivo definido neste estudo, procedemos a uma análise bivariada e outra multivariada, bem como à realização de testes paramétricos. Na análise bivariada estudamos a relação que existe entre cada variável independente e o endividamento. Neste sentido, utilizamos os testes estatísticos não paramétricos Mann-Whitney (antecedido do teste Kolmogorov-Smirnov) e o Coeficiente de Correlação de Spearman, por serem os que se apresentam mais adequados ao que se pretende verificar. Com a análise multivariada verificamos se as variáveis independentes, no seu conjunto, explicam o endividamento e de que forma. Como o modelo de regressão linear tem sido largamente utilizado na definição de modelos econométricos que explicam as causas do endividamento dos municípios (Escudero Fernández & Prior Jiménez, 2002b) também o utilizamos no nosso estudo. Mais especificamente, aplicamos o modelo de regressão linear múltipla pelo método dos Mínimos Quadrados Generalizados (Ordinary Least Squares), pois consideramos que podem ser várias as variáveis (independentes) que explicam o endividamento dos municípios (variável dependente) (Pestana & Gageiro, 2008). A literatura internacional sobre o endividamento das autarquias locais enquadra-se fundamentalmente no âmbito das teorias da escolha pública, mais especificamente na dos ciclos político-orçamentais, na da ilusão fiscal, mas também no âmbito da teoria institucional. Mueller (1976) refere que a teoria da escolha pública estuda o processo relacionado com a tomada de decisões em contextos políticos, utilizando premissas teóricas e metodológicas provenientes das ciências económicas. Segundo Escudero Fernández & Prior Jiménez (2002a), a ideia base dos principais modelos que estudam o endividamento e os ciclos político-orçamentais é a de que os políticos, no governo, tentam criar limitações, através do recurso ao endividamento, aos futuros governos. No âmbito da teoria da ilusão fiscal, Oates (1989) refere que os políticos têm motivações para financiar a sua atividade através do endividamento, uma vez que os eleitores têm mais facilidade em conhecer os verdadeiros custos dos programas dos governos se tiverem de os financiar através de impostos.

Conclusão: Os fatores determinantes do endividamento na AL têm sido objeto de vários estudos ao nível internacional, com predominância para análises sobre Espanha. Os resultados que têm sido divulgados têm validado, em grande medida, as expectativas iniciais dos seus autores, sendo, no entanto, de destacar que falta ainda alguma validação empírica, mais sólida, para alguns dos fatores. Com a utilização, em paralelo, da análise bivariada e multivariada, nesta investigação pretendemos identificar os determinantes do endividamento dos municípios de uma jurisdição em particular - o norte de Portugal, tentando validar ou contrastar os resultados obtidos nos vários estudos internacionais. Os resultados evidenciam que, no cômputo geral, os determinantes do endividamento dos municípios do norte de Portugal não apresentam diferenças nos anos de 2006 e 2007. Com efeito, em relação à análise bivariada, constatamos que os fatores que parecem estar associados ao endividamento líquido, bem como a forma como o fazem, são os mesmos nos dois anos. A análise multivariada apresenta apenas uma diferença, quanto ao limite legal máximo de endividamento, cuja influência muda de positiva em 2006 para negativa em 2007, facto que poderá eventualmente ser explicado pela alteração do método de cálculo desse limite, conforme o explicitado. Os resultados do estudo permitem constatar que alguns fatores evidenciados na literatura são também relevantes para explicar o endividamento dos municípios Portugueses aqui em análise; porém, outros não se revelaram determinantes, contrariamente ao esperado. Neste sentido, este trabalho contribui para um melhor conhecimento do endividamento dos municípios em geral e, em particular, para o contexto do norte de Portugal. Com efeito, disponibiliza informação sobre os determinantes do endividamento, que poderá ser utilizada pelos políticos e gestores autárquicos, bem como pelas entidades de supervisão, no sentido de atuarem antecipadamente, o que lhes permitirá ter um maior controlo sobre o mesmo. Consubstanciando as devidas adaptações originadas pelas particularidades do normativo e realidade de Portugal, o presente estudo foi realizado partindo da literatura e contexto internacionais, pelo que esta investigação contribui para o desenvolvimento do estudo dos determinantes do endividamento da AL em geral. Nestas circunstâncias, ainda que os resultados obtidos não sejam

generalizáveis, acreditamos que as conclusões aqui versadas podem auxiliar na definição de modelos explicativos do endividamento aplicados à realidade municipal de outros países. A presente investigação apresenta, porém, algumas limitações, entre as quais destacamos, desde logo, o reduzido período de análise, de apenas dois anos. Este facto limitou, à partida, a definição das variáveis, por não serem observáveis nesse período. Adicionalmente, a utilização da análise bivariada e das regressões lineares múltiplas não nos permitiu observar efeitos temporais, pelo que apenas conseguimos retirar conclusões sobre os modelos, individualmente para cada ano, isto é, os modelos finais que apresentámos, apenas explicam o endividamento líquido dos municípios do norte de Portugal para cada ano em causa, separadamente.

Referências bibliográficas

Agundez Alvarez, Á., & Baza Román, J. (2008). El Endeudamiento en los Ayuntamientos de Castilla y León: Un Estudio Empírico (2001-2005). 11º Congreso de Economía de Castilla y León. 20 y 21 de noviembre, Burgos.

Amaratunga, D., Bardry, D., Sarshar, M., & Newton, R. (2002). Quantitative and qualitative research in the built environment: Application of "mixed" research approach. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 51(1), 17-31.

Bastida Albadalejo, F., & Benito López, B. (2005). Análisis del endeudamiento en los Ayuntamientos: un Estudio Empírico. *Revista Española de Financiación y Contabilidad*, XXXIV(126), 613-635.

Benito López, B., Brusca Alijarde, I., & Montesinos Julve, V. (2004). Análisis del endeudamiento en las comunidades autónomas. *Revista de Contabilidad*, 7(13), 85-112.

Blaikie, N. (2000). *Designing Social Research*. Blackweel Publishing Press.

Borge, L. (2005). Strong politicians, small deficits: evidence from Norwegian local governments. *European Journal of Political Economy*, 21(1), 325-344.

Cabasés, F., Pascual, P., & Vallés, J. (2007). The effectiveness of institutional borrowing restrictions: Empirical evidence from Spanish municipalities. *Public Choice*, 131(3-4), 293-313.

Carqueja, H. (2007). Teoria da Contabilidade - Uma interpretação. *Polytechnical Studies Review*, IV(7), 7-40.

Davila, T., & Oyon, D. (2008). Cross-paradigm collaboration and the advancement of management accounting knowledge. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(6), 887-893.

Dolores Guillamón, M., Benito, B., & Bastida, F. (2011). Evaluación de la deuda pública local en España. *Revista Española de Financiación y Contabilidad*, XL(150), 251-285.

Escudero Fernández, P., & Prior Jiménez, D. (2002a). Endeudamiento y ciclos políticos presupuestarios: El caso de los ayuntamientos catalanes. Barcelona.

.....
УДК 342.9

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В УКРАЇНІ

Сісецька В. І., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

Перед Україною стоїть завдання створення стабільної та відповідальної публічної адміністрації, що є головним фактором побудови сучасної демократичної держави. У зв'язку з цим важливого значення набуває встановлення такої регламентації відносин між публічною адміністрацією та приватною особою, що могла б ефективно забезпечити реалізацію прав останніх і унеможливити їх порушення з боку владарюючих суб'єктів [1].

Врегулювання даного питання стає можливим лише шляхом впровадження належного інституту адміністративної процедури, який довгий час не був врегульованим у правовому та соціальному полі діяльності держави, водночас, норми спрямовані на визначення та реалізації адміністративної процедури знаходили своє відображення у різних нормативно-правових актах.

Основні положення, що регламентують адміністративну процедуру, закріплені в Конституції України. Так, ст. 19 встановлює, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ця норма Основного Закону окреслює принципові засади відносин державних органів із приватними особами. Значення Конституції України полягає в тому, що всі інші законодавчі акти мають відповідати її положенням, а в іншому випадку будуть визнані неконституційними. Зasadничою нормою адміністративної процедури слід вважати ст. 40 Конституції України: «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» [1].

Важливого значення для врегулювання процедури прийняття суб'єктами публічного адміністрування адміністративних актів набувають рішення Конституційного Суду України. У відповідності до ст. 147 Основного Закону України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України. Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені (ст. 151 Конституції України) [1].

Окрім цього, норми адміністративної процедури знаходять своє відображення у Законах України «Про звернення громадян», «Про адміністративні послуги», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», «Про карантин рослин», «Про електронний цифровий підпис», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», тощо.

В той же час, відображення норм, що регулюють діяльність інституту адміністративної процедури, у різних нормативно-правових актах та відсутність єдиного законодавства у цій сфері може спричинити колізію права. Визнаючи це законотворці розпочали роботу над створенням єдиного нормативно-правового акту понад 20 років тому.

Закон «Про адміністративну процедуру» пройшов тривалий шлях підготовки та узгодження. Тривалий час він мав назву «Проект Адміністративно-процедурного кодексу». За цей час законопроект кілька разів подавався різними складами уряду до парламенту. Але лише одного разу (у 2009 році) виносився на голосування у першому читанні і недоотримав кілька голосів. Водночас, кількома хвилями відбувалося еволюційне доопрацювання законопроекту робочою групою Міністерства юстиції України з періодичними оновленнями її складу, зокрема за участі провідних зарубіжних експертів. У 2014-2015 роках законопроект нарешті отримав позитивну оцінку Програми SIGMA. Але, на жаль, замість подання законопроекту до парламенту його було знову вирішено «доопрацьовувати». У 2018 році відбувся черговий інтенсивний етап роботи над законопроектом оновленою робочою групою Мін'юсту. При цьому концептуально законопроект вже тривалий час не змінюється, що свідчить про його певну зваженість та збалансованість [2].

Нарешті 28 грудня 2018 року проект Закону України «Про адміністративну процедуру» було внесено Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України (реєстраційний номер 9456). У 2019 році у цього законопроекту практично не було шансів у парламенті IX скликання, адже спочатку президентські, а потім дострокові парламентські вибори не давали достатнього часу на його проходження [2].

Водночас, парламент X скликання повернувся до розгляду законопроекту і 17 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про адміністративну процедуру» (№ 3475). 13 червня 2022 року Президент України підписав Закон, що повністю набуде чинності лише 15 грудня 2023 року. Оскільки, підготовка до введення Закону в дію включає численні зміни до спеціального законодавства, а також навчання працівників адміністративних органів новим правилам.

Ухвалення Закону «Про адміністративну процедуру» є новим етапом у взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом. Загальні правила прискорять ухвалення рішення та оптимізують комунікацію людини з публічною адміністрацією. Процедура взаємодії стане уніфікованою, ефективною, орієнтованою на потреби громадян і бізнесу, та прозорою [3].

Окрім того, запровадження загальної адміністративної процедури наближає Україну до стандартів Європейського Союзу, адже подібні закони є у всіх країнах ЄС та навіть країнах колишнього СРСР (крім РФ), як невід'ємна частина «права на належне адміністрування» [3].

Безпосередньо Закон України «Про адміністративну процедуру» визначає, що він регулює відносини органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у дусі визначеної Конституцією України демократичної та правової держави та з метою забезпечення права і закону, а також зобов'язання держави забезпечувати і захищати права, свободи чи законні інтереси людини і громадянина [4].

Водночас, цим законом вперше в Україні закріплюються визначення терміну «адміністративна процедура», що означає визначений законом порядок розгляду та вирішення справи, а також законом визначаються принципи адміністративної процедури, а саме: верховенство права, у тому числі законності та юридичної визначеності; рівності перед законом; обґрунтованості; безсторонності (неупередженості) адміністративного органу; добросовісності і розсудливості; пропорційності; відкритості; своєчасності і розумних строків; ефективності; презумпції правомірності дій та вимог особи; офіційності; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту [4].

Варто відзначити, що при виконанні Закону України «Про адміністративну процедуру» та дотримання зазначених принципів вдасться розв'язати наступні проблеми:

відсутність забезпечення важливих прав особи у відносинах із публічною адміністрацією (наприклад, право бути вислуханою, право заінтересованої особи брати участь у провадженні тощо);

домінування відомчих інтересів та переважно підзаконне регулювання процедур;

різні підходи у різних сферах публічного адміністрування;

неефективність багатьох процедур (у т.ч. оскарження) або відсутність регулювання взагалі (наприклад, щодо дострокового припинення дії адміністративних актів) [3].

Закон України «Про адміністративну процедуру» набуває чинності через 18 місяців після його оприлюднення, а саме з 15 грудня 2023 року, водночас, з метою забезпечення всебічного виконання даного закону, протягом 18 місяців, які є терміном набрання чинності, має відбутись ряд змін у нормативно-правових актах, а саме:

розширення сфери застосування Закону України «Про звернення громадян»;

зміни щодо порядку надання адміністративних послуг.

Окрім цього, усі нормативно-правові акти, що працюють у сфері адміністративної процедури мають бути приведені у відповідність до Закону України «Про адміністративну процедуру».

Станом на зараз суб'єкти адміністративної процедури напрацьовують відповідні зміни до законодавства та розробляють нові нормативно-правові акти на виконання норм Закону

України «Про адміністративну процедуру», водночас, спрогнозувати його вплив на сферу доки складно. Однак, прийняття даного закону та подальше його впровадження є важливим кроком для України на шляху до практичної реалізації Основного Закону України – Конституції України та інтеграції національного права до міжнародного.

Список використаних джерел

1. Адміністративна процедура : конспект лекцій / І. В. Бойко, О. Т. Зима, О. М. Соловйова ; за заг. ред. І. В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.
2. Науково-практичний коментар до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» / Авт. колектив (Андрийко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.), за заг. ред. Тимощука В. П. Київ: ФОП Мишалов Д. В., 2019. 460 с.
3. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом / Авт. колектив (Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьник С.). Київ, 2022. 76 с.
4. Про адміністративну процедуру. Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.

UDC 339.92:687

**O CLUSTER TRANSFRONTEIRIÇO TÊXTIL/VESTUÁRIO/MODA
NA EURO-REGIÃO GALIZA/NORTE DE PORTUGAL
ТРАНСКОРДОННИЙ КЛАСТЕР ТЕКСТИЛЮ/ОДЯГУ/МОДИ
В ЄВРОРЕГІОНІ ГАЛІСІЯ/ПІВНІЧНА ПОРТУГАЛІЯ**

Cerquideira Catarina, *estudante do ensino superior*
Escola Superior de Ciências Empresariais
Instituto Politécnico de Viana do Castelo
Mann Yana, *técnico de logística,*
Central Lomera Portuguesa
Portugal, Vila Nova de Cerveira, Campos

Definição do problema: Nos últimos anos diversas iniciativas de cooperação transfronteiriça têm sido desenvolvidas no sentido de explorar complementaridades e aprofundar o relacionamento económico na euro-região Galiza-Norte de Portugal, em última instância com o intuito de reforçar a competitividade conjunta deste território no contexto da crescente globalização e internacionalização da economia. Com este estudo procura-se avaliar o grau de integração económica entre a Galiza e o Norte de Portugal especificamente no sector têxtil/vestuário, não apenas por se tratar de um sector de atividade relevante na estrutura produtiva de ambas as regiões (em número de empresas, em postos de trabalho, em volumes de factoração, ou no contributo para as exportações regionais) e com perfis de especialização que evidenciam potenciais complementaridades, mas também por se tratar de uma atividade que enfrenta atualmente um processo de profunda reestruturação face aos desafios inerentes à progressiva integração dos mercados à escala global, posto que a sua capacidade competitiva poderá ser reforçada com um aprofundamento de redes transfronteiriças de cooperação empresarial. O objetivo geral deste estudo consiste em perceber se está em curso um processo de efetiva integração económica neste sector de atividade, na sequência da adesão à União Europeia e dos diversos programas comunitários que têm sido criados para incentivar a cooperação inter-regional entre estas duas regiões de fronteira, bem como na sequência do reforço da espessura institucional de suporte à cooperação entre ambas as regiões. Num primeiro ponto faz-se uma breve caracterização do sector têxtil/vestuário na euro-

região, com base numa análise documental variada e a partir do tratamento estatístico e cartográfico de uma base de dados que reúne a totalidade das empresas do cluster têxtil/vestuário/moda presentes nesta euro-região em 2010 (10 230 estabelecimentos empresariais). De seguida, identificam-se complementaridades entre o tecido produtivo de ambas as regiões no sector têxtil/vestuário, procurando avaliar o modo como o seguimento de uma estratégia de conjugação de esforços, potenciando especializações regionais e cruzando competências, pode constituir uma via a explorar para o reforço da competitividade global deste sector no noroeste peninsular. Por fim, identifica-se a necessidade de determinar o grau de consolidação de um cluster transfronteiriço neste sector de atividade. A este respeito salienta-se sobretudo o potencial contributo do Projecto EuroClusTex, enquanto impulsionador de diferentes ações que procuram estimular a cooperação empresarial e dinamizar, de modo conjunto, a inovação, o desenvolvimento tecnológico e a internacionalização desta fileira de negócio.

O objetivo do estudo: A indústria têxtil e do vestuário do Norte de Portugal é composta maioritariamente por pequenas e médias empresas fortemente exportadoras (Bessa e Vaz, 2007), e que estabelecem entre si redes informais de contactos e de colaboração que muito especialmente têm potenciado o dinamismo regional desta atividade, a par da mão-de-obra de baixo custo no contexto da União Europeia (sobretudo antes dos alargamentos de 2004 e de 2007) e da boa qualidade de produção, sobretudo fruto da transmissão inter geracional de um conhecimento tácito progressivamente acumulado (saber-fazer) e que advém da longa tradição desta fileira de atividade na região. O dinamismo que caracterizou este tecido produtivo no Norte de Portugal esteve sobretudo associado à exploração de oportunidades de negócio enquanto empresas subcontratadas por marcas internacionais de grande reconhecimento e prestígio, que optavam por localizar em Portugal parte (ou mesmo a totalidade) do seu processo produtivo. Para além destas subcontratações desempenhadas por empresas de capitais portugueses, importa também referir que, após a adesão de Portugal à EFTA, assistiu-se também a uma dinamização da indústria do vestuário no Vale de Ave e Cávado por via de investimento direto sueco, suíço, finlandês e holandês (Ribeiro, 2009; Amador e Opromolla, 2009), que criavam aqui unidades de produção de modo a beneficiar de reduzidos preços de mão-de-obra. Neste sentido, este sector assumiu no Norte de Portugal sobretudo uma vocação produtiva e não tanto distributiva, não existindo de facto tradição na criação e promoção de marcas próprias ou no investimento em redes internacionais de pontos de venda. Apesar de o sector têxtil/vestuário continuar ainda a ser um dos mais representativos na estrutura empresarial do Norte de Portugal (em emprego e em número de estabelecimentos empresariais), desde meados da década de 1990 que atravessa uma fase de profunda reconversão que se tem repercutido no encerramento de muitas empresas e na eliminação de milhares de postos de trabalho. Esta reestruturação deve-se simultaneamente a questões estruturais que afetam o sector (Melo e Duarte, 2001; Amador e Opromolla, 2009), sobretudo a gradual ‘quebra das barreiras ao comércio internacional e a emergência de um novo quadro regulador do comércio internacional de têxteis e vestuário’ (Vasconcelos, 2006, p. 4) ou o alargamento da União Europeia a países com custos salariais significativamente mais reduzidos, mas também a questões de conjuntura associadas, por exemplo, ao atual abrandamento económico nos seus principais mercados de exportação ou à valorização do euro que se registou ao longo da última década e que afetou negativamente a competitividade dos preços praticados por estas empresas (CE, 2003, 2004; Bessa e Vaz, 2007). O Norte de Portugal, muito dependente da riqueza e trabalho gerados por este sector de atividade, é particularmente vulnerável a estes fatores estruturais e conjunturais, tendo, em consequência, sido particularmente afetado pela falência de inúmeras empresas que se revelaram incapazes de manter as vantagens competitivas em que se baseou o seu desenvolvimento, bem como tem sido afetado pela deslocalização de várias empresas estrangeiras que possuíam unidades produtivas em Portugal ou até de empresas nacionais que optam por transferir a sua produção (toda ou parcial) para países que garantem custos de produção mais competitivos. Todavia, se é verdade que este processo de reconversão tem atuado como agente de seleção, eliminando gradualmente as empresas com dificuldades de adaptação às exigências da competição global com que se defronta este sector de atividade, também é verdade que existem já empresas na região Norte que têm conseguido

aproveitar este processo de reconversão em curso para reforçar a sua capacidade competitiva, sobretudo por via de uma conveniente exploração das políticas e instrumentos financeiros que têm surgido para qualificar a base produtiva regional. São sobretudo empresas que reconheceram a necessidade de apostar na investigação e na inovação, na incorporação de uma maior intensidade tecnológica no processo produtivo, na criatividade e no design, no marketing e na promoção, na formação e na qualificação profissional, ou na proteção dos direitos de propriedade intelectual. Embora se detetem fortes relações de interdependência entre as empresas galegas do sector, o que tem incentivado o dinamismo regional desta atividade, também já se assiste, em alguns casos, à externalização da produção mais exigente em mão-de-obra intensiva para países com custos salariais inferiores. Ou seja, nos casos em que se procede à externalização de partes do processo produtivo isso ocorre sobretudo com a produção, por esta ter associada a um menor valor acrescentado. Em alguns casos essa externalização da produção faz-se para o Norte de Portugal (Leal, 2006), tratando-se por isso de duas regiões vizinhas, ambas com um sector têxtil/vestuário muito relevante, embora com perfis de especialização muito distintos. Se o tecido empresarial do Norte de Portugal está sobretudo pulverizado por pequenas e médias empresas, na Galiza tem-se assistido a um processo de concentração de capital (por via de fusões e aquisições), sobretudo em torno de um grande grupo económico, o Grupo Inditex, que individualmente é por si só responsável por mais de 70% de todo o volume de vendas galego do sector (este grupo representa 44,5% do volume de vendas da euro-região). Esta concentração de capital, apesar de alguns riscos que também envolve, confere a este grupo económico uma dimensão e um poder negocial que em muito beneficia a restante estrutura empresarial da região, pois concede à Galiza uma vantagem competitiva invejável no concorrencial mercado global da indústria têxtil e do vestuário.

Conclusão: Apesar das diversas ameaças que se colocam à sobrevivência do têxtil/vestuário na euro-região, e sobretudo no Norte de Portugal onde se concentra o maior número de empresas e sobretudo aquelas menos competitivas, estas ameaças não devem ser interpretadas como agentes de uma incontornável dissolução progressiva deste sector de atividade, mas antes como catalisadoras de um inadiável reajuste nos processos produtivos e nos modelos de gestão. Pois, na realidade, existem também oportunidades que, convenientemente exploradas, favorecem a persistência e dinamismo do têxtil e vestuário nesta euro-região, nomeadamente a proximidade geográfica e cultural ao exigente mercado europeu, o saber-fazer acumulado, o reconhecimento internacional não só da qualidade produtiva mas cada vez mais também do design, ou as vantagens inerentes à modernização tecnológica registada em várias empresas, bem como a crescente atenção que dedicam a uma cultura de qualidade. Entre as oportunidades existe também um potencial latente ao nível das complementaridades neste sector de atividade entre a Galiza e o Norte de Portugal. Neste sentido, num contexto sectorial muito agressivo à escala global o Plano Estratégico para a Indústria Têxtil e do Vestuário Portuguesa (Bessa e Vaz, 2007) propôs a criação de um ‘Mega cluster’ lusogalaico no sector têxtil/vestuário e moda, dadas as complementaridades identificadas neste sector entre os dois lados da fronteira, e que convenientemente articuladas e potenciadas podem beneficiar as empresas de toda a euro-região. Segundo Carneiro et al. (2007) as vantagens da dinamização de um cluster passam pela melhoria do desempenho e da competitividade de um grupo de empresas no longo prazo, bem como pela redução do investimento associado a um projeto de expansão ou desenvolvimento de um determinado sector de atividade numa dada região. O seu sucesso está dependente do desenvolvimento de redes de colaboração, assentes na confiança entre parceiros que partilham objetivos comuns. De moda a consolidar e dinamizar este cluster a ATP (Associação Têxtil e Vestuário de Portugal), o CITEVE (Centro Tecnológico das Indústrias Têxtil e do Vestuário de Portugal) e a AIPCLOP (Asociación de Industrias de Punto e Confeción de Lugo, Ourense e Pontevedra) lançaram, no início de 2009, o projeto EuroClusTex (Cluster Têxtil/Vestuário/ /Moda Transfronteiriço Galiza/Norte de Portugal), financiado pela União Europeia, como forma de fomentar um maior relacionamento institucional e empresarial entre as duas regiões ibéricas. Entre as iniciativas de consolidação deste cluster promovidas por este projeto encontra-se, por exemplo, a disponibilização on-line de uma base de dados com os contactos e caracterização de mais de 10 000 empresas deste sector sedeadas na euro-região, e que se pretende

constituir como uma plataforma de auxílio à estruturação de redes cooperativas entre empresas dos dois lados da fronteira. Embora exista já um enquadramento institucional para a dinamização deste cluster, bem como apoio financeiro para a dinamização conjunta de atividades e iniciativas de desenvolvimento do sector na euro-região, importa desenvolver no futuro estudos que procurem avaliar o grau de consolidação deste cluster a partir da identificação e sistematização das redes inter-regionais de colaboração entre empresas.

Referências bibliográficas

Amador, João e Opromolla, Luca (2009), 'Os sectores exportadores de têxteis e vestuário em Portugal', Boletim Económico: artigos – Banco de Portugal, 155-178.

Bessa, Daniel e Vaz, Paulo (2007), Contributo para um Plano Estratégico para a Indústria Têxtil e do Vestuário Portuguesa, ATP – Associação Têxtil e Vestuário de Portugal, Vila Nova de Famalicão.

Carneiro, Luís, Soares, António; Patrício, Rui; Alves, Adília; Madureira, Ricardo; e Sousa, Jorge (2007), Redes colaborativas de elevado desempenho no Norte de Portugal, INESC, Porto.

CE (2003), O futuro do sector dos têxteis e do vestuário na União Europeia alargada, Comissão Europeia, Bruxelas.

CE (2004), O sector dos têxteis e do vestuário após 2005 –Recomendações do Grupo de Alto Nível para os Têxteis e o Vestuário, Comissão Europeia, Bruxelas.

CENIT-Centro de Inteligência Têxtil (2009), Análise da Indústria Têxtil no Norte de Portugal e Galiza: Consolidação da Complementaridade do Cluster Transfronteiriço na Euroregião, ATP – Associação Têxtil e Vestuário de Portugal, Vila Nova de Famalicão.

Leal, Ana (2006), A atitude dos jovens portugueses face às marcas de vestuário portuguesas e galegas, Universidade Fernando Pessoa, Porto.

Melo, Margarida e Duarte, Teresinha (2001), Têxtil e Vestuário: deslocalização ou relocalização, Gabinete de Estudos e Prospectiva Económica do Ministério da Economia, Lisboa.

Revilla Bonnim, Arturo (2002), 'The fashion industry in Galicia: understanding the 'Zara' phenomenon', European Planning Studies, vol. 10, n.º 4, pp. 519-527.

Ribeiro, José Félix (2009), 'Portugal 2025 – que funções no espaço europeu?', Prospectiva e Planeamento, vol. 16, 221 p. Vasconcelos, Eva (2006), Análise da indústria têxtil e do vestuário, EditValue, Braga

.....
УДК 659

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Скопінцева Б. Р., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Коломицева О. В.**, д.е.н., професор
Черкаський державний технологічний університет

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується становленням економіки знань, у якій значно зростає роль інтелектуального потенціалу та інформації. Цим зумовлена потреба у безперервному оновленні знань, прискореному навчанні, розвитку інформаційно-комунікаційних систем, перетворенні інтелектуальних ресурсів на ключовий фактор конкурентоспроможності компанії.

Упродовж 21-го століття питання вимірювання та оцінки ефективності маркетингової комунікації стало дуже актуальним і значущим. Жорстке конкурентне середовище має

тенденцію впливати на те, щоб компанії використовували більш різноманітні інструменти для забезпечення формування системи маркетингової комунікації зі стейкхолдерами. Як наслідок, усе частіше виникає необхідність дослідження ефективності та вдосконалення системи маркетингових комунікацій [2].

Дану тематику досліджували Ф.Котлер, Г. Армстронг, І. Кузнецова, П. Сміт та інші науковці.

Маркетингові комунікації є процесом передачі інформації про компанію, бренди, товари або послуги цільовій аудиторії та отримання зворотної відповідної реакції споживачів та інших стейкхолдерів [1, с. 48].

Провідна роль маркетингових комунікацій полягає у формуванні попиту та прискоренні просування товарів/послуг.

Завданнями комунікаційної політики є: створення позитивного іміджу виробника, інформування споживачів, аналіз ринку, забезпечення зворотнього зв'язку зі споживачем.

Комплекс просування є поєднанням п'яти основних елементів системи маркетингових комунікацій: реклама, стимулювання продажів, персональний продаж, Public Relations, прямий маркетинг.

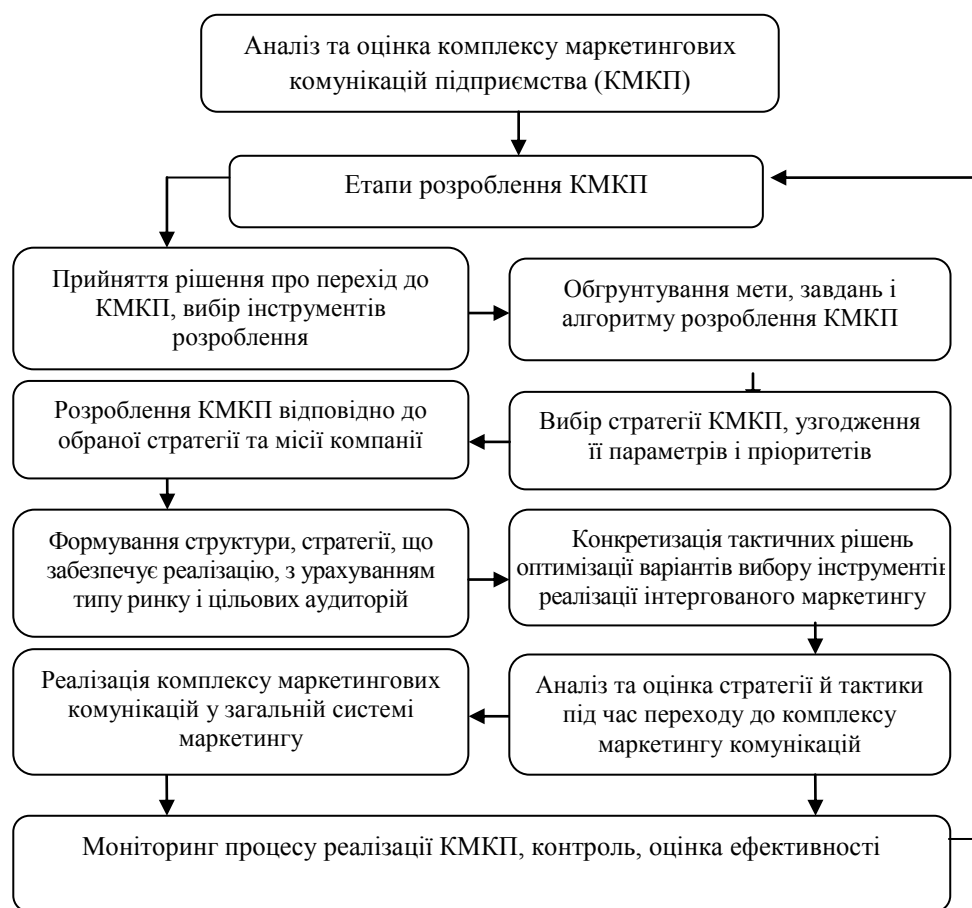

Рисунок 1 – Аналіз та оцінка комплексу маркетингових комунікацій підприємства

Формування ефективної системи комплексу маркетингових комунікацій підприємства в сучасних умовах характеризуються поєднанням засобів дії на споживача. Їх єдність має більший ефект, ніж звичайне складання комунікацій; спрямоване цільовим чином повідомлення на конкретну групу споживачів, побудоване навколо великої події, проявляє креативний потенціал комплексу маркетингових комунікацій; розвиток нових інформаційних технологій розширює діапазон та набір інструментів комунікацій.

Дане дослідження можна використовувати під час університетських занять для студентів економічних спеціальностей, а також для подальших досліджень у сфері економіки, маркетингу тощо.

Список використаних джерел

1. Попова Н. В. Маркетингові комунікації : підручник. Харків: «Факт», 2020. 315 с.
2. Anna Krizanova, George Lăzăroiu. The Effectiveness of Marketing Communication and Importance of Its Evaluation in an Online Environment. University of Zilina. 2019.
3. Коломицева О. В., Васильченко Л. С., Пепчук С. М. Маркетингові комунікації підприємства: стратегічні вектори розвитку в епоху цифрової економіки : монографія. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : видавець Гордієнко Є. І., 2022, 455 с.

.....

УДК 330.3:338.2

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Скорик О. О., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Савенко О. В., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Для успішного функціонування як національної економіки в цілому, так і будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності в сучасних умовах є їх системний розвиток. Він передбачає постійний моніторинг нових технологій в усіх сферах економіки країни на різних рівнях. Саме технології в сучасних умовах вирішують долю суб'єкта підприємницької діяльності чи підприємства в конкурентній боротьбі за споживача.

Провідна роль у розвитку й успішному функціонуванні господарських суб'єктів належить інвестиціям. Саме вони надають змогу втілювати власні ідеї у господарську діяльність або купувати кращі наукові та технологічні розробки для успішного ведення бізнесу. За роки незалежності Україна не змогла перейти на інноваційну модель розвитку економіки. Власних інвестиційних ресурсів завжди бракувало у всіх секторах економіки, в деяких галузях їх критично не вистачало навіть для підтримки господарської діяльності. В результаті Україна технологічно відстає від розвинутих держав на кілька десятиліть або технологічних поколінь.

Робота по залученню зовнішніх інвестиційних ресурсів не велась систематично, не було належної державної підтримки, а отже не було і зацікавлених інвесторів вкладати кошти в національну економіку. В останні роки причинами такого стану є:

- недостатня зацікавленість держави в іноземних інвестиціях;
- невідповідність нормативно-правової бази міжнародним та європейським вимогам, що захищають інвесторів від непередбачуваних ризиків;
- політична нестабільність;
- відсутність державної підтримки інвестиційної діяльності у сфері фіскальної політики;
- вплив вірусної інфекції Covid-19 на світову економіку;
- порушення суверенітету України з боку РФ та ведення загарбницьких бойових дій.

Одним із доказів вищезазначених причин є рисунок 1, на якому продемонстровані поквартальні надходження іноземних інвестицій в Україну за останні 10 років. На рисунку відсутні тенденції, які б відображали систематичну роботу держави над масштабним залученням інвестицій в національну економіку для її розвитку, для підвищення її конкурентоспроможності та переходу від експорту сировини до експорту кінцевої продукції та технологій.

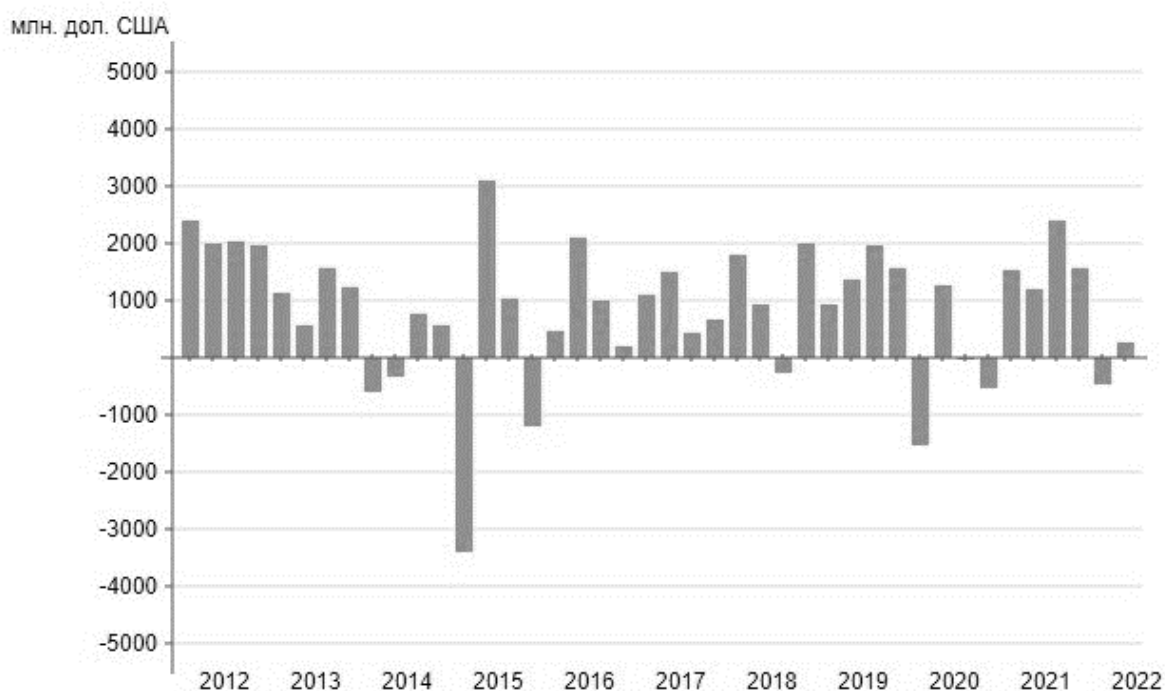

Рисунок 1 – Поквартальне надходження іноземних інвестицій в Україну з 2012 по 2022 рр.

Для подолання негативних тенденцій, які мали місце в сфері державного управління та залучення іноземних інвестицій для відбудови економіки через російську агресію необхідно терміново, як під час військового стану так і після його завершення виконати наступні кроки:

- переглянути державну політику в сфері державної інвестиційної та інноваційної діяльності, привести її у відповідність до міжнародних норм;
- розробити програму розвитку України на тривалий період і дотримуватись її виконання незалежно від правлячої політичної сили, яка часто маніпулює подібними програмами для підвищення прихильності виборців;
- чітко визначити умови, правила і гарантії для всіх сторін, що будуть задіяні в інвестиційному процесі;
- розробити дієві заходи стимулювання інвесторів (в т. ч. й іноземних), для їх активного залучення в розбудову національної економіки та окремих суб'єктів господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну URL: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu>.
2. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.

РОЛЬ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В АНАЛІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сусід О. П., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Науковий керівник: **Бурцева Т. І.**, к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

На сучасному етапі економічного розвитку, запровадження ринкових методів господарювання зростає потреба в правильній оцінці діяльності підприємства, прогнозуванні та оптимізації його виробничих процесів, підвищенні економічної ефективності та оперативності прийняття управлінських рішень.

Для підвищення економічної ефективності необхідно провести економічний аналіз.

Метою проведення економічного аналізу є оцінювання та прогнозування результатів господарської діяльності, визначення позитивних і негативних тенденцій її розвитку, причин успіху і невдач, можливості підвищення ефективності діяльності господарства. З цього слідує, що економічний аналіз має свою специфіку, пов'язану з встановленням і вивченням кінцевих результатів.

Об'єктом аналізу виступає господарська діяльність: виробництво, збут, формування витрат, фінансові результати. Від того наскільки своєчасно і якісно проведений аналіз залежить об'єктивна оцінка ситуації економічних процесів, і, відповідно, розробка та прийняття організаторських рішень. Предметом економічного аналізу є майново-фінансове становище, підприємницька діяльність підприємств, об'єднань, ефективність, кінцеві результати господарської діяльності, які складаються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, виявлення невикористаних резервів для підвищення ефективності роботи організації.

Економічний аналіз поділяється на внутрішній і зовнішній залежно від суб'єктів розгляду, тобто, від тих органів, які його проводять. Найповнішим є внутрішній аналіз, котрий проводиться функціональними відділами і службами підприємства. Зовнішній аналіз може проводитись податковими органами, банками, дебіторами, кредиторами та іншими установами і, як правило, обмежується встановленням ступеня стійкості фінансового стану аналізованого підприємства, його платоспроможності та ліквідності як на звітні дати, так і в майбутньому.

Принципи економічного аналізу:

– Науковість. Аналіз мусить відповідати вимогам економічних законів, використовувати досягнення науки і техніки.

– Системний підхід. Економічний аналіз має проводитись, враховуючи всі закономірності, тобто, вивчати явища в їх взаємозв'язку і взаємозалежності в повному обсязі.

– Комплексність. При вивченні має враховуватись вплив на господарську діяльність підприємства всіх факторів.

– Дослідження в динаміці. Під час вивчення всі явища мають розглядатися в їх розвитку, що дозволяє не тільки осмислити їх, але і дослідити причини змін.

– Виділення основної мети. Важливим моментом в аналізі є постановка завдання вивчення і виявлення найважливіших причин, що обмежують виробництво або заважають досягненню мети.

– Конкретність і корисність. Результати аналізу обов'язково мусять подаватись у числовому вираженні, а причини зміни показників мають бути точними, із зазначенням місць їх виникнення та шляхів усунення.

Способи які, використовуються для аналізу господарської діяльності, поділяються на традиційні, статистичні, економіко-математичні.

Особливу роль в аналізі господарської діяльності відіграють економіко-математичні методи та моделі.

«Моделювання господарської діяльності підприємства як об'єкта дослідження передбачає розробку економіко-математичних моделей та застосування методів для найбільш повного і достовірного відображення процесу функціонування як суб'єкта господарювання в цілому, так і окремих його структурних підрозділів» [2, с. 221].

Математичні моделі забезпечують перехід до оригіналу, фіксують і досліджують його властивості та відношення за допомогою математичних методів. Серед них виділяють відповідні і розрахункові. Розрахункові моделі виражають властивості і відношення оригіналу за допомогою уявлень – формул, рівнянь, графіків, таблиць, операторів, алгоритмів у відповідних моделях – змінні величини пов'язані з відповідними змінними величинами оригіналу певними математичними залежностями.

Подібні моделі також можуть бути логічними і матеріальними. Подібні матеріальні моделі розділяються на аналогові (неперервні), цифрові (дискретні) і аналогово-цифрові (комбіновані і гібридні) в залежності від того, які величини пов'язують їх математичний опис – неперервні, дискретні чи одночасно неперервні і дискретні. Подібність оригіналу і його матеріальної моделі дозволяє використати останню в якості обчислювального приладу для вирішення рівнянь, що описують оригінал. Згідно з загальною теорією моделювання, всі обчислювальні прилади є матеріально-подібними моделями відповідних матеріальних чи логічних оригіналів. В залежності від характеру математичного опису ці прилади можуть бути аналоговими, цифровими чи аналогово-цифровими.

Для економіки, де неможливе будь-яке експериментування, особливого значення набуває математичне моделювання. Застосуванню потужного математичного апарату є найефективнішим й найдосконалішим методом. У свою чергу математичні моделі не можуть застосовуватися безпосередньо щодо дійсності, а лише щодо математичних моделей.

Щоб забезпечити порівнянність ознак спостережень у просторі та часі, необхідно мати: однаковий ступінь агрегування; однакову структуру одиниць сукупності; одні й ті самі методи розрахунку показників у часі; однакову періодичність обліку окремих змінних; порівнянні ціни та інші однакові економічні умови.

Логістичний підхід дає можливість більш точного узгодження діяльності підприємства в часі та просторі в залежності від основних ресурсів та управління ними.

«Широке використання математичних методів є важливим напрямком вдосконалювання економічного аналізу, підвищує ефективність аналізу діяльності підприємств та їх підрозділів. Це досягається за рахунок скорочення термінів проведення аналізу, більш повного охоплення впливу факторів на результати комерційної діяльності, заміни наближених чи спрощених розрахунків точними обчисленнями, постановки і розв'язку нових багатомірних задач аналізу» [1].

Загалом для аналізу та подальшого прогнозування подій в діяльності підприємств використовують лише декілька видів моделей, результати, отримані за допомогою використання цих методів, звичайно ж стають основою для подальшого розрахунку майбутніх подій.

Найбільш розповсюджуваними математичними методами в аналітиці є:

- метод лінійного програмування (метод досягнення найліпшого виходу (такого як найбільший прибуток або найменша вартість) у математичній моделі, чії вимоги подані через лінійні відношення).
- метод нелінійного програмування (зазвичай це задачі, в яких у випадку математичного програмування цільовою функцією чи обмеженнями виступає нелінійна функція).
- метод динамічного програмування (метод оптимізації, пристосований до операцій, в яких процес прийняття рішень може бути розділений на окремі етапи (кроки)).

Отже, можна зробити висновок, що економіко-математичні моделі та методи відіграють значну роль в аналізі та подальшому розрахунку можливих результатів господарської діяльності. З їх допомогою ми можемо аналізувати, оптимізувати, прогнозувати, підвищувати ефективність економічних процесів та управлінських рішень, необхідних для оптимального функціонування виробництва.

Список використаних джерел

1. Бондар О. А. «Роль економіко-математичних методів ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. № 2. 2013.
2. Вітлінський В. В. Економіко-математичні методи і моделі: практикум. Київ : КНЕУ, 2014. 221 с.

.....

УДК 658.7

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Химич О. С., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Пепчук С. М.**, к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет

Виникнення розвинуеного конкурентного середовища є основою української ринкової економіки, яка вимагає від керівників підприємств розробки стратегій отримання конкурентних переваг, збільшення масштабів охоплення та частки ринку. В умовах сучасної ринкової економіки керівництво підприємства та співробітники фінансових служб, служб постачання та продажу повинні прагнути до ефективного управління ресурсами підприємства. Вони повинні виявляти надлишкові запаси матеріальних ресурсів, щоб оптимізувати їх використання чи продаж, та знаходження ресурсів які перебувають у дефіциті. У порівнянні з діяльністю зарубіжних підприємств вітчизняне виробництво характеризується меншою ефективністю в управлінні запасами. Вирішенням даної проблеми повинно займатися керівництво для вдосконалення виробничих бізнес-процесів, включаючи керування запасами.

Управління запасами займає значне місце у системі логістики, як окремої структури, і економіки загалом. На рівні підприємства запаси належать до об'єктів, що вимагають великих капіталовкладень, і тому є одним із факторів, що визначають фінансову та економічну політику підприємства.

Логістичні технології у сфері управління запасами, використовувані західними виробниками, переважно спрямовані на скорочення запасів до розумного мінімуму.

У практиці управління запасами найбільшого поширення набули системи, засновані на таких методах.

«Канбан» – («сигнал» або «карта»), який використовує інформаційні картки для перенесення виробничого замовлення з наступного процесу на попередній. Наступне ланка виступає як замовник для попереднього у технологічному циклі.

«Just-in-time» – («точно вчасно») – це загальний організаційний підхід, завдяки якому в результаті точного управління, що враховує поведінку попиту, процеси закупівлі ресурсів та виробництва напівфабрикатів та компонентів синхронізуються з графіком виробництва

про їх використання у виробництві. Завдяки цьому значно скорочуються запаси та, відповідно, тривалість виробничого циклу.

MRP – це методологія, що використовується в рамках інформаційних та плануючих систем управління виробництвом та забезпечує розробку виробничих планів та графіків постачання матеріалів та комплектуючих протягом усього виробничого циклу для забезпечення заданої виробничої програми.

Статистичний звіт, підготовлений Національною асоціацією виробників США показав, що 385 вивчених підприємств досягли найбільшого успіху з яких 16%, що впровадили систему «Точно вчасно», а опитування підтвердило готовність ще 53% компаній перейти на цю систему постачання. General Motors, Intel, Motorola, Campbell Soup, GE та багато інших великих виробників стали одними з піонерів JIT в США. Впровадження JIT дозволило цим промисловим гігантам відстояти свої позиції над ринком [1].

Ідеї комплексного планування потреб у матеріалах реалізувалися у системах автоматизованих планових розрахунків. Історично першою такою системою, що набула широкого поширення, стала система MRP (Materials Requirements Planning), що забезпечує наскрізне планування виробництва та закупівлю всього необхідного для реалізації виробничої програми. Саме ця система забезпечила можливість реалізації технології не тільки «штотхає», а й «тягне» ідеології управління виробництвом та постачанням, яка була закладена в системах КАНБАН та JIT [2].

Розглянувши найбільш поширені та основні проблеми формування матеріальних запасів на українських промислових підприємствах, можна виділити деякі з них. Однією з основних причин неефективного управління запасами підприємств України є відсутність на багатьох підприємствах економічно обґрунтованого планування і стратегії закупівель, формування страхових і поточних запасів. Плани закупівель ґрунтуються, переважно, на планах продажів. У результаті більшість підприємств користуються спрощеними методами прогнозування продажів, і внаслідок неминуче виникають помилки щодо закупівель, які ведуть до надлишку чи дефіциту запасів. Поточний запас необхідний для забезпечення потреби виробництва між двома черговими поставками необхідних ресурсів. Страховий запас створюється для зниження впливу відхилень у періодичності та величині партій поставок від інтенсивності споживання. «На який період створювати запаси?» – важливість цього стратегічного рішення полягає в тому, що якщо перестраховатися, то утворюються так звані «залежалі запаси» або запаси, що низько обертаються, з терміном оборотності більше 3-х місяців, також знижується оборотність активів підприємств, і як наслідок загальна рентабельність. Проте на практиці до вирішення зазначених питань підходять суто номінально. Наприклад, «страховий запас часто формується у вигляді 50 % від поточного запасу. Чому 50 %, а не 60 % чи 40 %?» [3]. Досить важко отримати відповідь на це запитання. При цьому зазначені цифри відсотків застосовується до всіх позицій існуючої номенклатури, незалежно від потреби виробництва, умов постачання та оплати, надійності постачальника тощо.

У сьогоднішніх досить складних економічних умовах, коли підприємствам бракує коштів, багато хто свідомо відмовляється від створення страхових запасів, обмежуючись лише поточними запасами.

Досить часто підприємства немає формалізованої процедури вибору постачальників. Загальною проблемою є взаємне нерозуміння постачальників та споживачів, специфіки технології та організації виробництва партнера, нездатність та небажання вибудовувати справді взаємовигідні партнерські відносини.

Підсумовуючи, слід зазначити, що застосування зарубіжних підходів і систем до управління запасами на підприємствах України необхідно, але у цей час це надмірно складно через війну, нестабільну економічну ситуацію, яка передбачає нестабільність інфляційних тенденцій, зростання взаємних не платежів. З огляду на це виникає необхідність вироблення власних підходів до вирішення проблем ефективного управління запасами.

Список використаних джерел

1. Grigorak M. Yu. Intellectualization of the logistics services market: concept, methodology, competence: monograph. Kyiv: Sik Group Ukraine, 2017. 513 p.
 2. Логістичне управління запасами на підприємствах : монографія / В. І. Перебийніс, Я. А. Дроботя. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 279 с.
 3. Логістичне управління запасами: навчально-методичний комплекс дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: І. С. Луценко. – Електронні текстові дані (1 файл: 1, 96 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 69 с.
-

УДК:332

СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ

Чжан Сухан, здобувач наукового ступеня доктора філософії

Науковий керівник: **Кудріна О. Ю.**, д.е.н., професор

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Питання підвищення конкурентоспроможності регіону знаходиться в центрі уваги як науковців, так і представників центральних і особливо, місцевих владних структур та бізнесу, їм присвячено значну кількість наукових досліджень.

Українські регіони стоять перед вибором концепції розвитку: або залишатися на позиції сировинної орієнтації, або шукати ключові точки зростання, що дозволяють на певному етапі, використовуючи наявні ресурси, вийти на новий рівень розвитку. За допомогою інструментарію регіональних типологій, які відображають стратегічне бачення і зумовлюють пріоритети регіонального розвитку, значимість факторів регіональної конкурентоспроможності може істотно відрізнятись.

Конкурентоспроможність трактується нами як активний стан елементів економічних відносин і економічної системи в цілому, що проявляється у формуванні її конкурентних переваг [2].

В економіко-теоретичній літературі конкуренція представлена, переважно, як ринковий феномен, що відображає взаємодію між підприємствами (фірмами) у протіканні теорії досконалої і теорії недосконалої конкуренції. У рамках традиційної політичної економії хід міркувань стосується внутрішньогалузевої та міжгалузевої конкуренції. Існує багато літератури, де в центрі аналізу цінова і нецінова конкуренція у всьому різноманітті кожної з цих проблем. У ході поняття «конкурентоспроможність» (або «конкурентність»), що відноситься як до об'єктів ринкового обороту, так і до його суб'єктів (підприємства, їх об'єднання, території, держави, міждержавні об'єднання). І в теоретичній, і в прикладній літературі багато говориться про фактори, що впливають на конкуренцію в її різноманітних видах, про механізми конкуренції, вводяться оціночні показники, ставиться ряд інших питань.

Розглядаючи предмет конкурентних відносин між територіями країни, необхідно відповісти на питання, чи можливе саме існування міжрегіональної конкуренції в сучасних умовах на території України. На сьогодні законодавча база такої конкуренції в Україні розроблена досить слабо. В існуючих нині програмах розвитку конкуренції окремих регіонів України, також, не містяться заходи щодо розвитку конкуренції між містами всередині регіону або між сусідніми регіонами [3]. Виходячи з аналізу різноманітних моделей ринку стосовно до міжрегіональної конкуренції, можна вважати, що вона на даному етапі розвитку України найбільш відповідає за своїм характером і всіма своїми ознаками монополістичній конкуренції.

У конкурентному змаганні і суперництві регіональні влади виступають у ролі «продавця», що пропонує для використання зацікавленим особам або організаціям свою територію, соціальну та економічну інфраструктуру й інші можливості. У якості «покупців» можуть виступати різні групи споживачів, яким територія необхідна для виробничих, соціальних, туристичних, транспортно-логістичних, управлінських та інших потреб. При цьому «покупцями» соціально-економічного простору виступають не тільки інвестори і мігранти, а й діючі підприємства і постійні жителі, яких можуть залучити більш привабливі умови іншого регіону. Для запобігання відтоку населення місцевій владі необхідно створювати сприятливі умови для праці, відпочинку, навчання всіх жителів, як мінімум не гірші, ніж на інших територіях. Для регіонів, що мають історико-культурний потенціал і вигідне географічне розміщення або природну привабливість, вельми важливою групою «покупців» є туристи. До «покупців» соціально-економічного простору регіонів відносяться, також, суб'єкти подієвих заходів, що привертають велику кількість як місцевих, так і приїжджих відвідувачів [1].

Список використаних джерел

1. Андерсюк Б. Самоврядування. Чого ми від нього очікуємо? Віче. 2000. №1. С. 40–47.
2. Конкурентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / [Л. Г. Чернюк та ін.]; за наук. ред. Л. Г. Чернюк. К.: РВПС України НАН України, 2010. 108 с.
3. Кудріна О. Ю., Лісковецька Т. П. Підготовка і обґрунтування конкретних практичних заходів для підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання у конкурентних умовах. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Електронне наукове фахове видання ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». Дніпро: вид-во ПНДІЕІ. 2018 р. Вип. № 4 (15). С. 200–204

.....

УДК 658.1

ВПЛИВ COVID-19 НА БАНКРУТСТВО В УКРАЇНІ

Чмут Д. В., здобувачка вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Слинько М. Ю., к.е.н.(PhD)

Черкаський державний технологічний університет

Швидке поширення пандемії Covid-19 спричинило масштабні наслідки в суспільстві та економіці всіх країн світу, зокрема України. Найбільшого впливу пандемії зазнали малий та середній бізнес. Через жорсткі карантинні обмеження значна кількість підприємств була змушена за відсутності фінансування оголосити про банкрутство, скоротити штат працівників, припинити співпрацю з закордонними партнерами та мати складну ситуацію з безробіттям українців.

Введення жорстких карантинних обмежень призвели до скорочення фінансування бюджету України станом на 2020 рік ВВП в країні зменшилось на 3,8 %, проте послабивши карантинні заходи у 2021 році ВВП збільшилось у 3,4 %, а прогноз на 2022 передбачав збільшення ВВП на 3,2 %.

На рисунку 1 представлено кількість збанкрутілих підприємств в Україні протягом 2020 року.

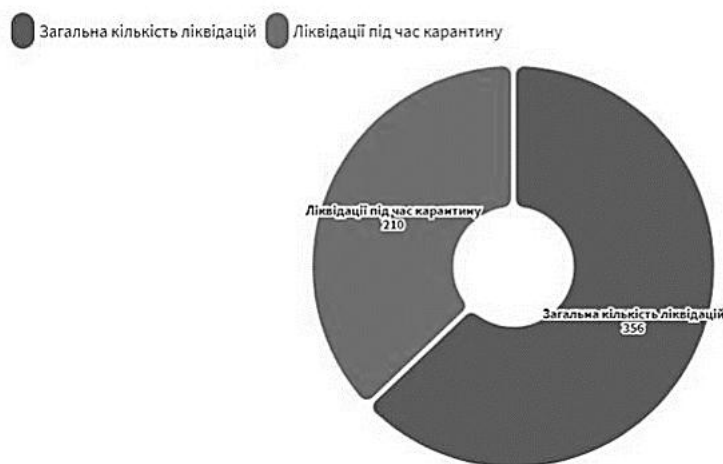

Рисунок 1 – Кількість збанкрутілих підприємств у 2020 році

Джерело: [4]

Тобто, упродовж 2020 року вже збанкрутувало 400 установ, 356 з них підпали під повну ліквідацію. Третина, а саме 210 підприємств – саме під час коронавірусного карантину, починаючи з квітня і по серпень включно [4].

Значних збитків пандемія завдала готельно-ресторанному бізнесу. Щоб не втратити конкурентність на ринку, ресторанный бізнес залучав такі методи роботи: розробка сайтів для замовлень їжі з доставкою, зниження цін на страви для залучення нових клієнтів. На відмінну від ресторанного бізнесу готельний почав втрачати від 60% до 90% прибутку через зменшення напливу туристів у зв'язку з жорсткими карантинними обмеженнями.

Необхідно відмітити, що туристична сфера також зазнала збитків. Це виражається в тому що були скасовані фестивалі, спортивні заходи, концерти. Бази відпочинку, санаторії, пансіонати були вимушені припинити свою роботу на невизначений час.

Авіакомпанії відзначились зменшенням потоку пасажирів через закриття кордонів, відшкодуванням значних сум за простій літаків на території аеропорту іншої країни та повернення коштів за відмінені рейси.

Для населення та бізнесу України пандемія завдала велику кількість проблем. У зв'язку із скороченням та банкрутством підприємств склалася складна ситуація з масовим безробіттям. За час Covid-19 найбільших втрат зазнали ті галузі, що надавали послуги населенню (готельно-ресторанный бізнес, туризм, авіакомпанії).

В той же час, пандемія надала стрімкий поштовх прискоренню та розвитку роботизації та цифровізації бізнесу. Впровадження високоточних технологій розвитку наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
2. Красота О. В, Кір'єв І. С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*. 2021. №2 С.5-6.
3. Чи готовий малий і середній бізнес повернутися до звичайного режиму роботи? URL: <https://experience.dropbox.com/uk-ua/how-2020-changedsmall-business-survey>.
4. Банкрутство у цифрах: що страшніше за коронакризу. URL: https://24tv.ua/economy/bankrutstvo-tsifrah-shho-strashnishe-ekonomichni-novini-ukrayini_n1417185.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Юхименко Ю. М., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Науковий керівник: **Ільченко Н. В.**, к. держ. упр., доцент
Черкаський державний технологічний університет

Протягом кількох останніх років в Україні відбулася модернізація системи державного управління та територіальної організації влади. Однією з цілей реформи було формування ефективного місцевого самоврядування, для чого відбулося укрупнення територіальних громад. Однак, надання мешканцям таких укрупнених громад якісних адміністративних і соціально-економічних послуг не можливе без належного фінансового забезпечення, що, у свою чергу, потребує подальшого ефективного економічного розвитку відповідних територій та збільшення джерел наповнення місцевих бюджетів. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», спроможною територіальною громадою є така «громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади» [1]. Особливо актуальним питання фінансового забезпечення є для сільських територіальних громад (СТГ). Активний розвиток села потребує сильних і життєздатних СТГ, які б з метою покращення добробуту мешканців плідно використовували як місцеві активи, так і можливості партнерів, у т.ч. й держави. Проте, на сьогодні основним зовнішнім джерелом бюджетних коштів для територіальних громад залишається Державний бюджет. А це свідчить про подальшу фінансову та управлінську залежність органів місцевого самоврядування від власне державних органів, що суперечить цілям адміністративно-територіальної реформи.

Очевидно, що фінансової спроможності СТГ можуть досягти за умови правильної організації територіального господарства, у т.ч. ефективного використання наявної інфраструктури; диверсифікації виробництва; заохочення роботодавців до підвищення розміру заробітної плати найманих працівників; захисту сільськогосподарських та еколого-туристичних ресурсів; розширення сфери послуг; планування багаторічної зайнятості населення.

Як слушно зауважує Л. Ставнича [5], наразі основними проблемами сільських територій є повільний розвиток виробництва несільськогосподарської продукції; незадовільний стан розвитку підприємництва, зокрема малого, середнього бізнесу; недостатнє використання культурно-історичного та рекреаційного потенціалу; критично-екологічна ситуація. Додамо, що негативними чинниками розвитку СТГ є також монофункціональність цих територій (традиційна спрямованість на агровиробництво) та відсутність інноваційних форм підприємництва. Відтак, однією з найактуальніших функцій публічної влади в СТГ має бути пошук шляхів ефективнішого економічного розвитку відповідних сільських територій.

Видається обґрунтованим, що ефективному розвитку сільських територій мають передувати спеціально розроблені плани і стратегії (як би вони не називались). Так, наприклад, Прогнозом бюджету Гельмязівської сільської територіальної громади Золотоніського району Черкаської області на 2022–2024 роки визначено такі пріоритетні завдання:

- сприяння розвитку бюджетоутворюючих підприємств, розширенню діючих виробничих потужностей, збільшенню виробництва продукції;
- поліпшення економічних, правових та організаційних умов для залучення інвестиційних ресурсів та задіяння земельного потенціалу громади;

- впровадження заходів, спрямованих на дерегуляцію підприємницької діяльності, поліпшення бізнес-клімату» [3].

Проте, мусимо погодитись з А.С. Зілінською, яка цілком справедливо зауважує: «Досліджуючи надалі публічне адміністрування у сфері економіки на місцевому рівні, варто пам'ятати, що вона залежить не лише від органів місцевого самоврядування, а й від вищого рівня органів державної влади, які впливають на неї через механізм міжбюджетних відносин. Цю обставину необхідно враховувати під час розробки заходів щодо підвищення ефективності публічного адміністрування у сфері економіки на місцевому рівні» [4]. На жаль, наразі в Україні ні науковці, ні управлінці не мають єдиного бачення програмно-цільового підходу до управління та формування концепції сталого соціального й економічного розвитку СТГ.

Отже, на нашу думку, успішний розвиток СТГ має передбачати подальше удосконалення законодавчого забезпечення і повинен містити деталізацію повноважень органів виконавчої влади в сфері розвитку сільських територій, юридично затверджені стандарти забезпечення сільського населення соціальними послугами, визначення правових умов бюджетування сільських громад та державне статистичне спостереження за розвитком сільських територій.

Особливої уваги місцевих управлінців вимагають питання залучення до СТГ суб'єктів підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм: ФОП, ПП, ТОВ, АТ. Адже податок на доходи юридичних осіб, нарівні з податками на доходи фізичних осіб та платою за землю і нерухоме майно, є основним джерелом формування власних доходів територіальної громади. Майже для кожної СТГ актуальним питанням є місце реєстрації підприємства, оскільки від місця реєстрації залежить місцевий бюджет, до якого сплачуються податки. На практиці, в багатьох СТГ звичною є ситуація, коли на її території певний суб'єкт фактично здійснює підприємницьку діяльність, але зареєстрований поза її межами – і, відповідно, платить податки в іншій громаді. Отже, посадові особи місцевого самоврядування та депутати мали б переконувати ФОП і власників юридичних осіб перереєструватися за місцем фактичного ведення підприємництва. При цьому, зважаючи на природню обмеженість земельних ресурсів, варто сприяти реєстрації і перереєстрації в СТГ неаграрноорієнтованих виробництв і послуг. Хоча, у той же час, доцільним є створення в СТГ різноманітних підприємств, пов'язаних з сільськогосподарським виробництвом: з заготівлі і перероблення молока, картоплі, фруктів, ягід, овочів тощо. Така диверсифікація виробництв сприяла б не лише податковим надходженням до місцевого бюджету, але й частково вирішувала проблему зайнятості населення. Тим паче, що, згідно з п.7 ст. 27 Закону України «Про місцеве самоврядування», до компетенції місцевих рад відноситься «залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території».

У цьому контексті необхідно також звернути прискіпливу увагу на проблеми релокації суб'єктів бізнесу в центральні та західні області України, котра викликана воєнним станом. У березні ц.р. навіть було прийнято державну Програму релокації бізнесу, спрямовану на перенесення виробничих потужностей підприємств на безпечні території. Перед органами і посадовими особами місцевого самоврядування цих областей постають питання якнайшвидшого налагодження співпраці з обласними та районними військовими адміністраціями щодо забезпечення тимчасового чи постійного розміщення релокованих підприємств і внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином, зважаючи на завершення процесу формування в Україні об'єднаних територіальних громад і військовий стан, основне місце у публічному управлінні економічним розвитком СТГ мають посідати проблеми формування ринкових інститутів, у першу чергу – підприємництва. Залучення і розвиток різних форм бізнесу, створення сприятливого для підприємництва клімату, забезпечення зростання диверсифікації та підвищення ефективності сільської економіки є гарантією сталого розвитку сільських територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 №157-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
 2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
 3. Прогноз бюджету Гельмязівської сільської територіальної громади Золотоніського району Черкаської області на 2022–2024 роки: Рішення виконавчого комітету Гельмязівської сільської ради Золотоніського району Черкаської області від 12.08.2021 № 168. URL : https://rada.info/upload/users_files/26358880/8965bf7823e5319758ea4ff2055541.pdf
 4. Зілінська А. С. Публічне адміністрування в сфері економіки на місцевому рівні. URL : <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/22184/1.pdf>
 5. Ставнича Л. А. Концептуальні засади розвитку сільських територій. URL : www.amdi.org.ua/images/stories/docs/seminar/Stavnucha.pdf
-

УДК 352

**ОЦІНКА ВІДКРИТОСТІ, ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Юхимчук Ю. О., здобувачка вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет
Ільченко Н. В., к.н.держ.упр., доцент
Черкаський державний технологічний університет

Відкритість, прозорість і підзвітність є одними з найважливіших принципів належного урядування. Так, принцип відкритості та прозорості означає, що рішення приймаються і реалізуються відповідно до правил і вимог чинного законодавства. Існує публічний доступ до всієї інформації, за винятком тієї, доступ до якої обмежено на підставі закону. Інформація про рішення, реалізацію політик та результати, є доступною громадськості у такий спосіб, який дає їй змогу ефективно слідкувати за діяльністю органів місцевого самоврядування та долучатися до неї [1].

Принцип підзвітності гарантує, що всі учасники процесу прийняття рішень несуть відповідальність за свої рішення, а рішення повідомляються, пояснюються та можуть бути оскаржені, якщо необхідно [1].

Так, відповідно до статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», усі рішення органів місцевого самоврядування (ОМС) повинні оприлюднюватися протягом 5 днів з дня їхнього прийняття. Проте, відкрите врядування передбачає значно ширші межі підзвітності органів влади та місцевого самоврядування, ніж визначено цим Законом. Відповідальність і підзвітність органів влади та місцевого самоврядування обумовлюється тим, що громадяни, по суті, є «власниками» активів громади, а посадові особи ОМС є лише їхніми розпорядниками. Це передбачає прозорість і відкритість процедур прийняття рішень із залученням усіх зацікавлених сторін та оприлюднення того, яким чином міськими активами управляють від імені громадян. Прозорість і відкритість процедур прийняття рішень вимагає участі громадян протягом усього циклу – від початку процесу розробки політик і рішень ОМС до їхнього ухвалення з постійним широким інформуванням громади [2].

На сьогодні в Україні громадською організацією «Трансперенсі Інтернешнл Україна» в рамках програми «Прозорі міста» розроблено методологію оцінки прозорості та підзвітності міст, за якою кожен рік проводиться відповідне дослідження з метою визначити відповідний Індекс.

Методології прозорості та підзвітності є взаємодоповнюваними та демонструють комплексний рівень відкритості органів місцевого самоврядування. Обидві методології містять перелік індикаторів у 14 сферах діяльності органів місцевого самоврядування: «Інформація про роботу органу місцевого самоврядування», «Доступ та участь», «Закупівлі», «Житлова політика», «Бюджетний процес», «Фінансова та матеріальна допомога, гранти», «Соціальні послуги», «Кадрові питання», «Антикорупційна політика та професійна етика», «Землекористування та будівельна політика», «Комунальні підприємства», «Комунальне майно», «Освіта», «Інвестиції та економічний розвиток» [3, 4].

Максимальна кількість балів, яку може отримати місто, становить 100 балів, а шкала підзвітності/прозорості міст передбачає 5 категорій:

- підзвітне/прозоре місто (80–100 балів);
- переважно підзвітне/прозоре місто (60–79 балів);
- частково підзвітне/прозоре місто (40–59 балів);
- переважно непідзвітне/непрозоре місто (20–39 балів);
- непідзвітне/непрозоре місто (0–19 балів) [3, 4].

Позитивним моментом дослідження підзвітності та прозорості українських міст є те, що методологія переглядається та вдосконалюється з урахуванням змін у законодавстві та інших факторів. Також, у межах дослідження створена онлайн-платформа, за допомогою якої активні громадяни, представники організацій громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування мають можливість безпосередньо долучатися до оцінювання рівня виконання індикаторів і залишати публічні відгуки про результати оцінювання, а представники місцевої влади – оперативно реагувати на коментарі та визначати пріоритетні зони розвитку громад.

Якщо проаналізувати рівень прозорості та підзвітності міста Черкаси, то побачимо наступну динамку показників (таблиці 1, 2).

Таблиця 1 – Динаміка рейтингу прозорості міста Черкаси

Показник	Макс. бал	2017	2018	2019	2020	2021	Відхил. 2021 від макс. балу, %
Місце в рейтингу	-	22	32	19	32	34	-
Динаміка порівняно з попереднім періодом	-	+12	-10	+13	-13	-2	-
Загальний бал, в тому числі:	100,0	35,7	44,7	58,6	55,2	54,2	-45,8
Інформація про роботу органу місцевого самоврядування	8	4,5	6,0	4,4	3,9	4,7	-41,3
Доступ до участі	8	4,5	8,0	6,2	6,3	6,5	-18,8
Закупівлі	3	2,0	3,0	2,0	0,5	0,5	-83,3
Житлова політика	5	0,5	1,5	1,5	1,5	0,8	-84,0
Бюджетний процес	7	6,0	6,5	6,5	5,0	5,0	-28,6
Фінансова та матеріальна допомога, гранти	5	3,0	3,0	3,0	4,5	2,0	-60,0
Соціальні послуги	3	1,0	1,0	1,0	1,0	3,0	0,0
Кадрові питання	2	3,0	3,0	2,0	2,0	1,0	-50,0
Антикорупційна політика та професійна етика	9	1,3	1,2	1,3	1,7	1,2	-86,7
Землекористування та будівельна політика	13	3,5	4,0	8,0	7,0	5,5	-57,7
Комунальні підприємства	11	0,4	1,0	5,7	5,7	4,7	-57,3
Комунальне майно	6	4,0	4,0	4,8	5,0	5,8	-3,3
Освіта	4	2,0	2,5	2,5	2,5	2,5	-37,5
Інвестиції та економічний розвиток	16	-	-	9,7	8,7	11,0	-31,3

Джерело: розроблено авторами на основі [5]

Як бачимо, в 2021 році м. Черкаси посіло 34 місце в рейтингу прозорості, але порівняно з 2019 роком цей рівень знизився на 15 позицій, що свідчить про погіршення низки індикаторів, які формують загальний бал показника. В цілому, загальний бал складає в 2021 році 54,2, що на 45,8 балів нижче ніж максимальний. Найбільш проблемними для міста в контексті прозорості є такі сфери, як закупівлі, житлова політика, антикорупційна політика та професійна етика, фінансова та матеріальна допомога, гранти тощо. Найпрозорішими виявилися сфери соціальних послуг, бюджетного процесу, доступу до участі, діяльність комунальних підприємств.

Для порівняння, в п'ятірку міст, які в рейтингу прозорості зайняли найвищі місця в 2021 році, входять наступні: Маріуполь (91,0 балів), Львів (85,5), Дніпро (84,2), Дрогобич (83,2), Мукачево (81,3)

Таблиця 2 – Динаміка рейтингу підзвітності міста Черкаси

Показник	Макс.бал	2020	2021	Відхил. 2021 від макс. балу, %
Місце в рейтингу	-	13	49	-
Динаміка порівняно з попереднім періодом	-	+13	-36	-
Загальний бал, в тому числі:	100,0	15	2,8	-97,2
Інформація про роботу органу місцевого самоврядування	6	0,0	0,3	-95
Доступ до участі	15	0,0	0,0	-100
Закупівлі	4	0,0	0,0	-100
Житлова політика	8	0,0	0,0	-100
Бюджетний процес	7	0,0	0,0	-100
Фінансова та матеріальна допомога, гранти	4	0,0	0,0	-100
Соціальні послуги	8	0,0	0,0	-100
Кадрові питання	4	1,0	0,0	-100
Антикорупційна політика та професійна етика	4	4,0	0,0	-100
Землекористування та будівельна політика	16	4,0	2,0	-87,5
Комунальні підприємства	11	6,0	0,0	-100
Комунальне майно	2	0,0	0,0	-100
Освіта	4	0,0	0,0	-100
Інвестиції та економічний розвиток	7	0,0	0,5	-92,9

Джерело: розроблено авторами на основі [5]

Як бачимо з таблиці, рейтинг підзвітності органів місцевого самоврядування м. Черкаси дуже низький, а крім цього загальна сума балів в 2021 році знизилася з 15 в 2020 році до 2,8. За більшістю індикаторів місто отримало 0 оцінки, що свідчить про необхідність вивчення та удосконалення цієї проблеми.

До п'ятірки лідерів за рейтингом підзвітності в 2021 році ввійшли Маріуполь (58,8 балів), Тернопіль (39,8), Дніпро (39,8), Львів (33,3), Бахмут (31,0).

Отже, розглянути інструмент оцінки прозорості та підзвітності громад є досить практичними та корисними з точки вивчення проблемних місць і кращого досвіду для пошуку рішень щодо удосконалення рівня прозорості та підзвітності в різних сферах діяльності органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бенчмаркінг доброго врядування: практичний посібник / за заг. ред. А. Гука. .: ТОВ «Видавництво «Ютон», 2018. 60 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Book_BenchmarkingDV-2_148x210_web.pdf.

2. Методологічні підходи до формування і впровадження інтегрованої моделі відкритого врядування в українських містах. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/OG_Model_Dec2016.pdf
3. Методологія рейтингування підзвітності міст-2020. URL: <https://transparentcities.in.ua/>.
4. Методологія рейтингування прозорості міст 2021. URL: <https://transparentcities.in.ua/>.
5. Рейтинги прозорості та відкритості. URL: <https://transparentcities.in.ua/>.

УДК 008:330.3

СТАН РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ТА КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Яковець І. О., д.мист., професор

Черкаський державний технологічний університет

Ільченко М. О., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Поняття культурних індустрій було введено у 1948 році Теодором Адорно та Маком Хоркхаймером. У 1990-х роках в Австралії та Сполученому Королівстві ця концепція набула подальшого розвитку в напрямку креативної економіки. Креативна економіка наголошує на творчості та представляє її як двигун інновацій, технологічних змін і як порівняльну перевагу в розвитку бізнесу. Це призвело до впровадження та використання термінів «креативні індустрії» [1]. Ці галузі були визначені у Сполученому Королівстві як «галузі, які походять з індивідуальної творчості, навичок і таланту, які мають потенціал для створення робочих місць і добробуту шляхом створення та використання інтелектуальної власності» [2].

Як бачимо, джерелом товарів і послуг культурних і креативних індустрій (ККІ) є людська творчість. Доведено, що культурний і креативний сектори є важливими для забезпечення безперервного розвитку суспільств і знаходяться в центрі креативної економіки. Наукоємні та засновані на індивідуальній творчості та таланті, вони створюють значне економічне багатство [3].

Так, наприклад, в Європі ККІ дають 558 млрд євро доданої вартості до ВВП (4,4 загального ВВП ЄС) і створює 8,3 млн. робочих місць на повний робочий день (3,8 % загальної робочої сили ЄС) [4].

В Україні креативні індустрії визначаються як види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та / або креативне вираження (Закон України «Про культуру») [5].

Базові види економічної діяльності, які належать до креативних індустрій визначені розпорядженням КМУ від 24.04.2019 № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» [6]. До них входять 34 види економічної діяльності та загалом включають такі сектори:

- візуальне мистецтво: живопис, графіка, скульптура, фотографія тощо;
- сценічне мистецтво: жива музика, театр, танець, опера, цирк, ляльковий театр тощо;
- література, видавнича діяльність та друковані засоби масової інформації;
- аудіальне мистецтво;
- аудіовізуальне мистецтво: кіно, телебачення, відео, анімація, мультиплікація тощо;
- дизайн;
- мода;

- нові медіа та інформаційно-комунікаційні технології: програмне забезпечення, відеоігри, цифрові технології в мистецтві (3D-друк; віртуальна, доповнена, змішана реальність тощо);
- архітектура і урбаністика;
- реклама, маркетинг, зв'язки з громадськістю та інші креативні послуги;
- бібліотеки, архіви та музеї;
- народні художні промисли [6].

На рисунку 1 представлено динаміку валової доданої вартості ККІ в Україні протягом 2013-2020 років (відсоток у структурі національної ВДВ).

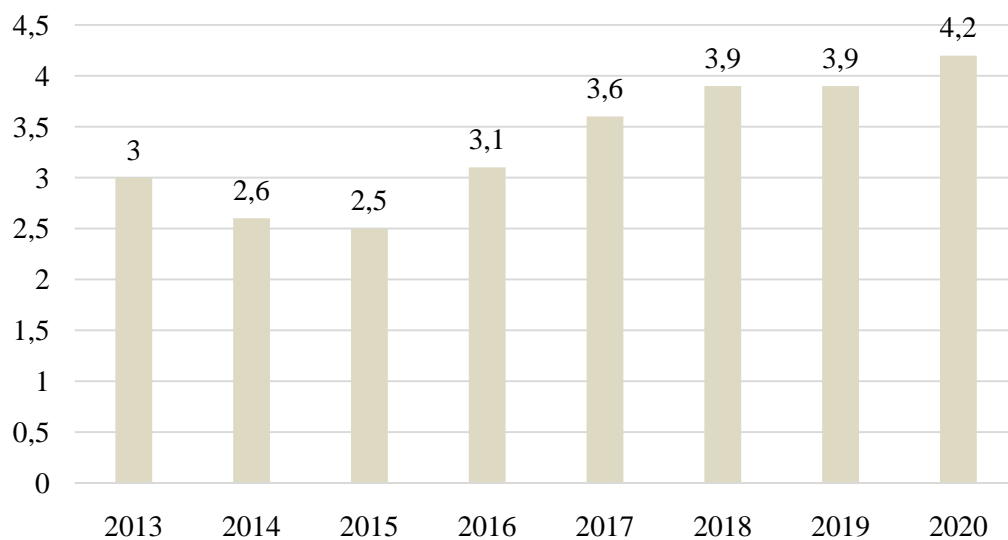

Рисунок 1 – Динаміка валової доданої вартості ККІ в Україні протягом 2013–2020 років, % у структурі ВДВ

Джерело: побудовано на основі [7;8]

Згідно статистичних даних, рівень зайнятості в ККІ також збільшується з кожним роком (рисунок 2).

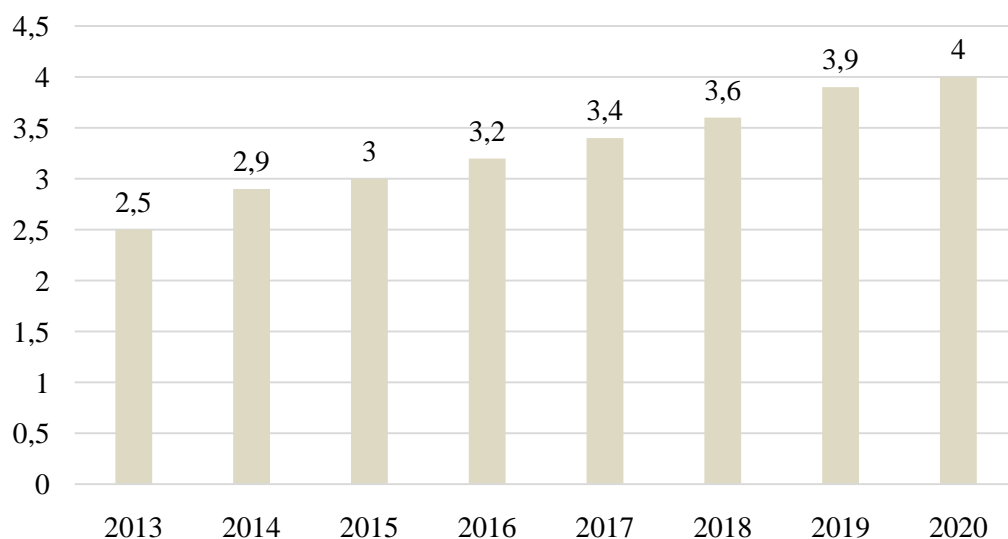

Рисунок 2 – Динаміка рівня зайнятості в ККІ в Україні протягом 2013–2020 років, %

Джерело: побудовано на основі [7;8]

Як бачимо, в 2020 році кількість зайнятих в креативній індустрії збільшилося до 360,3 тис. осіб, що склало 4,0% від загальної кількості офіційно зайнятого населення в Україні [8].

Якщо порівняти рівень внеску українського культурного та креативного сектору у розвиток економіки з деякими розвинутими країнами, то побачимо, що Україна розвивається на середньому рівні (таблиця 1).

Таблиця 1 – Зведені економічні показники ККІ України та низки зарубіжних країн

Країна	Сфера	Рік	Вклад у додану вартість	Вклад у зайнятість	Вклад у зовнішню торгівлю
Україна	Креативні індустрії	2019	3,94%	3,8%	Товари: Експорт – 1% Імпорт – 1,5% Послуги: Експорт – 30% Імпорт – 6,1%
Велика Британія	Креативний сектор	2018	5,8%	1,9%	Товари: Експорт – 3,1% Імпорт – 1,5% Послуги: Експорт – 11,9% Імпорт – 9,2%
Польща	Креативні індустрії	2018	6,3%	2,4%	Товари: Експорт – 1,6% Імпорт – 1,1% Послуги: Експорт – 4,4% Імпорт – 6,6%
Туреччина	Культурний сектор	2018	0,3%	2,3%	Товари: Експорт – 4,2% Імпорт – 2,2% Послуги: Експорт – 3,6% Імпорт – 16,3%
США	Мистецтво та креативні індустрії	2017	4,7%	3,3%	Товари та послуги: Експорт – 3,1% Імпорт – 1,5%
Канада	Креативні індустрії	2018	2,7%	3,5%	Товари та послуги: Експорт – 2,5% Імпорт – 3,3%
Німеччина	Культурні та креативні індустрії	2018	3,3%	3,5%	Товари: Експорт – 1,9% Імпорт – 2,3% Послуги: Експорт – 8,2% Імпорт 9,6%

Джерело: [7]

До прямих ефектів культури та креативної індустрії на економіку можемо віднести:

- підвищення рівня зайнятості та зниження безробіття;
- безпосередній внесок в економіку через валову додану вартість, внесок у ВВП тощо;
- підвищення добробуту населення через виплати заробітних плат працівникам культурної сфери, доходів підприємців, які працюють в цій сфері;
- платіжний баланс (експорт та імпорт відповідних товарів та послуг);
- підвищення продуктивності при застосуванні інноваційних креативних технологій;
- розвиток малого та середнього підприємництва.

Серед непрямих ефектів можемо навести наступні:

- допомагає розвитку пов'язаних та суміжних галузей, тобто тих, хто є споживачами товарів та послуг сектору культури та креативних індустрій;
- допомагає розвитку галузей-постачальників товарів та послуг сектору ККІ;
- створення культурно-креативних кластерів може породжувати зовнішню економію на масштабах виробництва;
- розвиток ККІ підвищує інвестиційну привабливість відповідної території;
- культура та креативні індустрії сприяє розвитку людського капталу;
- ККІ є головним джерелом інноваційних ідей тощо [9].

Отже, питання подальшого розвитку культурний та креативних індустрій в Україні є досить актуальним, що потребує, в тому числі, підтримки та стимулювання з боку держави.

Список використаних джерел

1. What do we Mean by the Cultural and Creative Industries? URL: <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digitallibrary/What%20Do%20We%20Mean%20by%20CCI.PDF> (дата звернення 10.10.2022).
2. Mapping the Creative Industries: A Toolkit. URL: https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/English_mapping_the_creative_industries_a_toolkit_2-2.pdf (дата звернення 10.10.2022).
3. Cultural and creative sectors. URL: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/cultural-and-creative-sectors> (дата звернення 11.10.2022).
4. Antwerpen J., Fesel B., Kaltenbach L. The cultural and creative industries in europe. Entrepreneurial assets and capacities need more support. URL: https://ecbnetwork.eu/wp-content/uploads/2015/07/ECBN_manifesto-20151.pdf
5. Про культуру : Закон України від від 14.12.2010 із змінами від 04.03.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 11.10.2022).
6. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій : розпорядження КМУ від 24.04.2019 № 265-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 13.10.2022).
7. Ніколаєва О., Онопрієнко А., Таран С., Шоломицький Ю., Яворський П. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України. URL: <https://kse.ua/ua/kse-research/kreativni-industriyi-vpliv-na-rozvitok-ekonomiki-ukrayini/> (дата звернення 13.10.2022).
8. Основні економічні показники креативних індустрій в Україні. Міністерство культури та інформаційної політики в Україні. 2021
9. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. Київ., 2019

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Якушева О. В., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Здійснюючи аналіз нормативно-правової бази забезпечення регіонального збалансування можна стверджувати, що в Україні існує правове поле для ефективного розвитку регіонів у русі об'єднання та урівноваження рівня соціально-економічного розвитку та формування напрямів конвергенції регіонів. Однак, не заважаючи на значну кількість ухвалених в цьому напрямі документів, в Україні так і не сформовано законодавче поле для системного регіонального розвитку, гармонізації інтересів регіонів та держави у сфері розвитку, створення умов для зближення регіонів та формування єдиного загальноукраїнського простору в межах усієї території країни. Військовий конфлікт в Україні уповільнює темпи економічного зближення регіонів, а тому підвищується необхідність розробки ефективної системи удосконалення нормативно-правового забезпечення регіонального розвитку та виділення ключових факторів інтеграції соціально-економічного простору країни.

Цікавим з позиції побудови ефективного нормативно-правового підґрунтя регіонального зближення є досвід ЄС, який найбільш яскраво демонструє характерні риси такого підходу, вже багато років поспіль характеризується ефективною, оперативною та гнучкою політикою згуртування територій. У таблиці 1 систематизовано етапи становлення та розвитку регіональної політики ЄС.

Таблиця 1 – Особливості становлення та розвитку регіональної політики ЄС

Етапи становлення	Ключові цілі	Інструменти впровадження	Результати
1	2	3	4
1.70-ті-80-ті рр. XX ст.	Відродження старопромислових регіонів країн, що приєднались до ЄС (Великобританія, Данія та Ірландія)	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF) [2]	Подолання регіональних і структурних диспропорцій всередині Спільноти через надання квот для відсталих регіонів з метою розвитку інфраструктури
2. Кінець XX – початок XXI ст.	Удосконалення регіональної політики через низку пріоритетів: сприяння розвитку й зміні структури економічно відсталих регіонів; конверсія або перебудова регіонів, які зазнали відчутних втрат внаслідок промислових спадів; подолання застійного безробіття в регіонах; сприяння включенню молоді в професійну діяльність; реформа спільної сільськогосподарської політики, розвиток і зміна структури регіонів з низькою щільністю населення	Єдиний європейський акт (ЄСА) [3]	Масштабна корекція регіональної політики ЄС через економічну та соціальну єдність на засадах солідарності

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
3. Початок XXI ст. – сьогодні	Усебічна регіональна спрямованість через рівень включення в глобальні процеси, нівелювання «центру» та «периферії», європейська зелена ініціатива, Європа, придатна для цифрової доби	Структурні фонди ЄС: Фонд згуртування (Cohesion Fund); Європейський Фонд регіонального розвитку (ERDF); Європейський Соціальний Фонд (ESF) [4]	Зростання ролі та значення принципу субсидіарності та взаємодії різних політик на регіональному рівні, переплетіння регіональної та соціальної політики. Застосування політики згуртування, яка реалізується як по горизонталі – між регіонами, так і по вертикалі – між прошарками суспільства

Джерело: складено автором на основі [2;3;4]

Проведене дослідження показує трансформацію мети і наповнення регіональної політики, яка спрямовується на формування нової активної ролі регіонів у розвитку ЄС. Третій етап характеризується підвищенням рівня амбіцій державної та регіональної влади не лише соціально-економічного вектору, а й передусім екологічного та цифрового, що відповідає сучасним викликам людства та систематизує напрями руху регіонального розвитку.

Так, у 2019 р. Європейською комісією було проголошено курс на «озеленення» економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, в результаті якого був ухвалений «Європейський зелений курс» – перший в історії європейський закон про клімат, який передбачає створення та реалізацію плану переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 р. [1]. Локалізований перехід усіх країн-членів ЄС до зеленої економіки посилить політику згуртування, дозволить заощадити ресурси, мінімізувати деструктивний вплив сучасних технологій і людства на навколишнє середовище.

На сьогодні ЄС має такі головні інституційні інструменти для проведення регіональної політики:

Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF – European Regional Development Fund) – передбачає зміцнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості в ЄС шляхом виправлення диспропорцій між його регіонами. Цей фонд в першу чергу спрямований на підтримку депресивних і периферійних регіонів європейського простору;

Європейський соціальний фонд (ESF – European Social Fund) – головною метою фонду є подолання соціальної нерівності, скорочення безробіття та гармонізації гендерної рівності населення шляхом надання фінансової допомоги тим районам та галузям економіки, які перебувають у кризовому стані внаслідок перебудови промисловості в ЄС;

Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund) – створений з метою фінансування заходів сільськогосподарської політики та стабільного забезпечення країн ЄС продовольством;

Фонд згуртування (CF – Cohesion Funds) – передбачає надання допомоги тим державам-членам, де ВВП є нижчим за 90% від середнього по ЄС, з метою зміцнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості в ЄС та збалансування розвитку регіонів. Основні зусилля спрямовуються на захист довкілля та розвиток транспорту.

Враховуючи, що зазначені фонди почали створюватися з 1960 р. (Європейський соціальний фонд) і по теперішній час (Фонд згуртування – кінець 90-х рр. ХХст.) вони є актуальними та дієвими, перебувають у постійному удосконаленні відповідно до сучасних потреб людства. При тому цілі регіональної політики ЄС за наведений період залишаються незмінними: інтеграція зусиль, збалансування розвитку регіонів, узгоджена політика розвитку, системні реформи конвергенції регіонального розвитку.

Для країн, які прагнуть вступити до складу ЄС допомога надається через два фонди: інструмент структурної політики для підготовки до вступу (ISPA) – для фінансування екологічних і транспортних проєктів та інструмент допомоги перед вступом (IPA). IPA

із 2007 р. замінив програму фінансової допомоги у вирішенні проблем структурної перебудови в сільських районах (Sapard) та на даний час застосовується з метою розвитку сільських районів. Варто зазначити, що результативність фондів регіонального розвитку в ЄС підтверджується господарською та соціальною єдністю Європи, що загалом підвищує її глобальну конкурентоспроможність та усуває диспропорції економічного й соціального розвитку.

Окрім допомоги від фондів регіонального розвитку в ЄС питання збалансування рівня регіонального розвитку вирішується також і через надання інвестиційних грантів, субсидій, податкових пільг та пільгового кредитування. Притому, важливою особливістю регіональної політики ЄС є її спрямованість на забезпечення співпраці між регіонами через внутрішні кордони, а також із країнами, що не входять до складу ЄС, що є проявом вищого взаєморозуміння та стимулювання більш ефективної регіональної політики.

Враховуючи розроблені нормативно-правові документи, напрями та принципи функціонування регіональної політики можна стверджувати, що всі країни ЄС тяготіють до збалансованого регіонального розвитку та санації економіки депресивних регіонів. При цьому основний вектор оздоровлення та збалансування економіки територій спрямовується на створення регіональних інституцій, які узгоджують політику фінансування програм та проєктів щодо конвергентного розвитку, досягаючи її ефективності.

Список використаних джерел

1. Leyen U. (2019). A Union that strives for more. My agenda for Europe By candidate for President of the European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf.
2. European Regional Development Fund. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf/ (дата звернення 20.09.2022).
3. М. Л. Миронова. Єдиний європейський акт. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с. ISBN 966-316-039-X.
4. Фонди та інші форми фінансової допомоги Європейського Союзу. <http://sk-ua.org/uk/%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%88%D1%96-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE/>.

.....

УДК 332.14

РЕГІОНАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Якушева О. В., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Лабунько В. С., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

Просторовий розвиток регіонів тісно пов'язаний з їх соціально-економічним станом та виникаючими диспропорціями між рівнями економічного розвитку, які значно уповільнюють реалізацію економічної політики регіонального розвитку та співробітництва, процеси взаємообміну товарами та послугами між регіонами та загалом збільшують соціальну нерівність у суспільстві. Існуючі регіональні диспропорції, що сформувалися в Україні

протягом останніх десятиліть, посилюються через війну з Росією, яка призупинила процеси конвергентного розвитку регіонів та висунула на перший план звільнення українських територій від окупації та відтворення економіки країни. Саме тому, актуальність даної теми дослідження пояснюється необхідністю економічного, соціального, політичного, культурного об'єднання усіх регіонів України з метою інтеграції зусиль для подолання існуючих на сьогодні загроз як з боку країни-агресора, так і в напрямі наслідків економічної кризи.

Сучасні виклики, що стоять сьогодні перед Україною, вимагають актуалізації питань щодо вирішення та зменшення диспропорцій регіонального розвитку, адже військові дії на території нашої країни спричинили деструктивний вплив не тільки на окуповані Росією території, а й руйнівні впливають на економіку усієї країни. Більшість регіонів України до війни характеризувалися розбалансованою структурою економіки, високим рівнем зношеності основних фондів, технологічною відсталістю та сьогодні регіональна економіка України потребує оперативного відновлення та санації регіональної економіки.

Не зважаючи на розроблену політику держави щодо стратегічного розвитку територій, варто зазначити збільшення у часі диспропорцій в соціально-економічному розвитку регіонів України, що призвело до негативних явищ у питаннях їх просторового співробітництва. Одним із головних та актуальних на сьогодні нормативних документів щодо планування збалансованого регіонального розвитку України є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 рр. [5], яка передбачає визначення функціональних територій та інноваційних інструментів, необхідних для реалізації політики збалансування. Однак, реалізація даних положень не була здійснена до початку військової агресії РФ, що унеможливило створення безбар'єрних зв'язків між регіонами. Зростання диспропорцій регіонального розвитку пояснюються ще й зростанням міської агломерації та внаслідок цього концентрації виробництва у промислових регіонах. Майже у всіх регіонах України спостерігається збільшення темпів зростання проміжного споживання та темпів зростання ВРП, що вказує на високу матеріаломісткість та сировинну орієнтованість виробництва, а також засвідчує низький рівень інноваційного розвитку промисловості країни. Такий перерозподіл ресурсів має негативні наслідки для регіонального розвитку [1].

Зумовлена необхідність виявлення регіональних пропорцій, у першу чергу, тим, що саме за їх допомогою можливе визначення рівня господарського розвитку всієї системи регіонів країни та співвідношень між регіонами, а також масштабів та характеру регіональних і міжрегіональних виробничих зв'язків. Більшість дослідників наголошують на необхідності систематичного аналізу регіональних пропорцій, що формуються, з метою своєчасного запобігання можливості виникнення диспропорцій в регіональному розвитку народного господарства, планомірної підтримки та покращення його територіальної пропорційності [4].

Дослідивши основні причини виникнення диспропорцій в сучасних умовах розвитку регіонів можна виділити такі групи проблем, що мають вагомий вплив на темпи соціально економічного розвитку:

- державні – здійснюють вплив на регіональний розвиток прямим чином, оскільки регіон є підсистемою єдиної системи та підпорядковується їй;
- особливості регіонального розвитку – обумовлені історичними, природними, культурними, демографічними факторами, що виділяють регіони один від одного;
- особливості соціально-економічного розвитку – пов'язані з галузевою приналежністю регіонів, що впливає на їх розвиток, специфіку та фінансову спроможність;
- політична ситуація в країні – передбачає вплив політичних сил на регіональний розвиток та єднання економічного потенціалу через співпрацю.

Аналіз показників Державної статистики України, свідчить про збільшення диспропорцій в регіональному розвитку, яке проявляється через дисбаланс ВРП у розрахунку на 1 особу по регіонах України, частині експорту та імпорту між регіонами,

частки перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами, кількості міграційного населення, долі попиту та пропозиції робочої сили тощо. Тобто, поглиблення диспропорцій регіонального розвитку висуває нові умови формування державної регіональної політики, зосередження зусиль на вирішенні проблем просторового розвитку та збереження територіальної цілісності, відновлення економічного потенціалу та українських територій.

Зважаючи на складну економічну ситуацію у країні, постає потреба створення умов для подальшого відновлення територій та формування державної і регіональної політики щодо згуртування українських територій і посилення міжрегіональних зв'язків [2]. Напрями післявоєнної відбудови соціально-економічного розвитку регіонів мають починатися, в першу чергу, із розробки та впровадження на цьому тлі відповідного законодавчого підґрунтя і створення правової бази відтворення регіонального розвитку. Відбудова економіки регіонів України після війни має розглядатися з таких позицій:

- державне регулювання;
- інфраструктурне відновлення;
- соціально-економічне відтворення регіонів країни [3].

Таким чином, зменшення диспропорцій регіонального розвитку має вирішуватися шляхом трансформації форм, методів та організації системи управління в регіонах. Напрями соціально-економічної інтеграції регіонів доцільно реалізовувати на основі програм, які включають створення ефективних механізмів реалізації державної регіональної політики; удосконалення механізму перерозподілу ресурсів всередині країни; створення умов та позитивного іміджу регіонів для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів; усунення чинників, що призводять до загострення соціальної напруги в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Перепелюкова О. В. Вплив сучасних тенденцій на економічний розвиток регіонів України. глобальні та національні проблеми економіки. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/103.pdf>
2. Якушева О.В. (2018). Міжрегіональний взаємозв'язок як фактор економічного зростання. Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. Маріуполь: ДТУ «ПДТУ», Вип. 17. С. 221–226.
3. Якушева О.В. Законодавчі ініціативи у сфері конвергенції регіонів: виклики сучасності. Економіка і організація управління. Зб. наук. праць. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2022. Вип. № 2(46). С. 150–160.
4. Пруднікова Л. О. Досвід подолання соціально-економічних диспропорцій розвитку регіонів зарубіжних країн. Економічний вісник Донбасу. 2010. № 3(21). С. 32–35.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show /695-2020-%D0%BF#Текст> (дата звернення 25.09.2022).

ЗМІСТ

Abílio José. IMPACTOS ECONÓMICOS DO NORTE 2020	3
Ананченко М. О. (наук. кер. Кудріна О. Ю.) УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ	6
Ахновська І. О., Ахновський Д. В. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДЕФІНІЦІЄЮ «МІСТО»	8
Березюк-Рибак І. Р. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ	11
Біла В. Г., Омельяненко В. А. ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА	13
Білан А. О. РОЛЬ ОСВІТИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	15
Білик О. А., Білик В. О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	17
Бойко М. Д. КРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ІТ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	19
Бойко Н. Л. (наук. кер. Пепчук С. М.) ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ	21
Болучевський О. І. НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	23
Бурлаков Р. М., Данилевський В. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ТЕАТРУ ТА ТЕАТРАЛЬНОЇ СПРАВИ	25
Буш О. О. (наук. кер. Саламатов В. О.) ПУБЛІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	27
Вербицька А. О., Зачосова Н. В. СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	29
Винокуров П. П., Рябоконт Н. П. КОНЦЕПТ БЕЗПЕКИ РЕГІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ХАОСУ ТА ФРАКТАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ОРГАНІЗАЦІЮ БІЗНЕСУ	31
Волошин І. В., Кравченко Л. М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	34
Волошко Є. В. (наук. кер. Штика Ю. М.) НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	36
Гайдамака А. Ю. МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	38
Гармаш Р. О., Калюжна В. І. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	41
Горбанець С. Ю. СУЧАСНІ ШЛЯХИ ТА ФОРМИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ	44
Григор О. О., Борозинець А. В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО НАРКОТИКІВ: ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ	46
Григораш С. Ю. ЗАСОБИ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ УКРАЇНИ	48
Гуріненко Ж. Е. (наук. кер. Ільченко Н. В.) ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ	49

Демиденко В. В., Демиденко С. Л. КАЙДЗЕН – ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ	51
Zhylenko R. V. COMPARATIVE ANALYSIS OF SOURCES OF FUNDING OF THE CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AT THE NATIONAL LEVEL AND IN CARPATHIAN REGION OF UKRAINE	53
Жураковський І. О. СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ	57
Захарова О. В. ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОВОГО ВИРОБНИЦТВА	58
Зеленкевич Д. С. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРІВ	62
Зеленяк А. О., Крижанівська А. О. РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	63
Зленко Н. М. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ ЄС	65
Зленко О. А. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗА І ПРОТИ	67
Зубрицька-Потилко О. В. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	69
Ільченко Н. В., Бінусова М. К. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТУ БЛОКЧЕЙН В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ	71
Ілляшенко Н. С., Бабич К. В. ПОЗИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ СПІВТОВАРИСТВІ	73
Коваленко Є. Є. (наук. кер. Кравченко М. С.) ЗАГАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	75
Коваль С. Ю. (наук. кер. Россоха В. В.) ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ БДЖІЛЬНИЦТВА	77
Козирев Д. М. (наук. кер. Захарова О. В.) ПОБУДОВА РОЗУМНИХ МІСТ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ	79
Кононенко Г. С. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ СЛУЖБОЮ ЗАЙНЯТОСТІ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	80
Косик В. С. (наук. кер. Божкова В. В.) ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	82
Костирко Д. Р. (наук. кер. Саламатов В. О.) ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	84
Кошеленко С. В. ОНЛАЙН СЕРВІСИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	85
Кравченко А. В. (наук. кер. Беляєва О. П.) ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	90
Крижанівська Л. Г., Онищак Н. В., Крижанівська А. О. ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	91
Лю Лу (наук. кер. Кудріна О. Ю.) ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	94

Люй Сун (наук. кер. Божкова В. В.) ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	95
Манн Р. В., Баранов Г. О. ЗНАЧЕННЯ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ 1970-1990 РОКІВ В СЬОГОДЕННІ.....	97
Манн Р. В., Котенко М. В. ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	99
Мартінович В. Г. ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФАКТОР ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇН СВІТУ	102
Мартиненко А. В. (наук. кер. Беляєва О. П.) ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ В РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ.....	105
Марченко О. Ю. (наук. кер. Манн Р. В.) ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІТ-СФЕРИ.....	106
Марціх Є. А. (наук. кер. Беляєва О. П.) ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	110
Мильніченко С. М., Ільченко Н. В. СИСТЕМА CITIZEN RELATIONSHIP MANAGEMENT: СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ.....	111
Михайлусь Д. О. ІНТЕРАКТИВНІ АСПЕКТИ МУЗЕЙНОГО МАРКЕТИНГУ	114
Момот С. В. (наук. кер. Манн Р. В.) НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	116
Ніколаєнко Л. А. (наук. кер. Беляєва О. П.) ТЕХНОЛОГІЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ: ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОРДОННОЇ ПРАКТИКИ	118
Новицька М. В. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	120
Олійник Д. Р. (наук. кер. Пепчук С. М.) ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ	122
Омельяненко О. М. ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЙ В СЕКТОРІ КРЕАТИВНИХ ПОСЛУГ	124
Омельяненко В. А., Вернидуб М. О. КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СТРАТЕГІЙ НЕОІНДУСТРАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ	126
Онищак Н. В., Крижанівська Л. Г., Сисоєва О. В. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	127
Печенова Я. В. ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	129
Podolian Y., Sushko N., Tymoshenko I. FUNDAMENTALS OF LEGAL REGULATION OF TOURIST ACTIVITIES IN UKRAINE	132
Пріхно І. М., Бривус М. В. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	134
Пріхно І. М., Деркач Д. В. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	137
Пріхно І. М., Хандюк М. В. НАРОЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	139

Проданова Л. В. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	142
Ромась К. Ю. (наук. кер. Кудріна О. Ю.) ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	144
Rybalkina Ye., Walizad N., Bielova O. THE ROLE OF PROJECT MANAGEMENT IN THE SUCCESS OF THE COMPANY	145
Самодай В. П., Бакін М. П. ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	147
Самодай В. П., Гусєва В. О. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ...	149
Самодай В. П., Донський М. Л. ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	151
Самодай В. П., Ткаченко І. І. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	153
Silva Hermenegildo. PODER DE MERCADO EM PORTUGAL: UMA COMPARAÇÃO DAS INDÚSTRIAS TRANSFORMADORAS E DE SERVIÇOS	156
Silva Maria Gertrudes Ferreira. DISCUSSÃO DO IMPACTO ECONÓMICO DOS JOGOS DE FUTEBOL PROFISSIONAL NAS NUTS II DE PORTUGAL.....	159
Silva Frederico. DETERMINANTES DO ENDIVIDAMENTO DA ADMINISTRAÇÃO LOCAL	162
Сісецька В. І. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В УКРАЇНІ.....	165
Cerquideira Catarina, Mann Yana. O CLUSTER TRANSFRONTEIRIÇO TÊXTIL/VESTUÁRIO/MODA NA EURO-REGIÃO GALIZA /NORTE DE PORTUGAL	168
Скопінцева Б. Р. (наук. кер. Коломицева О. В.) ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	171
Скорик О. О., Савенко О. В. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	173
Сусід О. П. (наук. кер. Бурцева Т. І.) РОЛЬ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В АНАЛІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	175
Химич О. С. (наук. кер. Пепчук С. М.) АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	177
Чжан Сухан (наук. кер. Кудріна О. Ю.) СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ	179
Чмут Д. В., Слинько М. Ю. ВПЛИВ COVID-19 НА БАНКРУТСТВО В УКРАЇНІ.....	180
Юхименко Ю. М. (наук. кер. Ільченко Н. В.) ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	182
Юхимчук Ю. О., Ільченко Н. В. ОЦІНКА ВІДКРИТОСТІ, ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	184
Яковець І. О., Ільченко М. О. СТАН РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ТА КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ	187
Якушева О. В. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	191
Якушева О. В., Лабунько В. С. РЕГІОНАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	193

Наукове електронне видання

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

МАТЕРІАЛИ ХХІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20 жовтня 2022 року

Українською, англійською, португальською мовами.

В авторській редакції

Технічний редактор *Т. А. Манжура*

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 24,45. Зам. 22-97.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Редакційно-видавничий відділ ЧДТУ
red_vidav@chdtu.edu.ua